

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANABİLİM DALI
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ BİLİM DALI**

**EĞİTİM, İSTİHDAM VE YOKSULLUK İLİŞKİSİNİN GENÇ NÜFUS
BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ**

DOKTORA TEZİ

GÜLHAN GÜVEN ÇEPNİ

DANIŞMAN: PROF. DR. TUNCAY GÜLOĞLU

**YALOVA
NİSAN 2023**

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANABİLİM DALI
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ BİLİM DALI

EĞİTİM, İSTİHDAM VE YOKSULLUK İLİŞKİSİNİN GENÇ NÜFUS
BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

DOKTORA TEZİ

GÜLHAN GÜVEN ÇEPNİ
177309009

DANIŞMAN: PROF. DR. TUNCAY GÜLOĞLU

YALOVA
NİSAN 2023

ETİK BEYAN

Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım “EĞİTİM, İSTİHDAM VE YOKSULLUK İLİŞKİSİNİN GENÇ NÜFUS BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ” başlıklı bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi taahhüt ve beyan ederim.

İmza

Gülhan GÜVEN ÇEPNİ

ÖNSÖZ

Doktora tez çalışmam boyunca bana yol gösteren ve akademik anlamda bana her zaman destek olan tez danışmanım Prof. Dr. Tuncay GÜLOĞLU'na teşekkür ederim. Ayrıca Tez İzleme Komitesinde bulunan ve çalışmanın her aşamasında eşsiz görüşleri ile çalışmaya katkıları için kıymetli hocalarım ve jüri üyelerim; Prof. Dr. Elif YÜKSEL OKTAY, Prof. Dr. Hacı Yunus TAŞ, Prof. Dr. Bünyamin BACAK ve Prof. Dr. Kemal AYDIN'a saygılarımı sunar ve teşekkür ederim. Ayrıca tez çalışmamın nitel bulgularının düzenlenmesinde katkıda bulunan ve değerli zamanını ve yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Fatma KAHRAMAN GÜLOĞLU'na destekleri için çok teşekkür ederim.

Çalışmaya odaklandığım zamanlarda benden manevi desteğini ve ilgisini esirgemeyen, hayatımın her noktasında büyük ve önemli yeri olan eşim Sinan ÇEPNİ'ye hayatıma kattığı güzellikler ve koşulsuz desteği için çok ama çok teşekkür ediyorum.

Nisan – 2023

Gülhan GÜVEN ÇEPNİ

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN	i
ÖNSÖZ	ii
İÇİNDEKİLER	iii
SİMGELER ve KISALTMALAR LİSTESİ.....	v
SİMGELER	v
KISALTMALAR	v
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
ÖZET	xiv
ABSTRACT.....	xv
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi	3
1.2. Literatür Taraması	3
2. YOKSULLUK KAVRAM VE ÖLÇÜM YÖNTEMLERİ.....	14
2.1. Yoksulluk Kavramsal Çerçeve	14
2.2. Yoksulluk Türleri	17
2.2.1. Mutlak ve nispi yoksulluk.....	17
2.2.2. Objektif ve subjektif yoksulluk.....	19
2.2.3. Gelir ve insani yoksulluk	20
2.2.4. Kırsal ve kentsel yoksulluk.....	21
2.2.5. Aşırı ve kronik yoksulluk	22
2.2.6. Çalışan yoksulluğu.....	23
2.2.7. Eski ve yeni yoksulluk	27
2.3. Yoksulluğun Nedenleri.....	31
2.3.1. Yoksulluğun makro nedenleri.....	31
2.3.2. Yoksulluğun mikro nedenleri	57
2.4. Yoksulluk Ölçüm Yöntemleri	63
2.4.1. Genel yoksulluk türlerine göre ölçüm yöntemleri	64
2.4.2. Gelir yoksulluğu ölçüm yöntemleri (tek boyutlu ölçümler)	68
2.4.3. İnsani yoksulluğun ölçülmesi (çok boyutlu yoksulluk ölçümleri).....	76
2.4.4. Avrupa Birliği (AB) yoksulluk ölçüm yöntemleri.....	81
2.5. Yoksulluğun Türkiye Açısından Değerlendirilmesi.....	86

3. GENÇ YOKSULLUĞU KAVRAMI VE GENÇ YOKSULLUĞUNUN BELİRLEYİCİLERİ.....	95
3.1. Genç Yoksulluğu	95
3.1.1. Gençlik kavramı ve sorunları	95
3.1.2. Genç yoksulluğu kavramsal çerçeve.....	110
3.1.3. Genç yoksulluğunun nedenleri.....	113
3.2. Genç Yoksulluğunun Genel Görünümü	119
3.2.1. Türkiye’de genç yoksulluğunun genel görünümü	119
3.2.2. Dünyada genç yoksulluğun genel görünümü.....	127
3.3. Genç Yoksulluğunun Nedenlerine İlişkin Tartışmalar.....	136
3.4. Eğitim ve Yoksulluk.....	140
3.4.1. Eğitim kavramı.....	140
3.4.2. Eğitim ve yoksulluk ilişkisi.....	141
4. İSTANBUL İLİNDE İKAMET EDEN GENÇLERİN EĞİTİM-İSTİHDAM-YOKSULLUK İLİŞKİSİNE YÖNELİK ALAN ARAŞTIRMASI.....	161
4.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı	161
4.2. Araştırmanın Yöntemi	161
4.3. Araştırmanın Hipotezleri ve Problemi.....	162
4.4. Araştırmanın Kısıtlılıkları.....	164
4.5. Metodoloji	166
4.5.1. Örneklem seçimi	166
4.5.2. Veri toplama yöntemi.....	167
4.5.3. Araştırmada kullanılan veri analizi teknikleri.....	170
4.5.4. Araştırmanın tanımlayıcı bulguları	172
4.5.5. Araştırmanın nicel bulguları	220
4.5.6. Araştırmanın nitel bulguları	245
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	257
KAYNAKLAR.....	275
EKLER	300
ÖZGEÇMİŞ	312

SİMGELER ve KISALTMALAR LİSTESİ

SİMGELER

G_i	: Yoksulluk açığı
GP	: Gini katsayısı
G_{pp}	: Sadece yoksullar arasında yoksulluk açığı oranlarının Gini katsayısı
H	: Hipotez
$\ln$	: e Tabanında Logaritma
$\log$	: Logaritma
M	: Bağımsız Değişken
Max	: Maksimum
μ_P	: Yoksulların harcamaları/gelirleri
N	: Örneklem Büyüklüğü, Evren
P_0	: Kafa Sayım Endeksi
P_1	: Yoksulluk açığı endeksi
P_2	: Kareli Yoksulluk Açığı Endeksi
P_1	: Sadece yoksul bireyler arasında hesaplanan yoksulluk açığı endeksi
q	: Birey
y_i	: Yoksul bireylerin geliri
Y_p	: Mutlak Yoksulluk Çizgisinin Aşağısına Düşenlerin Tümü
z	: Yoksulluk sınırı
Σ	: Toplam Sembolü
$\%$	: Yüzde

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BİSAM	: Birleşik Metal İş Sendikası Araştırma Merkezi
BM	: Birleşmiş Milletler
CDGE	: Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeksi
ÇBYE	: Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi
DTO	: Dünya Ticaret Örgütü
EUROSTAT	: Avrupa İstatistik Ofisi
FGT	: Foster, Greer ve Thorbecke endeksi
GALI	: Küresel Etkinlik Sınırlama Göstergesi

GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSS	: Genel Sağlık Sigortası
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GYKA	: Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	: Uluslararası Para Fonu
İGE	: İnsani Gelişme Endeksi
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
NEET	: Ne İstihdamda Ne Eğitimde, Öğretimde Olmayan
NENİ	: Ne Eğitimde Ne İstihdamda
OECD	: Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü
OPEC	: Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü
PISA	: Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı
SGP	: Satın Alma Gücü Paritesi
SST	: Sen Shorrocks Thon Endeksi
SYDTF	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu
TCEE	: Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRK-İŞ	: Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 2.1. Literatürde Yer Alan Bazı Çalışan Yoksulluğu Tanımlamaları	24
Tablo 2.2. Eski ve Yeni Yoksulluk	28
Tablo 2.3. Büyüme ve Kişi Başına Düşen Uluslararası Gelir Farklılıkları.....	34
Tablo 2.4. Bazı Ülkelere Göre Nüfus Yoksulluk İlişkisi, 2011	36
Tablo 2.5. 1950 ve 2001 Yılları Arasında Ülkelerin Gelir Artışı Sıralaması	38
Tablo 2.6. Yoksulluk Sınırı Yöntemine Göre Yoksulluk, Türkiye Kır-Kent	42
Tablo 2.7. Gelire Dayalı Yoksulluk Sınırı ve Oranları (Türkiye).....	43
Tablo 2.8. Yıllar İtibariyle İşsizlik Sigortası Ödeneği Başvuran ve Hak Kazanan (Kişi).....	45
Tablo 2.9. Gelir Testli Transferlerine İlişkin Reel Harcamaların Kompozisyonu (Milyon Mali Yıl, 2000 Dolar), 1968-2000	47
Tablo 2.10. Altı (6) Ana Programda Reel Harcamalardaki Değişim,(Milyon Dolar) 1990-1996	48
Tablo 2.11. Çalışma Çağındaki Bireyler için Kamu Sosyal Koruma Harcamaları*, GSYİH %, Sağlık Hariç, Gelir Düzeyine Göre, 2020	48
Tablo 2.12. Sosyal Koruma yardımlarından Önce ve Sonra Yoksulluk Riski oranları, %, 2003	49
Tablo 2.13. Türkiye de Sosyal Yardım Harcaması ve Hane Sayıları, 2020	50
Tablo 2.14. Sosyal Koruma Harcamaları, Milyon TL	51
Tablo 2.15. Çalışma Süresine Göre Yoksulluk Riski Altında Olanlar %*	54
Tablo 2.17. Türkiye’de Bölgelere Göre Yoksulluk Riski, %60 Medyan, 2021, İBBS1	56
Tablo 2.18. Bazı Ülkelerde Eğitim Seviyesine Göre Yoksulluk Riski*	60
Tablo 2.19. Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Fert Gelirine ve Eğitim Durumuna Göre Yoksulluk Oranları, %	61
Tablo 2.20. Küresel Yoksulluk Göstergeleri,1,90 Yoksulluk Sınırı.....	65
Tablo 2.21. Küresel Yoksulluk Göstergeleri, 3.20 ve 5.50 Yoksulluk Sınırları, 2018.....	66
Tablo 2.22. Kafa Sayım Endeksi Yoksulluk Hesaplaması	69
Tablo 2.23. Yoksulluk Açığı Endeks Hesaplaması*.....	71
Tablo 2.24. A ve B ülkesinde Yoksulluk Açığı ve Yoksulluk Oranları*	71
Tablo 2.25. Kareli Yoksulluk Açığı Endeksi Hesaplaması*.....	72
Tablo 2.26. Alt Grup Yoksulluk Göstergeleri, Madagaskar, 1994	73
Tablo 2.27. Watts Endeksi Hesaplaması.....	75
Tablo 2.28. İGE Alt parametrelerinin Hesaplanmasında Kullanılan Asgari ve azami Değerler	78

Tablo 2.29. Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi Göstergeleri.....	80
Tablo 2.30. Avrupa Birliği Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma Göstergeleri.....	81
Tablo 2.31. Dört Kişilik Ailenin Açlık ve Yoksulluk Sınırı (TL/AY).....	87
Tablo 2.32. Cari Satın Alma Gücü Paritesine Bazında Yoksulluk Sınırlarına Göre Fert Yoksulluk Oranları, Türkiye, 2007-2015.....	88
Tablo 2.33. Türkiye’de Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fertlerin Yoksulluk Oranları*	89
Tablo 2.34. Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Fert Gelirine Göre Yoksul Sayıları, Yoksulluk Sınırı, Yoksulluk Oranı ve Yoksulluk Açığı.....	90
Tablo 2.35. Türkiye Hanehalkı Türlerine Göre Yoksulluk Oranları, % 50 Medyan, %.....	91
Tablo 2.36. Türkiye’de Eğitim Türlerine Göre Yoksulluk Oranları, % 50 Medyan, %.....	92
Tablo 3.1. Çeşitli Ülkelerde Gençlik Dönemi.....	98
Tablo 3.2. Genç İşsizliğinin Yüksek Olmasının Nedenleri.....	103
Tablo 3.3. Küresel Düzeyde İşgücü Piyasası, 15-24 Yaş, 2019.....	105
Tablo 3.4. Küresel Düzeyde Genç İşsizlik Oranları, %, 2019-2021	106
Tablo 3.5. Küresel Düzeyde Cinsiyete Göre Genç İstihdamı Oranları, %, 1999- 2023.....	107
Tablo 3.6. Türkiye’de 15-24 Yaş Arası İşgücü Göstergeler, 2019-2020, %.....	108
Tablo 3.7. Genç Yoksulluğu Tanımları.....	112
Tablo 3.8. Çeşitli Yaş Gruplarında Yoksulluk Göstergeleri, 2017	120
Tablo 3.9. Gelir Türüne Göre Gelirin Dağılımı, 2018, %.....	122
Tablo 3.10. Öğrenim Durumuna Göre Yoksulluk Sınırının Altında Kalan Nüfus, 2017, Genç (15-24), Yetişkin 25+	123
Tablo 3.11. İşgücü Durumuna Göre Yoksulluk Sınırının Altında Kalan Nüfus, 2017 Genç (15-29), Yetişkin 30+, BİN.....	125
Tablo 3.12. Yaş ve Cinsiyete Göre Yoksul Sayısı ve Yoksulluk Oranı 2018- 2020	126
Tablo 3.13. Yaş ve Cinsiyete Göre Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma, 15-29 yaş arası	128
Tablo 3.14. Yaş, Cinsiyet ve Eğitim Düzeyine Göre Maddi ve Sosyal Yoksulluk Oranı, 16-29 yaş arası 2017-2020*	130
Tablo 3.16. Çok Düşük İş Yoğunluğuna Sahip 16-29 Yaş Arası 2015-2020	133
Tablo 3.17. 16-29 Yaş Arası Yaş ve Cinsiyete Göre Çalışan Yoksulluğu Riski Oranları, 2014-2020*	135
Tablo 3.18. Türkiye’de ülkelere göre PISA Göstergeleri	154
Tablo 4.1. Türk-İş Açlık ve Yoksulluk Sınırı (Ağustos 2022).....	165

Tablo 4.2. 20-34 Yaş Arası Üniversite Mezunu Gençlerin Dağılımı, Bin. %	166
Tablo 4.3. Farklı Evrenler için Kabul Edilebilir Asgari Örneklem Büyüklükleri, %95.....	167
Tablo 4.4. Cinsiyet ve Medeni Durum Dağılımı.....	172
Tablo 4.5. Katılımcıların Yaş Grubu ve Yüzdelik Oranları.....	173
Tablo 4.6. Katılımcıların Eğitim Durumu ve Eğitime Devam Durumları	173
Tablo 4.7. Katılımcıların Mezun Oldukları Üniversite Sıralaması	174
Tablo 4.8. Katılımcıların Mezun Oldukları Fakülte/Yüksekokul	175
Tablo 4.9. Katılımcıların Bölüm Tercih Sırası, Mezuniyet Notu ve Mezuniyet Yılı.....	176
Tablo 4.10. Hane Büyüklüğü ve Çalışan Kişi Sayısı	177
Tablo 4.11. Hanenin Toplam Aylık Geliri	178
Tablo 4.12. Hanede Yaşayan Çocuk Sayısı	179
Tablo 4.13. Haneyi Kim Geçindiriyor (Hane Halkı Reisi)	179
Tablo 4.14. Ebeveynlerin Eğitim Durumu.....	180
Tablo 4.15. Ebeveyn Çalışma Durumu	181
Tablo 4.16. Haneyi Başka Yakınlarla Paylaşım Nedenleri.....	182
Tablo 4.17. Katılımcılarının Eşlerinin Yaş Ortalaması ve Eğitim Durumu.....	182
Tablo 4.18. Kardeşlerin Eğitim Durumu	183
Tablo 4.19. Hanedeki Çocukların Yaşı ve Sosyal Güvence Durumu	183
Tablo 4.20. Mezuniyet Sonrası Toplam Çalışma Süresi (Ay) ve Eğitimden İşe Geçişte İşe İlk Başlama Süresi	184
Tablo 4.21. Eğitimden İşe Geçişte İşe İlk Başlama Süreleri.....	185
Tablo 4.22. Eğitim Sırasında Herhangi Bir Çalışma Deneyimine Sahip Olma Durumu.....	185
Tablo 4.23. Herhangi Bir Kurum Sınavına Hazırlanma Durumu	186
Tablo 4.24. Katılımcıların Sosyal Güvence Durumu.....	187
Tablo 4.25. Katılımcıların GSS Primlerini Düzenli Ödeme Durumu.....	188
Tablo 4.26. Katılımcıların Çalışma Durumu.....	188
Tablo 4.27. Katılımcıların Çalıştıkları İşin Türü	189
Tablo 4.28. Katılımcıların Çalıştığı İşteki Mesleki Durumları	189
Tablo 4.29. Katılımcıların Haftalık Çalışma Süreleri	190
Tablo 4.30. Katılımcıların Haftalık 40 saat ve altı Çalışma Nedenleri.....	190
Tablo 4.31. Katılımcıların Çalışmaya Bakış Açısı.....	191
Tablo 4.32. Katılımcıların Bazı İstihdam Nitelikleri	192

Tablo 4.33. Eğitim Gördüğü Alanda Çalışma ile Mezun Olunan Bölüm Arasındaki İlişki	193
Tablo 4.34. Katılımcıların İşlerini Sevmeme Nedeni	193
Tablo 4.35. Katılımcının Kazandığı Net/Maaş/Ücret/Kazanç Durumu	194
Tablo 4.36. Katılımcının Maaş/Ücret/Kazancının Piyasadaki Benzer İşlerdeki Ortalama Ücret Düzeyinde Olma Durumu.....	195
Tablo 4.37. Katılımcıların Kazançlarını Aileleriyle Paylaşmaları Sonrasında Kalan Ücret.....	196
Tablo 4.38. Ne İstihdamda Ne Eğitimde (NENİ) Dağılımları	197
Tablo 4.39. Üniversite Eğitimi Sonrasında çalışmayanların en az 1 yıl ve üzeri süre boyunca işsiz kalmalarının nedenleri.....	198
Tablo 4.40. Katılımcıların İŞKUR'a Kayıtlılık Durumu	198
Tablo 4.41. Katılımcıların İş Bulamama Nedenleri	199
Tablo 4.42. Katılımcıların İşsizlikten Etkilenme Durumu	200
Tablo 4.43. Katılımcıların Yaşamlarını Sürdürmek için Gerekli Geliri Sağlama Kanalları	201
Tablo 4.44. Katılımcıların İş Bulma Yöntemi.....	202
Tablo 4.45. Katılımcıların Gıdaları Tüketim Dağılımı	203
Tablo 4.46. Katılımcıların Aylık Harcamalarının İlk Beş Kalemi	204
Tablo 4.47. Katılımcıların Sahip Oldukları Mülk/ Araç Durumu.....	205
Tablo 4.48 Katılımcıların Yaşadıkları Konutun Yapısal Durumu	205
Tablo 4.49. Katılımcıların Evin Güncel Durumu.....	206
Tablo 4.50. Hanenin Mülkiyet Durumu ve Dağılımı	207
Tablo 4.51. Gençlerin Borç Durumu ve Dağılımı, %	208
Tablo 4.52. Gençlerin Fatura ve Benzeri İhtiyaçları, Evi Isıtma Güçlüğü ve Beklenmedik Masraflarla Başa Çıkma Durum Dağılımı, %.....	208
Tablo 4.53. Katılımcıların Boş Zamanlarını Değerlendirme Durumu	210
Tablo 4.54. Katılımcıların Ayda En Az Bir Kez Dışarıda Yemek vs. İçin Arkadaşlarla Bir Araya Gelme Durumu.....	211
Tablo 4.55. Katılımcıların Kesintisiz İnternet Bağlantısına ve TV Müzik Üyeliklerine Sahip Olma Durumu.....	211
Tablo 4.56. Katılımcıların Bir Yıl İçerisinde En Az Bir Haftalık Tatil Masraflarını Karşılabilme Durumu	212
Tablo 4.57. Katılımcıların Geçmiş İki Yılda Yaşam Şartları Değişim Durumu.....	212
Tablo 4.58. Katılımcıların Öznel Refah Algısı Durumu	213
Tablo 4.59. Katılımcıların Genel Sağlık ve Tıbbi Muayene Alabilme Durumu.....	214

Tablo 4.60. Eğitim Sırasında Eğitim ve Kurslardan Yararlanma ve İstihdam Sağlama Durumu.....	215
Tablo 4.61. Katılımcıların Yurtdışı Programlarından Yararlanma Durumu.....	215
Tablo 4.62. Eğitim Sonrasında Eğitim ve Kurslardan Yararlanma ve Geçmişe Döndüğünde Tekrar Aynı Bölüm/Üniversite Seçme Durumu.....	216
Tablo 4.63. Alınan Eğitim Çıktısı.....	216
Tablo 4.64. Kaiser-Meyer Örneklem Yeterliliği.....	220
Tablo 4.65. Faktör Varyans Dağılımı	221
Tablo 4.66. Faktör Yükleri ve Güvenilirlik Değerleri	221
Tablo 4.67. Faktör Skewness ve Kurtosis Değerleri.....	222
Tablo 4.68. Hane Kişi Başı Gelir ile Kısmi Maddi Yoksunluk	222
Tablo 4.69. Hane Kişi Başı Gelir ile Eğitim Çıktısı Arasındaki İlişki.....	223
Tablo 4.70. Eğitim Seviyesi ile Alınan Eğitim Çıktısı.....	224
Tablo 4.71. Eğitim Seviyesi ile Kısmi Maddi Yoksunluk Durumu.....	225
Tablo 4.72. Çalışma Durumu ile Alınan Eğitim Çıktısı	226
Tablo 4.73. Hanenin Aylık Geliri ile Öznel Yoksulluk Algısı	227
Tablo 4.74. Cinsiyet ile Öznel Yoksulluk Algısı	228
Tablo 4.75. Gençlerin Çalışma Durumu ile Kısmi Maddi Yoksunluk Durumu	229
Tablo 4.76. Ne Eğitimden Ne İstihdamda ile Kısmi Maddi Yoksunluk Durumu ..	230
Tablo 4.77. Ne Eğitimde Ne İstihdamda Olan Gençler ile Cinsiyet Arasındaki İlişki.....	231
Tablo 4.78. Ne Eğitimde Ne İstihdamda Olan Gençlerin Çalışmama Nedenleri	232
Tablo 4.79. Ev Kirası Ödeme ile Kısmi Maddi Yoksunluk Durumu.....	233
Tablo 4.80. Eğitim Seviyesi ile Gelir İlişkisi.....	233
Tablo 4.81. Hane Gelir Durumu ile Gençlerin Eğitim Düzeyi	235
Tablo 4.82. Eğitim Gördüğü Alanda Çalışma ile Gençlerin Eğitim Düzeyi	236
Tablo 4.83. Eğitim Gördüğü Alanda Çalışma ile Gençlerin Kazandıkları Ücret Geliri.....	237
Tablo 4.84. Eğitim Gördüğü Alanda Çalışma ile Kısmi Maddi Yoksunluk.....	238
Tablo 4.85. Hanede Yaşayan Kişi Sayısı ile Hanenin Aylık Gıda Harcama Ortalaması	239
Tablo 4.86. Hanede Bağımlı Kişi Sayısı ile Hanenin Kısmi Maddi Yoksunluk Durumu.....	240
Tablo 4.87. Gençlerin Çalışma Durumu ile Mezun Olunan Üniversite Kalite Sıralaması.....	241
Tablo 4.88. Gençlerin Çalışma Durumu ile Kurum Sınavlarına Hazırlanma İlişkisi	242

Tablo 4.89. Model Özeti Tablosu.....	243
Tablo 4.90. Varyans Analizi Sonuçları Tablosu	244
Tablo 4.91. Katsayılar Tablosu	244
Tablo 4.92. İşini Sevmeyen Gençlerin İş/Meslek Yönelimleri Kod Frekansları	245
Tablo 4.93. Geçmişe Döndüğünüzde Tekrar Aynı Üniversite/Bölüm Tercih Etmeme Nedenleri Kod Frekansları	248

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Çalışan Yoksul Hanelerde Gelir Dağıtım Süreci	26
Şekil 2.2. Bölgeler Bazında En Az Bir Sosyal Koruma Kapsamında Nüfusun Oranı, %, 2020	46
Şekil 2.3. TÜİK, Hanehalkı Tipine Göre Yoksulluk Oranları, %50 Medyan Değeri	58
Şekil 2.4. Yoksulluk Açığı Ölçümü	70
Şekil 2.5. Türkiye Maddi Yoksunluk Oranları, %, 2010-2021	93
Şekil 2.6. Türkiye Sürekli Yoksulluk Oranları, %, 2010-2019.....	94
Şekil 3.1. Dönemler İtibariyle Yoksulluk Geçişleri.....	115
Şekil 3.2. Temel İhtiyaçlar Çerçevesinde Eğitim.....	147
Şekil 3.3. Eğitim Yoksulluğu ile Gelir Yoksulluğu Arasındaki İlişki	151
Şekil 4.1. İşini Sevmeyen Gençlerin İş/Meslek Yönelimleri Yüzdelik Dağılımları	246
Şekil 4.2. İstihdamda Yaşanan Sıkıntılar Kod-Alt-Kod Modeli	249
Şekil 4.3. Eğitim Çıktısından Memnun Olmama Kod-Alt-Kod Modeli.....	251
Şekil 4.4. Bireysel/Kişisel Nedenler Kod-Alt-Kod Modeli	252
Şekil 4.5. Çalışma Koşullarından Memnun Olmama Kod-Alt-Kod Modeli	253
Şekil 4.6. Sosyal Statü Kazandırılmaması Çakışan Kod Modeli	254
Şekil 4.7. Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılığa Uğrama Kod-Alt-Kod Modeli	255

EĞİTİM, İSTİHDAM VE YOKSULLUK İLİŞKİSİNİN GENÇ NÜFUS BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

ÖZET

Eğitim, bireylerin istihdama erişimlerini kolaylaştırmaktadır. Eğitim sayesinde bireyler daha iyi çalışma koşulları, mesleki hareketlilik, iş bulmada kolaylık, yüksek kazançlar sağlamaktadır. Bu kapsamda eğitimin söz konusu getirileri sağlaması için işgücü piyasasının ihtiyaçları gözetilerek eğitim-istihdam arasındaki ilişkinin kurulması gereklidir. Bu bağlamda eğitimde etkinliğin ve verimliliğin temeli eğitim ve emek piyasası arasındaki bağlantının iyi kurulmasıdır. Günümüzde üniversite eğitimi veren kurumların sayısının ve kontenjanlarının artması, eğitilmiş gençlerin emek arzını arttırırken; aynı doğrultuda işgücü piyasasındaki talebi arttırmamaktadır. Bu durum eğitilmiş gençlerin bir kısmının, az ücret düzeyine ve daha az beceri gerektiren işlerde çalışmasına neden olurken; bir kısmının da eğitim gördüğü alanın dışında istihdama katılmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda eğitim ve istihdam arasındaki kırılmalılığın artışı, gençlerin üniversite eğitime bakışını olumsuz yönde etkilerken; aynı zamanda yoksulluk riskini de arttırmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, eğitim ve istihdam arasındaki ilişkiye odaklanarak, yoksulluğa dayalı çerçevede araştırma yapmaktır. Bu kapsamda en az ön lisans mezunu gençler üzerinde gerçekleştirilen alan araştırmasında gençlerin hanehalkı yapıları, medeni durumu, cinsiyeti ile beraber istihdam ve işsizlik yapılarının genç yoksulluğu durumu üzerindeki rolüne değinilmektedir.

Bu çalışmada, nicel ve nitel veri toplama yöntemleri kullanılmıştır. Nicel veri toplama yönteminde ise betimsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada ayrıca nicel veri bulgularını desteklemek amacıyla yer alan açık uçlu sorulara yer verilmiştir. Bu kapsamda nitel veri analiz yönteminde ise içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

Elde edilen verilerde ise genç yoksulluğu riski yüksek olan gençler ne eğitimde ne istihdamda olanlar, işsiz olanlar, eğitim çıktısı düşük olanlar ve mesleki çıktısı olmayan bölümlerden mezun olanlar olarak sıralanmaktadır. Diğer yandan, istihdamda olan gençlerin bir kısmının maddi yoksunluk yaşamakta olduğu, bir kısmının da eğitim sonunda arzu ettiği ücret ve çalışma koşullarına erişemediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, İstihdam, Yoksulluk, Genç Yoksulluğu

THE EVALUATION OF THE RELATIONSHIP OF EDUCATION, EMPLOYMENT AND POVERTY IN THE CONTEXT OF THE YOUTH POPULATION

ABSTRACT

Education facilitates individuals' access to employment, providing good working conditions, vocational mobility, ease in finding a job, and high earnings. However for education to provide these benefits, it is necessary to establish the relationship between education and employment by considering the needs of the labor market. Today, the increase in the number and quota of institutions providing university education increases the labor supply of educated youth; in the same direction, it does not increase the demand in the labor market. While this situation causes some of the educated youth to work in jobs that require fewer wages and fewer skills; causes some of them to participate in employment outside the field of education and increases the risk of poverty for young people.

This study aims to conduct descriptive research within the framework of poverty by focusing on the relationship between education and employment. In this context, the role of household structures, marital status, gender as well as employment and unemployment structures on youth poverty is mentioned in the field research conducted on young people with at least an associate degree.

In this study, quantitative and qualitative data collection methods were used. In the quantitative data collection method, the descriptive research method was used. The research also included open-ended questions to support the quantitative data findings. In this context, the content analysis method was used in the qualitative data analysis method.

In the data obtained, it has been found that some of the young people in employment experience financial deprivation, and some of them cannot reach the wages and working conditions they desire at the end of their education.

Keywords: Education, Employment, Poverty, The Youth Povert

1. GİRİŞ

İktisadi ilerlemenin temel bir yapı taşı olan eğitim, işgücünün verimliliğini arttırarak ekonomik büyümeye ivme kazandırır. İktisadi büyüme sayesinde toplumda gelir eşitsizliği azalarak, yoksulluk seviyelerinde iyileşme sağlanır (Maiyo ve diğ., 2009). Bireysel olarak ise eğitim, bireyin beceri ve verimlilik potansiyelini etkileyerek yaşam boyu refahlarını arttırmakta ve işgücü piyasasında düzgün iş olarak nitelendirilen işlerde istihdamını kolaylaştırarak daha yüksek gelir elde etmelerine olanak sağlamaktadır (Öztürk, 2005). Bu bağlamda eğitim ve yoksulluk birbirini etkilemekle beraber bireyler meslek sahibi olmakta ve daha yüksek kazançlar elde etmektedir. Ayrıca bu durum bireylerin daha iyi çalışma koşullarına, mesleki hareketliliğe ve iş bulmada kolaylık kazanma gibi imkanlara sahip olmasını sağlayarak yoksulluklarını azaltmaktadır (Arabacıoğlu, 2004; Ginzberg, 1975). Eğitimin istihdamı kolaylaştırıcı ve dolaylı yönden geliri arttırıcı etkisi, eğitimin niteliği ve emek piyasasının niteliklerini gözetten bir yapıda olması rol oynamaktadır. Nitekim eğitimin emek piyasasının talep ettiği bilgi, beceri ve niteliklerden yoksun olması eğitim ve istihdam arasındaki ilişkiyi zayıflatmakta ve eğitimin yoksulluğu azaltıcı etkisini kırmaktadır (Harvey, 2000). Diğer yandan günümüzde eğitimin istihdama geçişte kolaylaştırıcı etkisi kalmamıştır. Bu bağlamda emek piyasasının gerektirdiği yetenek ve becerilerin farklılaşması ve eğitim kurumlarının yaygınlaşması dolayısıyla mezun sayısındaki genişlemenin artması işvereni farklı deneyim türlerine itmiştir. Özellikle bazı iş pozisyonlarının sınırlı ve belirli sektörlerle yönelik olması nedeniyle, eğitilmiş birçok genç mezun oldukları alanlarda iş bulamamakta ve sahip oldukları bilgi ve becerileri kullanmaları için sınırlı fırsatlar sunan işlerde istihdama katılmak zorunda kalmaktadır. Aynı zamanda son yıllarda güvencesiz istihdam alanlarının çoğalması sonucunda eğitimini bitiren bireylerin bir kısmı, formal piyasada iş bulamamalarından ötürü yarı zamanlı veya geçici sözleşmelerle istihdama katılırken; diğer bir kısmı da iş arama süreçlerinden ayrılmaktadır. Bu kapsamda söz konusu durum, bireylerin gelirlerini azaltarak yoksullaşmalarına neden olmaktadır. Dolayısıyla artık günümüzde eğitimin, işsizliği azaltıcı istihdamı arttırıcı etkisi azalırken; yoksulluğu bertaraf eden yönü de zayıflamıştır (Teichler, 2000).

Çalışmanın ikinci bölümünde; yoksulluğun kavramsal çerçevesi yer almaktadır. Bu bölümde literatürde yer alan başlıca yoksulluk türleri açıklanmıştır. Yine aynı başlık

altında günümüzde önem kazanan çalışan yoksulluğuna değinilerek, bazı ülkelerde ele alınan çalışan yoksulluk tanımlamaları ifade edilmiştir. Aynı şekilde yeni yoksulluk tanımı da bu başlık altında ele alınmıştır. Yeni yoksulluk günümüzde hâkim olan yoksulluk anlayışını içermektedir. Bu bağlamda söz konusu kavram içeriği geniş bir şekilde ele alınmış ve açıklanmıştır. Ayrıca yeni yoksulluk içerisinde yer alan sosyal dışlanma kavramı bu başlık altında ele alınmış olup kısaca üç alt göstergesi de ifade edilmiştir. Yoksulluğun tanımlamaları açıklandıktan sonra yoksulluğun nedenleri ele alınmıştır. Yoksulluğun nedenleri makro ve mikro nedenler olarak iki başlık altında incelenmiştir. Ayrıca yoksulluğun makro ve mikro nedenleri alt başlıklar halinde açıklanarak örnek tablolarla ifadeler güçlendirilmiştir. Ardından yoksulluğun ölçüm yöntemleri açıklanmıştır. Söz konusu başlık altında; genel yoksulluk türlerine göre ölçüm yöntemleri, gelir yoksulluğu ölçüm yöntemleri, çok boyutlu yoksulluk ölçümleri ve Avrupa Birliği yoksulluk ölçüm yöntemleri ele alınmış ve Avrupa Birliği yoksulluk ölçüm yöntemleri içerisinde yer alan göstergeler ifade edilmiştir. Yine bu bölümde son başlık olarak yoksulluğun Türkiye açısından değerlendirilmesine yer verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde; çalışmanın ana konusu olan genç yoksulluğuna değinilerek gençlik kavramı ve gençlik sorunlarına yer verilmiştir. Gençlik kavramı kısmında gençlikten yetişkinliğe geçiş ölçütlerinin sınırları çizilmiş ve gençlik çağının günümüzde farklı bir boyuta taşınmasının nedenlerine yer verilmiştir. Yine aynı başlıkta gençlik çağının yaş gruplarının ülkeler arasında değişimine ve buna neden olan etmenler açıklanmıştır. Ardından gençlik sorunları başlığı altında ise, çalışmanın ana konusunun dışına çıkılmadan yabancılaşıma, istihdam-işsizlik ve eğitim başlıkları altında incelenmiş ve tablolar yardımıyla açıklanmıştır. Gençlik kavramına değinildikten sonra genç yoksulluğunun kavramsal çerçevesi ve nedenleri başlık halinde ele alınmıştır. Genç yoksulluğu üzerinde, herhangi bir sınır çizilmeyen ve literatürde üzerinden durulmayan bir konudur. Bu nedenle genç yoksulluğu üzerinde kesin bir tanımlama yer almamaktadır. Bu bağlamda bu çalışmada Eurostat'ın göstergeler ile belirlediği genç yoksulluğu tanımlamasına yer verilmiştir. Ardından genç yoksulluğun nedenlerine ilişkin kısa bir literatür taraması yapılarak nedenleri açıklanmıştır. Bu kısımda ayrıca genç yoksulluğunun nedenlerine ilişkin tartışmalar ülke örnekleriyle ifade edilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünün son başlığında ise eğitim ve yoksulluk arasındaki ilişki ele alınmıştır. Eğitim ve yoksulluk başlığı altında,

Beşerî Sermaye Yaklaşımı, Temel İhtiyaçlar Yaklaşımı, İnsani Gelişme Bağlamında Yapabilirlik Yaklaşımı, Eğitim Yoksulluğu ve Eğitim-İstihdam başlıkları ele alınarak açıklanmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümü ise uygulama kısmıdır. Çalışmanın bu kısmında “Araştırmanın Metodolojisi ve Alan Araştırması Verilerinin Analizi” yer almaktadır.

1.1.Çalışmanın Amacı ve Önemi

Türkiye son yıllarda en hızlı büyüyen ekonomileri arasında yer alsa da gelir dağılımı adaletsizliği halen daha gözle görünür şekilde devam etmektedir. Bu bağlamda Türkiye genç yoksulluğunu azaltmak ve beşerî sermayesini geliştirmek amacıyla, eğitim yatırımlarını arttırmış ve mezuniyet sonrası gençlerin istihdama geçiş sürelerini azaltmak amacıyla çok sayıda teşviği hayata geçirmiştir. Fakat tüm bu politikalara rağmen gençlerin istihdam kırılganlığı artmış bu durum da genç yoksulluğuna ivme kazandırmıştır. İşgücü piyasasına dayalı sorunların yanında ailelerin sosyo ekonomik durumlarının düşük ve sosyal çevrenin dar oluşu da gençlerin eğitime girişlerini zorlaştırmaktadır. Bu durum eğitime erişen gençlerin gerekli sosyal sermayeye ulaşamayarak düzgün işe erişmelerinde engel teşkil etmekte ve gencin gerekli refaha erişmesinde bir kısıt oluşturmaktadır.

Bu çalışmada, gençlerin hanehalkı yapıları, hane halkı sosyoekonomik durumu ve gençlerin yaşa, eğitime, cinsiyete medeni duruma bağlı olarak işsizlik, istihdam yapıları ve buna bağlı olarak yoksulluk durumları incelenecektir. Yine bu çalışmada genç yoksulluğunu azaltıcı etkide bulunan eğitim unsurunun düzgün işe sahip olunmasındaki rolünü irdelemek ve eğitim- istihdam arasındaki ilişkiye odaklanarak; söz konusu ilişkiyi yoksulluğa dayalı çerçevede açıklamak ve bu çalışmayla bilimsel temele oturtmak temel amaçtır.

1.2.Literatür Taraması

Genç yoksulluğu, ülkeler için hayati bir önem taşıyan fakat akademik yazınlarda ve çeşitli araştırmalarda konu olmayan bir problemidir. Özellikle Türkiye gibi genç nüfus oranı yüksek ülkelerde, gençlerin yaşam kalitesinin ve gelirlerinin yüksek olmayışı ülkeleri iktisadi ve toplumsal bir açıdan birçok problemle karşı karşıya getirecektir.

Genç yoksulluk çalışmalarında, çoğunlukla -yoksulluk tüketim kent – kavramları araştırmaların merkezinde yer almış ve çalışmalarda genellikle gençlerin yoksulluklarının nedeni ve tüketim alışkanlıklarını nasıl etkilediği, bulundukları ve yaşadıkları çevrenin yoksulluk süreçlerini nasıl etkilediğinden bahsedilmiştir. Ayrıca yapılan anket ve görüşmelerde yoksul olan gençlerin birikmiş dezavantajlılığın ve yoksulluğun eğitimle giderilebileceğine dair inançlarının olduğu görüşüne yer verilmiştir. Diğer yandan yapılan anket ve görüşmelerde gençlerdeki refah kayıplarının yol açtığı dışlanmışlık ve sosyal damgalanma problemlerinin eğitim ile sona ereceği ve eğitim sayesinde ileride saygın ve düzgün bir işe kavuşulacağı ifade edilmiştir. Genç yoksulluğuna ilişkin çeşitli çalışmalar incelendiğinde ise;

Gökçe (1971), “Gecekondu Gençliği” adlı çalışmada, Ankara gecekondualarında yaşayan, 14-20 yaş arasındaki 1173 genç ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, gençlerin cinsiyetlerine göre öğrenim ve başarı durumu, çalışanlar ve çalışma nedenleri, çalıştıkları yer ve kazanç durumları, gençlerin aile durumu, sosyal çevresi; gençlerin beslenme durumu, sigara ve alkol tüketimi, para harcama alışkanlıkları, gençlerin gelecek hakkındaki beklentileri, boş zamanı değerlendirme alışkanlıkları, şehir yaşantısına ait tutumları ele alınmıştır. Bu bağlamda çalışmada, gecekondularda yaşayan gençlerin, ekonomik yetersizlik, yeterli beslenememe gibi sorunlarla karşı karşıya olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca köyden kente göç sonucunda göç eden ailelerin ve çocukların şehir hayatına intibakını sağlamak için çeşitli politikaların yürütülmesi gerektiği konusunda öneriler sıralanmıştır.

Kramer (2000), “Poverty, Inequality, and Youth Violence” adlı çalışmada yoksulluk, ekonomik eşitsizlik ve sosyal dışlanmanın gençlik şiddeti sorununu şekillendirmedeki rolünü incelemektedir. Çalışmada güçsüz, hüsrana uğramış ve yabancılaşmış gençlerin genellikle şiddet içeren davranışlar sergilediği belirtilmiştir. Çalışmada sosyal ve ekonomik yapı tarafından güçsüz kılınan gençlerin, sosyal ilişkilerde şiddete dayalı davranışlarıyla, hayatlarında yeniden güç kazanma ve kontrol sağlamanın yoluna başvurduğu ifade edilmiştir.

Gonzalo V. Saravi (2004), “Urban Segregation and Public Space: Young People in Enclaves of Structural Poverty” adlı makale çalışmasında, Arjantin’de yapısal yoksulluğun değişimlerine odaklanarak, yapısal yoksulluk içerisinde olan yoksul

mahallelerde yaşayan genç yoksul insanlara odaklanmış ve gençler üzerindeki etkilerini ifade etmiştir.

Moore (2005), “Thinking About Youth Poverty Through the Lenses of Chronic Poverty, Life-Course Poverty and Intergenerational Poverty” adlı çalışmada, genç yoksulluğunun kökeninin çocuk yoksulluğu olduğu vurgulanmıştır. Yazar genç yoksulluğunun nedenlerini açıklayarak, çocuk yoksulluğunun nesiller arası yoksulluğun aktarımına neden olarak, bu durumun genç yoksulluğuna zemin hazırladığını açıklamıştır. Bu bağlamda çalışmada hayal kırıklığı, çaresizlik içerisinde olanlar, eğitim ve becerilerine rağmen insana yakışır iş bulamayan gençlerin, refah duygularının zayıfladığını ve gençlerin cinsiyet, ırk, engellilik, etnik statü bağlamında işgücü piyasasında ayrımcılıkla karşılaşabildiği belirtilmiştir. Ayrıca daha iyi yaşam için göç sürecine dahil olan sınırlı beceri ve sınırlı sosyal ağlara sahip olanlar, etnik veya dinsel bir azınlığa üyelik ve bilgiye erişim eksikliği olan gençlerin, geçim kaynaklarına erişiminin kısıtlı olduğu vurgulanmıştır. Diğer yandan gençlerin çocukluk döneminde; yetersiz beslenmesi, temiz suya erişimde sıkıntılar yaşaması, sağlık hizmetlerine sınırlı erişimleri ve eğitim faaliyetlerine sınırlı katılımı yüksek ve kalıcı yapabilirlik yoksunluğuna neden olmakta ve bunun sonucunda öğrenme ve çalışma için daha sınırlı bir kapasiteye sahip bir gence dönüşmektedir.

Aassve ve diğ. (2005) “Leaving Home and Poverty Among Youth: A Cross European Analysis” adlı çalışmada Avrupa’da evden ayrılmanın genç yoksulluğu üzerindeki etkilerini incelemiştir. Çalışmada İskandinav ülkelerinde evden ayrılanlar gençlerin, yoksulluk riskinin yükseldiği sonucuna ulaşılmış; evden ayrılma ile yoksulluk riski arasındaki doğru orantının tüm Avrupa ülkelerinde geçerli olmakla birlikte bu durumun yaş arttıkça azaldığı belirtilmiştir.

Umut Aksungur (2006), “Ankara Altındağ’da Yaşayan Gençlerin Sosyal Dışlanma Deneyimleri” yüksek lisans tez çalışmasında, Ankara Altındağ semtinde yaşayan yoksul gençlerin sosyal dışlanma deneyimlerini konu edinmiştir. Söz konusu çalışmada 2006 yılında Ankara Altındağ’da yaşayan ve yaşları 18-24 yaş arasında 32 gençle yapılan araştırmada, bu gençlerin sosyal dışlanma deneyimlerini işgücü piyasası, eğitim ve sosyal sermayeden oluşan üç boyutta incelemiştir. Söz konusu araştırmada görüşülen gençler, yoksulluğun yeterli ve kaliteli eğitimin alınmasında önemli bir engel olduğunu belirtmişlerdir. Yoksulluk gençlerin eğitimini, gerek

masrafların ailelere getirdiği yük açısından, gerekse bulunulan çevreyi etkilediğini ifade etmiştir.

Fahmy (2006). “Youth, Poverty and Social Exclusion” adlı çalışmada İngiltere’nin 1999 Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma anketinden alınan verilerden yararlanılmıştır. Yapılan analizlerde, gençlerin gelir yoksulluğunun arttığı belirtilmiştir. Diğer yandan sosyal yardım düzenlemelerindeki değişiklikler, işgücü ve konut piyasalarının kuralsızlaştırılması gibi birçok duruma bağlı olarak gençlerin, yetişkinliğe geçişte birçok sorunla yüz yüze kaldığı için genç yoksulluğunu görünür kıldığı belirtilmiştir.

Aassve ve diğ. (2006), “Youth Poverty and Transition to Adulthood in Europe” adlı çalışmada, 13 Avrupa Ülkesinde genç yoksulluğu; yaş grubu, aile yapısı ve istihdam durumuna göre değerlendirilmiştir. Bu bağlamda gençlerin yaşam düzenlemeleri ülkeler arasında farklılık taşımakta ve bu durumun genç yoksulluğuna yansıdığı belirlenmiştir. Bu bağlamda gençlerin haneden ayrılmaması yoksulluk risklerini azaltırken; işgücü dışında olması, herhangi bir işi olmaması ve öğrenci olması yoksulluk risklerini arttırmaktadır. Ülkeler bazında incelendiğinde ise, Finlandiya, Danimarka ve Hollanda’da gençler herhangi bir yaş grubuna göre daha fazla yoksulluk riskiyle karşı karşıya iken; Fransa, Almanya, Avusturya ve Belçika’da yaşa bağlı olarak yoksulluk düzeyleri arasında az değişiklik gösterdiği belirlenmiştir. Diğer yandan Yunanistan, İspanya ve Portekiz’de genç yoksulluk riskinin diğer ülkelere göre daha yüksek oranlara sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte hemen hemen tüm ülkelerde yirmili yaşların üzerinde genç yoksulluğu risklerinin azaldığı ifade edilmiştir.

France (2008), “From Being to Becoming: The Importance of Tackling Youth Poverty in Transitions To Adulthood” adlı çalışmada, gençler arasında yoksulluğun nedenlerinden biri gelirin düşüklüğü ve bağımsız yaşama geçiş için desteklerin sınırlı olduğu ifade edilmiştir. Gençlerin yetişkinliğe geçiş sürecinde haneden ayrı yaşamasının oldukça riskli ve maliyetli bir süreç olduğu ve gençlerin bağımsız yaşama konusunda gerekli kaynaktan ve destekten yoksunsa yoksul olma riskleri arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Açıkalın (2008), “Yoksulluk ve Genç Kuşakların Toplumsal Hareketlilik Olanakları: İstanbul ve Gaziantep Örnekleri” adlı çalışmada, 2001 yılında, her kentten 100’er hane olmak üzere, İstanbul ve Gaziantep illerinde toplam 200 haneyi içeren anket

çalışmasında, derinlemesine görüşme ve odak grup teknikleri kullanılarak çalışma gerçekleştirilmiş ve ayrıca 6-24 yaş arası, 31 çocuk ve genç ile anket ve derinlemesine görüşmelerle, gençlerin ekonomik ve sosyal olanaklarından yararlanma fırsatları ve toplumsal hareketlilik olanakları incelenmiştir. Çalışmada, genç kuşakların karşı karşıya kaldıkları, işveren tarafından belirlenen çalışma koşulları, devlet politikalarıyla desteklenen özelleştirme, esnek çalışma, stajyer ya da uygulamalarının emek sömürsünü kolaylaştırdığı ve böylece yoksulluğun şiddetlenerek devamına uygun bir zemin hazırladığı açıklanmıştır. Genç kuşakların toplumsal hareketliliğini engelleyen ve yoksulluğun nesiller arası aktarımına neden olan çocuk işgücü, çocukları sadece eğitim olanaklarından yoksun kalmalarının yanında, aynı zamanda ağır çalışma koşulları fiziksel ve psikolojik hastalıklara, zihinsel gelişimlerini ve sosyalleşme süreçlerinin uygun ortamlarda sürdürmelerine kısıt oluşturduğu belirtilmiştir. Ayrıca çalışma koşulları açısından çocuk işgücüne bakıldığında küçük yaşlardan itibaren ücretsiz aile işçisi olarak tarlalarda ya da sokaklarda ilk işlerine başladıkları ve bu durumun çocukların gelecek algılarına yönelik olumsuz bir tutum sergilemelerine neden olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca araştırma örneklemine giren genç kuşakların içine doğdukları ve yetiştikleri sosyo-kültürel ortamda ise, kent yaşamının olanaklarını getiren sosyo-kültürel zenginlikten ve çeşitlilikten oldukça uzak, kentten izole edilmiş mahallelerde yaşamlarını sürdürdükleri belirtilmiştir.

Yamanoğlu (2008), “Kent Yoksulu Gençlerin Tüketim Toplumunda Yaşama Deneyimleri: Ankara Örneği” doktora tez çalışmasında, kent yoksulu gençlerin tüketim toplumunda yaşama deneyimlerini incelemiştir. Ankara'nın Altındağ, Mamak ve Sincan bölgelerinde yaşayan ve yaşları 15 ile 29 arasında değişen toplam 65 gençle yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmelere dayanan alan araştırmasında görüşülen yoksul gençler, ailelerinin maddi gücünün olmaması nedeniyle eğitimlerini genellikle bulundukları çevredeki veya yakın bir bölgedeki kurumlarda aldıklarını belirtmiştir. Ayrıca yoksul muhitlerdeki okullar ile görece yüksek refah seviyesine sahip olan muhitlerdeki okullar arasında eğitim kalitesi yönünden çeşitli farklılıkların olduğu gençler tarafından dile getirilmiştir. Yine yapılan görüşmelerde, maddi yetersizliklerinin eğitime erişimde engel oluşturduğunu, bulundukları sosyal çevreden ve yoksulluklardan kurtulmak için, eğitimlerine sıkıca sarıldıklarını belirtmişlerdir. Araştırmada gençlerin eğitimin getirilerine yönelik düşüncelerine yer verilmiş olup, *“eğitimin kişiyi toplumda daha saygın bir konuma getirebileceği, daha nitelikli iş*

bulabilme olasılığını arttırabileceği veya sosyal hayata katılımı kolaylaştıracağı” eğitim-refah arasındaki ilişki gençler tarafından vurgulanmıştır. Ayrıca okulu erken terk eden gençlerin, düşük eğitimleri nedeniyle damgalandıkları ve güçsüzleştirildikleri” belirtilmiştir.

Ayllón (2009), “Poverty and Living Arrangements Among Youth in Spain, 1980-2005” adlı çalışmada, İspanya’da 1980-2005 yılları arasındaki dönemde gençlerin yaşam düzenlemeleri ve yoksulluk arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Çalışmada çalışma hayatında geçici iş sözleşmelerinin yaygınlaşması, barınma maliyetleri ve uzun süren eğitim nedeniyle gençlerin mali durumlarını korumak amacıyla aile evinde yaşamlarını sürdürmeye devam ettiği ifade edilmiştir. Ayrıca çalışmada, ebeveyn evinde yaşayan gençlerin gelirleri ve/veya ücretleri işgücü piyasası koşulları kötüleşse dahi yaşadıkları yoksulluğu hissetmedikleri ifade edilmiştir. Diğer yandan çalışmada genç ve çocuk yoksulluğunun İspanya’da yakın zamanda görünür olmasından ötürü doğurganlık düşüşünü arttırdığı vurgulanmıştır.

Yamanoğlu (2010), “Tüketim Toplumunda Genç ve Yoksul Olmak: Dışlanma Süreçleri ve Karşı Stratejiler” adlı çalışmada Ankara’nın Altındağ, Mamak ve Sincan bölgelerinde yaşayan ve yaşları 15 ile 29 arasında değişen toplam 65 gençle yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmelere dayanan çalışmada, gençlerin sahip oldukları kısıtlı kaynak ve imkanlar ile gençlerin tüketim toplumunun tamamen dışında bırakmadığını fakat gençlerin genel tüketime katılımında engel teşkil ettiği belirtilmiştir. Bu bağlamda kent yoksulu gençlerin aileleri dışlanma süreçlerine dair çeşitli stratejiler geliştirdiği ve kent yoksulu gençlerin ailelerinin temel gereksinim giderlerinden kesintiler yaparak, yoksul gençlerin sahip olmak istedikleri tüketim ürünleri satın alarak, gençlerin yaşadığı dışlanma sürecine karşı önlem aldığı vurgulanmıştır. Yine çalışmada kent yoksulu gençlerin de dışlanma süreçlerine karşı geliştirdikleri stratejiler de olduğu belirtilmiştir. Bu stratejiler; tüketim ürünlerinin arkadaşlar arasında değiş tokuş edilmesi veya ödünç alınan, kiralanan ürünlerin kullanımı, taklit markaların kullanımı, özel günlerin tüketime ayrılması ve çeşitli tüketim ve karşılaşma alanlarında tüketim ürünlerinin sembolik anlamlarından yararlanılarak toplumsal mesafelerin azaltılması girişimlerin kent yoksulu gençlerin tüketim toplumuna dahil olabilmek için geliştirdiği diğer stratejiler olduğu ifade edilmiştir.

Enneli (2010), “Türkiye’de Toplumsal Bir Kategori Olarak Yoksul Gençlik” adlı çalışmada Türkiye’de yoksul gençlerin, sosyolojik olarak nasıl ele alındığı ve algılandığı üzerine değerlendirme yapılmıştır. Çalışmada son yıllarda Batı ülkelerinde yapılan gençlik çalışmalarında gençlerin sorunlarını, özellikle de dışlanmış gençlerin yetişkinliğe geçiş dönemindeki sorunlarını, anlamak için onların aktif katılımının sağlanması gerektiği vurgulanmıştır.

Braziene ve Merkys (2011), “How Participation in Labour Market Affects Youth Poverty and Social Exclusion? A Comparison of EU Countries” adlı çalışmada, Avrupa Birliği Gelir ve Yaşam Koşulları İstatistikleri 2009 verileri alınarak yaş göstergelerine göre, 18-24 ve 25-49 yaş arası grupları ele alınmıştır. Genç yoksulluğu ve sosyal dışlanma problemine neden olan etkenlerin; gençlerin öğrencilik süresi, çalışma yaşamına geçişleri ve ülkelerin sahip oldukları refah modellerinin önemli rol oynadığı vurgulanmıştır. Ayrıca çalışmada özellikle Güney Avrupa ülkelerinin yüksek düzeyde yoksulluk ve sosyal dışlanma ile karakterize edildiği belirtilmiştir. Diğer yandan söz konusu çalışmada, özellikle İskandinav ülkelerinde 25-49 yaş arasında yoksulluk ve sosyal dışlanma oranlarının azaldığı; ekonomik refah ve sosyal politika etkinlikleri göz önüne alındığında, genç nüfusta (18-24 yaş arası) nispeten daha yüksek yoksulluk ve sosyal dışlanma oranlarına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Nejatı ve diğ. (2013), “Poverty Eradication: The Role of Youth Participation As A Catalyst For Social Change” adlı çalışmada, gençlerin kalkınma programlarına katılım sürecini daha iyi anlamak ve gençlerin katılımının yoksulluğun ortadan kaldırılması üzerindeki etkileri araştırılmış ve dünyadaki yoksulluk sorununa ilişkin gençlerin algılarını araştırmak için bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Çalışmada yoksul ülkelerde yaşayan gençlerin yoksulluğa daha fazla alıştıkları ve yoksulluğu hayatın kaçınılmaz bir parçası olarak gördüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Groh-Samberg ve Voges (2014), “Precursors and Consequences of Youth Poverty in Germany” adlı çalışmada Almanya’da yaşayan 15-30 yaş arası gençlerin yoksulluk trendlerine odaklanmaktadır. Çalışmada 2005-2012 yılları arasında Alman Sosyoekonomik panel çalışmasından elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Bu bağlamda hane evinden ayrılan ve istihdam halinde olmayan gençlerin yoksulluk risklerinin arttığı vurgulanmıştır. Ayrıca gençlerin çocukluk döneminde yoksulluk çekmesi ve ebeveynlerin yoksulluk geçmişi ile birlikte değerlendirildiğinde genç

yoksulluğu üzerinde etkili olduğu sonucuna varılmış ve bu durumun yoksulluğun nesiller arası geçişine de zemin hazırladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Şenol ve Mazman (2014), “Yoksulluğun Getirdiği Çocuk ve Genç İşgücü” adlı çalışmada yoksulluğu, çocukluk ve gençlik dönemini bir arada ele alarak açıklamıştır. Çalışmada, çocukluk döneminde yapılan sağlıklı ve sağlıklı çalışmaları etkisinin gençlik ve yetişkinlik dönemlerini de etkilediğinden bahsetmiştir. Yazar çalışmada çocukluk dönemini sağlıklı geçiremeyen, erken yaşlarda çalışma hayatına atılan çocukların eğitimlerinin olumsuz etkileneceği ve bu durumun ilerideki çalışma hayatlarında nitelikli ve iyi işlere erişmesini zayıflatacağı ifade edilmiştir.

Erikli (2016), “Genç Yoksulluğunun Temel Belirleyicileri: Eğitim ve Düzgün İş” adlı çalışmada, genç istihdam-yoksulluk 2013 yılı verilerine yer vermiştir. Çalışmada, istihdamda yer alan gençlerin yaklaşık 3'te 2'sinin yoksulluk sınırı altında yaşadıklarını tespit etmiştir. Yazar ayrıca söz konusu çalışmada, bir işin istihdam güvencesi sağlamanın önemli olduğunu ve başta ücret düzeyi olmak üzere çalışanların temel haklarının korunması gerekliliğinin altını çizmiştir. Yazar, genç yoksulluğu sorununun çözümü için işgücü piyasasında düzgün işlerin arttırılması gerektiğini ifade etmiştir.

Kahraman ve Kahraman (2016), “Mevsimlik İstihdamın Eğitimli Gençleri: İnşaatlarda Çalışan Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışma, üniversitede eğitimlerini sürdürebilmek için yaz aylarında inşaat sektöründe çalışan 15 üniversite öğrencisi ile yapılan görüşmelere dayanmaktadır. Çalışmada mevsimlik işlerde çalışan öğrencilerin; mevsimlik istihdam, göç ve yoksulluk örüntüleri saptanmaya çalışılmıştır. Görüşülen gençlerin anne ve baba eğitim durumlarının oldukça düşük olduğu ve gençlerin ailelerin sosyal güvence mekanizmalarının dışında olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada ayrıca yoksul hanelerde yaşayan çocukların yoksullukla mücadele stratejilerinde önemli bir rol oynadığı vurgulanarak çocukların da istihdama katıldığı ve çocukların istihdam şartlarını içselleştirdiklerini belirtilmiştir. Ayrıca formel destek mekanizmalarının uzağında kalan bireyler enformel istihdam alanlarını, yoksullukla mücadelede başvurulan bir strateji olarak kullandığı vurgulanmıştır.

Banks (2016), “Youth Poverty, Employment and Livelihoods: Social and Economic Implications of Living with Insecurity in Arusha, Tanzania” adlı makale çalışmasında yazar, kentsel süreci ele alarak Tanzanya Arusha bölgesinde yaşayan gençlerin, maddi

yoksulluk içinde hayatlarını sürdüklerini ve gençlerin istihdamda oldukları halde yoksullukla başa çıkamadıklarını ifade etmiştir.

Ružojčića ve diğ. (2018), “Who Has a Chance to Overcome Poverty? Predictors of Educational Achievement of Youth Living in Poverty” adlı çalışma yoksulluk içerisinde büyüyen ve yirmi altı (26) sosyal yardım merkezinden halen sosyal yardım alan ailelerde yaşayan 19-28 yaş arası gençlerden oluşan örneklem üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmada ebeveynlerin eğitimi ile çocukların akademik başarıları arasında doğru orantılı bir ilişki bulunmuştur. Aynı zamanda ailelerin eğitim seviyesinin yüksekliğinin gençlerin bir kısmının yükseköğrenime geçişi üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer yandan, ailelerin risk içeren davranışları yani herhangi bir suça karışma, şiddet, alkol ve yasaklı madde kullanımlarının olması genç yoksulluğunun üzerinde önemli bir etken olduğu vurgulanarak yoksulluk içinde büyüyen ve halen yoksul olan gençlerin eğitim kazanımlarının bireysel ve aile odaklı özelliklerle ilişkili olduğu ifade edilmiştir. Yine çalışmada ailedeki çocuk sayısının ile eğitim çıktıları arasında önemli bir ilişki bulunmadığına değinilmiştir.

Aygül (2018), “Eğitime Erişim, Yoksulluk ve Formel/Enformel İşgücü Olarak Üniversite Gençliği: “İstihdam İçin mi Eğitim? Eğitim için mi İstihdam?” adlı çalışmada tarım, imalat, inşaat, turizm gibi emek-yoğun sektörlerde; güvencesiz, düşük ücretli, geçici/mevsimlik işgücü olarak formel/enformel bir şekilde istihdam edilen üniversite öğrencilerinin yoksulluk ve yükseköğretime erişim arasındaki ilişkisi incelenmiştir. Araştırma, Akdeniz Üniversitesi’nde öğrenim görmekte olan 22 öğrenciyle yarı yapılandırılmış görüşme formuyla gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda çalışmada, üniversite öğrencilerinin yeterli ekonomik kaynaklara sahip olmadığı, ayrıca kredi, burs, yurt gibi çeşitli destek mekanizmalarının yetersiz kalması nedeniyle; öğrencilerin beslenme, barınma, ulaşım, sağlık gibi çeşitli alanlardaki temel ihtiyaçlarını karşılayamadığı ve eğitim yaşamlarını sürdürebilme noktasında problemler yaşadığı tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra gençlerin bir kısmının, ailenin ekonomik ve kültürel yetersizliklerine bağlı olarak istihdama katılmak zorunda kaldığı; diğer bir kısmının ise tüketim kalıplarına erişebilme ve boş zamanlarını değerlendirme imkânına sahip olabilme doğrultusunda istihdama katıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yılmaz (2019), “İstanbul’daki Yoksul Gençlerin Tüketim Alışkanlıkları İçin Mekân Kullanımları” adlı yüksek lisans tez çalışmasında İstanbul’daki yoksul gençlerin tüketim tercihlerine ve tüketim davranışlarına etki eden unsurların belirlenmesi ve bu unsurların yoksul gençlerde oluşturduğu etkilerin açığa çıkarılması amaçlanmıştır. Söz konusu çalışma odak grup çalışması tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada farklı zaman ve mekanlarda 36 birey ile görüşülmüş ve kişilerin tüketim deneyimleri ve mekân tercihlerini etkileyen etkenler irdelenmiştir. Görüşülen bireylerin yaş aralığı, 15-30 yaş aralığında değişmekle birlikte bunların 15’i kadın 21’i erkeklerden oluşmaktadır. Söz konusu çalışmada gençlerle yapılan görüşmeler sonucunda gençler yoksulluk kavramını, genel olarak ekonomik yeterliliğe erişememiş, mağdur, dışlanmış ve eğitimsiz kişiler olarak tanımlamışlardır. Çalışmanın ana konusu olan tüketim alışkanlıklarını etkileyen unsurlar olarak çeşitli lüks pahalı markalar olarak belirtilmiş olup, tüketim mekân tercihleri ekonomik düzeyleri ile bağlantılıyken, boş zamanlarını değerlendirme tercihleri doğup yaşadıkları yer, aile, eğitim ve ekonomik gelir ile ilişkili olduğu ifade edilmiştir.

Vardar (2019), “Üniversite Mezunu Gençlerin İstihdam Edilebilirliği ve Sosyal Dışlanma: Kırklareli Üniversitesi Örneği” yüksek lisans tez çalışmasında; işgücü piyasalarının mevcut durumu ile birlikte lisans mezunu gençlerin işgücü piyasasına girme aşamasında ya da piyasa içinde karşılaştıkları sosyal dışlanmanın boyutu araştırmıştır. Çalışmada, üniversite mezunu gençlerin sosyal dışlanma sorunuyla baş etmede eğitimin ne derece etkili olduğu saptanmaya çalışılmıştır. Araştırmada mülakat tekniği kullanılarak, araştırma evreni Kırklareli Üniversitesi’nin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi’nden farklı yıllarda mezun olmuş İşletme, İktisat, Kamu Yönetimi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümlerinden mezun olmuş istihdamda olan veya da olmayan kişilerden oluşmaktadır. Çalışma 32 kişi ile gerçekleştirilmiş olup söz konusu bireylerin yaş aralıkları ile alakalı bilgiye yer verilmemiştir. Çalışma sonucunda edinilen bilgiye göre, Üniversitelerde verilen eğitimin pratiğe dayanmayan teorik kısmı genç mezunların mezun olduktan sonra tecrübe yetersizliğine bağlı olarak işgücü piyasası içinde kendilerine yer bulamamalarına neden olduğu ve kız öğrencilerin işsizlik sonucu karşılaştıkları maddi yoksunluk durumunun ve sonuçlarının erkeklere oranla daha fazla hissedildiği ifade edilmiştir.

Šoltés ve diğ. (2020). “Changes in the Geographical Distribution of Youth Poverty and Social Exclusion in EU Member Countries Between 2008 and 2017” adlı çalışmada, 2008-2017 yılları arasında 18-24 yaş arası genç nüfus için gelir yoksulluğu, maddi yoksunluk ve işgücü piyasalarından dışlanma sorunlarını Avrupa Birliği (AB) ülkeleri incelenmiştir. Söz konusu çalışmada, 2017 yılı Güney Avrupa ülkelerinde gençlerin emek piyasalarına girişte önemli problemler yaşadığı; Doğu Avrupa ülkelerinde ise gençlerin yüksek düzeyde maddi yoksunluk yaşadığı ifade edilmiştir. Diğer yandan 2008-2017 yılları arasında gençler arasında gelir yoksulluğu ve emek piyasalarından dışlanma boyutlarında kayda değer bir azalma yaşanırken bu durumun maddi yoksunluğun artmasıyla azaldığı vurgulanmıştır.

Kete Tepe ve Özer (2020), “Üniversite Öğrencilerinin Yoksulluk Algısı Üzerine Nitel Bir Araştırma” adlı çalışmada Afyon Kocatepe Üniversitesi’nin çeşitli fakültelerinde okuyan 70 öğrenci ve Afyon Meslek Yüksekokulunun farklı programlarında okuyan 30 öğrenci ile yapılan derinlemesine görüşmelerde, üniversite öğrencilerinin yoksulluk deneyimleri ve yoksulluk algılarına yönelik bir çalışmayı içermektedir. Söz konusu çalışmada, yoksulluğun öğrenciler tarafından toplumsal bir olgu olarak değerlendirilmediği ve öğrencilerin, maddi kaynakların yanı sıra kendilerini ifade etmede ve değer verildiğini hissetme doğrultusunda yoksulluk yaşadığı belirtilmiştir. Ayrıca öğrencilerin toplumsal hayata katılım konusunda da kısıtlılık yaşadığı belirtilmiştir.

Erikli (2022), “Avrupa Birliği ve Türkiye’de Genç Yoksulluğu” adlı çalışmada, genç yoksulluğu Avrupa Birliği üyesi on bir ülke ve Türkiye açısından değerlendirilmiştir. Çalışmada ekonomik ve mekânsal olarak ailesine bağlı olan bireyin nitelikli işlerde çalışması yoksulluk riskini azaltırken; dezavantajlı aile geçmişi ve güvencesiz çalışma koşulları ise gençlerin kırılganlığını arttırdığı ve bu durumun yetişkinlik döneminde de sürmesine neden olduğu ifade edilmiştir. Çalışmaya göre, gençlerin yoksulluk riski ve sosyal dışlanma oranının 2014 yılından itibaren düşme eğilimi göstermesine rağmen, bu oranın hala oldukça yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. 2018 yılında AB-28 ülke ortalamasına göre her 100 gençten yaklaşık 27’si yoksulluk riski veya sosyal dışlanma ile karşı karşıya olduğu belirtilerek; Türkiye’de ise 2017 yılına göre her 100 gençten yaklaşık 40’ı yoksulluk riski ve sosyal dışlanma kapsamında yer aldığı vurgulanmıştır.

2. YOKSULLUK KAVRAM VE ÖLÇÜM YÖNTEMLERİ

Çalışmanın bu bölümünde yoksulluğun kavramsal çerçevesi çizilip, yoksulluğun genel türleri başlıklar halinde açıklanacaktır. Ardından yoksulluğun makro ve mikro ölçekte nedenleri ele alınacaktır. Daha sonra yoksulluğun ölçüm yöntemleri dört başlık altında ifade edilecektir. Bölümün son başlığında yoksulluğun Türkiye açısından değerlendirilmesi yapılacak ve Eurostat ile TÜİK raporlarından derlenen verilerle açıklanacaktır.

2.1. Yoksulluk Kavramsal Çerçeve

Yoksulluk genel manada, bireylerin yaşamını sürdürmek için temel maddi gereksinimlerinden yoksun olma durumu olarak ifade edilmektedir (Topgül, 2013). Yoksulluğun anlamını daha iyi kavrayabilmek için burada yoksun olma durumunu belirtmekte fayda vardır. Yoksunluk, yoksulluk kavramıyla birbiriyle ilintili olup “iyi bir hayat için gerekli şey ve koşullara sahip olmama” olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda yoksunluk, aslında bir anlamda yoksulluk sonucu ortaya çıkan bir durum olarak ifade edilmiştir. Dolayısıyla yoksunluk, yoksunluğun nasıl ve hangi koşullar altında çıktığını açıklamayarak, yoksulluk kavramıyla farklılaşmaktadır (Yuncu, 2005).

Yoksulluk kavramına ilişkin tanımlar incelendiğinde ise yoksulluğun, küresel düzeyde coğrafi olarak veyahut da mekânsal olarak farklılaşması ya da her ülkede yoksulluğun farklı biçimlerinin ortaya çıkması ve farklı koşullarda yaşanması nedeniyle yoksulluğa dair kavramsal bir çerçeve belirlenememiş ve bu durum yoksulluğa ilişkin evrensel bir tanımla zorlaştırmıştır (Koca, 2015). Bununla birlikte yoksulluğun ana hatlarının belirlenmesi konusunda literatüre katkı sağlayan uzmanların görüşleri çerçevesinde Townsend, yoksulluğu bireylerin veya ailelerin yaşamını sürdürmek için gerekli besini elde etmek ve toplumda sürdürülen genel yaşam kalitesine ulaşamaması aynı zamanda var olan kaynaklara erişememesi bunun sonucunda toplumun genel olarak kabul ettiği geleneklerden, faaliyetlerden dışlanması olarak ifade etmiştir (Townsend, 1979). Söz konusu tanıma göre Townsend yoksulluğu, bireylerin veya ailelerin gerekli tüketimi elde edememesi nedeniyle yoksulluğun yol açtığı dışlanma boyutuna dikkat çekmiştir.

Buna karşın Peck, yoksulluğu yoksunluk boyutunu ele alarak, yoksulluğun geniş bir anlam ifade ettiğini belirtmiştir. Peck’e (2011) göre yoksulluğun standart tanımı,

ekonomik yoksunluk çeken hane halkıdır. Fakat bu tanımın ekonomik yoksunluk içinde birtakım belirsizlikleri barındırmakta ve ekonomik yoksunluk durumunun ülkeden ülkeye farklılaşacağını ifade etmiştir.

Diğer bir yandan Ravallion’a göre yoksulluk, “belirli bir toplumda bir veya daha fazla kişinin, söz konusu toplum standartlarına uygun asgari bir maddi refah düzeyine erişememe durumudur”. Ravallion, burada yoksulluğun nispi yönüne vurgu yaparak, bireyin yoksulluğunu, toplumun standart refahıyla ilişkilendirmiştir (Ravallion, 1992, s. 4).

O’Boyle, Ravallion’un aksine yoksulluğun “insanların fiziksel ihtiyaçlarının karşılanamaması” olduğunu ifade ederek, yoksulluğu dar bir çerçeveye sığdırmış ve bu doğrultuda temel manada bir yoksulluk tanımlamasına gitmiştir. Diğer yandan O’Boyle, yoksulluk tanımlarına ilişkin genel bir eleştiri getirerek, yoksulluğa ilişkin evrensel bir tanım yapmanın imkânsız olduğunu ifade etmiş ve bireylerin yoksulluğa ilişkin verdiği cevapların kendi değer sistemlerinin bir yansıması olduğunu ifade etmiştir (O’Boyle, 1999, s. 1).

Yine bir başka yazara göre yoksulluk, “hak ihlallerinin hem nedeni hem de sonucu olarak kendini yeniden ve yeniden üretirken, bu zincir kırlamadığında nesilden nesile aktararak toplumsal yaşamdaki varlığını sürdüren bir kavram” olarak ifade edilerek yoksulluğa ilişkin hak temelli bir yaklaşım içerisinde ve toplumsal bir sorun bağlamında ele alınmıştır (Atatanır ve Karataş, 2019, s. 454). Bu bağlamda söz konusu tanıma benzer bir şekilde yoksulluk dolaylı olarak uluslararası belgelerde ele alınmış ve yoksulluğun mutlak yönünden ziyade nispi yönüne vurgu yapılarak bireylerin refah içerisinde yaşamasının bir hak olduğu ifade edilmiştir. Bu bağlamda BM genel kurulu kararıyla 10 Aralık 1948’de kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi adlı belgede, sosyal politikanın da temel hedefi olan bireylerin insan onuruna yakışır bir yaşam hakkına sahip olduğu belirtilmiştir (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf>).

Yine 1 Temmuz 1999’da yürürlüğe giren Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı’nda ise hükümetlerin bireylerin yaşam standartlarını ve sosyal refah düzeyini sağlama görevinin olduğu belirtilmiş ve toplumsal bütünleşme olgusuna vurgu yapılmıştır (Avrupa Sosyal Şartı, 2020).

Bu bağlamda söz konusu belgelerde eşitsizlik olgusuna vurgu yapılarak ve toplumun genel refahı ele alınarak, toplumda yer alan bireylerin yaşam düzeylerinin iyileştirilmesinin elzem olduğu belirtilmiştir. Yine söz konusu belgelerde yer alan maddeler çerçevesinde uluslararası kuruluşlar, uluslararası belgeler ve ülkelerde yoksulluk kavramı; asgari düzeyde de olsa bireylerin temel gereksinimleri karşılama ilkesi yerine, toplumun genel refahını dikkate alan nispi yoksulluk tanımlaması etrafında şekillenmiştir (Şenses, 2017; Tekeli, 2000). Aynı şekilde geniş çerçevede yoksulluğa ilişkin temel gereksinimleri belirleyen ve sosyal dışlanma kavramına da değinen 1976 yılında Uluslararası Çalışma Örgütü (UÇÖ) küresel konferansında yayınlanan ve Dünya Bankası tarafından benimsenen yoksulluk kavramı şu şekilde ele alınmıştır:

Bir ailenin (beslenme, barınma, giyim vb.) özel tüketimi için gerekli minimumlar, İçinde yaşanan topluluk için topluluk tarafından sağlanan toplu tüketim konusu olan gerekli hizmetler (güvenli içme suyu, kanalizasyon, elektrik, kamu ulaşımı, sağlık ve eğitim vb.), Kendilerini etkileyen kararların alınmasını sağlama, Mutlak düzeydeki, temel gereksinimlerin, temel insan haklarının daha geniş bir çerçevesi içinde karşılanması, İstihdama temel gereksinme stratejisinin hem amaç hem de araç olarak yaklaşılması (Tekeli, 2000, ss. 142-143)

olarak yoksulluğa ilişkin genel çerçevede bir tanımlama getirilmiştir. Bu bağlamda söz konusu maddeler ile bireylerin, tüm kaynaklara eşit düzeyde ulaşımı ve yaşamlarını sürdürebilmeleri için temel hakları olan temiz içme suyu, elektrik ve sağlık hizmetlerine ulaşımını vb. konular temel alarak bireylerin toplumla bütünleşmelerini sağlayan unsurları içermektedir (Tekeli, 2000).

Diğer yandan yoksulluk kavramı üzerine birçok yaklaşım dile getirilmiş ve kavramsal çerçeve farklı boyutlar üzerinde şekillenmiştir. Bu bağlamda yoksulluğun tanımına ilişkin farklı yaklaşım veya boyutları kısaca ele aldığımızda ise, yoksulluk “gelir”, “kaynaklar” ve “yapabilirlik” kapsamında üç farklı unsur etrafında tanımlanmaktadır (Koray, 2010). Söz konusu unsurlardan en yaygın olarak kullanılan gelir yaklaşımı, Dünya Bankası tarafından “günde 1,90 dolar altında gelir elde edenler” yoksul olarak nitelendirilmektedir (World Bank, 2020). Diğer yandan bu tanımlama, yoksulluğu dar bir çerçeveye hapsedtiğine dair çeşitli eleştiriler almış ve yoksulluğu kaynaklar çerçevesinde ele alınarak tanımlama yoluna gidilmiştir. Kaynaklar ölçütüne göre yoksulluk, bireylerin sağlıklı olup olmadığı, temiz suya erişme, çeşitli hastalıklardan korunmanın yanında, bireylerin yeterli ve iyi bir şekilde gıda alıp almadığı gibi bunun için yeterli gıda tedarikine ve gıda hakkına sahip olup olmadıklarına odaklanmaktadır

(Robeyns, 2005). Yapabilirlik ölçütü ise Amartya Sen'in kapasite yaklaşımı çerçevesinde ele alınarak yoksulluk, gelirler ve temel mallar üzerinde odaklanmayarak yoksulluğu yoksunluk üzerinde ele almaktadır. Bu bağlamda toplumda yer alan bireyler gelir, servet ve diğer kaynaklara sahip olsalar bile, gerekli yetenekten yoksun iseler diğer bireylerle eşit derecede değerlendirilmemektedir (Sen, 2005). Bu çerçevede yapabilirlik yoksulluğu, bireylerin "ne yapıp yapamadıkları ve ne olup olmadıklarını" ele almaktadır (Sam, 2008, s. 63).

2.2. Yoksulluk Türleri

Geçmişten bu yana bireylerin ihtiyaçları, toplumların sahip oldukları sosyoekonomik durum, değer yargıları veyahut da tüketim kalıpları yoksulluk tanımını genişleterek yoksulluk tanımlarının farklılaşmasına neden olmuştur. Bu bağlamda çalışmanın bu bölümünde literatürde sıklıkla yer alan farklı türdeki yoksulluk tanımlarına yer verilecektir.

2.2.1. Mutlak ve nispi yoksulluk

Yoksulluk, tanım ve ölçümünde uzmanlar tarafından nasıl tanımlanacağı ve ne şekilde ölçüleceği uzun ve tartışmalı bir konu olmuştur. Fakat yoksulluk araştırmalarının geçmiş yıllarda iktisat ağırlıklı bir gelişme göstermesi ile birlikte hâkim anlayışın temeli, 19 yy. sonlarında İngiltere'de yürütülen çalışmalara dayalı, gelir/tüketim ölçütlerini baz alan mutlak yoksulluk çizgisine (sınırı) dayanmaktadır (Şenses, 2017). Bu bağlamda mutlak yoksulluk, bireylerin asgari düzeyde ihtiyaçlarını karşılayamaması durumu olarak ifade edilmektedir. Burada yoksulluğun tanımında yer alan mutlak ifadesinde, yoksulluk düzeyinin mutlak olarak bir sınırı olduğunu varsaymaktadır. Fakat tanım itibariyle bakıldığında, burada mutlak yoksulluğun açılımı muğlak ve belirsizdir. Bu bağlamda insanların yaşadıkları toplum, içinde bulundukları kültür, yaşadıkları ülkenin sahip olduğu iktisadi düzey ve gelişmişlik seviyesi yoksulluk sınırını etkilemektedir. Yine bireysel özellikleri içine kattığımızda örneğin; bireyin cinsiyeti, istihdam da bulunup bulunmadığı, harcanılan enerji düzeyi vb. durumlar her bir bireyin gıda ihtiyacını farklı düzeylerde etkilemesi sorunsalı bu sınırın evrensel olmasını engellemekte ve mutlak yoksulluk tanımının içini boşaltmaktadır. (Alagh, 1992).

Daha sonra Uluslararası Çalışma Örgütü (UÇÖ) ve Dünya Bankası, 1970’li yılların ilk yarısında mutlak yoksulluğun tanımını dar bir alandan geniş bir alana taşıyarak “gıda, barınma, giyim başta olmak üzere özel tüketim için minimum ihtiyaçları belirleyerek, temiz içme suyu, kanalizasyon, kamu ulaşımı, eğitim ve sağlık hizmetleri” gibi ölçütleri de eklemiş ve bu sayede bir takım kamusal ihtiyaçlar da mutlak yoksulluk tanımının içerisine dahil edilmiştir (Şenses, 2017; Yüksel Arabacı, 2017).

Mutlak yoksulluk sınırı, Dünya Bankası tarafından bir bireyin alması gereken günlük kalori ihtiyacı ele alınarak belirlenmiştir. Dünya Bankası’nın belirlediği mutlak yoksulluk sınırı, “uluslararası karşılaştırmalarda satın alma gücü paritesine göre, kişi başı günlük “1”, “2,15” veya “4,30” Amerikan Doları seviyesi” dir (Aydın ve Güloğlu, 2011, s. 91).

Nispi (görelî) yoksulluk kavramı, “temel gereksinimlerini mutlak olarak karşılayabilen, fakat bireyin kişisel kaynaklarının yetersizliği sebebiyle toplumun genel refahın altında kalan ve topluma toplumsal katılım açısından engellenmiş kimselerdir” (Sümer, 2005, s. 7). Başka bir tanıma göre nispi yoksulluk “dışlanma, ayrımcılık, adaletsizlik duyguları vb. kişiye özgü tanımlanabilir veyahut da ölçülebilir toplumsal ve psikolojik tepkiler” olarak tanımlanmıştır (Duclos ve Gregoire, 2002, s. 1). Bu bağlamda kısaca özetlendiğinde nispi yoksulluk, bireyin toplumun genel refah seviyesine erişememe durumudur (TÜSİAD, 2000).

Mutlak yoksulluk temiz suya ve gıdaya erişme, sağlık ve eğitim hizmetlerinden yeterince yararlanamama veya okur yazar olmama gibi birtakım problemlere sahip az gelişmiş veya gelişmemiş ülkelerde daha önemli kılarken; fırsat eşitsizliği, bireylerin sosyal ve siyasal alanda etkin katılım sağlayamaması ya da sosyal dışlanma ve benzeri problemlerin varlığı gelişmiş ülkelerde nispi yoksulluk kavramı öne çıkmaktadır (Metin, 2014).

Diğer bir yandan, zaman içinde ülkeler ve ülkeler arasında gelişmişlik düzeylerinin farklılaşması nedeniyle Dünya Bankası, yoksulluğun nispi ve mutlak unsurlarını birleştirerek toplumsal yoksulluk sınırı kavramını ortaya koymuştur (World Bank, 2020). Toplumsal yoksulluk sınırı, sürdürülebilir kalkınma amaçlarından biri olan, eşitsizliği azaltmak ve refahı arttırmak gibi faktörlerin gözetilmesinde daha belirgin istatistikler vererek, ülkeler geliştikçe yoksulların büyümeden ne ölçüde pay aldığı konusunda bilgi sağlamaktadır (Jolliffe ve Prydz, 2017).

2.2.2. Objektif ve subjektif yoksulluk

Bir diğ er adı nesnel yoksulluk ve refah yaklaşımı olarak ifade edilen objektif yoksulluk; yoksulluğ un nedenleri ve hangi koşul ve durumların yoksulluğ u meydana getirdiğ i; yoksulluk içerisinde olan bireylerin bu durumdan kurtarmak için hangi politikaların uygulanması gerektiğ i yönünde önceden belirlenen normatif değ erlendirmeleri içerir (Aktan ve Vural, 2002). Objektif yoksulluk yaklaşımı, “t k t m harcamaları, kalori miktarı, okur-yazarlık oranı, sağlık hizmetlerine erişim, temiz içme suyuna erişim” ve benzeri unsurları ele almaktadır. Objektif yoksulluk yaklaşımında kullanılan yöntemler ise mutlak ve nispi yoksulluk kavramları  ne çıkmaktadır (Danışman Işık, 2015, s. 4).

Fayda yaklaşımını esas alan subjektif yoksulluk; bireylerin kendilerini yoksul hissedip hissetmediklerini esas alan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda en önemli nokta ise, asgari yaşam standardının belirlenmesinde uzmanlar yerine bunu en fazla hisseden yoksul bireylerin görüşlerinin temel alınmasıdır (Yüksel Arabacı, 2014).

Söz konusu yaklaşımda yoksulluğ un belirlenmesi noktasında çeşitli uzmanlar tarafından birtakım değ erlendirme soruları belirlenmiştir. Bu bağlamda Leyden yoksulluk sınırı yaklaşımı, Goedhart (1977) ve Van Praag (1980) tarafından geliştirilmiştir. Bu yaklaşıma göre bireylerin farklı gelir düzeylerini nasıl değ erlendirdiğ i oluşturulan Gelir Değ erlendirme Sorusu ile belirlenmesi hedeflenmiştir. Gelir Değ erlendirme sorusuna karşılık m kemm l, iyi, yeterli, zar zor yeterli, kötü, çok kötü gibi gelir düzeyleri belirtilerek öznel yoksulluk sınırı belirlenmektedir (Van Praag ve diğ ., 1982).

Bir diğ er öznel yoksulluk yaklaşımı Cantril tarafından öznel yoksulluk çizgisi adı altında geliştirilmiştir. Söz konusu yaklaşımdaki temel soru “Bir bütün olarak hayatınızdan ne kadar memnunsunuz” söz konusu soruya verilen cevap öznel iyi oluş olarak ifade edilmektedir (Carbonel ve Van Praag, 2001, s. 13-14).

Subjektif yoksulluk yaklaşımında ise, yoksul olan bireyler t k ttikleri yiyecek veyahut da gereksinimlerinin miktarı konusunda zaman zaman farklı değ erlendirmelere sahip olacağ ı için bu yaklaşım yoksulluğ un ölçülmesinde önemli problemlere neden olduğu ifade edilmektedir (Aktan ve Vural, 2002).

Subjektif yoksulluğa yönelik yapılan sınırlı çalışmalar incelendiğinde ise, Türkiye'nin Muğla ili merkez ilçesinde ikamet eden 205 hane halkına (her iki eşe de) yönelik subjektif yoksulluk ölçüm çalışmasında, hanehalkı toplam harcama düzeyi, eğitim alınan yıl sayısı, sağlıkta duyulan memnuniyet gibi etkenlere karşı bireyler yoksulluk değerlendirmesi zayıfken; hanehalkı borcunun artması, genel eğitim seviyesi düşüklüğü gibi etkenlere karşı birey subjektif refah değerlendirmesini negatif etkilemektedir (Danışman Işık, 2015). Bir diğer çalışma ise, Başaran ve Çetinkaya tarafından yapılan; Türkiye'de 2003-2008 arası subjektif yoksulluk temelinde hanehalkı büyüklüğü, kır kent ve Türkiye genelinde analiz edilerek yapılan subjektif yoksulluk profili çalışmasıdır. Söz konusu çalışmada, kır- kent arasında yaşamsal faaliyetlerin farklılık göstermesi subjektif yoksulluk eşiklerini, oranlarını etkilediğini ve incelenen dönemde Türkiye'de belirlenen objektif yoksulluğun subjektif yoksulluktan daha düşük oranlarda seyrettiği ifade edilmiştir (Başaran ve Çetinkaya, 2013).

2.2.3. Gelir ve insani yoksulluk

Gelir yoksulluğu, birey veya hanehalkının temel gereksinimlerine karşılayacak tüketim düzeyine karşılık gelen parasal gelire sahip olmaması veya ulaşamaması olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda asgari ihtiyaçları karşılamak için gerekli minimum gelir düzeyinin altında kalanlar gelir yoksulluğu içerisine dahil edilmektedir (Özbek, 2001).

Diğer yandan gelir yoksulluğu, yoksulluğun sadece bir kısmını yansıtmaktadır. Bu bağlamda İnsani gelişme gelirden ziyade insan yaşamının daha geniş yönlerini kapsadığı için Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı 1996 yılında İnsani Gelişme raporunda, gelir yoksulluğunun tamamlayıcısı olarak yapabilirlik yoksulluğu kavramını eklemiştir (UNDP, 1996). Daha sonra bu kavram 1997 yılında İnsani Gelişme raporunda insani yoksulluk adını alarak insani yoksulluk endeksi geliştirilmiştir (Özbek, 2001). İnsani yoksulluk, “uzun ve sağlıklı bir yaşam standardına ve bilgiye erişememe” olarak tanımlanmaktadır. İnsani gelişme yoksulluğun ölçülebilir değerlerinin aksine, temel boyutları olarak sayılan; kısa yaşam süresi, temel eğitimden yoksunluk, kamusal ve özel kaynaklara erişememe olarak endeksin temel ölçütleri belirtilmiştir (Metin, 2014, ss. 6326-6327).

2.2.4. Kırsal ve kentsel yoksulluk

Kırsal- kentsel yoksulluk ayrımı yoksulluğun nerelerde, hangi bölgelerde yoğunlaştığı durumuna odaklanmaktadır. Kırsal yoksulluk, az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde genel olarak kırsal alanlarda yoğunlaşmıştır. Söz konusu alanlarda genellikle eksik istihdam koşullarının hâkim olduğu, ücretsiz aile işçilerinin yoğunlukla çalıştığı, toprağı olmayan köylülerin geçimlik ücret seviyesinde yaşamını sürdürdüğü ve eğitim seviyesi düşük bireylerin oluşturduğu alanlar kırsal yoksulluğun özelliğı olarak karşımıza çıkmaktadır (Öztürk, 2008a). Bu bağlamda eğitim, sağlık, ulaşım, temiz su, iletişim gibi unsurlar ulaşımındaki kısıtlılık genel tabiriyle kırsal yoksulluğu nitelendirmekte ve söz konusu unsurların kısıtlılığı kırsal alandan kentlere göçü tetikleyerek yoksulluğu daha görünür kılmaktadır (Öztornacı ve Veziroğlu, 2012).

Bununla birlikte etnik ve ırksal ayrımcılık, siyasi istikrarsızlık, büyük toprak sahipleri ile küçük toprak parçalarına sahip köylülerin aynı toprak parçasında bulunması gelir dağılımında çarpıklığı ve yoksulluğu arttırmaktadır (Aktan ve Vural, 2002). Bu bağlamda etnik ve ırksal ayrımcılık, siyasi istikrarsızlık vb. nedenler kırsal yoksulluğu arttırırken diğer taraftan, özellikle son 30 yıldır uygulamaya konulan neoliberal politikalar da küresel düzeyde gelir dağılımı ve yoksulluğu derinleştirmiştir. Aynı zamanda Dünya Ticaret Örgütü (DTO)'nün neoliberal politikaları destekleyen politikalara ağırlık vermesi ile tarım ürünlerinin üretimini ve dağıtımını sanayileşmiş merkez ülke olarak tabir edilen ülkeler lehinde politikalar uygulaması; gelişmiş ülkelerde yaşayan çiftçilerin gelirlerini arttırırken, az gelişmiş ve gelişmemiş ülkelerde yaşayan çiftçilerin gelirlerinde azalmaya yol açmıştır. Bu çerçevede uygulamaya konulan politikalar sonucunda bazı çiftçiler topraklarını terk etmek ve göç etmek zorunda kalmıştır. Aynı zamanda tarım alanında yapılan özelleştirmeler ve devlet destekli tarım politikaların terkedilmesi tarım alanlarında etkinlik kaybına yol açarak tarım alanlarında kırsal yoksulluğu arttırmış ve kırsal alanlardan kentsel alanlara göçü hızlandırmıştır (Öztürk, 2008b).

Kırsal alanda ortaya çıkan çarpıklık ve yozlaşma kırsal alandan kentsel alana doğru plansız ve yoğun bir göç dalgasını tetikleyerek kentsel yoksulluk olgusunu ortaya çıkarmıştır (Kentleşme Şurası, 2009).

Kentsel yoksulluk, bireylerin yaşamını idame ettirmesi için gerekli gelirden yoksunluğu ve dolayısıyla genel tüketime katılımının sınırlılığını ifade etmektedir. Bu

bağlamda kentsel yoksulluk bireylerin gerekli gelire sahip olamamasından ötürü sosyal aktivitelere katılamaması, çeşitli tüketim mekânlarını tercih edememe gibi problemleri ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca kentsel yoksulluk toplumsal yapı, şehirleşme, kültürel çeşitlenmeler gibi unsurların varlığı ile kırsal yoksulluktan farklılaşmaktadır (Benli ve Yenihan, 2018).

Sanayileşme ve kentleşme politikalarına bağlı olarak ortaya çıkan iç göç hareketleri kentsel yoksulluğu ortaya çıkaran ana etmenlerden biridir. Kırdan kente göç eden bireyler, akrabalık ve hemşerilik ilişkisine dayalı olarak kentlerde belirli alanlarda veya semtlerde yoğunlaşarak izole edilmiş bir şekilde yani toplumla bütünleşmeyerek kentsel yoksulluğu daha da görünür kılmaktadır. Kentsel yoksulluğun bir diğer nedeni ise refah hizmetlerinin dönüşümüdür. 1980’li yılların sonu 1990’lı yılların başında, neoliberal politika uygulamalarının hız kazanması ile devletin özellikle dezavantajlı gruplara yönelik refah hizmetleri sağlama görevini yani sağlık, eğitim, sosyal yardım gibi politikaları azaltması kentsel yoksulluğun mekânsal görünümünü arttırmıştır (Kentleşme Şurası, 2009).

2.2.5. Aşırı ve kronik yoksulluk

Aşırı yoksulluk durumunun öne çıkan en önemli özelliği, bireylerin gıda ihtiyaçlarını karşılayamaması ve bu nedenle yetersiz beslenmeleridir. Bu bağlamda Dünya Bankası günde 1,90 dolardan daha az bir parayla yaşayanları aşırı yoksul olarak ifade etmiştir (World Bank, 2020). Aşırı yoksul olan bireylerin, yetersiz beslenmeleri sağlıklarını etkilemekte ve onların biyolojik ve psikolojik durumlarına etki ederek, emek piyasalarında istihdam edilmelerini engellemektedir. Ayrıca aşırı yoksullar, sosyal faaliyette bulunabilecek herhangi bir entelektüel bir kapasiteye sahip olamazlar. Yine hanehalkı özelliklerine bakıldığında ailede her bireyin gıdaya ulaşamaması ve aynı zamanda emek piyasasına katılamaması, sosyal sermayenin eksikliği, özgüven eksikliği aşırı yoksulluğu diğer yoksulluk türlerinden ayıran bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır (Yüksek Arabacı, 2017).

Dünya Bankası verilerine göre, dünya nüfusunun yaklaşık %10’u (734 milyon) günde 1,90 dolardan daha az bir parayla yaşamaktadır. Son yıllarda yaşanan pandemi süreci nedeniyle 2020 yılında 20 milyon ile 60 milyon insanın aşırı yoksulluğa düşeceği tahmin edilmektedir (World Bank, 2020).

Kronik yoksulluk ise temel insani ihtiyaçlardan mahrum olma durumu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda kronik yoksulluğa maruz kalan bireyler, gelir azlığıyla beraber, açlık, yetersiz beslenme, giyinme, barınmadan yoksun olma, temiz içme suyuna erişememe, eğitim ve sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanamama, istismar, topludan dışlanma vb. unsurlara sahiptir. Bu bağlamda kronik yoksulluk “görelî olarak uzun süreler devam eden ya da bir dereceye kadar kısa olan, ancak dönemler itibariyle sık sık tekrarlayan bir yoksulluk” olarak ifade edilmektedir. Dolayısıyla kronik yoksulluğun ana etmeni süreklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede kronik yoksulluk uzun bir zaman diliminde devam etmekte, süreklilik göstermekte ve çocuklara da geçerek kuşaklararası bir aktarıma neden olmaktadır (Temiz, 2008, ss. 62-63).

Kronik yoksulluk, gelire bağlı kronik yoksulluk ve gelir dışı kronik yoksulluk olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu çerçevede gelire bağlı kronik yoksulluk, yoksul olan bireyin geliri mütemadiyen yoksulluk sınırının altında kalıyorsa gelire bağlı kronik yoksuldur. Gelir dışı kronik yoksulluk ise, kronik yoksulluğun gelir dışı unsurları ele alınarak açıklanmaya çalışılmıştır. Fakat refahın gelir dışı boyutlarının değişiminde herhangi bir gelişme yaşanmaması ve durağan olması, söz konusu kavramın ölçümünde problem yaratmaktadır. Ayrıca yoksul olan bireyin, gelirinde herhangi bir iyileşme yaşansa bile, gelir dışı yoksulluk boyutlarında iyileşmenin zaman alması veya gelir dışı yoksul olan bireyin yoksulluğun farklı bir boyut kazanması dolayısıyla yoksulluğun devam etmesi gelir dışı yoksulluk kavramının bir diğer problemi olarak karşımıza çıkmaktadır (Kabaş, 2014).

2.2.6. Çalışan yoksulluğu

Çalışan yoksulluğu tarihsel olarak 1800’lü yıllarda uzun çalışma saatleri ve düşük ücret seviyelerinde çalışan işçi sınıfının bir özelliği olarak karşımıza çıkmış ve bu durum dönemin ekonomi ve sosyal politikalarıyla çözümlenmeye çalışılmıştır (Ofloğlu ve Balcı, 2016). Bununla birlikte 80’li yıllarda ortaya çıkan iktisadi krizler ve uygulanan neoliberal ekonomi politikalarıyla birlikte çalışan yoksulluğu, 1990’lı yıllarda tüm dünyada gündeme gelmiş ve son yıllarda literatürde karşımıza çıkarak önemli bir kavram olarak yerini korumaktadır. Bu çerçevede çalışan yoksulluğu evrensel olarak üzerinde durulan belli başlı bir tanım olmamakla birlikte; Dünya Bankası çalışan yoksulluğunu, gelişmekte olan ülkeler için mutlak yoksulluk

kriterlerini ele alarak tanımlarken; AB ülkelerinde, nispi yoksulluk kriterleri gözetilerek bir tanımlama yapılmıştır. Diğer bir yandan bunların dışında birçok ülke kendi yoksulluk kriterlerini ele alarak, çalışan yoksulluğuna yönelik birçok farklı tanımlamalar belirlemiştir (Erdoğdu ve Kutlu, 2014). Bu kapsamda Tablo 2.1’de literatürde yer alan belli başlı bazı ülkelerin tanımladığı çalışan yoksulluğu tanımlamaları yer almaktadır.

Tablo 2.1. Literatürde Yer Alan Bazı Çalışan Yoksulluğu Tanımlamaları

Ülke	Kaynak	Çalışma Tanımı	Yoksulluk Eşiği
Avrupa Birliği	Eurostat	En az 15 saat çalışan, Son yıllarda sıklıkla aktif olma	Düşük Gelir Eşiği: Ortalama hanehalkı medyan gelirinin %60’sından daha az (Nispi Parasal Yoksulluk)
Fransa	INSEE Akademisyenler Sosyal Dışlanma için Ulusal Eylem Planı 2001-2003 / 2003-2005	Yılın en az altı ayını işgücü piyasasında geçiren bireyler En az altı ay çalışanlar Yıl boyunca en az bir ay bir işte çalışanlar	Düşük Gelir Eşiği: Hanehalkı gelirinin en az % 50’si (bazen % 60-%70) (Nispi Parasal Yoksulluk)
Belçika	Sosyal Dışlanma için Ulusal Eylem Planı 2001-2003 / 2003-2005	Yılın en az altı ayını işgücü piyasasında geçiren bireyler	Düşük Gelir Eşiği: hanehalkı gelirinin en az %60’sı (Nispi Parasal Yoksulluk)
İsviçre	İsviçre Federal İstatistik Ofisi Akademisyenler	Çalıştıkları sürelerle bakılmaksızın tüm aktif bireyler Tam zamanlı çalışan bireyler (haftada 36 saat ya da daha fazla) En az bir bireyin haftada en az 40 saat kazançlı bir işte çalışması	Eşik barınma ve temel sağlık sigortasının maliyeti ilave edilerek hesaplanmaktadır (İdari Parasal Yoksulluk)
ABD	ABD Sayım Bürosu	Aile üyelerinin eşit ya da en az 1750 saat çalışması (haftalık 44 saat)	Federal Yoksulluk Sınırı (FDL) (Mutlak Parasal Yoksulluk)
	ABD Çalışma İstatistikleri Bürosu	Yılın en az altı ayını (27 hafta) işgücü piyasasında geçiren bireyler	
	ABD’li araştırmacılar	Ortalama olarak en az yarı zamanlı çalışan yetişkinler (yaklaşık 1000 saat) ya da ABD Sayım Bürosu ve ABD Çalışma İstatistikleri Bürosu Tanımları	Federal Yoksulluk Sınırının %125-%150- %200’den daha az olması (Mutlak Parasal Yoksulluk).
Kanada	Ulusal Refah Konseyi (NCW)	Toplamda aile gelirinin %50’sinden daha fazlası ücret, maaş ya da kendi hesabına çalışmasından gelir	Kanada Düşük Gelir İstatistikleri (LICOs) (Mutlak Parasal Yoksulluk)
	Kanada Sosyal Gelişme Konseyi (CCSD)	Yetişkin bireylerin en az 49 hafta ya tam zamanlı (haftada en az 30 saat) ya da part time çalışma	CCSD Nispi Düşük Gelir Eşiği (Nispi Parasal Yoksulluk)

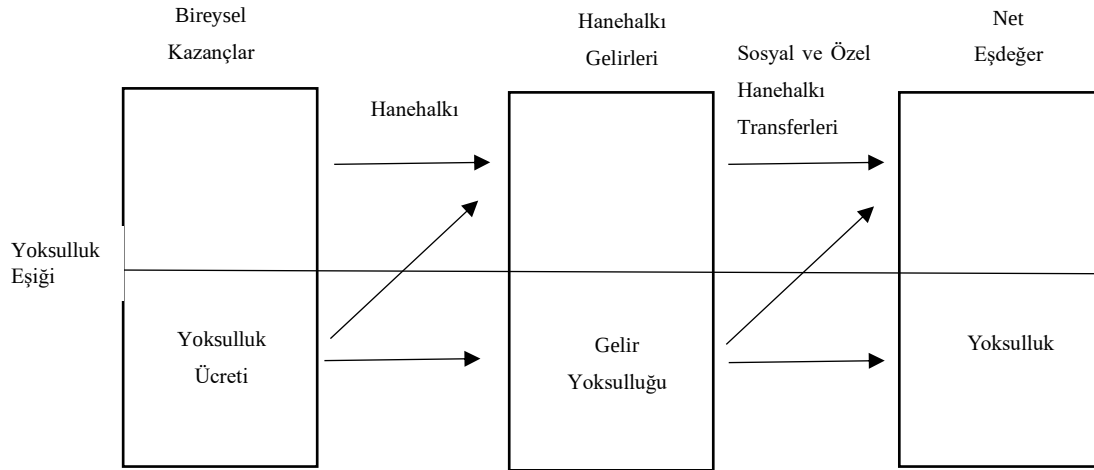
	Kanada Politika Araştırmacıları Ağı (CPRN)	Tam zamanlı / Yıl boyunca	Nispi Düşük Gelir Eşiği: Yılda 20.000 \$'den az (Nispi Parasal Yoksulluk)
Avustralya	Sosyal Politika Araştırma Merkezi	Çalıştıkları saat sayısına bakılmaksızın tüm aktif bireyler	Henderson Mutlak Yoksulluk Sınırı (Mutlak Parasal Yoksulluk)

Kaynak: Casas ve Latta, 2004

Çalışan yoksulluğu, ulusal ya da uluslararası olarak tanımlanan yoksulluk çizgisinin altında yaşayan bireyler ve hanehalkı içerisinde yaşayan çalışan kişilerin oranı olarak ifade edilmektedir (ILO, 2016, s. 26). Eurostat'ın tanımına göre, yılın yarısından fazlası çalıştığında, yıllık eşdeğer harcanabilir gelirin ulusal hanehalkı medyan gelir seviyesinin %60'ının aşağısında olanlar çalışan yoksulluğu riski altındadır (Eurostat, 2020).

Çalışan yoksulluğu kavramı bir anlamda, insana yaraşır bir işe sahip olmamanın eksikliğini ifade etmektedir. Bu çerçevede birey bir işte istihdam edilmekle beraber kendisini ve ailesini yoksulluktan bertaraf edemeyecek bir gelir elde etmektedir (ILO, 2016).

Çalışan yoksulluğu boyutunun belirlenmesinde ise karşımıza sadece birey mi yoksa hanehalkı üzerinden mi değerlendirme yapılacağı konusunda çalışan yoksulluğu kriterleri belirleme problemleri bulunmaktadır. Bu bağlamda çalışan yoksulluğu sadece birey üzerinden belirlendiği takdirde ücret düşüklüğü, haftalık çalışan süresinin azlığı ya da işgücü piyasası sorunları olarak ele alınmaktadır. Diğer taraftan, hanehalkı üzerinde çalışan yoksulluğu ele alındığında ise, söz konusu bireyin yanı sıra hanede yaşayan ve istihdam halinde olan diğer hanehalkı üyelerinin kazançları da dikkate alınmaktadır. Örneğin, çalışan birey günde bir dolar altında gelir elde etse dahi hanenin diğer üyelerinin gelirleri, toplamda hane gelirini yükselttiği takdirde söz konusu birey çalışan yoksul olarak tanımlanmayacaktır (Erdem, 2008).

Kaynak: Casas ve Latta, 2004

Şekil 2.1. Çalışan Yoksul Hanelerde Gelir Dağıtım Süreci

Çalışan yoksulluğu boyutu belirleme sorunsalına karşı Strengmann-Kuhn tarafından bir diyagram tasarlanarak çalışan yoksulluk sorunsalını açıklığa kavuşturmuştur. Şekil 2.1'e göre, çalışan bireylerin yoksullaşmasının iki temel nedeni vardır. Bunlardan ilki, çalışan bireyin yoksulluk ücretine sahip olması ve de ne hanehalkı gelirleri ne de kamu transferleriyle yoksulluğun giderilememesidir. Bu bağlamda yoksulluğun nedeni düşük ücret olarak ifade edilmektedir. Diğer nedeni ise, çalışan bireyin yeterli bir ücret elde etmekle birlikte hanehalkının diğer üyelerinin yoksulluk eşiğinin altına düşmesidir (Casas ve Latta, 2004). Bununla beraber Strengmann Kuhn tarafından AB ülkelerinde yapılan çalışan yoksulluğu araştırmasına göre, çalışan yoksulluğunun nedeni hanehalkının özelliklerinden kaynaklandığını ifade eden Kuhn, düşük ücretlerin çalışanların yoksullaşmasındaki payın %40 civarında olduğunu belirterek, çalışan yoksulluk kriterine büyük oranda hanehalkı özelliklerine atfetmiştir (Erdem, 2008).

Çalışan yoksulluğuna neden olan kriterleri bakıldığında ise, yoksulluğa neden olan unsurlarında çalışan yoksulluğu etkilemektedir. Özellikle toplumda yer alan kırılgan gruplar (genç, yaşlı, engelli, kadın vb.), çalışan yoksulluğuna karşı daha savunmasızdırlar. Bu çerçevede, çalışan yoksulluğuna neden olan unsurları sıraladığımızda ise “Düşük ücret, hanehalkı özellikleri, istihdam kalitesi, bireysel özellikler” olarak ifade edilmiştir (Casas ve Latta, 2004).

Çalışan yoksulluğunun ölçümü, çeşitli ülkelerde farklılık taşımaktadır. Bu bağlamda ILO gelişmekte olan ülkelerde, satın alma paritesiyle günde 1,25 veya 2 ABD

dolarından daha az harcama yaparak hayatını sürdürmeyi öngörmekteyken; AB ve çoğu Avrupa ülkelerinde göreceli yoksulluk esas alınarak hanehalkı geliri medyan eşdeğer hanehalkı gelirinin %60'ından daha az olan haneler yoksulluk riski altında olduğu ifade edilmektedir. Türkiye'de ise nispi yoksulluk ölçümü esas alınmakta ve "eşdeğer kişi başına tüketim harcaması medyan değerinin yüzde 50'si göreceli yoksulluk sınırı" olarak kabul edilmektedir (Erdoğan ve Kutlu, 2014, s. 69-71).

Diğer yandan çalışan yoksulluğu, gelir düşüklüğü ve buna bağlı olarak yoksulluk sıkıntılarına yol açmasının yanında çalışan yoksul birey üzerinde ruhsal birtakım sorunlara da neden olmaktadır. Bu bağlamda 2010 yılında yayımlanan Eurofound araştırmasında dile getirilmiş ve AB düzeyindeki mevcut verilere göre, Avrupa'da istihdam edilenlerin % 8'i yoksulluk riski altında olduğunu ifade edilmiştir. Söz konusu veriler 2007 yılı öncesine ait olsa da bazı ülkelerde 2007 krizi sonrasında ücretlerin düştüğünü ve kırılgan grupların bundan daha fazla etkilenerek yoksullaştıklarını belirtmiştir (Eurofound, 2013).

Yine Eurofound tarafından yapılan bir araştırmada, çalışan yoksullukların sadece gelir bazlı bir yoksulluk yaşamadığını aynı zamanda çalışan yoksulluğu probleminin bireylerin zihinsel durumlarına, barınma problemlerine ve diğer insanlarla ilişkilerini etkileyerek dışlanma sorununa yol açtığı belirtilmiştir. Bu bağlamda Eurofound 2016 Avrupa Yaşam Kalitesi anketine göre, çalışan yoksullar arasında maddi yoksulluk yaşayanların % 22'si kendisini sınırlı ve gergin hissederken, % 12'sinin ise çalıştıkları halde yeterli bir gelir elde edememelerinden ötürü başkalarının aşağılanma durumlarına maruz kalarak toplumdan dışlandıklarını ifade etmiştir (Eurofound, 2017).

2.2.7. Eski ve yeni yoksulluk

Küreselleşme sürecinin henüz yaşanmadığı yani 1980'li yıllar öncesinde, hakim iktisadi ve toplumsal düzende yaşayan bireyler, belli bir müddet işsiz kaldığında ya da kayıt dışı sektörde emeğini arz ettiğinde, söz konusu sistemde hakim olan yapı işsiz kalan bireylere çeşitli istihdam olanakları sağlamakta, güvenli bir çalışma hayatı tahsis etmekte ya da uyguladığı çeşitli sosyal politikalarla bireylerin yaşadıkları mağduriyetleri telafi ederek onların toplumla bütünleştirici dinamiklerini canlı tutmaktaydı. Bu bağlamda söz konusu dönemde yaşanan yoksulluk, sadece iktisadi bir temele dayanmakla birlikte gelir azlığına bağlı olan ve çalışmakla beraber yoksulluğun

azaldığı ve bireylerin yoksulluktan kurtulabildiği ya da kurtulma ümidinin olduğu bir yapıyı arz etmekteydi (Buğra ve Keyder, 2003).

Yeni yoksulluk, klasik yoksulluk tanımlarının aksine belli bir oran ya da genel tabirle aritmetik bir anlam ifade etmemekte ve içerisinde barındırdığı birtakım farklı ölçütlerle diğer yoksulluk türlerinden farklılaşmaktadır (Buğra ve Keyder, 2003). Söz konusu ölçütleri tanımlamadan önce yeni yoksulluk “Gelişmiş ülkelerde yaygınlaşan, sistem dışına atılmış, kronik bir yoksulluğa mahkûm, mücadele yeteneğini kaybetmiş, kent içerisinde tecrit edilmeye çalışılan insanlar” olarak ifade edilmektedir. Tanım itibariyle yeni yoksulluk, gelişmiş ülkelerin yoksulluğu olarak da adlandırılmaktadır (Erdem, 2009, s. 331).

Tablo 2.2. Eski ve Yeni Yoksulluk

Eski Yoksulluk	Yeni Yoksulluk
Kıtlık Yoksulluğu. Yoksulluk doğaya bağlılıktan ve kıtlıktan kaynaklanır. Yani ihtiyaç maddeleri kıt olduğu için yoksulluk vardır.	Risk Yoksulluğu; Geniş bir kitle, işini kaybetme riski ile karşı karşıya olup, çalışanlar sistem dışına atılma riski ile karşı karşıyadır.
Sadece ekonomik bağlantılıdır.	Gelir önemli olmakla birlikte tek etken değildir. Gelir azlığı ve buna bağlı olarak tüketememek, sosyal çevreden ve toplumdan dışlanmak
Çalış(a)mamak, iş bulamamakla bağlantılıdır.	Tüketememekle ilgilidir. Tüketici olamayanlar veya çalışıp yoksul olan “defolu tüketiciler” ile ilişkilidir.
Ekonomik temellidir.	Ekonomik değil sosyal ve kültürel kimliğe işaret eder. Yoksulluk kültürel devamlılığın sağlayıcısı olarak görülür.
Yoksulluk dönüşümsel bir süreç olarak görüldüğünden yoksulluktan kurtuluş ümidi vardır.	Yoksulların yoksulluktan kurtuluş ümitleri kalmamıştır.

Kaynak: Erdem, 2009

Yeni yoksulluk belirlenirken literatürde 3 ölçüt üzerinde durulmaktadır (Buğra ve Keyder, 2003):

Kenardalık (marginality); Genel olarak Latin Amerika ülkelerinde sıklıkla kullanılır ve sistemle bütünleşememeyi ifade etmektedir. Bu bağlamda kenardalık sistemine dahil olan gruplar iktisadi, siyasi ve kültürel bütününe içine dahil olmayarak çözümü kendilerinin üretmesi olarak tanımlanmaktadır (Buğra ve Keyder, 2003).

Sınıf-Altı (Underclass); ABD’de görülen bir kavram olan alt-sınıf, daha önceleri sistemin içerisinde olan kişi ya da grupların toplumun dönüşmesiyle beraber, sahip oldukları olanakların aynı doğrultuda dönüşmemesi yani sistemin dışına itilmeleridir.

Bir anlamda artık toplumsal bir sınıfın içerisinde değil de alt- sınıf olarak ifade edilen yerleşim yerlerinde hayatlarını devam ettirmeleridir. Bu bağlamda söz konusu sistemin alt sınıfa itilen insanlara ihtiyacı olmadığı gibi bu insanların da sistemle ve toplumla bütünleşme gibi istekleri yoktur (Buğra ve Keyder, 2003).

Sosyal Dışlanma (Social Exclusion); Avrupa Birliği (AB) ülkeleri için kullanılan bu kavram, bazı çevrelerce sosyal dışlanma yoksulluk kavramının yerine kullanırken bazıları ise, sosyal dışlanmayı yoksulluktan daha farklı bir boyut ve farklı dinamiği olan bir unsur olarak ele almaktadır (Şahin, 2009).

Sosyal dışlanma en genel itibariyle; “insanların toplumsal yaşamdan uzaklaşacak düzeyde maddi ve manevi yoksunluk içinde olmaları, haklarını ve yaşamlarını koruyacak kurumlardan ve sosyal destekten yoksun olmaları” şeklinde ifade edilmektedir (Tartanoğlu, 2014, s. 270).

Sosyal dışlanma ve yoksulluk arasında ilişki temelde ikisinin de yapısında eşitsizlik ve adaletsizlik unsurların yatmasında ileri gelmektedir. Yoksulluk kavramının ana nedenine inildiğinde, bireylerin maddi ve manevi yeterliliklerden yoksunluk ve temel kaynaklara ulaşamama olarak ifade edilirken sosyal dışlanma “yoksulluğun bir yansıması” olarak belirtilmektedir (Şahin, 2009, s. 77). Bu bağlamda yoksulluğun bir yansıması olarak ele alınan sosyal dışlanma AB politikalarında yoksulluğun tanımlanmasında ve politikaların belirlenmesinde temel bir unsur olarak yer almıştır (Aydın, 2019).

Bu doğrultuda Avrupa Komisyonu, Avrupa 2020 stratejisi hedefinde en az 20 milyon insanı yoksulluk ve sosyal dışlanma etkisinden kurtarmayı hedeflemiştir. Bu doğrultuda söz konusu stratejide, yoksulluk ve sosyal dışlanma riski yüksek olan grupların (Kadın, çocuk, genç göçmen vb..) öncelikli hedef olduğunu belirtmiştir (Eurostat, 2019). Söz konusu hedef doğrultusunda, sosyal dışlanma ve yoksulluk kısılacında olan grup veya bireylerin belirlenmesi ve bu doğrultuda politikaların uygulanması nedeniyle Avrupa Komisyonu, “yoksulluk riski veya sosyal dışlanma oranı” belirlemiştir. Bu çerçevede komisyon yoksulluk ve sosyal dışlanma toplamı olarak üç alt gösterge belirlemiştir. Avrupa Komisyonu, “Eurostat Statistical Book” adlı yayında üç alt göstergeyi “parasal yoksulluk, maddi yoksunluk ve çok düşük iş yoğunluğu” olarak belirlemiştir (Eurostat, 2015, s. 145).

- **Maddi Yoksunluk (Mahrum Bırakılmış);** Maddi yoksunluk çeşitli ülkelerin yoksulluk düzeylerini ölçmede kullanılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Gürsel ve diğ., 2016). Maddi yoksunluk genellikle yoksulluk ve sosyal dışlanmanın boyutlarını ölçerek bireylerin gelir temelli yoksulluklarının boyutunu gözler önüne sermektedir (Aydın, 2019). Bu çerçevede maddi yoksunluk; bireylerin ihtiyaçlarını yeterli bir düzeyde karşılayamaması olarak tanımlanmaktadır (Karcı ve Bayram Arlı, 2018, s. 1040). Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat), maddi yoksunluğu belirleyebilmek için dokuz ihtiyaç kalemi belirlemiştir. Bu çerçevede Eurostat Sosyal Koruma Komitesi tarafından belirlenen ihtiyaç kalemleri şu şekildedir (Eurostat Glossary, 2018a):

- Kira,
- Elektrik ve benzeri fatura ödemeleri,
- Evi yeterince ısıtma,
- Beklenmedik masrafları karşılayabilme,
- Düzenli olarak protein ağırlıklı beslenme veya et yeme,
- Tatil gidebilme,
- Televizyon,
- Çamaşır Makinesi,
- Araba,
- Telefon.

Bu bağlamda söz konusu ihtiyaç kalemlerinin en az üç tanesini karşılayamayanlar maddi yoksun iken; en az dördünü karşılayamayanlar ciddi derecede maddi yoksun olarak ifade edilmektedir. Ayrıca, “Cari yıl içerisinde, dokuz ihtiyaç kaleminden en az üçünü veya en az dördünü karşılamayan ve son üç yılda en az ikisini ödemedi güçlük çekenler” kalıcı maddi yoksun olduğu belirtilmektedir (Eurostat Glossary, 2018a).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)’e göre ise ifade edilen dokuz ihtiyaç kaleminden en az dördünü karşılamayan maddi yoksun olarak ifade edilmektedir (TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Metodolojisi Hakkında Genel Açıklama, 2018).

Maddi yoksunluğu belirleyen etkenlere bakıldığında ise; bireyin istihdam da yer alıp almaması önemli bir faktör olarak kabul edilmektedir. Buna göre bireyin istihdamda yer alması maddi yoksunluğu azaltıcı bir etkide bulunurken; hanehalkı özellikleri, eğitim seviyesi, gelir seviyesi, sağlık durumu ve konut durumu gibi faktörler bireyin maddi yoksunluk çekip çekmemesi yönünde sıkı sıkıya bağlantılı olduğu belirtilmektedir (Levin ve diğ., 2013).

- **Çok Düşük İş Yoğunluğu;** Avrupa Komisyonu 2020 strateji hedeflerinden biri olan yoksulluk ve sosyal dışlanma kavramının üç alt göstergesinden biri olan (Eurostat, 2015) çok düşük iş yoğunluğu, Eurostat tarafından “Çalışma çağındaki bireylerin son 12 ay dönemi kapsayarak toplam potansiyellerinin %20’den daha az çalıştığı hanede yaşayan kişilerin sayısı” olarak tanımlanmaktadır. Burada çalışma çağındaki kişiler (18-24 yaş arasındaki öğrenciler hariç 18-59 yaş arasındaki kişilerdir (Eurostat Glossary, 2018b). Çok düşük iş yoğunluğu, emekli olan kesimlerde, işsizliğin yüksek olduğu, eğitim seviyesinin görece düşük olduğu hanelerde yaygındır. Ayrıca, eğitim seviyesi düşük olan ya da sadece okuryazar olan ailelerin çocukları çok düşük iş yoğunluğuna sahip hanelerde yaşama riski daha yüksektir (Krstic, 2017).
- **Parasal Yoksulluk;** Ulusal ya da yerel hükümetler tarafından işsizlik, emeklilik, barınma, eğitim gibi yardımları içeren sosyal transferden sonra, yoksulluk riski eşiği altında eşdeğer harcanabilir gelire sahip bireylerin payı parasal yoksulluğu oluşturmaktadır. Burada yoksulluk riski eşiği, sosyal transferlerden sonra ulusal medyan eşdeğer harcanabilir gelirin %60’ı olarak belirlenmiştir (Eurostat, 2015).

2.3. Yoksulluğun Nedenleri

Yoksulluğun nedenleri her ülkenin zaman içinde geçirdiği iktisadi durum, siyasal düzen, toplumsal koşullar ve toplumların değer yargılarına göre değişmektedir (Şenses, 2017). Fakat çalışmanın bu bölümünde, yoksulluğun nedenleri küresel düzeyde ülkelerin yaşadığı yoksulluk nedenleri baz alınarak incelenecektir.

2.3.1. Yoksulluğun makro nedenleri

Yoksulluğun makro nedenleri, ülkelerin iktisadi yapısından kaynaklanan unsurlara odaklanmaktadır. Bu çerçevede küreselleşme ve gelir dağılımı, nüfus artışı, ekonomik büyüme, enflasyon, ekonomik krizler, işgücü piyasasından kaynaklanan nedenler,

sosyal güvenlik sisteminden kaynaklanan nedenler ve mekânsal nedenler çalışmanın bu bölümünde ele alınacaktır.

2.3.1.1. Küreselleşme ve gelir dağılımı

Dünyayı iktisadi, sosyal, kültürel gibi birçok alanda etkileyen ve uluslararası sahada yayılım gösteren küreselleşme, akademik yazında üzerinde çok düşünülen ve tartışılan konulardan birini oluşturmaktadır (Özdemir, 2007). Bu kapsamda küreselleşme, literatürde yaygın olarak kullanılan ve üzerinde sınırları belirlenmemiş ve bundan dolayı belli başlı bir tanım yapmayı zorlaştıran bir kavramdır (Alper, 2014).

Küreselleşme bir tanıma göre iktisadi düzeni oluşturan parçaların dinamik bir yapı kazanması ve devletin kontrolünün azalmasıdır (Adda, 2013). Bir başka tanıma göre, “sermaye ve malların sınır ötesi hareketliliğinin artması ve bunun sonucunda kuralsızlaştırmanın hız kazanmasıdır” (Alper, 2014, s. 38). Genel anlamda küreselleşmenin tanımını yapıldığında ise “Üretim faktörlerinin (sermaye ve vasıflı işgücü) daha fazla dolaşımı, artan ticaret ve yabancı yatırımlar yoluyla dünyanın daha fazla bütünleşmesidir” olarak da ifade edilebilmektedir (Özdemir, 2007, s. 220-221).

Küreselleşmeye dair belli başlı bir sınırının olmaması ve yarattığı birçok değişim söz konusu kavrama dair farklı bakış açılarını da beraberinde getirmiştir. Bu bakış açıların bir kısmı, küreselleşmenin gelişmiş ülkelerin yanı sıra yoksul ülkelerin de iktisadi hacimlerinde fark edilir bir büyüme sağladığı ve Çin, Hindistan, Meksika gibi ülkelerin gelirlerinde pozitif yönde etki ettiğini belirtmiştir (Özdemir, 2007).

Fakat bazı eleştirel sosyal bilimciler, küreselleşme olgusunun iktisadi alanda pozitif etkisinin çeşitli ülkelerin refahına ilişkin ters yönde bir etki yaptığını ve dolayısıyla gözle görünür bir şekilde gelir dağılımı eşitsizliğini arttırdığını ifade etmişlerdir (Alper, 2014). Bu bağlamda küreselleşmenin dinamik unsurları olan uluslararası kuruluşların, gelişmekte olan ülkelere neoliberal ekonomi politikalarını dayatmaları söz konusu ülkeleri ekonomik olarak istikrarsızlığa ve kısa süreli finansal krizlere karşı kırılganlığını arttırarak, dünyada gelir dağılımının bozulmasına ve milyonlarca insanın yoksullaşmasına neden olmuştur (Masca ve Karagül, 2009). Nitekim UNDP 1999 yılı raporunda küreselleşmenin doğurduğu fırsatların, adaletsiz ve eşitsiz bir şekilde yayılım gösterdiğini belirterek; Dünya’da en zengin 200 kişinin net servetlerinin 1998 yılına kadarki süreçte dört yıl içinde, ikiye katlayarak bir trilyon doların üzerine çıktığını ve küresel nüfusun %19’unu oluşturan OECD ülkelerin küresel mal ve hizmet

ticaretinin %71'i; doğrudan yabancı yatırımının % 58'i ve tüm internet kullanıcıların % 91'ine sahip olduğunu belirtmiştir (UNDP İnsani Gelişme Raporu, 1999). Yine BM İnsani Kalkınma Programı 2015 yılı İnsani Gelişme Raporuna göre; "Malezya'da 2012 yılında nüfusun en zengin %10'u ulusal gelirin %32'sine sahipken, en yoksul %10'u ulusal gelirin yalnızca %2'sine sahipti. Moldova'da kentlerde yaşayan insanların %69'unun güvenilir içme suyuna erişimi varken, kırsal kesimde yaşayanlarda bu oran yalnızca %23" olarak belirtilmiştir. Yine aynı raporda, "Dünya çapında 795 milyon kişi kronik açlıktan muzdarip, dakikada 5 yaş altı 11 çocuk ve saatte 33 anne hayatını kaybetmektedir. Yaklaşık 37 milyon kişi ise HIV ile ve 11 milyon kişi de tüberkülozla hayatlarını sürdürmektedir" olarak belirtmiştir (UNDP İnsani Gelişme Raporu Türkçe Özet, 2015, s. 5).

2015 yılında resmi işsizlik rakamlarına göre dünyada 204 milyon insan işsizlikle mücadele etmektedir. Dünyada yaklaşık 830 milyon insan düşük ücretle çalışarak günde 2 dolardan az bir parayla geçinmekte ve 1,5 milyardan fazla insan, insana yakışır çalışma koşullarından sahip olmadan emeğini arz etmektedir. Bugün, küresel düzende yer alan insanların yaklaşık %80'i dünya zenginliklerinin yalnızca %6'sına sahip iken 2016 yılına gelindiğinde, en zengin %1'lik kesimin dünya zenginliklerindeki payının %50'den fazla olacağı tahmin edilmektedir. Söz konusu göstergeler değerlendirildiğinde ise küreselleşmenin eşitsizliği arttırdığı net bir biçimde vurgulanmaktadır (UNDP İnsani Gelişme Raporu Türkçe Özet, 2015).

Tablo 2.3'te çeşitli bölgeler ve ülkelerde farklı dönemlere ait büyüme ve kişi başına düşen uluslararası gelir farklılıkları hakkında bilgi vermektedir. Bilindiği üzere, uluslararası gelir açığının büyüklüğünü anlamak için reel gelir düzeylerini (satın alma gücü), karşılaştırmak elzemdir. Bu doğrultuda Tablo 2.3'te büyüme ve kişi başına düşen uluslararası gelir farklılıkları verilmiştir.

Tablo 2.3. Büyüme ve Kişi Başı Düşen Uluslararası Gelir Farklılıkları

Kişi Başı GSYİH'nın Yıllık Ortalama Artış Oranı (%)	Kişi Başı Uluslararası GSYİH Farklılıkları (SGP Oranları) (ABD = 100)				
	1965-1980	1980-1996	1960	1978	1996
ABD			100	100	100
Japonya			31	68	86
15 Ülkeli AB	3,0	2,2	58	71	71
Diğer Sanayileşmiş Ülkeler			45	54	65
1.Nesil Yeni Sanayileşmiş Asya Ülkeleri (a)			11	23	63
2.Nesil Yeni Sanayileşmiş Asya Ülkeleri	5,1	6,7	11	14	21
Çin			4	5	13
Güney Amerika	3,2	0,1	26	29	24
Doğu Avrupa ve Orta Asya	4,4 (c)	-0,9	29	34	16
Arap Dünyası	4,0	-1,8	21	31	15
Güney Asya	1,4	3,2	6	5	6
Sahra Altı Afrika	1,3	-0,6	9	8	4

(a) Güney Kore, Tayvan, Hong Kong ve Singapur
(b) Malezya, Tayland ve Filipinler
(c) 1970-1980

Kaynak: Adda, 2013

Tablo 2.3'te görüldüğü üzere, ABD, Japonya, 15 ülkeli AB ülkeleri ve diğer sanayileşmiş ülkeler, 1965-1980 arası kişi başı GSYİH yıllık ortalama artış oranı %3 iken 1980-1996 yılları arasında %0,8'lik düşüşle %2,2 olarak gerçekleşmiştir.

Aynı şekilde 1970'lerin ortalarında 1980'li yıllara doğru büyük bir büyüme gerçekleştiren ve özellikle teknolojik alanda ilerleme kaydeden Asya ülkeleri küreselleşmenin getirdiği dalgadan olumlu etkilenmiş (Şaylan, 2016: 303), 1965-1980 yılları arasında kişi başı GSYİH'nın yıllık ortalama artış oranı %5,1 iken 1980-1996 yılları arasında %6,7 olarak gerçekleşmiştir.

Diğer taraftan Tablo 2.3'te görülen, Güney Amerika, Doğu Avrupa ve Orta Asya, Arap Dünyası, Güney Asya ve Sahra Altı Afrika ülkeleri incelendiğinde, küreselleşmenin derinleştiği dönemler olan, 1980-1996 yılları arasında kişi başı GSYİH'nın yıllık ortalama artış oranı yüzdeleri, Asya ülkeleri, Japonya, ABD gibi ülkeleri kıyasla çok düşük düzeyde kalmıştır.

2.3.1.2. Nüfus artışı

Hızlı nüfus artışı ve yoksulluk arasındaki ilişki, tarihin her döneminde üzerinde durulan ve tartışılan konulardan biri olmuştur. 19. yy. da İngiliz Robert Malthus tarafından ortaya atılan nüfus teorisi yoksulluk ile hızlı nüfus artışı arasındaki ilişkiyi destekleyerek, yoksulluğun makro nedenleri arasında yerini almasında önemli bir katkısı olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu çerçevede, Malthus nüfus teorisi; nüfus geometrik bir şekilde artarken (1,2,4,6,8,...), gıda ihtiyacı da aritmetik bir şekilde (1,2,3,4,5,...) artacağını ve zaman geçtikçe artan nüfusu besleyecek gıda maddelerinin yeterli olmayacağını savunmuştur. Bu bağlamda, nüfus artış hızına karşı herhangi bir önlem alınmadığı takdirde gıda kıtlığı, ücretlerin düşmesi ve beraberinde yoksulluğu getireceğini belirtmiştir (Güneş, 2009, s. 134). Diğer taraftan Malthus tarafından ortaya atılan teoriye eleştiri getiren Karl Max nüfus probleminin sınıf ilişkilerinden kaynaklandığını savunarak yoksulluğun nüfus artış hızından ziyade iktisadi ve sosyal problemlerden kaynaklandığını ifade etmiştir (Sabbağ, 2020). 19. yy. da Malthus tarafından ortaya atılan ve her ne kadar çeşitli eleştirilere maruz kalsa da bu görüş 1960'lı ve 1970'li yıllarda gelişmiş ülkelere doğru aile planlaması adı altında uluslararası mali yardım programlarına neden olmuştur (Merrick, 2002).

Nüfus artışı ile doğurganlık arasındaki ilişkiye yönelik görüşler ve uygulamalar, 90'lı yıllarda azalma gösterse de son yıllarda artan çevre sorunlarının nüfus artış hızına eklenmesi ve beraberinde yoksulluğun daha da derinleşmesi nedeniyle halen önemli bir konu olarak etkisini sürdürmektedir. Diğer yandan gelişmiş ülkeler statüsünde yer alan Kuzey ve Batı Avrupa, ABD gibi gelişmiş ülkelerde doğum ve ölüm oranlarının düşmesi yani nüfus artış hızının kontrol altına alınması çalışma çağındaki nüfusun azalmasına yol açarak, iktisadi büyümenin ve üretimin nasıl sağlanacağı konusunda sorunları da gündeme getirmektedir (Öztürk, 2012).

Tablo 2.4. Bazı Ülkelere Göre Nüfus Yoksulluk İlişkisi, 2011

	NÜFUS	YOKSULLUK ORANI*
Almanya	80.274.981	0.087
Danimarka	5.566.856	0.058
Finlandiya	5.388.272	0.075
Çin	1.367.480.264	0.288
Rusya	142.960.911	0.146
Kanada	34.339.328	0.131
İtalya	59.379.446	0.128
İzlanda	319.011	0.058

*Vergi ve Transferlerden Sonra Yoksulluk Oranı, %50 Medyan

Kaynak: OECD, 2020

Nüfus ve yoksulluk arasındaki Tablo 2.4’de verilmiştir. Söz konusu tabloya göre, 1.367.480.264 nüfusu ile tabloda en yüksek nüfusa sahip olan Çin ülkesinin yoksulluk oranı 0.288’dir. Çin’den sonra en yüksek nüfusa sahip olan ülke, 142.960.911 kişi ile Rusya’nın yoksulluk oranı, 0.146’dır. Buna karşın, Rusya ile arasında 108.621.583 kişi fark olan ve nüfusu 34.339.328 olan Kanada’nın yoksulluk oranı 0.131 olarak ölçülmüştür ve hemen hemen Rusya ile aynı yoksulluk oranına sahiptir. Aynı şekilde Almanya nüfusu yaklaşık olarak 80 milyon olmasına karşılık, yoksulluk oranı 0.087 iken; İzlanda ülkesinin nüfusu yaklaşık 319 bin kişi ile yoksulluk oranı 0.058’dir. Bu bağlamda, Almanya ile İzlanda ülkesi karşılaştırıldığında, nüfusları arasında belirgin bir fark olmasına karşın yoksulluk oranları arasında fark çok azdır. Söz konusu tablo değerlendirildiğinde, nüfus ve yoksulluk arasında doğrusal bağlamda bir ilişki kurulamamakla birlikte, nüfus ve yoksulluk arasında ilişki ilgili ülkelerin makroekonomik göstergeleri de dahil edilerek değerlendirildiğinde daha sağlıklı ve belirgin sonuçlar ortaya çıkacağı düşünülmektedir.

Günümüzde ise nüfus artış hızı ile yoksulluk arasındaki ilişkiye yönelik yapılan çalışmalarda Robert Malthus’un ortaya attığı görüşü destekleyici sonuçlar ortaya çıkmıştır. Nitekim Mason ve Lee tarafından 2004 yılında makro ve mikro seviyede yapılan bir çalışmada, toplam düzeyde veya hane düzeyinde, yetişkin başına düşen çocuk sayısındaki azalış hane gelirlerinde artışa yol açarak yoksulluğu azalttığı belirtilmiştir (Mason ve Lee, 2004). Yine Klasen tarafından 2004 yılında Uganda ülkesi örneğinde, nüfus artışı yoksulluk arasındaki ilişkiye yönelik yaptığı çalışmada, doğurganlık artışı ile eşitsizlik düzeyi arasında pozitif yönlü bir ilişkiye değinerek, yüksek nüfus artış oranlarının iktisadi büyüme ve sağlık hizmetlerini geliştirme faaliyetlerini sekteye uğratacağından bahsetmiştir (Klasen, 2004). Aynı şekilde

Türkiye’de doğurganlık ve yoksulluk arasındaki ilişkiyi inceleyen Lütfi Öztürk; iller düzeyinde temsili hanehalkı olarak kabul edilen söz konusu çalışmada elde edilen bulgulara göre; toplam doğurganlık hızının yüksek olduğu illerde gelir düzeyinin düşük olduğu sonucuna varılmıştır (Öztürk, 2012).

2.3.1.3. Ekonomik büyüme

Ekonomik büyüme; “bir ülkede bir dönemde tüm mal ve hizmetlerin parasal ifadesi olan milli gelirdeki artış” olarak ifade edilirken (Arslan, 2013, s. 46); büyüme hızı (oranı), “bir önceki yıla göre reel milli gelirin yüzde kaç arttığını gösteren oran” olarak ifade edilmektedir (Kaya, 2004, s. 265).

18.yy. sanayi devrimiyle beraber endüstri devriminin başlangıcı şüphesiz günümüzde dünya ekonomisinin gelişiminde etkili olmuştur. 18 yy. da endüstrileşmenin hız kazanmasıyla sermaye birikimi artarak girişimcilik ve ticaret faaliyetleri gelişmiştir. Diğer yandan bu durum, sanayi devriminden 20. yy. a geçen sürede ülkeler arasında gelişmişlik farkları ortaya çıkarmıştır. 2. Dünya savaşının bitişi ile beraber ülkeler siyasal, ekonomik ve toplumsal birtakım değişimler geçirerek, gelişmiş ve gelişmekte olanlar olarak ikiye ayrılmıştır. Bu kapsamda dünyada yaşayan toplam 6 milyar insanın yaklaşık 2 milyarı gelişmiş ülkelerde yoğunlaşırken; 4 milyarı, gelişmekte olan ülkelere yaşamaktadır. Bu kapsamda gelişmekte olan ülkelere yaşayan nüfusun yaklaşık 1 milyarı mutlak yoksulluk sınırının altında kalmaktadır. Yine gelişmiş ülkelerde fert başına düşen yıllık gelir 6 bin doları geçerken; gelişmekte olan ülkelere 500-1000 dolar arasında değişmektedir (Dinler, 2009).

Geçmiş yıllardan bu yana dünya ticaretinden yeterli payı alamayan gelişmekte olan ülkelerin yetersiz sermaye birikimi, teknolojik gerileme, yetersiz insan kaynakları, hızlı nüfus artışı gibi nedenlerle gelir dağılımı bozulmuştur (Dinler, 2009). Ayrıca küreselleşme döneminin getirdiği neoliberal politikalar, iktisadi büyüme ve yoksulluk arasındaki ilişkiyi zayıflatmıştır (Arslan, 2013).

Diğer yandan sermaye hareketlerin hız kazanması küresel pazar alanını hareketlendirmiştir. 1990’lı yıllarda, gelişmekte olan ülkeler Çin, Hindistan gibi büyük bir ekonomik büyüme performansı yakalamıştır (Arslan, 2013).

Tablo 2.5. 1950 ve 2001 Yılları Arasında Ülkelerin Gelir Artışı Sıralaması

	1950*	2001*	2013
Güney Kore	876	19,266	25,975
Tayvan	922	17,119	20,336
Japonya	1,873	27,958	38,468
Yunanistan	1,951	18,891	21,857
İspanya	2.397	20,660	28,670
Portekiz	2.132	18,048	20,038
İrlanda	3.518	28,662	48,608
Tayland	848	6,575	5,390
Çin	614	4,672	6,959
Avusturya	3.731	27,662	49,039
İtalya	3.425	24,915	34,715
Mısır	517	3,649	3,243
Finlandiya	4.131	26,275	49,055
Norveç	4.969	31,601	99,170
Almanya	4.281	26,234	45,000
Romanya	1.182	6,842	7,939
Macaristan	2.480	13,670	13,388
Belçika	5.346	28,965	45,538
Türkiye	1.299	6,953	10,527
Fransa	5.221	25,767	44,099
Hollanda	5.850	27,767	46,011
Brezilya	1,673	7,612	11,173
Danimarka	6,683	28,963	59,129
Meksika	2.085	8,897	10,059
Hindistan	597	2,543	1,510

*Kişi Başı GSYİH (Dolar)

**Kaç Kat Arttığı

Kaynak: Kaya, 2004: 286; T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014

Tablo 2.5 incelendiğinde, 1990 yıllarında büyük bir ekonomik büyüme kaydeden Güney Kore, Tayvan ve Japonya ülkeleri, 1950’den 2013 yılına değin kişi başına GSYİH’sı dolar bazında artış gösteren ülkeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı şekilde Hindistan ve Çin ülkeleri de iyi bir ekonomik büyüme gerçekleştirmiştir. Fakat Tablo 2.5’e göre, Hindistan 1950 yılında 597 dolar olan kişi başına GSYİH; 2001 yılında, 2.543; 2013 yılına gelindiğinde ise, bir miktar azalma göstererek 1.510 dolar olmuştur. Söz konusu veriler incelendiğinde ise Hindistan 1950 yılından 2013 yılına değin ekonomik büyümenin refaha yansıyan en az ülke olmuştur. Yine Çin ülkesinin verileri incelendiğinde, 1950 yılında 614 dolar olan GSYİH 2001 yılında 4.672 dolar iken 2013 yılında, 6.959 olarak gerçekleşmiştir. Bu bağlamda Çin 1950 yılından bu yana GSYİH yaklaşık 11 kat artmıştır. Diğer bir yandan Tablo 2.5’de yer alan verileri dikkate alarak tek başına iktisadi büyüme yoksulluk ilişkisi hakkında yorum yapmak güç gözükmemektedir. Bu çerçevede, gelişmiş ülkelerin gelir eşitsizliğindeki artış karşısında iktisadi büyüme hızlar azalacağı gibi gelişmekte olan ülkelere de gelir dağılımı eşitsizliği artarken iktisadi büyüme de artabilmektedir. Bu durum, ülkelerin

yürüttükleri sosyal refah politikaları ile ilişkilidir. Yine aynı şekilde iktisadi büyüme yoksulluk arasındaki ilişki için ülkelerin vergi politikaları, enflasyon, istihdam ve işsizlik oranları gibi verileri daha sağlıklı bir yorum yapmak için göz önüne alınması elzemdir (Aktaş, 2019).

2.3.1.4. Enflasyon

Enflasyon “bir ekonomide ortalama fiyatlar genel düzeyinde meydana gelen sürekli artışlar” olarak ifade edilmektedir. Bu tanımda dikkat edilecek husus fiyatlardaki değişimin ortalaması sürekli bir biçimde artış göstermesi olduğu belirtilmektedir (Bilgili, 2014, s. 89).

Enflasyon, bir ülkenin üretim maliyetlerini ve refah düzeyini etkileyen en önemli makroekonomik değişkenlerden birisidir. Bu bağlamdan yüksek düzeyde enflasyon görülen ülkelerde iktisadi büyümenin yavaşlaması, rekabet gücünün azalmasının yanında; işsizlik artışları, istihdam kayıpları ve dolayısıyla gelir dağılımı eşitsizliğine neden olmaktadır (Yolanda, 2017).

Bir ülkede enflasyon beklenenden yüksek çıkar ya da enflasyonun ortaya çıkardığı maliyetlere ilişkin gerekli önlemler alınmazsa üretici- tüketici dengesini bozularak gelir dağılımı adaletsizliği artmaktadır. Bu bağlamda bir ülkedeki fiyatlar genel düzeyi yükselişleri tüm mallarda aynı oranda gerçekleşir ve aynı zamanda toplumdaki tüm kesiminin gelirleri aynı oranda artarsa, kişilerin satın alma güçleri etkilenmeyecektir. Fakat enflasyon beklenenden büyük olduğu durumlarda, toplumda yer alan bir kesimin (işçi, memur, emekli vb...), ücret veya maaş gelirleri enflasyon karşısında eriyerek satın alma güçleri düşme eğilimi gösterecektir. Dolayısıyla gelirlerini fiyatlardaki artış oranında arttıramayan söz konusu kesim, refah kaybı yaşayacaktır (Dinler, 2009).

Diğer bir yandan, enflasyon ücret arasındaki nedensellik ilişkisi bireylerin dolaylı yollardan gelir ve tüketimlerini etkileyerek yoksulluk yaşamalarına neden olmaktadır. Bu çerçevede nominal ücretlerdeki artış fiyatlardaki artış, fiyatlardaki artış aynı şekilde ücretlerde yeniden bir artışı tetikleyerek ücret fiyat sarmalı oluşturmaktadır. Bu bağlamda yüksek reel ücret artışları olumsuz arz şokları neticesinde maliyet enflasyonuna neden olarak bireylerin gelirlerinin enflasyon karşısında ezilmesine neden olmaktadır. Aynı zamanda bireylerin nominal ücretlerinin önceki yıllarda gerçekleşen enflasyon oranlarının dikkate alınmadan belirlenmesi aynı şekilde bireylerin gelirlerinin azalmasına neden olmaktadır. Diğer yandan bazen firmalar,

işçilerin yüksek ücret artışları karşısında maliyetlerin yükselmesi ve istenen verimlilik düzeylerinin elde edilememesi neticesinde işçi çıkarma yoluna gidebilmektedir (Akgül ve Bükey, 2020; Yüceol, 2015).

Yine enflasyonun ortaya çıkardığı etkilere bakıldığında, özellikle yoksulluk riski yüksek olan gruplar daha fazla etkilenmektedir. Örneğin yoksulluk riski yüksek olan gruplardan biri olan yaşlılar, enflasyondan en fazla etkilenen grubu oluşturmaktadır. Nitekim emekli maaşlarının artan enflasyona endeksli olmadığı ülkelerde, yaşlı kesimin gelirleri enflasyon karşısında erimektedir. Ayrıca devlet tarafından yapılan sübvansiyonlar ve sosyal transferler enflasyon oranları ile aynı doğrultuda artmadığı takdirde enflasyondan olumsuz etkilenerek söz konusu kesimin yoksulluğu arttıracaktır (Easterly ve Fischer, 2000).

2.3.1.5. Ekonomik krizler

Ekonomik kriz, “herhangi bir mal, hizmet, üretim faktörü veya döviz piyasasındaki fiyat ve/veya miktarlarda, kabul edilebilir bir değişme sınırının ötesinde gerçekleşen şiddetli dalgalanmalar” olarak ifade edilmektedir (Kibritçioğlu, 2001, s. 1).

1970’li yıllarda sabit kur sistemine dayanan Bretton Woods Sisteminin çökmesi OPEC petrol krizini ortaya çıkarmıştır. Bu durumun sonucunda iktisadi büyümenin yavaşlaması, yüksek enflasyon, artan işsizlik oranları ile beraber dünya ekonomisi durgunluk sürecine girmiş ve Keynesyen ekonomi politikaları gerekli istikrarı sağlayamamıştır. Bu dönemde dünya ekonomisinin içinde bulunduğu bu durgunluk sürecinden çıkmak için ABD’de Reagan ve İngiltere’de Thatcher hükümetleri tarafından, iktisadi piyasayı düzenleyen kuralları ortadan kaldırılarak serbestleşme ve kuralsızlaştırmayı içeren neoliberal ekonomi politikaları uygulamaya konulmuştur (Eroğlu ve Yeter, 2017).

1970’li yıllarda yükselen ve 80’li yıllarda ivme kazanan küreselleşme süreciyle uygulamaya geçilen neoliberal politikalar neticesinde, iktisadi serbestleşmenin önünün açılması dünya ekonomisinde istikrarsızlığa yol açarak kısa dönemli fakat etkileri büyük iktisadi krizlere neden olmuştur. Özellikle iktisadi serbestleşme neticesinde, herhangi bir ülkede görülen iktisadi istikrarsızlık ve kriz küresel piyasalara da yansyarak diğer ülkeleri de olumsuz etkilemektedir (Yay, 2009).

Söz konusu krizler ülkelerde sosyal ve iktisadi etkilerde bulunarak küresel düzeyde piyasalara yansımaları nedeniyle IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar özellikle gelişmekte olan ülkelere, sosyal refah hizmet harcamalarının payını azaltan, emek piyasasındaki koruyucu hükümleri kaldıran politikaları dayatmıştır. Bununla beraber özelleştirme faaliyetlerinin hız kazanması ücretli kesimin emek gelirini koruyan sendikalarında güç kaybetmesine neden olarak gelir dağılımında adaletsizliği arttırmıştır (Şenses, 2004).

Yine bu dönemde finansal denetimin ortadan kalkması yoksulluk problemini derinleştirmiştir. Bu kapsamda bazı dönemlerde düşük faiz politikasının yürütüldüğü durumlarda bireyler, kendi refahını sağlama yoluna başvurarak elde etmediği geliri kredi mekanizması yoluyla sağlamaya çalışmaktadır. Dolayısıyla finansal krizlerin ortaya çıktığı durumlarda, geri ödeme probleminin ortaya çıkması kişilerin yoksulluğunu arttırıcı etkilerinden biri olmuştur (Çetin, 2012). Örneğin, 2008 yılında ABD’de görülen ve küresel düzeyde ülkeleri etkileyen Mortgage krizi ile kredi faizlerini ödeyemeyen düşük gelirli birçok aile yoksullaşmıştır. Aynı zamanda söz konusu krizin Türkiye’de iktisadi ve sosyal yansımaları olmuştur. Bu kapsamda Türkiye ekonomisinin büyük oranda dışa bağımlı olması ile GSYH ve dış ticaret hacimleri düşmüş ve Türkiye ekonomisine yabancı kaynak girişi azalmıştır. Bu durum Türkiye’de işgücü piyasasını da olumsuz etkilemiş ve bu dönemde özellikle nitelikli çalışanda önemli ölçüde işsizlik problemleri ortaya çıkmıştır (Şahin, 2016; Yıldırım, 2010).

Türkiye’de görülen bir diğer finansal kriz olan 2001 Şubat finansal krizi sonrasında, 2000 yılında 3.850 dolar olan kişi başı GSYH, 2001 yılında 2.517 dolar seviyesine düşmüş, reel GSYH büyüme oranı eksi seviyelere inmiştir (Şahin, 2016). Yine bu dönemde özellikle kentsel alanda yüksek oranda işsizlik artışları ve istihdam daralması bireylerde refah kaybına yol açarak, yoksulluk seviyesinde bir artış meydana getirmiştir (Celasun, 2002).

Tablo 2.6. Yoksulluk Sınırı Yöntemine Göre Yoksulluk, Türkiye Kır-Kent

	Türkiye	Kent	Kır
2007			
Gıda Yoksulluğu	0.5	0.1	1.4
Gıda ve Gıda Dışı yoksulluk	17.8	10.4	34.8
Kişi Başı günlük 1 \$'ın Altı*	0.0	0.0	0.0
Kişi Başı günlük 2.15 \$'ın Altı*	0.5	0.1	1.5
Kişi Başı günlük 4.3 \$'ın Altı*	8.4	4.4	17.6
Görelî Yoksulluk**	14.7	8.4	29.2
2008			
Gıda Yoksulluğu	0.5	0.3	1.2
Gıda ve Gıda Dışı yoksulluk	17.1	9.4	34.6
Kişi Başı günlük 1 \$'ın Altı*	0.0	0.0	0.0
Kişi Başı günlük 2.15 \$'ın Altı*	0.5	0.2	1.1
Kişi Başı günlük 4.3 \$'ın Altı*	6.8	3.1	15.3
Görelî Yoksulluk**	15.1	8.0	31.0

*1\$ satın alma gücü paritesine göre (SGP) karşılığı olarak 2007 yılı için 0.926 TL ve 2008 yılı için 0.983 TL kullanılmıştır.

**Eşdeğer fert başına harcamanın medyan değeri %50'sidir.

Kaynak: TÜİK İstatistiklerle Türkiye, 2009

2008 Küresel ekonomik kriz tüm dünyayı etkilediği gibi Türkiye'yi de etkisi altına almıştır. Söz konusu krizi ülke geneli ve kentsel alanda yoksulluk oranlarında gözle görülür bir şekilde artış göstermiştir. Nitekim Tablo 2.6'ya göre 2007 yılı nispi yoksulluk oranı Türkiye genelinde %14,7 iken 2008 yılında %15,1 seviyesinde gerçekleşmiştir. Kent kır ayrımında nispi yoksulluk oranları incelendiğinde ise, 2007 yılı kent yoksulluk oranı 8,4 iken 2008 yılında %8 oranında gerçekleşerek bir artış göstermemiştir. Kırsal yoksulluk oranına bakıldığında ise, 2007 yılında %29,2 iken 2008 yılında %31 oranında gerçekleşmiştir.

Tablo 2.7. Gelire Dayalı Yoksulluk Sınırı ve Oranları (Türkiye)

	2009	2010	2011	2021
Yoksulluk Sınırı (TL)				
Yoksulluk Riski %40	2.818	2.972	3.255	11.227
Yoksulluk Riski %50	3.522	3.714	4.069	14.034
Yoksulluk Riski %60	4.227	4.457	4.883	16.841
Yoksulluk Riski %70	4.931	5.200	5.697	19.648
Yoksulluk Oranı (%)				
Yoksulluk Riski %40	10,6	10,3	10,1	8,5
Yoksulluk Riski %50	17,1	16,9	16,1	14,4
Yoksulluk Riski %60	24,3	23,8	22,9	21,3
Yoksulluk Riski %70	31,1	30,6	30,0	28,7

Kaynak: TÜİK İstatistiklerle Türkiye, 2012; TÜİK İstatistiklerle Türkiye, 2021

Kriz sonrası yoksulluk etkilerine bakıldığında ise 2009, 2010 ve 2021 yılları verilerini incelemekte fayda vardır. Buna göre Tablo 2.7'ye göre; Türkiye genelinde, yoksulluk verilerine bakıldığında medyan değeri %50'ye göre; 2009 yılında 3.522 TL olan yoksulluk sınırı yıllara göre artış göstermiş ve 2010 yılında 3.714 TL, 2011 yılında 4.069 TL iken 2021 yılında 14.034 TL olarak gerçekleşmiştir. Aynı şekilde medyan değerinin %50'sine göre yoksulluk oranları incelendiğinde 2009; yılında %17 olan yoksulluk oranı; 2010 yılında yaklaşık olarak %17; 2011 yılında ise %16,1 iken 2021 yılında %14,4 olarak gerçekleşmiştir.

Aynı şekilde medyan değerinin %70'ine göre yoksulluk oranları incelendiğinde yoksulluk oranları artış gösterdiği görülecektir. Buna göre, medyan değerinin %70'ine göre 2009 yılında %31 olan yoksulluk oranı 2011 yılında %30 ve 2021 yılında %28,7 olarak gerçekleşmiştir.

2.3.1.6. Mali nedenler

1940-1945 yılları arasında uygulanan maliye politikalarıyla büyük bir zenginleşme ve büyüme gerçekleştiren devletler; yaşanan petrol şokları yüksek oranda görülen ve düşmeyen enflasyon neticesinde 1970'lerden itibaren dünya ekonomisi büyük bir durgunluk sürecine girmiş ve keynesyen ekonomi politikaları gerekli çözümü sağlayamamıştır. Diğer yandan bu dönemde ortaya çıkan yüksek miktarda kamu harcamaları, artan işsizlik, likidite gereksinimi nedeniyle vergi gelirleri düşmüş ve devletler mali krize girmiştir. Bu bağlamda söz konusu krizden çıkmak için, neoliberal ekonomi politikaları olarak adlandırılan; özelleştirme girişimleri, serbestleşme ve kuralıslaştırma politikaları uygulamaya konularak minimal devlet adı altında yeni bir döneme geçilmiştir (Şaylan, 2016).

Bu yeni dönemde sermayenin önündeki tüm engeller kaldırılmış. Kamuya ait işletmeler özelleştirilerek dolaylı olarak sendikaların etkinliği kırılmıştır. Diğer yandan devlet içinde bulunduğu mali krizden çıkmanın yollarını aramıştır. Bu doğrultuda uluslararası sahada diğer ülkelerle rekabet edebilmek, sermaye ve yatırımları çekmek için ülkelerindeki vergi sistemlerini düzenleyerek kurumlar vergisi oranlarını düşürmüştür. Bu durum vergi sisteminin yapısının bozulmasına yol açarak; aynı zamanda dolaylı vergilerin oranlarının artmasına neden olmuş ve gelir dağılımı adaletsizliğini arttırmıştır (Kabakçı Karadeniz, 2013).

Aynı şekilde devletler, sosyal harcamaların kamu payını azaltma yoluna gitmiştir. Nitekim az da olsa sosyal koruma harcamaları sürdürmeyi tercih eden gelişmiş ülkeler harcamalarını vergilerle finanse ederken; az gelişmiş ülkeler borçlanma yoluna gitmektedir. Bunun sonucunda az gelişmiş ülkeler ciddi mali krizlerle karşılaşmaktadır. Aynı zamanda yoksullukla mücadelede sürdürülebilirlik ve gelir dağılımı adaletini sağlama konusunda mali sıkıntılar çekmektedir (Gökbunar, Özdemir ve Uğur, 2008).

Hükümetlerin maliye politikaları arasında yer alan bir diğer harcama işsizlik ödeneği ve işsizlik yardımlarıdır. İşsizlik ödeneği, kendi iradesi dışında işini kaybeden bireylere yönelik geçici bir süre kendi ve ailesinin gereksinimlerini karşılamaya yönelik uygulanan sosyal politika önlemidir. İşsizlik yardımı ise, işsizlik ödeneğine hak kazanamayan ve muhtaçlık derecesine sahip olan bireylere yapılan ödemeler olarak ifade edilmektedir (Işığışok, 2014). Söz konusu ödemeler yoksul kesimlerin ve sabit geliri olan bireylerin durumunu korumaya ve gelir azlığına karşın yaşanacak muhtaçlık durumunu en aza indirmeyi amaçlayan politikalarlardır. Fakat bu ödemeler devletin artan finansal yükü ve bireylerin iş arama süresinin uzatmasına ve çalışmamaya teşvik ettiği yönünde birtakım unsurları barındırdığı gerekçesiyle hak kazanma şartları zorlaştırılmış ödemeler azaltılmıştır. Bu durum şüphesiz, işsiz bireylerin ve aileleleri maddi ve manevi zarara uğratarak gelir kayıplarına yol açarak yoksullaşmalarına neden olmuştur (Emil ve Yılmaz, 2003).

Tablo 2.8. Yıllar İtibariyle İşsizlik Sigortası Ödeneği Başvuran ve Hak Kazanan (Kişi)

	2010	2015	2018	2019	2021
İşsizlik Ödeneği Başvurusu	426.995	1.086.293	1.635.111	1.955.041	1.471.673
İşsizlik Ödeneği Hak keden	326.003	589.888	841.847	1.013.056	647.684

Kaynak: İŞKUR, İstatistikler, Erişim Tarihi: 05.02.2023

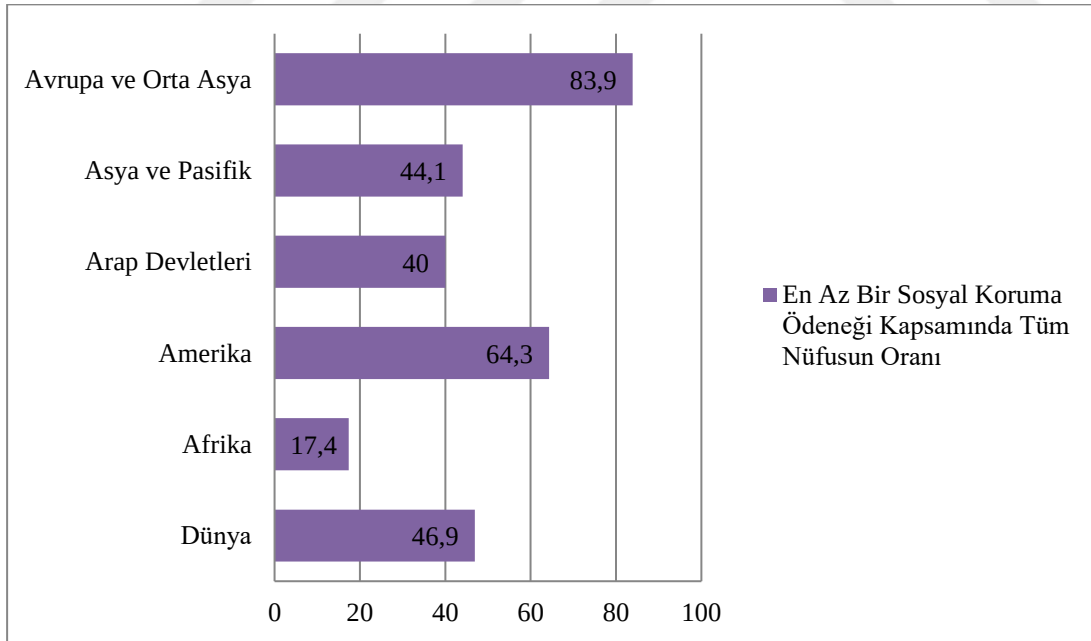
Tablo 2.8 incelendiğinde, işsizlik ödeneği başvuran ve hak eden sayıları incelendiğinde aralarında belirgin bir fark olduğu görülmektedir. Bu bağlamda 2010 yılında işsizlik ödeneğine başvuran kişi sayısı 426.995 iken hak kazanan kişi sayısı, 326.003 kişidir. 2010 yılından sonra işsizlik ödeneği başvuran kişi sayısı artmasına rağmen ödenekten yararlanan kişi sayısı gözle görülür azalma olmuştur. Nitekim 2018 yılında işsizlik ödeneğine başvuran kişi sayısı 1.635.111 kişi iken; söz konusu ödenekten yararlanan kişi sayısı 841.847 kişidir. 2021 yılına gelindiğinde ise, 2018 yılına göre işsizlik ödeneğine başvuran kişi sayısı yaklaşık 483 bin kişi azalarak 1.471,673 kişi iken; ödenekten yararlanan kişi sayısı yaklaşık 647,684 kişi olmuştur.

2.3.1.7. Sosyal güvenlik sisteminden kaynaklanan nedenler

Sosyal güvenlik, “hastalık, kaza, analık, yaşlılık, sakatlık, işsizlik, ölüm ve çocuk yetiştirme gibi sosyal risklerin yol açabilecekleri gelir kayıpları ve gider artışlarına karşı kişilere güvence verilmesi” olarak ifade edilmektedir. Uluslararası Çalışma Örgütü’ne (UÇÖ) göre sosyal güvenlik “Toplumun kendi üyelerine bir takım kamusal tedbirlerle, hastalık, hamilelik, iş kazası, işsizlik, hastalık, yaşlılık ve ölümden kaynaklanan ekonomik ve sosyal zorluklara karşı sağladığı koruma, tıbbi bakım tedariki ve çocuklu ailelerin desteklenmesi” olarak belirtilmiştir. Söz konusu tanımlardan anlaşılabileceği üzere sosyal güvenlik, toplumda yer alan tüm bireylerin karşılaşılabileceği risklere karşı bir güvence sağlayan ve onları koruyan bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır (Korkusuz ve Uğur, 2016, ss. 4-5). Sosyal güvenlik sistemi var olmadan önce bireyler karşılaştığı çeşitli risklere karşı kendi tasarrufları ya da dinsel teknikler gibi desteklerle kendilerini korumaya çalışırken; günümüzde bu durum ülkelerin temel bir sorumluluğu haline gelerek; primsiz rejim adı altında kavramlaştırılan sosyal yardım ve sosyal hizmet ile korunurken; primli rejim adı altında sosyal ve özel sigortalar gibi modern tekniklerle bireyler çeşitli risklere karşı koruma altına alınmıştır (Korkusuz ve Uğur, 2016).

Sosyal güvenlik sistemi içerisinde yer alan sosyal yardım ilkesi, gelirin yeniden dağılımında bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal yardım, korunmaya muhtaç ve gelirleri yetersiz olan bireylerin iktisadi ve sosyal hayata katılımlarını sağlayarak onları sosyal dışlanmaya maruz kalmaktan korur. Aynı şekilde sosyal hizmet ise, toplumda tüm bireylere ihtiyaç duyduğu hizmeti sağlarken; bireyin maddi muhtaçlık durumunu baz almayan sosyal koruma mekanizmalarıdır (Kesgin, 2013). Sosyal ve özel sigortalar ise, bireyin iş kazası, hastalık analık, işsizlik, malullük ve yaşlılık gibi durumlara karşı koruyan sigorta esasına dayalı ve bireylerin yararlanabilmeleri için çeşitli kurallara ve yasalara bağlanmış yoksullukla mücadelede öne çıkan sosyal politika araçlarıdır (Ören, 2017).

Küreselleşme ve iktisadi krizlerle birlikte uygulamaya konulan yapısal politikalarla, dünya genelinde ülkeler sosyal bütçelerinde kesinti uygulayarak, sosyal güvenlik kapsamlarını daraltmıştır. Bu bakımdan, günümüzde bazı ülkelerde tüm kesimleri içine alan bir sosyal güvenlik sistemi uygulanmaktayken, özellikle az gelişmiş ülkelerde, hükümetler ücretsiz bir sağlık ve sosyal koruma sistemi garanti etmemektedir (Ginneken, 2003).

Kaynak: World Social Protection Report, 2020

Şekil 2.2. Bölgeler Bazında En Az Bir Sosyal Koruma Kapsamında Nüfusun Oranı, %, 2020

Şekil 2.2’de 2020 yılı, bazı bölgelerde en az bir sosyal koruma kapsamında tüm nüfusun oranı gösterilmektedir. Bu çerçevede, şekil incelendiğinde, dünya genelinde en az bir sosyal koruma ödeneği kapsamında tüm nüfusun oranı %46,9’dur. Avrupa ve Orta Asya bölgelerinde sosyal koruma ödeneği %83,9 iken; Afrika bölgesinde %17,4 olarak dünya ortalamasının altında kalmıştır.

Tablo 2.9’da Amerika’da Gelir Testli Transferlerine İlişkin Reel Harcamaların Kompozisyonuna ilişkin 1968-2000 yılları arasındaki 8 ana kriterdeki sosyal koruma harcamalarına ilişkin değişim verilmiştir. Gelir testi transferlerinin diğer adı Mean-Tested olarak adlandırılmakla birlikte ve 1972 yılında destekleyici(tamamlayıcı) güvenlik geliri adı altında, düşük gelirli, yaşlı, engelli bireyler için bir yardım programı olarak ABD’de yürütülen bir sistem olarak yerini almıştır (Daly ve Burkhauser, 2003; Moffitt, 2003).

Tablo 2.9. Gelir Testli Transferlerine İlişkin Reel Harcamaların Kompozisyonu (Milyon Mali Yıl, 2000 Dolar), 1968-2000

	Tıbbi	Nakit	Gıda	Konut	Eğitim	Meslekler/ Eğitim	Hizmetler	Enerji
1968	24,122	37,810	4,486	3,933	4,320	3,777	2,507	0
1978	65,080	65,406	25,099	20,650	11,514	26,119	11,439	730
1988	96,029	66,729	31,177	23,173	17,068	5,577	9,620	2,921
1995	196,922	103,291	43,558	35,764	18,146	6,132	12,775	1,896
2000	225,858	91,703	34,347	34,906	20,385	7,347	20,724	1,715
Toplamın Payı	57	15	8	9	5	1	5	1

Kaynak: Moffitt, 2003

1968-78 dönemi, tüm yardım türlerinde artan oranda genişlemeler meydana gelmiştir. 1978–88 döneminde tıbbi harcamalarda büyüme devam etmiş ve gıda, barınma, eğitim ve enerji programlarında büyüme nispeten daha mütevazı kalmıştır. Diğer yandan 1995'ten bu yana, toplam harcamalar çok sabit olmasına rağmen, tıbbi yardımlar artmaya devam ederken; nakit ve gıda yardım harcamaları ve konut yardımları azalmaya başlamıştır (Moffitt, 2003).

Tablo 2.10’da altı ana programda reel harcamalardaki değişimin 1990-1996 yılları arasındaki payı verilmiştir.

Tablo 2.10. Altı (6) Ana Programda Reel Harcamalardaki Değişim,(Milyon Dolar)
1990-1996

	Bağımlı Çocukları Olan Ailelere Yardım (AFDC)	Gıda	Tıbbi Yardım Sigortası (Medicaid)	Kazanılan Gelir Vergisi Alacağı	Konut	Tamamlayıcı Güvenlik Geliri (SSI)
1990	24,758	20,654	84,658	8,092	16,922	20,125
1996	23,677	27,344	159,357	24,088	19,877	32,065
Değişim, %	-4	42	88	198	17	59
Büyüme Oranı, %	-1	7	60	13	4	10

Kaynak: Moffitt, 2003

Tablo 2.10'a göre, Bağımlı çocukları olan aileler yardım harcamaları, 1990 yılından 1996 yılında değin düşüş göstermiştir. Gıda Programı, güçlü bir büyümeye işaret ederek %42 oranında artış yaşanmıştır. Tıbbi Yardım Programında (Medicaid) %88 oranında büyüyen çok büyük bir genişleme göstererek %60 büyüme oranına sahip olmuştur. Söz konusu Tablo da görüldüğü üzere diğer program türlerine göre büyük bir atış gösteren tıbbi yardım programı (Medicaid), farklı alıcı türlerini kapsamaktadır ve bu dönemdeki büyüme sadece bekar anneler ve çocukları için yapılan harcamaların genişlemesinden değil, aynı zamanda engelliler için artan harcamalardan da kaynaklandığı için kayda değer bir orana sahiptir (Moffitt, 2003).

Tablo 2.11'de Çalışma çağındaki bireyler için kamu sosyal koruma harcamaları ülkelerin gelir seviyelerine göre verilmiştir

Tablo 2.11. Çalışma Çağındaki Bireyler için Kamu Sosyal Koruma Harcamaları*,
GSYİH %, Sağlık Hariç, Gelir Düzeyine Göre, 2020

	15-64 yaş arası çalışma çağındaki nüfusun toplam nüfus içindeki payı (%)	Çalışma çağındaki nüfus için kamu sosyal koruma harcamaları (sağlık hizmetleri hariç) GSYİH'nın yüzdesi
Yüksek Gelirli Ülkeler	65,3	4,8
Üst-Orta Gelirli Ülkeler	68,9	1,6
Alt-Orta Gelirli	64,0	0,8
Düşük Gelirli Ülkeler	54,9	0,7

Annelik, işsizlik iş kazası, maluliyet ve genel sosyal yardımları içerir.

Kaynak: Word Social Protection Report 2020-2022

Tablo 2.11'e göre, ülkelere göre yapılan kamu sosyal koruma harcamaları ülkelerin gelir seviyelerine göre gözle görülür bir farklılık içermektedir. Buna göre, yüksek

gelirli ülkelerde çalışma çağındaki bireyler için kamu sosyal koruma harcamaları ortalama olarak %4,8 seviyesinde gerçekleşirken Üst-orta gelirli ülkelere grubu incelendiğinde %1,6 seviyesinde gerçekleştirmektedir. Düşük gelir grubunda yer alan ülkeler incelendiğinde ise, kamu sosyal koruma harcamaları %0,7 seviyesinde gerçekleşmektedir. Söz konusu Tablo yorumlandığında ise istisnalar haricinde ülkelerin gelir seviyesi ile kamu sosyal koruma harcamaları arasında yakın bir ilişki olduğu ortaya çıkmaktadır. Yapılan çeşitli çalışmalarda sosyal koruma yardımlarının yoksulluk üzerindeki negatif etkili olduğu yani yoksulluk riskini azaltıcı rolü vurgulanmıştır. Buna göre, Tablo 2.12’de sosyal koruma yardımlarından önce ve sonra yoksulluk riski oranları verilmiştir.

Tablo 2.12. Sosyal Koruma yardımlarından Önce ve Sonra Yoksulluk Riski oranları, %, 2003

Ülke	Sosyal Transferlerden Önce	Sosyal Transferlerden Sonra
EU 25	25	16
Fransa	26	12
Türkiye	30	25
Polonya	31	17
Danimarka	32	12
Finlandiya	28	11
Polonya	31	17
Çek Cumhuriyeti	21	8
Norveç	23	11

Kaynak: Guio, 2005

Tablo 2.12’de görüldüğü üzere sosyal yardımların yoksulluk riskini azaltmada önemli olduğu görülmektedir. Euro 25 bölgesinde sosyal transferlerden önce yoksulluk riski oranı %25 iken bu oran sosyal transferlerden sonra %16’ya inmiştir. Aynı şekilde, Çek Cumhuriyeti’nde sosyal transferlerden önce yoksulluk riski oranı %21 iken sosyal transferlerden sonra bu oran tek haneli rakamlara inerek %8 olmuştur. Diğer yandan tabloda yer alan Türkiye’de sosyal transferlerden önce yoksulluk riski oranı %30 iken sosyal transferlerden sonra bu oran %5’lik bir azalmayla %25 olmuştur. Türkiye’de sosyal transfer ile yoksulluk riski arasında anlamlı bir ilişki olmayışının nedeni sosyal transferlerden yararlanma şartlarının zor ve yararlananlarının az olması ve de nakdi ödeme miktarlarının oldukça düşük olması nedeniyle Türkiye’de sosyal koruma harcamalarının yoksulluk riski üzerinde etkisi düşüktür (Şener, 2010).

Bu bağlamda Türkiye’de sosyal transferlerin yoksulluk riskini azaltmadığını nedenlerini veriler üzerinde incelediğimizde daha somut sonuçlar ortaya çıkacaktır.

Türkiye’de yoksul bireylere yönelik sosyal transferlerin içeriğini incelediğimizde ise, Aile yardımları, yakacak yardımları, eğitim yardımları, şartlı nakit transferleri sağlık yardımları vb. yardımları kapsamaktadır. Yoksulluğun git gide derinleşmesiyle 1986 yılında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (SYDTF) kurularak yardıma muhtaç bireylere yönelik sosyal yardım hizmetleri yerine getirilmeye başlanmıştır (Korkusuz ve Uğur, 2016).

Türkiye’de muhtaç bireylerin sosyal yardım alan hanehalkı sayısı ve oranları incelendiğinde düzenli sosyal yardım alan hanelerin oranı oldukça düşük olduğu görülecektir. Bu bağlamda tablo 2.13’de Türkiye’de sosyal yardım harcaması, hane sayısı ve yaşlı, engelli aylığına aktarılan tutar ve yararlananların sayısı verilmiştir.

Tablo 2.13. Türkiye de Sosyal Yardım Harcaması ve Hane Sayıları, 2020

	Miktar	Oran
Toplam Sosyal Yardım Harcaması	25.828.578.000 TL	1.33 % (GSYH)’nın
Düzenli Sosyal Yardım Alan Hanehalkı Sayısı	3.017.969	15.49 (Tüm Hanehalkı)
Geçici Sosyal Yardım Alan Hanehalkı Sayısı	1.924.649	9.87 % (Tüm Hanehalkı)
SYDTF Yardımlara Aktarılan Tutar	4.853.196.515 TL	-
2022 Sayılı Kanun Kapsamında Yaşlı ve Engelli Aylığı Alanların Sayısı	1.272.038	1.60 % (Nüfus)
2022 Sayılı Kanun Kapsamında Yaşlı ve Engelli Aylığına Aktarılan Tutar	4.129.566.047 TL	-
GSS Primleri Devlet Tarafından Ödenen Kişi Sayısı	8.983.853	1.36 % (Nüfusun)
Günlük Harcaması Cari Satın Alma Gücü Paritesi (SAGP- 2013) Bazında 2,15 ABD \$’nın Altında Olan Kişi Oranı	-	0.03(Nüfusun)

Kaynak: TÜİK Sosyal Koruma İstatistikleri, 2020

Tablo 2.13’de toplam sosyal yardım harcaması GSYH’nın sadece %1,33’ünü oluşturduğu görülmektedir. SYDTF aktarılan tutar 4.853.196.515 TL iken düzenli sosyal yardım alan hanehalkı sayısı 3.017.969 kişi olmuştur. 2022 sayılı kanun kapsamında yaşlı ve engelli aylığı alanların oranı nüfusun sadece %1,60’ını kapsamakla birlikte söz konusu aylığa aktarılan tutar 4.129.566.047 TL’dir.

Tablo 2.14. Sosyal Koruma Harcamaları, Milyon TL

	2010	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Sosyal Koruma Harcamaları Toplamı	148,450	247,244	280,074	336,520	382,665	442,607	655,261	785,662
İdari Masraflar ve Diğer Harcamalar	2,205	4,332	5,163	5,744	7,108	6,697	8,994	10,261
Sosyal Koruma Yardımları Toplamı	146,245	242,912	274,912	330,776	375,557	435,910	646,267	775,401
Hastalık/ Sağlık Bakımı	49,429	73,322	80,463	91,330	103,077	121,444	171,267	242,136
Engelli/Malul	4,280	9,251	10,124	11,982	13,317	14,840	20,613	23,691
Emekli/Yaşlı	71,725	117,390	133,515	162,139	184,984	214,133	301,173	353,592
Dul/Yetim	14,148	28,931	32,719	39,615	44,687	52,262	73,206	88,912
Aile/Çocuk	3,681	7,580	8,901	12,319	14,966	16,986	31,071	32,937
İşsizlik	1,624	3,167	5,263	8,172	8,672	10,358	44,393	29,507
Sosyal Dışlanma b.y.s	1,359	3,271	3,927	5,218	5,853	5,887	4,544	4,627

Kaynak: T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2020; TÜİK Sosyal Koruma İstatistikleri 2021, 2022

Tablo 2.14’de sosyal koruma harcamalarının türlerine göre dağılımı gösterilmiştir. Tabloda verilen veriler değerlendirildiğinde, sosyal koruma harcamaları toplamı yıllara göre süreklilik gösteren bir artışa sahiptir. 2010 yılında yaklaşık 148 milyon TL olan sosyal koruma harcama tutarı, 2015 yılında 280 milyon TL iken; 2020 yılında, 785 milyon TL’ye ulaşmıştır. Sosyal koruma yardımları toplamı 2010 yılında 146 Milyon TL, 2015 yılında 274 Milyon TL iken 2020 yılında 775 Milyon TL olmuştur. Diğer yandan, sosyal koruma yardımlarının türlerine göre dağılımları incelendiğinde, en fazla tutar emekli/ yaşlı ve hastalık/ sağlık bakım giderlerinin yer tuttuğu görülmektedir. Bu bağlamda emekli/yaşlı kategorisinde 2010 yılında 71 Milyon TL olan tutar 2015 yılında 133 Milyon TL iken 2020 yılında 353 Milyon TL’ye ulaşmıştır. Aynı şekilde hastalık/sağlık bakımı giderleri 2010 yılında 49 Milyon TL, 2015 yılında 80 Milyon TL iken 2020 yılında 242 Milyon TL tutarında gerçekleşmiştir. Tabloda en düşük harcama işsizlik ve sosyal dışlanma kategorilerinde gerçekleşmiştir. Bu çerçevede, işsizlik kategorisinde, 2010 yılında 1,6 milyon TL olan harcama tutarı 2015 yılında 5,2 Milyon TL iken, 2020 yılında, 29,5 Milyon TL olmuştur. İşsizlik harcamalarına yönelik rakamlar yıllar itibariyle artış göstermiş olsa da Türkiye’de işsizlik rakamları da göz önüne alınırsa nispeten düşük olduğu görülmektedir.

2.3.1.8. İşgücü piyasasından kaynaklanan nedenler

İşsizlik; “çalışma istek ve gücünde olup, piyasada cari ücret düzeyinde iş arayıp bulamayan kişiler işsiz; bu olguya işsizlik” denilmektedir. İşsizlik aynı zamanda emeğin üretken kapasitesinin atıl kalması olarak da tanımlanmaktadır (Işığışık, 2014: 44). Amerikalı iktisatçı Arthur Okun işsizlik ile üretim arasında bir ilişki kurarak “bir ekonomideki %1’lik işsizlik artışının o ülke GSMH’sını %2,5 oranında aşağı çekeceğini” ileri sürmüştü ve bu görüş “Okun Yasası” olarak iktisat literatürüne girmiştir (Mahiroğulları ve Korkmaz, 2013, s. 21).

İşsizlik oranlarındaki artış birçok yapısal problemlere neden olmaktadır. Bunları kısaca özetlediğimizde;

üretici nüfusun emek piyasasından uzak kalması dolayısıyla ekonomide istenilen büyümenin gerçekleştirilememesi, tüketici nüfusun artmasıyla istihdamda yer alan bireylerin bakmakta olduğu kişi sayısının artması, aynı şekilde işsizlik oranlarının yükselmesiyle prime dayalı sigorta gelirlerinin düşmesi işletmelerde çalışan kişi sayısının azalmasına bağlı olarak vergi gelirlerinin düşmesi, işsizlik sürelerinin uzun süreli olması nedeniyle kişilerin sahip olduğu becerilerin azalması ve verimlilik kayıplarının yaşanması, işletmelerde çalışan sayısının azalmasıyla sendikaların üye kaybı yaşaması ve tüm bunların sonunda gelir dağılımı adaletinin bozulması” olarak sıralanabilmektedir (Işığışık, 2019, s. 125).

Bir diğer sorun ise teknolojik gelişmelerdir. Bu bağlamda 1970’li yıllarda, teknoloji alanında meydana gelen değişimler neticesinde büyük ölçekli işletmeler emek yoğun sektör yerine, teknolojinin insan emeğinin yerine geçtiği işletmeler çalışma hayatında yerini almıştır. Dolayısıyla söz konusu dönemde hizmet sektörü hızla gelişme göstermiş ve teknoloji kullanabilen eğitimli ve nitelikli bireyler istihdamda yerini almaya başlarken, eğitimsiz vasıf seviyesi düşük olan bireyler istihdam dışında kalmıştır (Koray, 2008). Üstelik son dönemde teknolojik alanda yaşanan sürekli değişim, ileriki yıllarda insan emeğini tümüyle emek piyasasından çekerek yerine yapay zekâ ve robotların yer aldığı bir emek sürecine evrilecektir. Bu durumda, emek piyasası şimdikinden daha farklı bir şekilde ortalama vasıf düzeyini gerektiren işler, yerini yüksek teknolojiyi kullanabilen işlere ve bireylere bırakacaktır. Bu durum şüphesiz, istihdam alanlarının daraldığı ve işsizlik seviyelerinin görece daha yüksek olduğu bir süreç olacaktır. Dolayısıyla söz konusu durum, gelirin eşitsiz dağılımını hızlandırarak ileriki süreçte küresel düzeyde yoksulluk problemi daha da derinleştirecektir (Tatlıyer, 2020).

İşsizliğin ekonomiye kaybının yanı sıra birey ve aile üzerinde de olumsuz etkileri vardır. İşsizlik bireyde, gelir kaybının yanı sıra psikolojik olarak önemli travmalara neden olmaktadır. İşsizliğin birey üzerinde yarattığı psikolojik travma onu yasa dışı yollardan gelir elde etmelerine neden olmakla beraber, aile kurumunu etkileyerek boşanmaları arttırmaktadır. Diğer yandan işsizliğin uzun sürmesi gerekli maddi yoksunluğu arttırarak bireyin yoksulluğunun derinleşmesine sebep olmaktadır (Mahiroğulları ve Korkmaz, 2013).

İstihdam ile yoksulluk arasındaki ilişki ise işgücünün üretkenliği ve verimliliği, emeğin hangi sektörde faaliyette bulunduğu, reel ücret düzeylerine bağlıken; aynı zamanda beşeri sermaye düzeyleri, formel ve informal emek piyasasında istihdam durumları gibi unsurlara bağlıdır. Buna göre bir ülkede yeterli sermayenin olmaması ve emek piyasasında ileri teknolojilerin kullanılmaması bireyin üretkenliğine etki ederek düşük verimle çalışmasına etki etmektedir. Aynı zamanda, yeterli sermaye ve teknoloji eksikliği yeni mesleklerin ortaya çıkmasını engelleyerek istihdam genişlemesine etki etmektedir. Diğer yandan söz konusu koşullarda istihdam edilenlerin reel düzeyde gelirlerini arttıramayacağı için bireylerin yoksulluk durumlarını etkileyecektir (Islam, 2004).

Bir diğer durum ise literatürde sıkça ekonomik büyüme- yoksulluk ve istihdam ilişkisine odaklanmaktadır. Bu bağlamda gelişmekte olan ülkelerde işgücü piyasası emek fazlası olan ikili bir yapıya sahiptir ve genellikle kayıt dışılık yüksek ve buna bağlı olarak eksik istihdam problemi ortaya çıkmaktadır. Söz konusu ekonomiye sahip ülkede emeğini arz eden kesim verimsiz alanlarda kendi hesabına ya da gündelik işlerde emeğini arz etmektedir. Dolayısıyla söz konusu ekonomilerde yoksulluk daha fazla görülmektedir. Çünkü, kayıt dışı sektörde kendi içinde işgücü artışından daha fazla üretim artışı sağlanamaması aynı zamanda kayıtlı sektörde ise istihdam artış oranının istenilen seviyede olmaması pratikte istihdam artışı- yoksulluk arasındaki ilişkiyi kırmaktadır (Ghose ve diğ., 2010).

Diğer yandan, yoksulluk sadece işsizlik ve istihdam halinde olmama ya da kayıt dışılık durumundan kaynaklanmamaktadır. Bu çerçevede birey istihdam da olsa dahi ücret düşüklüğüne bağlı olarak yoksulluk yaşamaktadır. Örneğin, Tsakloglou (1990) tarafından yapılan “Aspects of Poverty in Greece” adlı çalışmada, Yunanistan’da iki

ve ikiden fazla istihdamda olan hanehalkı üyelerinde yoksulluk oranı ulusal ortalamadan yüksek olduğu ifade edilmiştir.

Tablo 2.15. Çalışma Süresine Göre Yoksulluk Riski Altında Olanlar %*

	Part Time	Tam zamanlı
AB 27 Ülke	13,8	7,3
Belçika	6,2	3,2
Bulgaristan	33,6	8,4
Yunanistan	21,0	9,0
Fransa	17,2	5,3
İtalya	16,3	9,6
Hollanda	5,9	3,9
Avusturya	10,0	5,4
Finlandiya	9,9	2,3
İsveç	14,0	5,2
Türkiye	14,9	12,4

*Eurostat In-work at-risk-of-poverty rate by working time - EU-SILC survey verilerinden derlenmiştir.

Kaynak: Eurostat, 2020a, <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tessi250/default/table?lang=en>

Yine aynı şekilde çeşitli ülke örnekleriyle part time- tam zamanlı istihdam durumlarına göre yoksulluk oranları incelendiğinde Tablo 2.15’de çeşitli ülkelerde kayda değer yoksulluk oran farklılıkları görülmektedir. Tablo 2.15 incelendiğinde, AB 27 ülkelerinde part time yoksulluk riski ortalama % 13,8 iken; Tam zamanlı çalışma da tek haneli rakamlara inerek ortalama % 7,3 olarak gerçekleşmiştir. Part time çalışma da yoksulluk riski en fazla olan ülke % 33,6 ile Bulgaristan iken aynı ülkede tam zamanlı çalışma da yoksulluk riski % 8,4 oranına inmektedir. Aradaki fark, yaklaşık olarak % 25,2 olduğu görülmektedir. Hollanda’da hem part time hem de tam zamanlı yoksulluk riski sırasıyla; %5,9 ve 3,9 oranında iken; Türkiye’de part time % 14,9 ve tam zamanlı % 12,4 oranlarıyla birbirine yakın yoksulluk riskine sahip olduğu ifade edilebilmektedir.

2.3.1.9. Mekânsal nedenler

Bir ülkede belli bir dönemde oluşturulan gelir; kişiler, gruplar, bölgeler veyahut da üretim faktörleri arasında dağılmaktadır. Fakat bu dağılım, gelişmiş veya gelişmekte olan ülke de olsa eşitlik arz etmemektedir (Hepaktan ve Alkaya, 2001).

Dolayısıyla gelirin eşitsiz dağılımı, yoksulluğun coğrafi ya da mekansal olarak ayrışma göstermesine neden olmaktadır. Diğer yandan içinde bulunulan coğrafya

yoksulluk için belli bir oranda kriter sayılsa da tek başına bir anlam ifade etmemektedir. Nitekim belli bir oranda büyümeye sahip refah sayılabilecek ülkeler dahi içinde dahil olduğu bazı bölgelerde belli yoksulluk özellikleri görülmektedir. (Jalan ve Ravallion, 2002). Neoliberal ekonomi politikaları, ülkeler arasında gelişmişlik farklarını etkilediği gibi kentler ve bölgeler arasında kalkınma hızlarını da etkilemiştir. Nitekim serbest piyasa düzenine geçilmesiyle, firmalar kar maksimizasyonu hedefine önem vermiş ve rekabetin korunması amacıyla üretim ve yatırım faaliyetlerini; hammadde, işgücü, coğrafi özellik, ulaşım gibi faktörlerini gözeterek yatırım ve üretim faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.

Serbest iktisat düzeninin gereği olarak devletler, piyasa işleyişine müdahale etmeyerek bölgeler arasında gelişmişlik farklarının oluşmasına neden olmuştur. Dolayısıyla bu durum, bölgeler ve kentler arasında kırsal kentsel gelişmişlik olgusunu etkilerken aynı zamanda göç şehirleşme unsurlarını da etkileyerek mekânsal ve coğrafi düzeyde gelir dağılımını ve yoksulluğu etkilemiştir (Şahin, 2015).

Buna göre Türkiye’de bölgesel düzeyde kişi başı GSYH dağılımı Tablo 2.16’de gösterilmektedir.

Tablo 2.16. Türkiye’de Düzey 1 Bölgelerin Kişi Başı GSYH Dağılımı, 2021, TL

Bölge Kodu	Bölge Adı	Kişi Başı GSYH (2009 Bazlı) TL
TRA	Kuzey Doğu Anadolu	45.615
TRB	Orta Doğu Anadolu	40.784
TRC	Güney Doğu Anadolu	43.846
TR1	İstanbul	140.698
TR2	Batı Marmara	94.968
TR3	Ege	85.992
TR4	Doğu Marmara	106.801
TR5	Batı Anadolu	101.448
TR6	Akdeniz	67.505
TR7	Orta Anadolu	62.810
TR8	Batı Karadeniz	56.304
TR9	Doğu Karadeniz	52.417

Kaynak: TÜİK Ulusal Hesaplar, 2021

Tablo 2.16’de göre, kişi başı GSYH dağılımı 140.698 TL ile en fazla payı İstanbul bölgesi almaktadır. İstanbul bölgesini 106.801 TL ile Doğu Marmara izlerken, kişi başı GSYH’den en az payı 40.784 TL ile Orta Doğu Anadolu bölgesinin aldığı görülmektedir.

Tablo 2.17. Türkiye’de Bölgelere Göre Yoksulluk Riski, %60 Medyan, 2021, İBBS1

Bölgeler	Yoksulluk Riski Oranı
İstanbul	19,62
Akdeniz	21,19
Batı Anadolu	17,96
Batı Karadeniz	17,69
Batı Marmara	18,71
Doğu Karadeniz	15,46
Doğu Marmara	14,06
Ege	18,35
Güneydoğu Anadolu	18,59
Kuzeydoğu Anadolu	21,03
Orta Anadolu	17,61
Ortadoğu Anadolu	18,13

Kaynak: TÜİK Gelir Dağılımı ve Yaşam Koşulları İstatistikleri

Mekânsal olarak yoksulluk oranlarını daha da somutlaştırmak adına bölgeler bazında yoksulluk riski oranları incelendiğinde (Tablo 2.17), kişi başı GSYH en fazla alan bölgeler arasında olan %14,06 yoksulluk riski oranıyla Doğu Marmara bölgesidir. Ortalama olarak yoksulluk riski oranı % 19,62 olan İstanbul bölgesi, kişi başı GSYH payına sahip bölgelerden biridir. Fakat kişi başı GSYH payı az olan ve İstanbul ile hemen hemen aynı yoksulluk oranına sahip bölge % 18,13 ile Ortadoğu Anadolu bölgesi olduğu görülmektedir.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kentsel- kırsal bölgelerde yoksulluk, ülkelerin sahip olduğu iktisadi büyüme sanayileşme gibi unsurlardan etkilenmektedir. Bu bağlamda gelişmiş ülkelerde, üretimin daha çok sanayi ve hizmet sektörüne dayanması kırsal kentsel nüfus dengesini etkilemiştir. Nitekim gelişmiş ülkelerde kırsal kesimde modern tarımın gelişmiş olması; kentlerde ise daha çok sanayi ve hizmet sektörünün ağırlıklı olması, enformel sektörünün ağırlığın az olmasına etki ederek gelişmiş ülkelerde istihdam ve iş olanakları açısından daha avantajlı konumda olmasını sağlamıştır. Diğer yandan bu kentlerde yaşayan yoksul kesimler, gelişmekte olan ülkelere göre nispeten daha az olmakla birlikte yoksul kesimler gelişmiş ülkelerde kentin getto kesimlerinde yoğunlaştığı ifade edilmektedir. Diğer yandan gelişmekte olan ülkelerin kırsal kentsel yoksulluğun mekânsal dağılımı değerlendirildiğinde ise, gelişmekte olan ülkelerde iktisadi sistem dual bir yapıya sahip olması ve kalkınma hızına gelişmiş ülkelere göre daha ulaşamamış olmaları gelişmekte olan ülkelerde kentsel kırsal yoksulluk alanlarını etkilemiştir. Bu bağlamda gelişmekte olan ülkelerde kırsal kesim kentsel kesime göre ağırlığını korumaktadır. Kırsal kesimde, geleneksel tarım ilişkilerinin hüküm sürmesi ve üretim ilişkilerinin düzenli olmaması iç göç

hareketlerini etkilemektedir. Ayrıca bu bireylerin eğitim düzeylerinin düşük olması ve herhangi bir mesleğe veya da niteliğe sahip olmamaları kentsel alanlarda tutunmalarını zorlaştırmakta ve enformal sektörde emeğini arz etmelerine neden olmaktadır. Ayrıca söz konusu bireyler kentsel alanlarda gecekondu türü barınma biçimleri oluşturmaktadır (Erkan, 2010). Buna göre gecekondu, hayat şartlarının oldukça kötü olduğu, temel altyapı hizmetlerine erişim olmadığı yoksulluk yuvaları olarak karşımıza çıkarak gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğu mekânsal hale getirmektedir (Şahin, 2015).

Diğer yandan yoksulluk coğrafi olarak da farklılaşmaktadır. Orta Afrika'da küçük kırsal bir bölge olan Ruanda, kişi başına yıllık 270 ABD doları ile GSMH sahiptir. Ruanda nüfusunun %95'inden fazlası kırsal alanlarda yaşamaktadır. Tarım, GSMH'nın %38'ini ve istihdamın büyük bir kısmını içermektedir. Bununla birlikte Ruanda ülkesinin demografik özelliklerine bakıldığında nüfusu 5,7 milyondur. Nüfusun yarısından çoğu 15 yaş altı nüfus oluşturmakta ve her yıl % 3,7 oranında yükselmektedir (Christophe, 1999). Diğer yandan bazı ülkelerin yoksul olması coğrafi etken tek neden değildir. Bu bağlamda, dünyada en yoksul ülkeler içerisinde yer alan Afrika ülkeleri sahip olduğu ekonomik kaynakların sömürgeci devletlerin yağmaları, siyasi ve terör çatışmaları, altyapı hizmetlerinin gelişemeyişi, sağlık ve eğitim hizmetlerinin yoksunluğu gibi etkenler yoksulluk ve yoksunluğun coğrafi olarak farklılaşmasının nedenleri olarak gösterilmektedir (Bıçakçı, 2018).

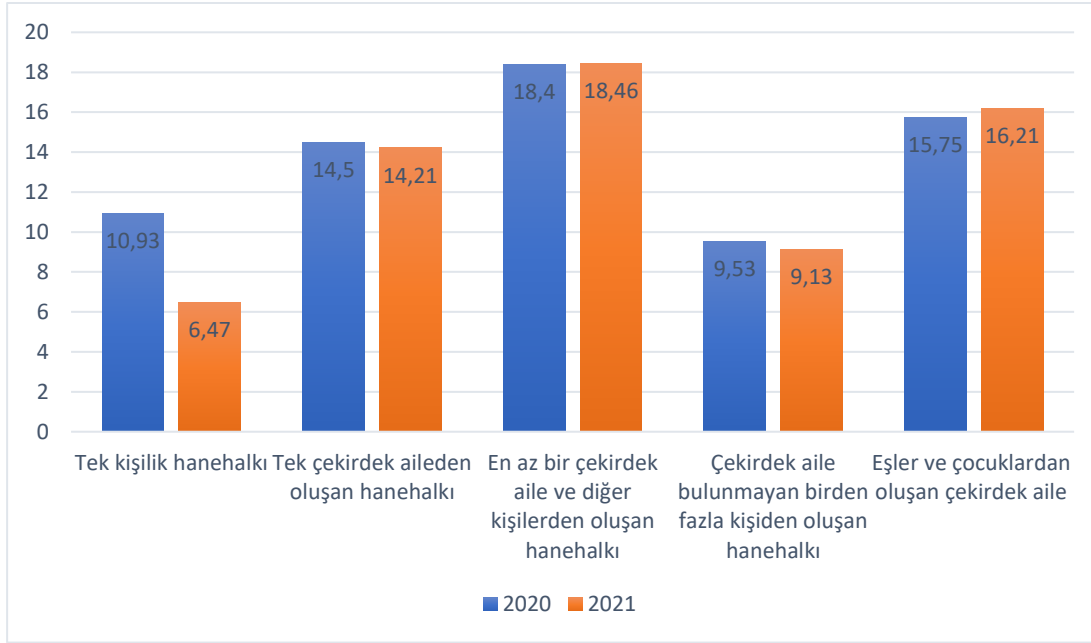
2.3.2. Yoksulluğun mikro nedenleri

Yoksulluğun mikro nedenleri bireylerin bireysel özelliklerinden kaynaklanan nedenlerdir. Bu bölümde ise yoksulluğun mikro kaynakları, hanehalkı özellikleri, cinsiyet, eğitim, göç konuları incelenmiştir.

2.3.2.1. Hanehalkı özellikleri

Yoksulluğun mikro nedenlerinden biri olan hanehalkı özellikleri hanehalkı kişi sayısı, bağımlı sayısı veya da hanehalkı içerisinde engelli, yaşlı, genç gibi birtakım etkenlere bağlı olarak hanehalkı refahını etkilemektedir. Bu bağlamda hanehalkı içerisinde yaşayan kişi sayısı arttıkça gelir ve tüketime bağlı olarak hanehalkı yoksulluğu artmaktadır (Kızılgöl, 2009). Yine aynı şekilde hane içerisinde çocuk sayısındaki artış yoksulluk arasında pozitif bir ilişki kurulmuştur. Bu doğrultuda

yapılan çalışmalara göre iki yetişkin, üç veya daha fazla bağımlı çocuk olduğu hanelerde, yoksulluk riskinin arttığı ifade edilmektedir (Evcim ve diğ., 2019). Bu bağlamda Türkiye’de TÜİK’in 2019 Gelir ve Yaşam Koşulları Anket sonuçlarına göre tek kişilik ve çekirdek hane bulunmayan aileler yoksulluk riski en düşük olan kesim olduğu ifade edilmiştir (TÜİK, 2021).

Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları, 2021

Şekil 2.3. TÜİK, Hanehalkı Tipine Göre Yoksulluk Oranları, %50 Medyan Değeri

Şekil 2.3’e göre, 2021 yılında, medyan gelirin % 50’sine göre, tek kişilik hanelerde yoksulluk oranı, bir önceki yıla göre azalış göstererek 6,47 olarak gerçekleşirken; tek çekirdek aileden oluşan hanehalkı yoksulluk riski oranı 2021 yılında % 14,21 olarak gerçekleşmiştir. En az çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hanehalkı yoksulluk oranı ise bir önceki yıla göre değişme olmamakla birlikte 2021 yılında % 18,46 oranındadır olmuştur. Diğer yandan eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile kategorisinde yoksulluk oranı 2020 yılında %15,75 iken bir önceki yıla göre artış göstererek 2021 yılında %16,21 olarak gerçekleşmiştir.

Hane halkında yaş faktörü de yoksulluk üzerinde etkili olmaktadır. Buna göre, yaşı 60 ve daha yukarı olan birey sayısındaki artış hayat kalitesini arttırırken yoksulluk riskini azaltmaktadır (Kızılgöl, 2009).

2.3.2.2. Cinsiyet

Yoksulluk ve cinsiyet arasındaki ilişki, kadın yoksulluğun oransal olarak artışıyla yoksulluğun mikro nedenleri arasında cinsiyet odaklı bir bakış açısını gündeme getirmiştir (Alptekin, 2014). Bu bağlamda kadınların, toplumun biçtiği cinsiyetçi rollerine ilişkin görevlerini yerine getirmesi eğitim ve çalışma hayatında erkeklere nazaran daha geri planda kalmalarına neden olarak, gelir dağılımı eşitsizliğinde en yoksul kesimi oluşturmaktadırlar. Çocuk ve yaşlı bireylerin bakımı ya da bu bakımı gerçekleştirirken karşılaşılan gelire bağlı zorluklar, kadınların eğitime erişmesinde ve emek piyasasında girişte engelleyici bir faktör olmaktadır (Öztürk ve Çetin, 2009). Diğer yandan ev içi hizmetlerini yerine getiren kadınlar, hane geçimini sağlamak için genellikle enformel sektörde, düşük ücretlerle istihdama katılarak yoksulluklarını daha da pekiştirmektedirler. Bu bağlamda toplum içerisinde cinsiyet odaklı eşitsiz bakış ve uygulamalar, hane reisi kadın olan ailelerde yoksulluk riskine etki ederek kadınların yoksulluğunu arttırmaktadır (Alptekin, 2014).

Aynı şekilde toplumda yoksulluk riskine en fazla maruz kalan kesimi oluşturan yaşlı kesimlere cinsiyet odaklı bakıldığında ise, özellikle boşanmış veya vefat etmiş yaşlı kadınların gerekli sosyal güvenceden maruz kalmaları ve yaşlarında ötürü herhangi bir işte çalışamamaları ya da herhangi bir aile destekten maruz kalmaları nedeniyle, tüm toplumda çeşitli yaş gruplarına göre, yaşlı kadınlar en kırılgan ve en yoksul kesimi oluşturmaktadır (Arun ve Arun, 2011).

2.3.2.3. Eğitim

Eğitim, yoksulluğa neden olan en önemli mikro faktörlerden birisini oluşturmaktadır. Yoksulluk, bireylerin eğitime erişmesine kısıt oluşturarak bireyin eğitim düzeyinin düşük olmasına ve iyi koşullarda istihdam edilmemesine neden olurken; eğitime sınırlı erişim de düşük seviyelerde ücret gelirine, düşük ücret seviyesi de bireyin refah seviyesini etkileyerek yoksulluğa neden olmaktadır. Bu bağlamda dünya genelinde sosyal ve ekonomik hayatta görülen eşitsizlikler, eğitime yansırken aynı zamanda eğitimde görülen eşitsizliklerin de bireylerin yoksulluğu üzerinde belirleyici bir unsur olduğu belirtilerek “eğitimde fırsat eşitsizliği ile gelir eşitsizliği arasında güçlü bir korelasyon olduğu” çeşitli çalışmalarda ifade edilmektedir (Karayılmazlar, 2006, ss. 214-217).

Eğitim bireylerin emek piyasasındaki konumuna, sahip olacağı mesleğe ve iyi bir kariyer imkânı elde etmesine etki ederek yoksulluk riskini azaltmaktadır (Kulaksız, 2014). Bu bağlamda eğitim seviyesi arttıkça bireylerin emek piyasasında daha iyi koşullarda istihdam olanakları bulmakta ve buna bağlı olarak da elde ettikleri ücret de yükselmektedir. Dolayısıyla eğitim- yoksulluk arasındaki ilişki, kişinin iyi bir gelir elde etme ve iyi bir işe sahip olmasıyla ilişkili olmaktadır (Bakırtaş ve Kandemir, 2012).

Aşağıdaki Tablo 18’da çeşitli ülkeler bazında eğitim seviyelerine göre yoksulluk riski oranları verilmiştir.

Tablo 2.18. Bazı Ülkelerde Eğitim Seviyesine Göre Yoksulluk Riski*

Ülkeler	İlköğretim ve altı	Ortaöğretim	Yükseköğretim
AB 27 Ülke	26,9	15,0	7,7
Belçika	24,3	11,6	5,8
Bulgaristan	48,6	17,9	7,9
Danimarka	18,7	12,7	10,4
Yunanistan	25,7	19,3	7,9
Fransa	20,8	13,1	7,1
İtalya	25,4	16,9	7,7
Kıbrıs	25,8	13,3	5,4
Avusturya	25,8	11,8	9,3
Finlandiya	18,3	12,5	5,1
Macaristan	30,7	10,9	3,1

* Bu gösterge, ulusal medyan eşdeğer kullanılabilir gelirin (sosyal transferlerden sonra) % 60'ı olarak belirlenen, yoksulluk riski eşliğinin altında eşdeğer kullanılabilir gelire sahip kişilerin payı olarak tanımlanmaktadır.
Eurostat At-risk-of-poverty-rate, by highest level of education attained verilerinden derlenmiştir.

Kaynak: Eurostat, 2021, <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00151/default/table?lang=en>

Tablo 2.18’e göre, AB 27 ülke ilköğretim ve altı yoksulluk riski % 26,9 iken, Ortaöğretim seviyesinde % 15,0 ve yükseköğretim seviyesinde tek haneli rakamlara inerek % 7,7 seviyesine düşmektedir. İlköğretim ve altı % 48,6 ile en yüksek yoksulluk oranına sahip olan Bulgaristan, Ortaöğretim seviyesinde % 17,9 iken yükseköğretim seviyesinde % 7,9 oranında gerçekleşmiştir. Bu çerçevede Tablo 2.18 genel olarak yorumlandığında ise, eğitim seviyesi arttıkça yoksulluk oranları düştüğü görülmekle beraber yükseköğretim seviyesinde yoksulluk riski oranları da bazı ülkelerde Avrupa Birliği 27 ülke ortalamasının üzerindedir.

Tablo 2.19’de eşdeğer hane halkı kullanılabilir fert gelirine ve eğitim durumuna göre yoksulluk oranları verilmiştir.

Tablo 2.19. Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Fert Gelirine ve Eğitim Durumuna Göre Yoksulluk Oranları, %

Eğitim Seviyesi	%50		%60	
	2020	2021	2020	2021
Okur Yazar Olmayan	26,66	24,10	35,81	34,59
Bir Okul Bitirmeyenler	25,71	24,43	35,69	34,12
Lise Altı Eğitimliler	14,04	13,83	21,2	20,89
Lise ve Dengi Meslek Okul	8,32	7,53	12,94	12,61
Yüksek Öğretim Mezunları	3,15	2,51	5,05	4,54

Kaynak: TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2021

Aynı duruma Türkiye açısından bakıldığında ise, medyan geliri % 50 seviyesine göre; 2020 yılı için okur yazar olmayan yoksulluk oranı % 26,66 olarak gerçekleşmiştir. Aynı yıl için bir okul bitirmeyenler 25,71 olarak gerçekleşirken yükseköğretim mezunları seviyesine gelindiğinde ise, % 3,15 olarak gerçekleşmektedir.

Medyan gelirinin % 60'sına göre 2020 yılı verileri incelendiğinde ise; okuryazar olmayanların yoksulluk oranları, % 35,81 iken bir okul bitirmeyenler yaklaşık % 35,69 yoksulluk oranına sahiptir. Aynı yıl için lise altı eğitimliler yoksulluk oranı % 21,2 gerçekleşirken yükseköğretim seviyesindekiler için kayda değer bir farkla yoksulluk oranı % 5,05 olarak gerçekleşmektedir.

Ayrıca ebeveynlerin eğitim seviyesi, çocuklarının sahip olacakları eğitim seviyesi ile dolayısıyla çocuk yoksulluğunun ortaya çıkmasında ilişkilidir. Bu bağlamda eğitim seviyesi düşük ailelerde yoksulluğun görülme olasılığı daha yüksektir. Düşük eğitim seviyesine sahip ebeveynler, düşük gelir elde etmekte, bu durum da çocuklarının eğitim hayatına devam etmelerine engel olmaktadır. Okula devam edemeyen çocuklar, emek piyasasına çocuk işçi olarak katılarak çocuk yoksulluğu sorunsalını neden olmaktadır. Bu çerçevede yoksulluk, kuşaklararası bir boyutta devam ederek katlanılan bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır (Kulaksız, 2014).

2.3.2.4. Göç

Göç; “insanların bulundukları yerden ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel nedenlerden dolayı başka bir yere hareket etmeleri” olarak ifade edilmektedir. Bireylerin ülke içerisinde bir yerden başka bir yere hareket ettikleri gibi (iç göç); bulundukları ülkeden farklı bir ülkeye de göç kararı verebilmektedir. İnsanlığın başlangıcından beri var olan göç olgusunun iktisadi, siyasal ve sosyal birçok nedeni bulunmakla birlikte genel anlamda bireyler; refaha kavuşmak, daha bir yaşam arzusu,

ya da iyi bir iş, eğitim gibi nedenlerle göç kararı vermektedir (Oral ve Çetinkaya, 2017).

Göç ve yoksulluk arasındaki ilişki çalışmalarda dört unsur etrafında şekillenmektedir. Bu çerçevede “Yoksulluğun göçe neden olması, yoksulluğun göç için itici bir etmen olması; yoksulluğun potansiyel göçmenlerin sosyal hareketliliğini kısıtlaması, yoksulluğun göçe engel olması; göçün yoksulluğa yol açması, göç sonrasında göçmenlerin çeşitli nedenlerle yaşadıkları yoksullaşma; göç yolu ile yoksulluğun azaltılması” olarak ifade edilmektedir (Çağlayan, 2008, ss. 302-303).

Son dönemde uygulanan yapısal politikalar neticesinde tarımsal üretim faaliyetlerini destekleme hizmetlerinin kısıtlanması, mazot, gübre, tohum gibi tarımsal gereçlere yönelik fiyat artışları kırsal yoksulluğu arttırmıştır (Altın, 2014).

Diğer yandan kırsal mekânda, herhangi bir mülkiyete sahip olmayan belirli bir gelirden ve çeşitli hizmetlerden yoksun olma durumu iç göç hareketine ivme kazandırmaktadır. Bu bağlamda herhangi bir niteliği, eğitimi, mesleği olmayan kırsal yoksullar iç göç hareketi sonucunda, kentlerde işsizlikle mücadele etmekte veya enformel sektörde istihdama katılmaktadır (Kartal ve Demirhan, 2014). Bu durum bireylerin yoksullaşma sürecini hızlandırmakta ve kentsel yoksulluğu kırsal yoksulluğun bir sonucu ve göç süreciyle eklemlenen bir faktör olarak karşımıza çıkarmaktadır (Şenses, 2017).

Göç hareketleri sonucunda ortaya çıkan kent yoksulları, kentte yaşayan diğer bireylere göre sağlık, eğitim, kamusal hizmetler, barınma gibi hizmetlere erişimde sıkıntı yaşamaktadır (Körükmez, 2008). Bu kapsamda kentlerde sürekli işsizlikle mücadele etmeleri, istihdamda olmaları halinde ise ücret gelirlerinin düşük olması, barınma mekanlarının koşullarının kötü olması ya da toplumun genel olarak tükettiği hizmetlere ulaşamaması nedeniyle kent yoksulu bireyler, gelişmiş olan kentlerde slum bölgeleri; gelişmekte olan kentlerde gecekondulaşma tipi yapılar oluşturarak yoksulluk kültürü oluşturmaktadır. (Erdem, 2009).

Göç ve yoksulluk ilişkisine uluslararası göç bağlamında bakıldığında ise, terör, savaş, siyasi veyahut da daha iyi bir yaşam ümidiyle uluslararası bağlamda göç eden birey, göç edilen şehirde ucuz emek arzı olarak görülmektedir. Bu bağlamda göçmen bireyler genellikle enformel sektörde emeklerini arz etmekte ve göç ettikleri bölgelerde işverene emeğini daha ucuz ve uzun saatler çalışarak sunmaktadır. Bu durum yerli halkla göçmen bireyler arasında rekabete yol açarak iç göç hareketlerine neden olduğu

çalışmalarda yer almaktadır. Örneğın, Suriye’den yoğun göç alan Türkiye’de, Gaziantep, Adıyaman ve Kilis şehirlerinde, gelen yoğun mülteci akımıyla yerli ve göçmen bireyler arasında rekabetin arttığı ve bu bölgede vasıfsız bireyler arasında işsizlik oranlarının azaldığını ifade etmiştir. Fakat bu azalış, göçmen bireyler karşısında rekabet edemeyen yerlilerin iç göç eğilimi gösterdiği belirtilmektedir. Diğer yandan her ne kadar göçmen bireyler enformel sektörde dahi emek piyasasına girseler de; “iş ilişkilerinin ve dayanışma ağlarının zayıflaması veya kaybı, çatışmalar nedeniyle sağlıklarının kötüleşmesi, göç süresince katlanılan maliyetler” gibi durumları yaşamaları varlıktan yokluğa geçiş sürecini hızlandırmaları nedeniyle, göçmenler sonradan yoksullaşan kişiler olarak literatürde yerini almıştır (Tekten Aksürmeli, 2019, ss. 75-159).

Aynı zamanda göç- yoksulluk ilişkisine cinsiyet bazlı bakıldığında ise, şüphesiz bunun dezavantajını göçmen kadınlar yaşamaktadır. Bu bağlamda toplumların cinsiyetçi bakış açısı ve kadına atfettiği roller kadını yoksullaştırırken aynı zamanda göç sürecine katılan kadınları daha da savunmasız ve kırılgan hale getirerek hem göçmen olmanın hem de kadın olmasının getirdiği riskleri taşımalarına neden olmaktadır. Özellikle yalnız ya da çocuklarıyla göç sürecine dahil olan kadınlar, ayrımcılığa, cinsel tacize uğramakta hatta insan ticaretine maruz kalmaktadır. Diğer bir yandan düzensiz göç sürecine katılan göçmen kadınlar eğitim seviyesi yüksek olsa bile çalışma ve oturma izinleri olmadığı için, enformel sektörde kötü çalışma koşulları altında düşük ücret seviyelerinde istihdama dahil olmaktadır. Aynı zamanda bulundukları ülkede aileden ve arkadaşlarından uzakta sosyal ağ desteği olmadan yaşamını sürdürmeye çalışan göçmen kadınlar, dayanışma duygusunun verdiği motivasyondan mahrum kalmaları nedeniyle yalnızlaşmakta ve toplumla bütünleşememe problemleriyle karşı karşıya kalmaktadır (Yüksel Oktay ve Es, 2015).

2.4. Yoksulluk Ölçüm Yöntemleri

Yoksulluğa düşen bireylere yönelik uygulanacak mücadele politikaların belirlenmesi için ülkelerin refah düzeylerinin ölçülmesinde yoksulluk ölçütleri, önemli yer tutmaktadır. Ülkeler genel olarak gelir bazlı ölçüm yöntemleri ile bireylerin yoksulluklarını belirlerken; zamanla çok boyutlu yoksulluk ölçüm yöntemleri gerek uluslararası kuruluşlar gerekse ülkeler arasında kullanılmaya başlanmıştır (Doğan, 2014). Bu kapsamda çalışmanın bu bölümünde mutlak ve nispi yoksulluk ölçüm

yöntemleri genel yoksulluk türleri başlığı altında ele alınmıştır. Gelire dayalı ölçüm yöntemleri başlığı altında ise, Kafa Sayım Endeksi (Yoksulluk Oranı), Toplam Yoksulluk Açığı, Kareli Yoksulluk Açığı (Yoksulluk Şiddeti) Endeksi, Sen Endeksi, Sen –Shorrocks- Thon Endeksi (SST), Watts Endeksi, Yoksulluktan Çıkma Zamanı Endeksi, Foster, Greer ve Thorbecke Endeksi (FGT) incelenirken; çok boyutlu ölçüm yöntemleri başlığı altında; İnsani Gelişmişlik Endeksi, Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeksi (CDGE), Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi (TCEE), Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi (ÇBYE)’ne yer verilmiştir.

2.4.1. Genel yoksulluk türlerine göre ölçüm yöntemleri

Çalışmanın bu bölümünde genel yoksulluk türlerine ölçüm yöntemleri içerisinde yer alan mutlak yoksulluk ölçümü, nispi yoksulluk ölçümü açıklanacaktır.

2.4.1.1. Mutlak yoksulluk ölçümü

Bireylerin asgari düzeyde ihtiyaçlarını karşılayamaması olarak tanımlanan mutlak yoksulluk kavramı iki şekilde ölçülmektedir. Bunlardan ilki tüketim harcamaları esasına dayanan gıda yaklaşımıdır. Bu çerçevede, “yeterli miktarda temel gıda maddesinden oluşan gıda sepetinin maliyeti veya bir asgari kalori normunun gerektirdiği tüketim harcamaları” temel alınmaktadır. Buna göre, hayatta kalabilmek için gerekli en az maliyetli gıda harcamalarının parasal değeri bir yoksulluk çizgisini oluşturmakta ve bu gelir düzeyine ulaşamayanlar yoksul kabul edilmektedirler. Söz konusu yoksulluk çizgisi, uzmanların belirledikleri ihtiyaçlar çerçevesinde saptanmış mal ve hizmetlerin satın alınabilmesi için minimum maliyeti yansıtmamasından ötürü nesnel yoksulluk çizgisi olarak ifade edilmektedir (Şenses, 2017, ss. 62-63).

Mutlak yoksulluğun bir diğer ölçüm yöntemi ise temel ihtiyaçlar yaklaşımıdır. Temel ihtiyaçlar yaklaşımda bireyin gıda ihtiyacının yanında, ısınma, barınma, giyinme gibi diğer temel ihtiyaçlar kapsama alınarak söz konusu ihtiyaçları karşılamak için gelir hesaplaması yapılmaktadır (Yüksel Arabacı, 2014).

Dünya Bankası mutlak yoksulluk sınırını, 2011 yılı satın alma paritesine göre günlük 1,90 dolar altında gelire sahip olanları aşırı yoksul olarak nitelendirmiştir. Fakat Dünya Bankası, toplumsal yoksulluk sınırının genişlemesi ve yoksulluğa etken birçok unsurun yaygınlık göstermesi ve küresel gelir dağılımının farklılık göstermesi sebebiyle uluslararası yoksulluk sınırına yeni bir tanım getirmiştir. Bu bağlamda, 2017

yılı itibariyle dünya nüfusunun yaklaşık % 9'u düşük gelirli ülkelerde yaşarken; insanların % 41'i düşük orta gelirli ülkelerde; % 35'i ise, üst orta gelirli ülkelerde yaşamaktadır. Dünya Bankası söz konusu küresel gelir dağılımı farklılığına dayanarak, düşük-orta gelirli ülkeler için günde 3,20 ABD Doları; üst-orta gelirli ülkeler için günde 5,50 ABD Dolarını ilave yoksulluk sınırı olarak kabul ederek, bu ilave yoksulluk sınırları, 2011 yılı itibariyle düşük orta gelirli ve üst orta gelirli ülkelerdeki ulusal yoksulluk sınırlarının medyan değerini temsil ettiğini belirtmiştir (Dünya Bankası, 2020).

Tablo 2.20. Küresel Yoksulluk Göstergeleri, 1,90 Yoksulluk Sınırı

Bölgeler	Yoksulluk Sınırı Dolar, Günlük	Yoksulluk Oranı, %	Yoksul İnsan Sayısı, Milyon
2018			
Doğu Asya ve Pasifik	1.90	1.2	24.5
Avrupa ve Orta Asya	1.90	1.1	5.6
Latin Amerika ve Karayipler	1.90	3.8	24.2
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	1.90	7.2	28.0
Güney Asya	1.90	-	-
Sahra Altı Afrika	1.90	40.2	433.4
Dünyanın Geri kalanı	1.90	0.6	6.5
2005			
Doğu Asya ve Pasifik	1.90	18.3	346.2
Avrupa ve Merkez Asya	1.90	4.7	22.1
Latin Amerika ve Karayipler	1.90	10.0	55.3
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	1.90	3.2	9.7
Güney Asya	1.90	34.9	529.8
Sahra Altı Afrika	1.90	52.0	394.4
Dünyanın Geri kalanı	1.90	0.5	5.5
1990			
Doğu Asya ve Pasifik	1.90	60.9	976.9
Avrupa ve Orta Asya	1.90	3.1	14.4
Latin Amerika ve Karayipler	1.90	15.2	66.3
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	1.90	6.6	15.0
Güney Asya	1.90	48.7	551.9
Sahra Altı Afrika	1.90	55.7	283.8
Dünyanın Geri kalanı	1.90	0.4	4.1

Kaynak: Dünya Bankası, Reversals Of Fortune, 2020

Tablo 2.20 incelendiğinde, 1990 yılında Sahra Altı Afrika'da yoksulluk oranı ortalama % 56 iken bu oran 2005 yılında % 52; 2018 yılında % 40,2 olarak gerçekleşmiştir. Aynı bölgede yoksul kişi sayısı 1990 yılında 283,8 milyon iken, 2005 yılında 394,4;

2018 yılında ise, 433,4 milyon kişi olarak gerçekleşmiştir. Yine dünyanın yoksul bölgelerinde biri olan Doğu Asya ve Pasifik bölgesinde 1990 yılında %60,9 olan yoksulluk oranı, 2005 yılında % 18,3 iken 2018 yılında % 1,2 olarak gerçekleşmiştir. Aynı bölgede 1990 yılında yoksul kişi sayısı; 976,9 milyon kişi iken; 2005 yılında azalma göstererek 346,2 milyon kişi iken, 2018 yılında 24,5 milyon kişinin olarak gerçekleşmiştir. Orta ve Kuzey Afrika bölgeleri incelendiğinde ise, 1990 yılında 15 milyon yoksul kişi sayısı ile yoksulluk oranı % 6,6 iken 2018 yılına gelindiğinde ise, 13 milyon kişi artarak 28 milyon kişi yoksul sayısının ile %7,2 yoksulluk oranına ulaşmıştır.

Tablo 2.21. Küresel Yoksulluk Göstergeleri, 3.20 ve 5.50 Yoksulluk Sınırları, 2018

Bölgeler	Yoksulluk Sınırı Dolar, Günlük	Yoksulluk Oranı, %	Yoksul İnsan Sayısı, Milyon
Doğu Asya ve Pasifik	3.20	7,2	148,9
Avrupa ve Orta Asya	3.20	4,3	21,2
Latin Amerika ve Karayipler	3.20	9,3	59,4
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	3.20	20,3	78,6
Güney Asya	3.20	-	-
Sahra Altı Afrika	3.20	66,6	718,3
Dünyanın Geri kalanı	3.20	0,8	9,0
Doğu Asya ve Pasifik	5.50	25,0	519,8
Avrupa ve Merkez Asya	5.50	11,9	58,8
Latin Amerika ve Karayipler	5.50	22,6	143,9
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	5.50	45,0	174,5
Güney Asya	5.50	-	-
Sahra Altı Afrika	5.50	86,0	927,1
Dünyanın Geri Kalanı	5.50	1,3	14,0

Kaynak: Dünya Bankası, 2020

Dünya Bankası'nın yeni yoksulluk sınır kriterleri çerçevesinde Tablo 2.21'e göre, yoksulluk sınırı 3,20 bazında, Sahra Aktı Afrika'da yoksulluk oranı % 66,6 yoksul kişi sayısı 718,3 milyon ile en fazla yoksulluk oranı ve kişiye sahip bölgedir. Söz konusu bölgeyi, % 20,3 yoksulluk oranı ve 78,6 milyon yoksul kişi sayısı ile Orta Doğu ve Kuzey Afrika izlemektedir. Diğer yandan yoksulluk sınırı 3,20 bazında en az yoksulluk oranına yoksulluk oranı 0,8 ve yoksul kişi sayısı 9 milyon le Dünyanın Geri kalanıdır. Bunu, 4,3 yoksulluk oranı ve 21,2 milyon yoksul kişi ile Avrupa ve Orta Asya izlemektedir.

5,50 yoksulluk bazında veriler incelendiğinde ise aynı şekilde yoksulluk oranına ve kişiye en fazla sahip bölge Sahra Altı Afrika bölgesidir. Sahra Altı Afrika’da 5,50 yoksulluk sınırı bazında yoksulluk oranı % 86 iken; yoksul kişi sayısı, 927, 1 milyon kişidir. Sahra Altı Afrika’yı %45 yoksulluk oranı ve 174,5 milyon yoksul kişi ile Orta Doğu ve Kuzey Afrika izlemektedir. Yoksulluk oran ve kişi sayısı bakımından en az verilere sahip bölgeler ise, Dünyanın Geri kalanı, % 1,3 yoksulluk oranı ve 14 milyon yoksul kişi sayısına sahipken onu, %11, 9 yoksulluk oranı ve 58,8 milyon yoksul kişi sayısı ile Avrupa ve Merkez Asya izlemektedir. Bu bağlamda, Tablo 2.21’de yer alan 3,20 ve 5,50 yoksulluk sınırı ile yoksulluk oran ve kişi sayıları karşılaştırıldığında yoksulluk sınırı artışı ile yoksulluk oranları arasında doğru orantılı bir artış olduğu görülmektedir.

Türkiye’de ise, yoksullukla ilgili çalışmalarda TÜİK tarafından, hane halkı gelir ve tüketim harcamaları esas olarak gerçekleştirilmektedir. TÜİK söz konusu tüketim harcamalarını 12 ana grupta sınıflandırmıştır. Bunlar; Gıda ve Alkolsüz İçecekler, Alkollü içecek, sigara ve tütün, Giyim ve ayakkabı, Konut ve Kira, Ev eşyası, Sağlık, Ulaştırma, Haberleşme, Kültür ve eğlence, Eğitim hizmetleri, Otel, lokanta, pastane, çeşitli mal ve hizmetler olarak sıralanmıştır. Bu bağlamda TÜİK, 2002 yılından bu yana, harcamaya dayalı mutlak yoksulluk göstergeleri çerçevesinde; cari satın alma gücü paritesine göre, günlük kişi başına 2,15 dolar ve 4,3 dolar değerleri yoksulluk sınırları olarak tanımlanmıştır. Söz konusu değerlerin altında kalanlar yoksul olarak ifade edilmektedir (TÜİK, 2020).

2.4.1.2. Nispi yoksulluk ölçümü (görelî yoksulluk ölçümü)

Nispi yoksulluk toplumun belli bir refah seviyesinin altında gelir veya harcamaya sahip birey veya hane halklarının durumu olarak ifade edilmektedir. Nispi yoksulluk oranı ise, yoksulluk sınırının altında kalan birey veya hane halklarının toplam nüfusa oranı olarak belirtilmektedir (Özdemir, 2017). Bu bağlamda nispi yoksulluk çizgisi, toplumun ortalama refah seviyesinin belirlenmesi ve refah ölçümünde dikkate alınacak olan unsur gelir ve tüketim düzeyidir. Söz konusu düzeyin belirli bir oranı ise, nispi yoksulluk çizgisini ifade etmektedir (Arpacıoğlu ve Yıldırım, 2011).

Nispi yoksulluğun ölçümü medyan gelirin belirli bir oranı olarak ifade edilmekle birlikte bu oran genellikle ortalama gelir veya ortalama harcamanın %50’si olarak belirlenmektedir (Şenses, 2017).

Diğer bir yandan, Dünya Bankası yoksulluğun nispi yanını dikkate alarak, Atkinson Küresel Yoksulluk Komisyonu'nun önerileriyle, mutlak yoksulluk sınırlarını nispi yoksulluk unsurlarıyla birleştirerek, “Toplumsal Yoksulluk Sınırı” adı altında yoksulluk endeksi geliştirmiştir. Bu bağlamda, toplumsal yoksulluk sınırı;

Toplumsal Yoksulluk Çizgisi = max. (\$1.90, \$1.00 + 0.5 × medyan) olarak hesaplanmaktadır. Formülde yer alan medyan; hanehalkı anketinde, kişi başı günlük medyan gelir ya da tüketim düzeyini ifade etmektedir (Dünya Bankası, 2020, s. 29).

2.4.2. Gelir yoksulluğu ölçüm yöntemleri (tek boyutlu ölçümler)

Gelir yoksulluğu ölçüm yöntemleri içerisinde kafa sayım endeksi, toplam yoksulluk açığı, kareli yoksulluk açığı endeksi, sen endeksi, sen –shorrocks- thon endeksi, Watts endeksi, yoksulluktan çıkma endeksi ve foster, greer ve thorbecke endeksi yer verilecektir. Söz konusu ölçüm yöntemleri verilen başlıklar altında da açıklanacaktır.

2.4.2.1. Kafa sayım endeksi (yoksulluk oranı)

Gelir yoksulluğunu ölçmede kullanılan yöntemlerden biri olan Kafa Sayım Endeksi, “yoksulluk sınırının altında yaşayan ülke nüfusunun oranı” olarak ifade edilmektedir. Bu bağlamda kafa sayım endeksi; geliri, mutlak yoksulluk çizgisinin aşağısına düşenlerin tümü: Y_p ; kafa sayısı toplam nüfusun bölümü olarak alındığında N ; kafa sayım endeksini H/N olarak ifade edilmektedir (Todaro ve Smith, 2012, s. 212).

Kafa sayım ölçümü endeksi hesaplamasının kolay, anlaşılır ve basit bir şekilde ifade edilmekle beraber söz konusu ölçümün dezavantajları da bulunmaktadır. Bu çerçevede kafa sayım endeksi ölçümleri yoksulluğun şiddetini dikkate almamaktadır. Örneğin Tablo 2.22 incelendiğinde, A ülkesinde yoksulluk çizgisi yani ortalama gelir 125 iken B ülkesinde yoksulluk çizgisi, 150 olarak hesaplanmıştır. Bu açıdan bakıldığında A ülkesinde yoksulluk B ülkesine göre daha büyüktür. Fakat kafa sayım yoksulluk oranlarına dikkatle bakıldığında bu durumu ifade edemediği görülmektedir (World Bank, 2005, s. 70).

Tablo 2.22. Kafa Sayım Endeksi Yoksulluk Hesaplaması

A ve B Ülkesinde Yoksulluk Oranları*						
	Ülkede Her Bir Bireye Yapılan Harcamalar				Yoksulluk Çizgisi	Kafa Sayım Yoksulluk Oranları (P ₀)
A Ülkesindeki Harcamalar	100	100	150	150	125	50%
B Ülkesindeki Harcamalar	124	124	150	150	137	50%

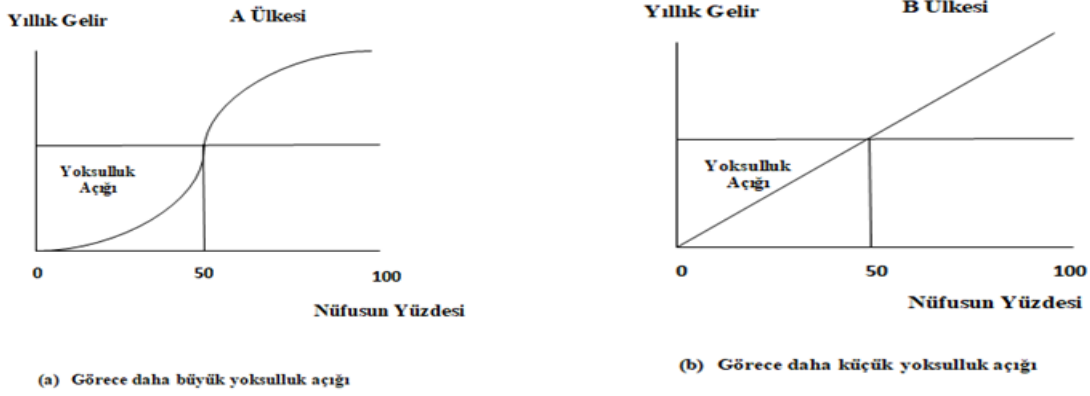
*Yoksulluk sınırı 125 olarak varsayılmıştır.

Kaynak: World Bank, 2005

Kafa sayım endeksinin bir diğer olumsuz durumu ise, yoksulluk sınırı altındaki bireylerin yoksulluk şiddetini ölçülememesi sorunsalıdır. Dolayısıyla yoksulluk sınırının altındaki bireyler daha da yoksullaşsa dahi bu kafa sayım endeksi ölçümünü etkilememektedir. Endeksin bir diğer olumsuz yanı ise, kafa sayım ölçüm oranları bireyleri baz alarak değil de hane halkları üzerinden gerçekleşmektedir. Bu durumda yapılan yoksulluk ölçümleri hanehalkı içerisinde yer alan bireylerin aynı yoksulluk seviyesine sahip olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Fakat bu varsayım kesinlikle içinde yanlışlıkları barındırmaktadır. Bu bağlamda hanehalkı içerisinde yer alan yaşlı bireyler, kız çocukları veyahut da genç bireyler diğer üyelere göre daha yoksul olabilmektedir. Dolayısıyla tüketimin hanehalkı bireyleri arasında eşit olarak paylaşılamaması ölçümün problemleri arasında yer almaktadır (World Bank, 2005).

2.4.2.2. Toplam yoksulluk açığı

Toplam yoksulluk açığı, yoksulluk çizgisinin aşağısında yaşayan yoksul bireyleri yoksulluk çizgisine yaklaştırmak için gerekli olan, toplam gelir miktarını ölçmektedir (Todaro ve Smith, 2012).

Kaynak: Aktan ve Vural, 2002

Şekil 2.4. Yoksulluk Açığı Ölçümü

Şekil 2.4’de A ve B ülkesinde yoksulluk açığı ölçümü gösterilmektedir. Buna göre, A ve B ülkesinde yaşayan nüfusun %50’si aynı yoksulluk sınırının altına düşmektedir. Buna karşın, A ülkesinde Toplam yoksulluk açığı B ülkesine göre daha büyüktür. Bu bağlamda A ülkesinde mutlak yoksulluğu bertaraf etmek için daha fazla çaba gösterilecektir (Todaro ve Smith, 2012).

Toplam Yoksulluk Açığını formüle ettiğimizde (World Bank, 2005, ss. 71-72):

Yoksulluk açığı: G_i ; Yoksulluk sınırı: z ; Yoksul bireylerin geliri: y_i olarak belirtilmektedir.

Buna göre; $G_i = (z - y_i) \cdot I(y_i < z)$ olarak ifade edilirken, yoksulluk açığı endeksi ise;

Yoksulluk açığı endeksi (2.1) olarak ifade edilmektedir.

(2.1)

$$P_i = 1/N \sum_{i=1}^N G_i/Z$$

Yoksulluk açığı endeks açıklaması ve hesaplaması Tablo 2.23’de belirtilmiştir.

Tablo 2.23. Yoksulluk Açığı Endeks Hesaplaması*

	Ülkedeki Bireysel Harcamalar				Yoksulluk Açığı (P ₁)
C Ülkesindeki Harcamalar	100	110	150	160	
Yoksulluk Açığı	25	15	0	0	
Yoksulluk Açığı Endeksi (G_i/z)	0.20	0.12	0	0	0.08 [= 0.32/4]

*Yoksulluk sınırı 125 olarak varsayılmıştır.

Kaynak: World Bank, 2005

Tablo 2.23 incelendiğinde, harcamaları 150 ve 160 olan kişilerin yoksulluk açığı endeksi 0 olduğu görülmektedir. Bilindiği üzere yoksulluk açığı endeksi, yoksulluk açığının yoksulluk sınırına bölünmesiyle bulunmaktadır. Bu bağlamda birinci sütunda $25/125 = 0.20$; ikinci sütunda $15/125 = 0.12$; üçüncü ve dördüncü sütunda 0 olarak çıkmıştır. Buna göre; C ülkesindeki yoksulluk açığı endeksi $(0.20+0.12+0+0)/4=0.08$ olarak bulunmuştur.

Yoksulluk açığında yoksul kişilerin, gelirlerini/harcamalarını yoksulluk sınırına getirebilmek için yoksul bireylere ne kadar transfer yapılması gerektiğini belirtmektedir. Buna göre, yoksulluk açığı endeksi oranı, arttıkça yoksul bireylere yapılması gereken transfer miktarlarının artması gerektiği anlamına gelmektedir. Diğer taraftan endeksin oranı azaldıkça toplumdaki bireylerin bireysel gelirlerinin ortalama gelirlere yaklaştığını ifade etmektedir (Özdemir, 2017).

Tablo 2.24. A ve B ülkesinde Yoksulluk Açığı ve Yoksulluk Oranları*

	Ülkelerdeki Bireysel Gelir ve Harcamalar				Yoksulluk Açığı Oranları (P ₁)	Kafa Sayım Endeksi (P ₀)
A Ülkesinde Harcamalar	99	101	150	150	0.10	50%
B ülkesinde Harcamalar	79	121	150	150	0.10	50%

*Yoksulluk sınırı 125 olarak varsayılmıştır.

Kaynak: World Bank, 2005: 73

Tablo 2.24 incelendiğinde, her iki ülkede yoksulluk açığı oranları 0.10 olduğu görülmektedir. Aynı şekilde Kafa sayım endeksi her iki ülkede %50 olarak hesaplanmıştır. Tablo 4, dikkatli incelendiğinde, B ülkesinde bireysel gelir/harcamalar A ülkesine göre dağılımı daha düzensizdir. Bu durumda B ülkesinde dağılımın çarpık olması bize, A ülkesine göre daha yoksul olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır. B

ülkesinde bir miktar -20 birimlik- transfer gerçekleştirildiğinde A ülkesine benzer şekilde bir duruma gelecektir. Fakat transfer gerçekleştirilse bile yoksulluk açığı oranları ve kafa sayım endeksi oranları bu durumdan etkilenmeyecektir. Dolayısıyla alt yoksul bireyler arasında gerçekleşen transferler yoksulluk açığı oranlarını etkilemediği sonucunu ortaya çıkarmaktadır (World Bank, 2005).

2.4.2.3. Kareli yoksulluk açığı (yoksulluk şiddeti) endeksi

Yoksulluk açığının karesinin yoksulluk sınırına göreli ortalaması olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu endekste, yoksulluk açığı oranı ile yoksulluk çizgisi ağırlığının aynı oranlı olması gerektiği belirtilmektedir (Özdemir, 2017).

Kareli yoksulluk açığı endeksini (2.2) P_2 olarak ifade edersek (World Bank, 2005).

(2.2)

$$P_2 = 1/N \sum_{i=1}^N (G_i/Z)^2$$

olarak ifade edilmektedir.

Tablo 2.25. Kareli Yoksulluk Açığı Endeksi Hesaplaması*

	C Ülkesinde Bireysel Harcamalar				Kareli Yoksulluk Açığı Endeksi (P_2)
C Ülkesinde Harcamalar	100	110	150	160	
Yoksulluk Açığı	25	15	0	0	
G_i/Z^{**}	0.20	0.12	0	0	0.08
$(G_i/Z)^{2***}$	0.04	0.0144	0	0	0.136 [= 0.0544/4]

**Yoksulluk Açığı Endeksi

*** Yoksulluk Açığı Endeksi Karesi

*Yoksulluk sınırı 125 olarak varsayılmıştır.

Kaynak: World Bank, 2005

Tablo 2.25’de Kareli Yoksulluk Açığı Endeksi hesaplaması gösterilmektedir. Söz konusu tablo 25 incelendiğinde, her bir yoksul bireyin yoksulluk açığının karesinin toplamı ile toplam yoksulluk açığı endeksinin karesinin toplamı aynı sonucu vermemektedir. Bu bağlamda söz konusu endeksin kullanımı yaygın olmamakla birlikte, Foster, Greer and Thorbecke’nin bir parçası olarak kullanılmaktadır (World Bank, 2005).

Diğer bir yandan bazı gruplarda yüksek yoksulluk oranına sahipken yoksulluk açığı düşük düzeylerde seyretmektedir. Bazı gruplarda, düşük seviyede yoksulluk

oranlarına sahipken yüksek yoksulluk açığı oranları olduğu görülmektedir. Buna göre, Tablo 2.26 Madagaskar ülkesi örneği incelendiğinde;

Tablo 2.26. Alt Grup Yoksulluk Göstergeleri, Madagaskar, 1994

	Kafa Sayım Oranı % P ₀	Sıralama	Yoksulluk Açığı % P ₁	Sıralama	Yoksulluk Şiddeti: x 100 P ₂	Sıralama
Küçük Çiftçiler	81.6	1	41.0	1	24.6	1
Büyük Çiftçiler	77.0	2	34.6	2	19.0	2
Niteliksiz İşçiler	62.7	3	25.5	4	14.0	5
Çobanlar/ Balıkçılar	51.4	4	27.9	3	16.1	3
Emekliler/ Engelliler	50.6	5	23.6	5	14.1	4

Kaynak: World Bank, 2005

Emekli ve engelli grubu kafa sayım oranı sıralamasında, 5. sırada yer alırken; Yoksulluk şiddeti sıralaması 4'dür. Aynı şekilde niteliksiz işçiler grubu incelendiğinde; kafa sayım oranı sıralaması 3 iken yoksulluk şiddeti sıralaması 5 numaradır. Söz konusu veriler incelendiğinde farklı ölçüm yöntemlerine göre sıralamalar farklılaşmaktadır. Dolayısıyla, farklı grupların yoksulluk riskleri ve şiddetlerin farklılaşması yoksulluğa karşı müdahale ve önlem politikalarını farklılaştırmaya neden olmaktadır (World Bank, 2005).

2.4.2.4. Sen endeksi

“Grup içinde yoksulluğun dağılımı, yoksulluğun derinliğini ve yoksul sayılarının etkilerini birleşimi” Sen Endeksi olarak ifade edilen Sen endeksi (World Bank, 2005, s. 75);

$P_s = P_0 (1 - (1 - G^P) \mu^P / z)$ şeklinde formüle edilmektedir.

Burada, Kafa Sayım Endeksi P_0

Yoksulların harcamaları/gelirleri μ^P

Yoksullar arasındaki eşitsizliği ölçen Gini katsayısı G^P şeklinde ifade edilmektedir (World Bank, 2005, s. 75).

Bu bağlamda Sen Endeksi “Yoksulların ağırlıklı Gini katsayısı, yoksulluk açığı ölçümleri ve kafa sayısı ortalaması” olarak ifade edilmektedir. Bu bağlamda;

$P_s = P_0 G^P + P_1 (1-G^P)$ Sen endeksi ayrıca formülde görüldüğü gibi ifade edilebilir (World Bank, 2005, s. 75).

Sadece yoksullar arasında yoksulluk açığı oranlarının Gini katsayısı G^{PP} ; Sadece yoksul bireyler arasında hesaplanan yoksulluk açığı endeksi P_1^P olarak ifade edildiğinde ise;

$P_s = P_0 P_1^P (1+G^{PP})$ olarak hesaplanmaktadır (World Bank, 2005, s. 75).

Sen Endeksi farklı yoksulluk gruplarını ayırtmada başarısız olması kullanım alanının yaygınlığını engellemiştir (World Bank, 2005, s. 75).

2.4.2.5. Sen –Shorrocks- Thon endeksi (SST)

Kafa sayım endeksinin ürün olan (P_0); Tüm nüfusu içeren yoksulluk açığı oranlarının Gini katsayısı (G_p) ile yoksulluk açığı endeksinin (P_1^p) hesaplanmasıyla Sen-Sorrocks- Thon Endeksi bulunmaktadır. Bu bağlamda SST (World Bank, 2005, s. 75);

$PSST = P_0 P_1^p (1+ G_p)$ şeklinde formüle edilmektedir. Konunun daha açıklayıcı olması açısından örnek verilmesi gerekirse; 1996 yılında, Kanada'nın Quebec eyaletinde nüfusun %12,4'ü yoksuldur. Yoksulluk açığı endeksi (sadece yoksullar arasında 0.272) yoksulluk açığı oranlarının Gini katsayısı ise 0,924'dür. SST hesapladığımızda;

$0.124 \cdot 0.272 (1+0.924) = 0.06489 \dots$ olacaktır (World Bank, 2005, ss. 75-76).

2.4.2.6. Watts endeksi

Dağıtıma duyarlı yoksulluk ölçümü Watts tarafından 1968 yılında önerilmiştir. Bu çerçevede, nüfusu oluşturan bireyler (N), artan gelir/ harcama sırasıyla endekslenir ve toplamı gelirleri/ harcamaları (y_i) yoksulluk çizgisinin aşağısına düşen (z) birey (q) üzerinde alınır. Buna göre söz konusu endeks şu şekilde formüle edilmektedir (World Bank, 2005, s. 79);

Tablo 2.27'de Watts endeksinin (2.3) hesaplamasını çeşitli örneklerle açıklanmıştır.

(2.3)

$$W = 1/N \sum_{i=1}^q [\ln(z) - \ln(y_i)]$$

Tablo 2.27. Watts Endeksi Hesaplaması

Ülkedeki Bireysel Harcamalar					Watts Endeksi
1. Durum Yoksul					
C Ülkesinde Harcamalar	100	110	150	160	
z/y_i	1.25	1.14	0.83	0.78	
$\log(z/y_i)$	0.223	0.128	-0.182	-0.247	0.351
2. Durum Daha Az Yoksul					
C Ülkesinde Harcamalar	110	120	150	160	
z/y_i	1.14	1.04	0.83	0.78	
$\log(z/y_i)$	0.128	0.041	-0.182	-0.247	0.169
3. Durum En Yoksul					
C Ülkesinde Harcamalar	90	120	150	160	
z/y_i	1.25	1.10	0.83	0.78	
$\log(z/y_i)$	0.329	0.041	-0,182	-0.247	0.369

Kaynak: World Bank, 2005

Söz konusu Tablo 2.27’de, yoksulluk çizgisini 125 varsayılmıştır. Buna göre, yoksulluk çizgisi 125, gelire bölünmesiyle (1. Sütun); 1,25 sonucu bulunmuştur. Watts endeksi formülüne göre çıkan sonucu $\ln$ değeri alınarak ($\ln 1,25 = 0.223$) bulunmuştur. Diğer sütunlarda aynı işlem yapılarak pozitif plan değerler toplanarak Watts endeksi değerleri elde edilmiştir (World bank, 2005, s. 79).

2.4.2.7. Yoksulluktan çıkma zamanı endeksi

Morduc tarafından 1998 yılında üretilen yoksulluktan çıkma zamanı endeksi; farklı ekonomik büyüme oranlarına sahip ülkelerde yoksul bireylerin yoksulluktan kurtulmasının süresini ifade etmektedir. Söz konusu endeks harcamaların/ gelirlerin yoksul arasında dağılımına duyarlıdır. Bu bağlamda söz konusu endekste ekonomik büyüme ve yoksulluk arasında ilişkiye odaklanmaktadır. Dolayısıyla, ekonomik büyüme arttığında yoksul bireylerin gerçek tüketim seviyeleri artacak ve yoksulluktan çıkma süreleri azalacaktır (World Bank, 2005).

2.4.2.8. Foster, Greer ve Thorbecke endeksi (FGT)

FGT endeksi, Foster, Greer ve Thorbecke tarafından 1984 yılında geliştirilmiştir (Özdemir, 2017, s. 199). FGT endeksi ile yoksul gruplar sosyoekonomik ve bölgesel kısımlara ayrılarak yoksulluk oranları ayrı ayrı hesaplanmaktadır. Bu çerçevede alt gruplara ait endeksler, alt grupların nüfus paylarıyla ağırlandırılarak toplanır ve

yoksulluk oranı ortaya çıkmaktadır. Bu hesaplama ile “yoksulluğun derinliği” ve değişik gruplar arasındaki “görelî yoğunluk” ortaya çıkmaktadır (Şenses, 2017).

Söz konusu endeks (2.4) şu şekilde formüle edilmektedir (Haughton ve Khander, 2009, s. 72);

(2.4)

$$P_a = 1/N \sum_{i=1}^q (G_i / Z)^a, (a \geq 0)$$

burada a= endeksin yoksulluğa duyarlılığını;

z = yoksulluk sınırı;

xi = kişi başı harcama değeri

Gi = (z-xi) bireysel yoksulluk açığı (xi> z ; Gi =0)

Buna göre;

a = 0 ise; P0 kafa sayım endeksi,

a = 1 ise; P1 yoksulluk açığı endeksi,

a = 2 ; P2 yoksulluk şiddeti (kareli yoksulluk) endeksi elde edilir.

FGT alt grupların yoksulluğunu belirleyebilmesinin yanında, a’nın en iyi değerin bilinmemesi endeksin olumsuz bir yönünü ortaya koymaktadır (Haughton ve Khander, 2009, s. 72).

2.4.3. İnsani yoksulluğun ölçülmesi (çok boyutlu yoksulluk ölçümleri)

Yoksulluğun sadece gelir bazlı ölçümü yoksulluğun çok boyutluluk özelliğini göz ardı etmekte ve gelir tek başına yoksulluğu açıklamada yetersiz kalmaktadır. Bu bakımdan Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından son yıllarda geliştirilen, mutlak ve görelî yoksulluk tanımlarını içeren daha geniş kapsamlı olan “insanî yoksulluk” kavramını geliştirmiştir. Bu kavram “okur-yazarlık, yetersiz beslenme, kısa yaşam süresi, ana-çocuk sağlığının yetersizliği, önlenebilir hastalıklara yakalanmak gibi temel insanî yeteneklerden/kapasiteden yoksun olmak” olarak ifade edilmektedir (T.C. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Kentleşme Şûrası, 2009, s. 11). Söz konusu kavram ile

yoksulluğun ölçümünde üç kriter belirlenmiştir. İlk kriter yaşamdan yoksun olma kriteridir. İkinci kriter eğitim kriteridir. Bu kriterde okur yazar olma durumu dikkate alınmıştır. Üçüncü kriter ise, kişinin sosyal ve ekonomik imkanlara sahip olması olarak açıklanmıştır (Aksan, 2012). Diğer yandan Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı 2010 yılındaki insani yoksulluğu ölçümünde çok boyutlu bir bakış açısı getirerek Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi (ÇBYE) ile ölçmeye başlamıştır (Doğan ve Tatlı, 2014).

2.4.3.1. İnsani gelişmişlik endeksi

İnsani gelişme; sağlık gelişimi, bilgiye ulaşma, boş zamana sahip olma, kültürel, sosyal ve politik konularda aktif olmayı ifade etmektedir (UNDP, 1990).

İnsani gelişme kavramı; ilk kez 1990 yılında Pakistanlı ekonomist Mahbub Ul Hag tarafından geliştirilmiştir. 1990 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programında eğitim, sağlık ve gelir alanındaki göstergelerle birlikte raporda yer almıştır İnsani Gelişme Boyutları en genel tabiriyle şu şekildedir (Ataseven ve Bakış, 2017):

“Bilgi, İnsana Yakışır Yaşam Standardı, Eşitliği ve Sosyal Adaleti Sağlama, İnsani Güvenlik ve İnsan Hakları, Çevresel Sürdürülebilirlik, Siyasi Yaşama ve Toplum Yaşamına Katılım, Uzun ve Sağlıklı Yaşam” olarak insani gelişme boyutları sıralanmıştır. İnsani gelişme endeksi ölçümünde ise, 3 ana boyuta odaklanmaktadır.

- Doğumda beklenen yaşam süresi
- Bilgiye Erişim
- Kişi Başına Düşen Gayri Safi Yurtiçi Hasıla-gelir göstergesi

1995-2009 yılları arasında, doğumda beklenen ortalama ömür, yetişkinlerde okur yazarlık oranı ile brüt okullaşma oranı, satın alma gücü paritesine göre uyarlanmış gelir düzeyi kullanılırken; 2010 yılında; gelir ve eğitimi ölçmek için kullanılan ölçütler değişmiştir (Demir Şeker, 2011)

Eğitim; 25 yaş ve üzeri kişilerin hayatı boyunca aldıkları eğitim yıllarının ortalaması olan yetişkin eğitimin ortalama yılı ve yaşa bağlı okula kayıt oranlarının mevcut şekilde kalması halinde, okula başlama yaşındaki bir çocuğun öğrenim hayatının toplam yıl sayısını gösteren okula başlama yaşındaki çocukların beklenen okullaşma yılı göstergeleri ile ölçmeye başlanmıştır. Gelir ise, daha önce satın alma gücü

paritesine (SGP) göre uyarlanmış kişi başı GSYH olarak hesaplanırken, kişi başı Gayri Safi Milli Gelir olarak belirlenmiştir (Demir Şeker, 2011)

Endeks ölçümünde kullanılan üç ana unsur olan Sağlık, Eğitim ve Yaşam Standardı'nın parametre puanları daha sonra geometrik ortalama kullanılarak bileşik endeks içinde toplanır ve İGE hesaplanır. Her parametre için bulunacak endeks 0 ve 1 arasında yer alır ve bulunan değerler çarpılarak 3. Dereceden kökü alınır. Bulunan sonuç İGE'ni oluşturur. Bu bağlamda Tablo 2.28'de İGE'de kullanılan minimum ve maksimum değerler bulunmaktadır (Özdemir, 2017).

Tablo 2.28. İGE Alt parametrelerinin Hesaplanmasında Kullanılan Asgari ve azami Değerler

		Asgari Değer	Azami Değer
Sağlık	Yaşam Beklentisi (yıl)	20	85
Eğitim	Beklenen Okullaşma Süresi	0	18
	Ortalama Eğitim Süresi	0	15
Yaşam Standardı	Kişi Başı Gayrisafi Milli Gelir (Satın Alma Gücü Paritesine Göre \$, 2011)	100	75.000

Kaynak: Özdemir, 2017

Tablo 2.28'de belirtilen asgari ve azami değerler, hesaba katılarak alt parametre endeksi hesaplanır. Daha sonra alt parametre endeks değerleri bulunduğunda ise İGE hesaplanır. Bu bağlamda; Alt Parametre Endeksi= Gerçek Değer-Asgari Değer/Azami Değer-Asgari Değer (Özdemir, 2017: 202); Alt parametre endeksi sonucunda İGE endeksi hesaplaması ise;

$\text{İGE} = (\text{I}_{\text{sağlık}} \times \text{I}_{\text{eğitim}} \times \text{I}_{\text{gelir}})^{1/3}$ olarak hesaplanmaktadır (Özdemir, 2017, s. 202).

2.4.3.2. Cinsiyete dayalı gelişme endeksi (CDGE)

2014 yılında İnsani gelişme raporunda, Kadın İGE ve Erkek İGE değerleri oranı olarak tanımlanan endekstir. CDGE 3 temel boyut üzerinde odaklanarak ölçüm yapmaktadır. Bu bağlamda (UNDP, Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeksi, 2018);

Sağlık: Kadın ve erkek doğumda beklenen yaşam süresi,

Eğitim: Kız ve erkek çocukların ortalama öğrenim süresi ve 25 yaş üstü yetişkinler için ortalama öğrenim süresi

Ekonomik Kaynaklar Üzerinde Hakimiyet: Kadın ve erkek kişi başına tahmini GSMH, Endeks hesaplamasında, kadın ve erkek için ayrı ayrı İGE değerleri hesaplanmaktadır. CDGE, gerçekte oluşan toplumsal cinsiyet arasında farkın daha iyi anlaşılabilmesi ve uygun politikalar üretilebilmesinde etkilidir (UNDP Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeksi, 2018).

2.4.3.3. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği endeksi (TCEE)

İlk defa 2010 İnsani Gelişme raporunda yer almıştır. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi (TCEE), ulusal insani gelişme yolunda uygulanan politikaların ne derece etkin olduğu ve eşitsizliğin boyutlarını ortaya çıkarmaktadır. TCEE, 3 temel göstergeye odaklanmaktadır. Bunlar (UNDP İnsani Gelişme Raporu, 2019);

Üreme Sağlığı: Üreme sağlığı 2 gösterge etrafında şekillenmektedir. Bunlardan biri, anne ölüm oranı diğeri ise, ergen doğurganlık oranıdır.

Kadının Güçlendirilmesi: Her bir cinsiyetin sahip olduğu sandalye oranı ve her iki cinsiyetin orta ve yüksek öğrenime devam etme seviyesi

Ekonomik Faaliyetler: Kadın ve erkeğin işgücüne katılım oranları yer almaktadır.

TCEE 0-1 arasında değer almaktadır. 0 değeri, kadın ve erkekler eşit ücret aldıklarında; 1 değeri ise, erkek veya kadınlar tüm boyutlarda diğeriyle kıyasla düşük ücret aldıklarında değişmektedir (UNDP, Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi, 2020).

TCEE, cinsiyet eşitsizliğine yönelik durumu ortaya çıkarmakla beraber söz konusu endeksin birtakım kısıtlamaları bulunmaktadır. Bunlardan biri ise, cinsiyete dayalı verilerin ülkeler bazında kısıtlı olması, zamanın kullanıma boyutunu dikkate almaması ve işgücü piyasası, istihdam, gelirler ve kadınların ücretsiz çalışmaları ile alakalı bilgi ve verilerin mevcut olmaması olarak sıralanmaktadır (UNDP Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi, 2020).

2.4.3.4. Çok boyutlu yoksulluk endeksi (ÇBYE)

Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi (ÇYBYE), diğer yoksulluk endekslerinin aksine yoksulluğun boyutları hakkında kapsamlı bir resim çizmektedir. Söz konusu endeks ile bireylerin veya hanehalklarının karşı karşıya olduğu yoksunları, bölgeler, ülkeler ya da dünya çapında sahip olunan toplum özelliklerine göre karşılaştırılarak ortaya

çıkarma olanağı bulmaktadır. Bu bağlamda ÇBYE, kaç kişinin ve ortalama olarak yoksunluğun yoğunluğunu belirlemektedir. Bu yönüyle insani gelişme endeksinin yerini aldığı belirtilmektedir. (UNDP Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi, 2020).

Çok boyutlu yoksulluk endeksinde, bir hanenin birçok göstergede yoksun olması ÇBYE'nin belirleyici özelliklerinden birisidir. Buna göre, “Bir insan ölçülen göstergelerden en az %30'u kadarında yoksun olduğunda, çok boyutlu olarak yoksul” olduğu ifade edilmektedir (UNDP Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi, 2020)

Çok boyutlu yoksulluk endeksinde toplamda 3 temel gösterge bulunmaktadır. Bu göstergelerden biri olan eğitim'de 2 alt boyut, sağlık göstergesinde 2 alt boyut ve yaşam standartları göstergesinde ise, 6 alt gösterge mevcuttur. Bu göstergelerin neler olduğu ve ağırlıkları Tablo 2.29'da verilmiştir (Alkire ve Santos, 2010, s. 2).

Tablo 2.29. Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi Göstergeleri

	Gösterge Ağırlığı
Eğitim	Eğitimin Süresi 1-8 Yaş Arası Çocukların Okula Devamı
Sağlık	Çocuk Ölümü Beslenme
Yaşam Standardı	Elektrik İçme Suyu Sanitasyon Döşeme Pişirme Yakıtı Varlıklar (TV, Telefon vb..)
	1/6 1/6 1/6 1/6 1/18 1/18 1/18 1/18 1/18 1/18

Kaynak: Alkire ve Santos, 2010

ÇBYE hesaplamasında, göstergeler ağırlandırılarak mahrumiyet puanı oluşturulmaktadır. Ayrıca ankette yer alan her birey için mahrumiyet puanı hesabı yapılmaktadır. Mahrumiyet endeksini ortaya çıkarmak için, göstergelerin ortalaması alınmakta ve araştırmada her bir haneden alına mahrumiyet değerleri hesaplanmaktadır. Bu çerçevede, %33,3 mahrumiyet değeri; yoksul olan ve yoksul olmayan ayrımı yapılması kullanılmaktadır. Buna göre;

Mahrumiyet değeri %33,3'den büyük veya eşitse; o hane ve o hanede yaşayan her birey çok boyutlu yoksul olarak ifade edilmektedir. Mahrumiyet değeri eşit veya büyük %33,3'ten küçükse bireyler, çok boyutlu yoksulluğa yakındır. Mahrumiyet değeri %50'ye eşit veya büyükse, bireyler ağır derecede çok boyutlu yoksuldur. (UNDP, 2019).

2.4.4. Avrupa Birliği (AB) yoksulluk ölçüm yöntemleri

AB yoksullukla mücadelede Avrupa Komisyonu ve tüm AB üye devletlerinin işbirliği ile kararlaştırılmış ve yoksullukla mücadelede bir dizi gösterge üzerinde anlaşılmıştır (European Commission, 2011).

Söz konusu göstergeler 2001 yılında Avrupa Konseyi Laeken Zirvesinde yoksullukla mücadelede “Laeken Göstergeleri” olarak adlandırılan 18 gösterge belirlenmiştir. Söz konusu göstergeler Avrupa Konseyinin bir organı olan Sosyal Koruma Komitesi tarafından hazırlanmıştır. Yoksullukla mücadelede ele alınacak politikaları belirlemek ve yoksulluğu ölçmeye yönelik göstergeler, yoksulluğun sadece fiziksel boyutlarını ortaya çıkarmaktan ziyade yoksulluğun insani yönünün de dahil edilmesiyle sosyal dışlanma boyutunu içine katarak hazırlanmıştır (EAPN, 2003).

Tablo 2.30. Avrupa Birliği Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma Göstergeleri

Birincil Göstergeler	
1	Düşük transferlerden sonra düşük gelir oranı gelir eşiği medyan gelirin% 60'ı (cinsiyet, yaş, en sık faaliyet durumu, hane türü ve kullanım süresi durum; açıklayıcı örnekler olarak, değerleri tipik haneler);
2	Gelir dağılımı (beşte birlik gelir oranı)
3	Düşük gelirin sürekliliği
4	Medyan düşük gelir açığı
5	Bölgesel uyum
6	Uzun vadeli işsizlik oranı
7	İşsiz hanelerde yaşayan kişiler
8	Okulu erken bırakanlar, ileri eğitimde olmayanlar veya eğitim
9	Doğumda beklenen yaşam süresi
10	Ortalama düşük değer % 60'ı civarında dağılım gelir eşiği
İkincil Göstergeler	
11	Ortalama düşük değer % 60'ı civarında dağılım gelir eşiği
12	Belirli bir noktaya bağlı düşük gelir oranı
13	Transferlerden önce düşük gelir oranı
14	Gelir dağılımı (Gini katsayısı)
15	Düşük gelirin kalıcılığı (medyan gelir)
16	Uzun vadeli işsizlik payı
17	Çok uzun vadeli işsizlik oranı
18	Düşük eğitim seviyesine sahip kişiler

Kaynak: EAPN, 2003

Diğer bir yandan söz konusu göstergeler AB ülkelerinde yoksulluğu ölçmede yetersiz olduğu ve şiddetli yoksulluğu ortaya çıkarmada yetersiz kaldığı yönünde çeşitli çevrelerde eleştiriye maruz kalmıştır. Bu bağlamda Avrupa Komisyonu, 2020 Avrupa stratejisinde yoksullukla savaşma ve sosyal içermenin sağlanması yönünde hedef belirlemiştir. AB sorumlu organlar tarafından söz konusu hedefleri gerçekleştirmek

için daha sonra “yoksulluk-risk eşiği, maddi yoksunluk, işsiz hanelerde yaşayan insanlar” olarak üç göstergenin kombinasyonu içeren bir dizi unsur eklenmiştir (European Commission, 2011, s. 7).

AB yoksulluk ölçümünde, Avrupa 2020 Stratejisinde de belirttiği üzere yoksulluğun fiziksel boyutlarından ziyade yoksulluğun bireylerde bir yansıması olarak ele alınan sosyal dışlanma boyutuna odaklanmıştır. AB hanelerin gelirinin önemli olduğunu, fakat bunun yanında, bireylerin emek piyasalarına erişiminin kısıtlı olması ve maddi yoksunluk gibi özelliklerin bireylerin topluma tam katılımını engellemesi özellikle dezavantajlı grupların bu durumdan daha fazla etkilenmesi gibi durumları dikkate alarak, yoksulluk riski veya sosyal dışlanma oranı belirlemiş ve üç alt gösterge belirleyerek, yoksulluk ölçümüne sosyal dışlanma boyutunu da katmıştır.

Bu göstergelerden ilki; Parasal yoksulluktur. Parasal yoksulluk; "Sosyal transferlerden sonra yoksulluk riski altındaki insanlar" göstergesiyle ölçülür ve yoksulluk riski eşiğinin altında eşdeğer harcanabilir gelire sahip kişilerin payını ölçer. Bir diğeri ise; maddi yoksunluktur. Maddi yoksunlukta AB dokuz ihtiyaç kalemi belirleyerek maddi yoksunluk ölçümünü gerçekleştirir. Sosyal dışlanma göstergesinin üçüncü alt göstergesi ise, çok düşük iş yoğunluğudur. Çok düşük iş yoğunluğu, çalışma çağındaki bireylerin son 12 aylık dönemi kapsayacak şekilde, toplam iş potansiyellerinin % 20'sinden az çalıştığı hanelerde yaşayan 0-59 yaş arası kişilerin sayısını dikkate alarak ölçmektedir (Eurostat Statistical Books, 2015, s. 145).

AB yoksulluk ölçümünde kullandığı bir diğer gösterge ise, çalışan yoksulluk riski oranıdır. Çalışan yoksulluk risk oranı; yılın yarısından fazlasında çalışan ve buna rağmen yoksulluk riski altında olan bireyler ele almaktadır. İşyerinde yoksulluk riski bireye adanmakla beraber istihdam edilen kişi hanehalkından bağımsız değildir. Çünkü Avrupa Birliği çalışan yoksulluk risk oranı ölçümünde, kaynakların hanehalkı içerisinde eşit dağıldığı varsayımını ele alır ve hanehalkı içerisinde yaşayan bireylerin iktisadi refahı, toplam kaynaklara tüm hanehalkı üyelerin katkıda bulunduğu ve gelirin bir kısmı bireyin gerçek gelirini etkilemeden diğer hanehalkı üyesine geçtiği varsayımına dayandığını ifade etmektedir (European Union, 2020).

Avrupa Birliği yoksulluk ve sosyal dışlanma ölçümünde yukarıda söz edilen kavramların dışında birçok farklı tanım ve ölçekler kullanmaktadır. Ayrıca AB yoksulluk ve sosyal dışlanma ölçümünde, bazı dezavantajlı bireyleri de (yaşlılar,

çocuklar, engelliler), ekleyerek ölçümlemlerini gerçekleştirmektedir. Bu bağlamda AB yoksulluk ve sosyal dışlanma ölçümleri aşağıda sıralanmıştır (European Union, 2020).

- **Yoksulluk veya Sosyal Dışlanma Riski Oranı:** Yoksulluk riski altında olan ve/veya şiddetli maddi yoksunluk ve/veya (yarı) işsiz hanelerde yaşayan (çok düşük iş yoğunluğu) kişilerin toplam nüfus içindeki payı olarak ifade edilir (European Union, 2020, s. 93).
- **Yoksulluk Riski Oranı:** Eşdeğer kullanılabilir geliri ulusal eşdeğer medyan gelirin % 60'ının altında olan 0 yaş üstü kişilerin oranı. Eşdeğer medyan gelir, hane halkının büyüklüğü ve bileşiminin hesaba katılması için; hane halkının toplam harcanabilir gelirinin “eşdeğer büyüklüğü” bölünmesi olarak tanımlanır ve her hane halkına uygulanır. Eş değerlendirme, OECD'nin değiştirilmiş ölçeği temelinde yapılır. Bu göreceli yoksulluk ölçüsü aynı zamanda “gelir yoksulluğu” olarak da adlandırılır (European Union, 2020, s. 93).
- **Şiddetli Maddi Yoksunluk Oranı:** Aşağıdaki 9 maddeden en az 4 kalemini karşılayamayan hanelerde yaşayan nüfusun oranıdır: i) kira veya elektrik faturalarını ödenmesi, ii) evin yeterince sıcak tutulması, iii) beklenmedik masrafların karşılanması iv her iki günde bir et, balık veya eşdeğer bir protein tüketilmesi , v) evden uzakta bir haftalık tatil yapılabilmesi veya (istenilse bile) karşılanamaması, vi) bir araba, vii) bir çamaşır makinesi, viii) bir renkli TV veya ix) bir telefon alınamaması v.b. (European Union, 2020, s. 93).
- **Maddi Yoksunluk Oranı:** Aşağıda belirtilen 9 maddeden en az 3 maddeyi karşılayamayan hanelerde yaşayan nüfusun oranıdır: i) Kira veya kamu hizmetleri faturalarını ödenmesi, ii) evin yeterince sıcak tutulması, iii) beklenmedik masrafların karşılanması, iv) her iki günde bir et, balık veya eşdeğer bir protein tüketilmesi, v) evden uzakta bir haftalık tatil yapılabilmesi veya (istenilse bile) karşılanamaması, vi) bir araba, vii) bir çamaşır makinesi, viii) bir renkli TV veya ix) bir telefon alınamaması v.b (European Union, 2020, s. 93).
- **Çok Düşük İş Yoğunluğu:** Çalışma yaşındaki yetişkinlerin (18-59) geçen yılda toplam iş potansiyellerinin % 20'si veya daha azını çalıştığı hanelerde yaşayan 0-59 yaş arası insanların oranıdır (European Union, 2020, s. 93).

- **Görelî Yoksulluk Risk Açığı Oranı:** Yoksulluk riski eşîğinin altındaki 0 yaşından büyük kişilerin medyan eşdeğer geliri ile eşîğin kendisi arasındaki fark, yoksulluk riski eşîğinin yüzdesi olarak ifade edilir (European Union, 2020, s. 93).
- **Kalıcı Yoksulluk Riski Oranı:** Cari yılın ve önceki üç yılın en az ikisinde eşdeğer kullanılabilir geliri yoksulluk riski eşîğinin altında olan 0 yaş üstü kişilerin oranı (European Union, 2020, s. 94).
- **Maddî ve Sosyal Yoksunluk Oranı:** Aşağıdaki 13 yoksunluk maddesinden en az beşini karşılayamayanların toplam nüfustaki payı maddî ve sosyal yoksunluk oranını vermektedir (European Union, 2020, s. 94):

➤ *Haneye ait eşyalar*

- Beklenmedik harcamalarla karşı karşıya kalmak
- Evden uzakta bir haftalık yıllık tatilin karşılanması
- Borçlardan kaçınabilmek (ipotek, kira, faturalar ve / veya kira satın alma taksitleri)
- Her iki günde bir et, tavuk veya balık veya vejetaryen eşdeğerinden oluşan bir yemek yiyeabilmek
- Evlerini yeterince sıcak tutabilmek
- Kişisel kullanım için bir arabaya / minibüse erişilebilir olması
- Yıpranmış mobilyaları değiştireabilmek

➤ *Kişisel eşyalar*

- Eskiye kıyafetleri yenileriyle değiştireabilmek
- İki çift uygun şekilde oturan ayakkabıya sahip olmak
- Her hafta kendisine küçük bir miktar para harcayabilmek (“harçlık”)
- Düzenli boş zaman aktivitelerine sahip olmak ayda en az bir kez bir içki / yemek için arkadaşlarla / aileyle bir araya gelmek
- İnternet bağlantısı olması

- **Gelir Beşte Birlik Dilim Oranı S80 / S20:** Toplam gelirin en yüksek payına sahip olan (en yüksek beşte birlik dilim) ülke nüfusunun, toplam gelirin en düşük payına sahip olan (en düşük beşte birlik dilim) ülke nüfusuna oranıdır. Gelir, eşdeğer harcanabilir gelir olarak anlaşılmalıdır (European Union, 2020, s. 94).
- **Yoksulluk Riski Altında Olan ve/veya Sosyal Dışlanma Altında Olan Çocukların Oranı:** Yoksulluk riski altında olan ve/veya şiddetli maddi yoksunluğa sahip ve/veya (yarı) işsiz (yani, çok düşük iş yoğunluğu olan (% 20'nin altında) hanelerde yaşayan) 0-17 yaş arası çocukların; 0-17 yaş arası toplam çocuk nüfusuna oranıdır (European Union, 2020, s. 94).
- **Sosyal Yardımların (Emekli Aylıkları Hariç) Yoksulluk Riskinin Azaltılmasına Etkisi:** Nakit sosyal yardımlar nedeniyle yoksulluk riski oranında % olarak azalma, sosyal yardımlar öncesi ve sonrası yoksulluk riski oranı arasındaki yüzde farkı olarak hesaplanır (European Union, 2020, s. 94).
- **(Yarı) İşsiz (Yani Çok Düşük İş Yoğunluğu) Hanelerde Yaşayan Nüfus İçin Yoksulluk Riski Oranı:** Çalışma yaşındaki yetişkinlerin (18-59) geçmiş yıl boyunca toplam çalışma potansiyellerinin %20'sini veya daha azının çalıştığı hanelerde yaşayan, eşdeğer kullanılabilir geliri ulusal eşdeğer medyan gelirin %60'ının altında olan (0-59) yaşlarındaki kişilerin payı (European Union, 2020, s. 94).
- **Yoksulluk Riski Oranı:** En sık faaliyet durumlarına göre istihdam edilmiş olarak sınıflandırılan ve yoksulluk riski taşıyan kişiler (18-64). Yalnızca "ücretli ve maaşlı istihdam artı serbest meslek" ve "ücretli ve maaşlı istihdam" arasında ayırım yapılır (European Union, 2020, s. 94).
- **Yoksulluk Riski veya Sosyal Dışlanma Altında Olan Yaşlıların Oranı:** Yoksulluk riski altında olan ve / veya ciddi şekilde maddi yoksunluğa sahip olan ve / veya (yarı) işsiz hanelerde yaşayan (yani çok düşük iş yoğunluğu olan) yaşlıların (65+) toplamı, aynı toplumdaki toplam nüfusun bir payı olarak yaş grubu (European Union, 2020, s. 95).
- **Yaşlıların Ortanca Göreli Gelir Oranı:** 65 yaş üstü insanların medyan eşdeğer harcanabilir gelirin 0-64 yaş arası insanların gelir oranı olarak hesaplanır (European Union, 2020, s. 95).

- **Yoksulluk Riski veya Sosyal Dışlanma Altında Olan Engellilerin Oranı (16+):** Yoksulluk riski altında olan ve/veya şiddetli maddi yoksunluk içinde olan ve/veya çok düşük iş yoğunluğu olan hanelerde yaşayan toplam engelli kişilerin, toplam engelli nüfus içindeki oranıdır. Buradaki referans popülasyon, Küresel Etkinlik Sınırlama Göstergesi (GALI) yaklaşımına (yani, orta veya şiddetli sağlıkla ilgili aktivite sınırlamaları bildiren kişilere) dayalı olarak, orta veya şiddetli engelli olan 16 yaş üstü popülasyondur (European Union, 2020, s. 96).

2.5. Yoksulluğun Türkiye Açısından Değerlendirilmesi

Türkiye’de yoksulluk, her geçen gün artan ve bununla mücadele eden gelişmekte olan bir ülke olmakla birlikte yoksullukla mücadelede edindiği politikalarla yoksulluk oranlarında belirgin bir azalış yakalamıştır. Fakat Türkiye’de yoksulluk oranları, halen kayda değer seviyelerdedir. Türkiye’de yoksulluk, kırsal alanlarda, hane halkı büyük olan ve bağımlı çocuğa sahip hanelerde, bekar ebeveynlere sahip çocuklarda, eğitim düzeyi düşük bireylerde ve genel itibariyle kadınlarda daha fazladır (Cerev, 2018). Bu bağlamda çalışmanın bu bölümünde Türkiye’de genel itibariyle TÜİK tarafından elde edilen yoksulluk istatistikleri ele alınıp, Türkiye’nin genel yoksulluk boyutları ortaya çıkarılacaktır.

Türkiye’de yoksulluğun boyutlarını değerlendirmeye yönelik çalışmalar Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Türk-İş, Disk gibi sendikalar tarafından yapılan çeşitli araştırmalarla ortaya konulmaktadır. TÜRK-İŞ (Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu) çalışanların geçim şartlarını otuz üç yıldan bu yana aralıksız olarak her ay düzenli olarak yaptığı “açlık ve yoksulluk sınırı” araştırması sonuçlarıyla Türkiye’de dört kişilik bir ailenin açlık ve yoksulluk sınırlarını belirlemektedir. Bu çerçevede Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (Türk-İş) tarafından ocak ayı 2023 yılında yapılan çalışmada,

Dört kişilik bir ailenin sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmesi için yapması gereken aylık gıda harcaması tutarı (açlık sınırı) 8.864,48 TL’ye, gıda harcaması ile giyim, konut (kira, elektrik, su, yakıt), ulaşım, eğitim, sağlık ve benzeri ihtiyaçlar için yapılması zorunlu diğer aylık harcamalarının toplam tutarı (yoksulluk sınırı) 28.874,55 TL’ye, bekâr bir çalışanın ‘yaşama maliyeti’ ise aylık 11.556,56 TL’ye yükseldi. (TÜRK-İŞ, 2023).

Tablo 2.31. Dört Kişilik Ailenin Açlık ve Yoksulluk Sınırı (TL/AY)

	Ocak 2022	Aralık 2022	Ocak 2023
Yetişkin Erkek Gıda Harcaması	1.290,77	2.451,55	2.669,57
Yetişkin Kadın	998,98	1.951,20	2.142,34
15-19 Yaş Grubu Çocuk Gıda Harcaması	1.273,92	2.421,55	2.632,07
4-6 Yaş Grubu Çocuk Gıda Harcaması	686,28	1.306,27	1.420,52
Açlık Sınırı	4.249,95	8.130,56	8.864,48
Yoksulluk Sınırı	13.843,48	26.483,93	28.874,55

Kaynak: Türk-İş, 2023

Türkiye’de sendikaların yoksulluk sorununa ilişkin yürüttüğü çalışmalar yoksulluk ve açlık sınırı yaklaşımları ele alınarak yürütülen dar kapsamlı verileri içermesine karşın; TÜİK Türkiye’de genel kapsamlı ve nispi yoksulluk verilerini de içeren verilerle Türkiye’nin yoksulluk sorununa ilişkin genel tabloyu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, TÜİK tarafından Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması ile Türkiye’de yoksulluğun boyutları ve sınırları daha belirgin bir şekilde ortaya çıkarılmaktadır. Dolayısıyla çalışmanın bu bölümünde TÜİK yoksulluk araştırmaları ve gelir ve yaşam koşulları araştırmalarından elde edilen sonuçlar ortaya konulacak ve söz konusu bölümde, cari satın alma gücü paritesine göre yoksulluk oranları, yoksulluk sınırı ve sayıları, hanehalkı büyüklüğüne göre yoksulluk oranları, eğitim durumuna göre yoksulluk oranları, maddi yoksulluk oranları ve sürekli yoksulluk oranları incelenecektir

TÜİK, 2006 yılından itibaren, Avrupa Birliğine uyum çerçevesinde, fertlerin gelir dağılımı göstergeleri yanı sıra; yaşam koşulları, sosyal dışlanma ve görelî gelir yoksulluğu içine alan “Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması’nı” (GYKA) yürütmektedir. Bu çerçevede, TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları araştırmalarında, eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirin % 40’ı, % 50’si, %60’ ve %70’si kullanarak yoksulluk oranlarını hesaplamaktadır. Ayrıca, TÜİK, cari satın alma gücü paritesine göre günlük kişi başına 1 \$, 2.15 \$ ve 4.30 \$ yoksulluk sınır değerlerini kullanarak yoksulluk oran hesaplamalarına dahil etmektedir (TÜİK, 2019).

Tablo 2.32. Cari Satın Alma Gücü Paritesine Bazında Yoksulluk Sınırlarına Göre Fert Yoksulluk Oranları, Türkiye, 2007-2015

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Kişi Başı Günlük 2,15 \$'ın Altı¹	0.52	0.47	0.22	0.21	0.14	0.06	0.06	0.03	0.06
Kişi Başı Günlük 4,3 \$'ın Altı¹	8.41	6.83	4.35	3.66	2.79	2.27	2.06	1.62	1.58

(1)1\$'ın satın alma gücü paritesine (SGP) göre karşılığı olarak 2002 yılı için 0,618 TL; 2003 yılı için 0,732 TL; 2004 yılı için 0,778 TL; 2005 yılı için 0,830 TL; 2006 yılı için 0,921 TL, 2007 yılı için 0,926 TL, 2008 yılı için 0,983 TL, 2009 yılı için 0,917 TL, 2010 yılı için 0,990 TL, 2011 ve 2012 yılları için 1,004 TL, 2013 yılı için 1,10 TL; 2014 yılı için 1,20 TL ve 2015 yılı için de 1,24 TL kullanılmıştır.

Kaynak: TÜİK, Yoksulluk Çalışması, 2015

Tablo 2.32’de cari satın alma gücü paritesine bazında yoksulluk sınırlarına göre fert yoksulluk oranları verilmiştir. Söz konusu tabloya göre, kişi başı günlük 2.15 \$’ın altı veriler incelendiğinde, 2007 yılında 0.52 olan yoksulluk oranı yıllar itibariyle dalgalanma göstererek azalma göstermiştir. 0,30 puanlık azalışla 2009 yılında 0.22 olan yoksulluk oranı 2015 yılında 0.06 orana inmiştir. Kişi başı günlük 4,3\$’ın altı yoksulluk oranı veriler incelendiğinde ise, yoksulluk oranları artış göstermiştir. Bu bağlamda, 2007 yılında 8.41 olan yoksulluk oranı 2009 yılında 4.35 yoksulluk oranına inmiştir. 2015 yılına gelindiğinde ise, kişi başı günlük 4,3 \$’ın altında yoksulluk oranı 1.58 oranına inmiştir.

Tablo 2.33. Türkiye’de Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fertlerin Yoksulluk Oranları*

	KENT											
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Gıda Yoksulluğu (Açlık)	0.92	0.74	0.62	0.64	0.04	0.07	0.25	0.06				
Yoksulluk (Gıda+ Gıda Dışı)	21.95	22.30	16.57	12.83	9.31	10.36	9.38	8.86				
Kişi Başı Günlük 1 \$’ın Altı	0.03	0.01	0.01									
Kişi Başı Günlük 2.15 \$’ın Altı	2.37	1.54	1.23	0.97	0.24	0.09	0.19	0.04	0.04	0.02	0.02	0.02
Kişi Başı Günlük 4.3 \$’ın Altı	24.62	18.31	13.51	10.05	6.13	4.40	3.07	0.96	0.97	0.94	0.60	0.64
Harcama Esası Göreli Yoksulluk	11.33	11.26	8.34	9.89	6.97	8.38	8.01	6.59				
	KIR											
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Gıda Yoksulluğu (Açlık)	2.01	2.15	2.36	1.24	1.91	1.41	1.18	1.42				
Yoksulluk (Gıda+ Gıda Dışı)	34.48	37.13	39.97	32.95	31.98	34.80	34.62	38.69				
Kişi Başı Günlük 1 \$’ın Altı	0.46	0.01	0.02	0.04								
Kişi Başı Günlük 2.15 \$’ın Altı	4.06	3.71	4.51	2.49	3.36	1.49	1.11	0.63	0.57	0.42	0.14	0.13
Kişi Başı Günlük 4.3 \$’ın Altı	38.82	32.18	32.62	26.59	25.35	17.59	15.33	11.92	9.61	6.83	5.88	5.13
Harcama Esası Göreli Yoksulluk	19.86	22.08	23.48	26.35	27.06	29.16	31.00	34.20				

Görelî yoksulluk hesabında eşdeğer fert başına tüketim harcaması medyan değerinin %50’si esas alınmıştır.

* Türkiye’de aşırı yoksulluk oranlarının görülmemesi nedeniyle 2006 yılından itibaren kişi başı günlük 1 \$’ın altında gelirle yaşayanlar verilerde yer almamaktadır.

Kaynak: TÜİK Yoksulluk Çalışması 2015

Kır kent bazında yoksulluk sınırları yöntemlerine göre fertlerin yoksulluk oranları tablo 2.33’de verilmiştir. Tablo 2.33 incelendiğinde her kategoride kırsal alanda yoksulluk oranlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Kentsel alanda gıda yoksulluğu oranları incelendiğinde 2002 yılında 0.92 iken, 2009 yılında 0.06 oranına inmiştir. Kırsal alanda gıda yoksulluğu 2002 yılında 2.01 iken 2009 yılında 1.42 oranında azalmıştır. Gıda ve gıda dışı yoksulluk oranları kentsel alanda 2009 yılında % 8,86 iken aynı yılda kırsal alanda yaklaşık olarak % 39 seviyesindedir. Kişi başı günlük 1\$’ın altında kentsel alanda yoksulluk sınırı 2005 yılında 0.01 oranındayken kırsal alanda aynı yılda 0.04 oranındadır. Dünya bankasının belirlediği kişi başı günlük 1 \$’ın altında gelirle yaşayanların 2006 yılından itibaren yer almaması Türkiye’de söz konusu yıldan itibaren aşırı yoksulluk oranlarının görülmemesinden kaynaklanmaktadır (Metin, 2011: 100). Tablo 2.33 incelendiğinde kişi başı günlük yoksulluk sınırı yükseldikçe hem kırsal hem de kentsel alanda yoksulluk oranlarının yükseldiği görülmektedir. Dolayısıyla günlük 2.15\$’ın altı yoksulluk sınırında 2013 yılında kentsel alanda % 0.02 iken aynı yılda kırsal alanda % 0.13’dür. Diğer yandan günlük 4,3\$’ın altı yoksulluk sınırında kentsel alanda 2013 yılında yoksulluk oranı, 0.64 iken kırsal alanda % 5.13 oranında gerçekleşmiştir. Harcama esaslı nispi yoksulluk oranları hem kırsal hem de kentsel alanda tablo 30’da görece yüksek değerlere sahiptir. Bu bağlamda kentsel alanda nispi yoksulluk oranları, 2009 yılında % 6.59 iken kırsal alanda aynı yılda % 34.20 oranında gerçekleşmiştir.

Tablo 2.34. Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Fert Gelirine Göre Yoksul Sayıları, Yoksulluk Sınırı, Yoksulluk Oranı ve Yoksulluk Açığı

Yoksulluk Riski	Yoksulluk Sınırı (TL)			Yoksul Sayısı (Bin Kişi)		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021
%40	8.635	9.915	11.227	6.710	7.278	7.061
%50	10.793	12.394	14.034	11.641	12.267	11.936
%60	12.952	14.873	16.841	17.207	17.921	17.636
%70	15.111	17.352	19.648	23.024	23.704	23.789
	Yoksulluk Oranı (%)			Yoksulluk Açığı		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021
%40	8,3	8,9	8,5	21,8	23,1	24,4
%50	14,4	15,0	14,4	24,1	25,9	25,0
%60	21,3	21,9	21,3	26,3	26,9	26,9
%70	28,5	29,0	28,7	28,9	29,5	28,7

Kaynak: TÜİK İstatistiklerle Türkiye, 2021

Tablo 2.34’de eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine göre yoksul sayıları, yoksulluk oranları ve yoksulluk açığı verileri verilmiştir. Söz konusu veriler

incelendiğinde, medyan değeri arttıkça tüm verilerde bir artış olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, % 40 medyan değerine göre 2019 yılında yoksulluk sınırı 8.635 TL iken, aynı yılda %40 medyan değerine göre yoksul sayısı 6.710 bin kişidir. 2020 yılında ise, aynı medyan değerinde, yoksulluk sınırı 9.915 TL değerine ulaşırken aynı yılda yoksul sayısı bir miktar azalma göstererek 7.278 bin kişi olmuştur.

% 70 medyan değerine göre, 2019 yılında 15.111 TL olan yoksulluk sınırı 2020 yılında 17.352 TL iken 2021 yılında 19.648 TL değerine ulaşmıştır. Aynı şekilde % 70 medyan değerine göre yoksul sayısı 2019 yılında 23.024 kişi, 2020 yılında 23.704 iken 2021 yılında bir miktar artış göstererek 23.789 kişi olmuştur.

Yoksulluk oranları incelendiğinde ise, tüm medyan değerlerinde yoksulluk oranları yıllar itibarıyla dalgalanma göstermiştir. Bu kapsamda %50 medyan değerinde 2019 yılında yoksulluk oranı, %14,4; 2020 yılında %15,0; 2021 yılında azalarak %14,4 oranına ulaşmıştır.

Tablo 2.35. Türkiye Hanehalkı Türlerine Göre Yoksulluk Oranları, % 50 Medyan, %

	2006	2010	2015	2017	2019	2021
En Az Bir Çekirdek Aile ve Diğer Kişilerden Oluşan Hanehalkı	23.2	23.9	19.6	17.9	18.2	18,5
Eşler ve Çocuklardan Oluşan Çekirdek Aile	18.2	16.6	15.0	14.1	15.5	16,2
Sadece Eşlerden Oluşan Çekirdek Aile	7.0	4.4	5.0	3.9	4.8	3,5
Tek Ebeveyn ve Çocuklardan Oluşan Çekirdek Aile	19.2	15.0	12.0	10.8	11.3	11,9
Tek Kişilik Hanehalkı	8.0	7.0	8.1	8.2	9.2	6,5
Tek Çekirdek Aileden Oluşan Hanehalkı	17.2	15.1	13.5	12.5	13.8	14,2
Çekirdek Aile Bulunmayan Birden Fazla Kişiden Oluşan Hanehalkı	12.2	8.1	9.0	11.9	9.2	9,1

Kaynak: TÜİK Yoksulluk İstatistikleri, 2006-2021

Tablo 2.35’de hanehalkı büyüklüğüne göre yoksulluk oranları verilmiştir. Tablo 2.32’ye göre, en az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hanehalkı bazında yoksulluk oranı 2006 yılında 23,2; 2015 yılında yaklaşık olarak % 20 iken 2021 yılında % 18,5 oranına ulaşmıştır. Eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile 2006 yılında 18,2, 2015 yılında % 15 iken 2021 yılında % 16,2 oranına ulaşmıştır. Tabloda en düşük verilere sahip olan sadece eşlerden oluşan çekirdek aile 2006 yılında % 7 iken 2015 yılında % 5 iken 2021 yılında % 3,5 oranına inmiştir. Tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile 2006 yılında % 19,2 iken 2015 yılında % 12 2021 yılında % 11,9 oranına ulaşarak aynı seyrinde bir görünüm sergilemiştir. Diğer yandan tek kişilik aileden oluşan bağımlı çocukların bulunmadığı hanehalkı verilerine göre 2006 yılında

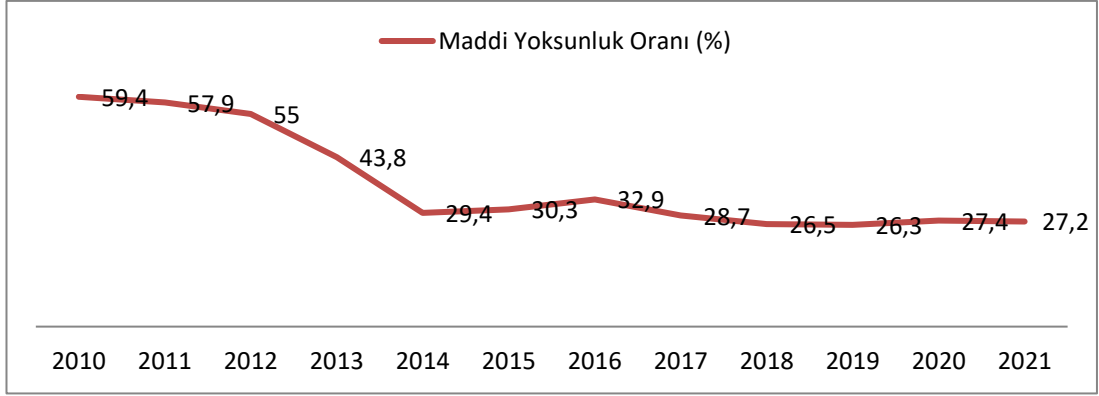
% 8 olan yoksulluk oranı, 2015 yılında % 8,1 iken, 2021 yılında % 9,1 oranına ulaşmıştır. Söz konusu veriler incelendiğinde, bağımlı çocuk sayısı olmayan hanelerde yoksulluk oranı düşme gösterirken, bağımlı çocuk sayısı olan çekirdek ailelerde ve tek ebeveynli çocuklardan oluşan hanelerde yüksek yoksulluk oranları göstermektedir.

Tablo 2.36. Türkiye’de Eğitim Türlerine Göre Yoksulluk Oranları, % 50 Medyan, %

	2006	2010	2015	2017	2019	2021
Lise Altı Eğitimliler	5.41	14.29	12.8	11.7	13.4	13,8
Lise ve Dengi Meslek Okulu	14.28	4.53	5.6	5.5	6.9	7,5
Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	27.77	27.47	23.7	21.7	22.4	24,4
Okuma Yazma Bilmeyen	32.81	28.84	27.2	25.4	26.1	24,1
Yükseköğretim	0.66	1.03	1.6	1.5	2.5	2,5

Kaynak: TÜİK Yoksulluk İstatistikleri 2006-2021

Tablo 2.36’da hanehalkı fertlerinin eğitim durumuna göre yoksulluk oranları verilmiştir. Bu bağlamda, en yüksek yoksulluk oranı değerleri okuma yazma bilmeyen ve okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen kategorilerinde görülmektedir. Buna göre, okuma yazma bilmeyenlerde yoksulluk oranı 2006 yılında 32.81, 2015 yılında 27,2 iken 2021 yılında % 24,1 olmuştur. Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyenler yoksulluk oranı 2006 yılında 27.77, 2015 yılında 23,7 iken 2021 yılında 24,4 oranında gerçekleşmiştir. Lise ve dengi meslek okullu bitirenlerde yoksulluk oranı 2006 yılında % 14.28 iken 2021 yılında azalma göstererek % 7,5 seviyesinde gerçekleşmiştir. Lise altı eğitimlilerde yoksulluk oranı 2006 yılında % 5.41 iken yıllar itibariyle artış göstererek 2021 yılında % 13,8 olmuştur. Yükseköğretim bitirenlerde ise yoksulluk oranı tabloya göre yoksulluk oranı en az kategoride olmasına karşın yıllar itibariyle bir miktar artış göstermiştir. Bu bağlamda 2006 yılında % 0.66 olan yoksulluk oranı, 2015 yılında % 1,6 iken 2021 yılında % 2,5 oranında gerçekleşmiştir.

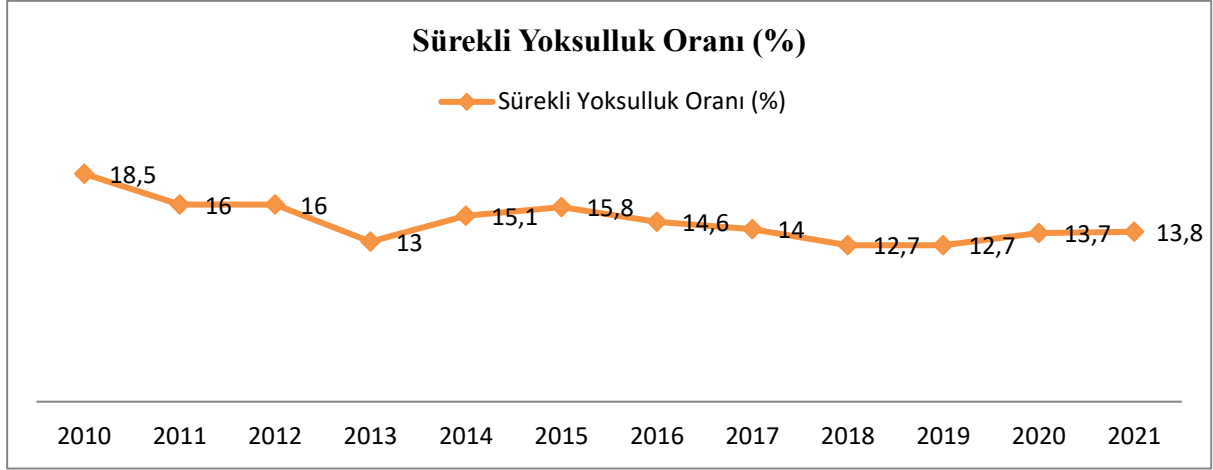
Kaynak: TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2019; TÜİK Geli ve Yaşam Koşulları Araştırması 2021

Şekil 2.5. Türkiye Maddi Yoksunluk Oranları, %, 2010-2021

Maddi yoksunluk, iktisadi açıdan sıkıntı olma durumunu ifade etmektedir. Bu bağlamda maddi yoksunluk TÜİK tarafından; “çamaşır makinesi, renkli televizyon, telefon ve otomobil sahipliği ile ekonomik olarak beklenmedik harcamaları yapabilme, evden uzakta bir haftalık tatil masrafını karşılayabilme, kira, konut kredisi ve faizli borçları ödeyebilme, iki günde bir et, tavuk, balık içeren yemek yiyebilme ve evin ısınma ihtiyacını karşılayabilme durumu ile ilgili hanehalklarının algılarını” ifade etmektedir. Bu bağlamda sayılan dokuz maddeden en az dördünü karşılayamayanlar ciddi maddi yoksunluk içerisinde olmaktadır (TÜİK, 2019).

Bu bağlamda Şekil 2.5’de Türkiye yıllara göre bireylerin maddi yoksunluk oranları verilmiştir. 2010 yılında maddi yoksunluk oranı % 59,4 olarak gerçekleşmiştir. Yıllara göre maddi yoksunluk oranları bir dalgalanma gösterse de yaklaşık olarak % 20 seviyesinin aşağısına inmemiştir. Buna göre 2015 yılında % 30,3 olarak gerçekleşen maddi yoksunluk oranı 2019 yılına gelindiğinde ise, % 26,3 oranına ulaşmıştır.

Sürekli yoksulluk oranı TÜİK, dört yıllık panel veriler kullanılarak hesaplanmaktadır. Bu bağlamda TÜİK’e göre sürekli yoksulluk oranı “eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirinin %60’ına göre son yılda ve aynı zamanda önceki üç yıldan en az ikisinde de yoksul olan fertleri” kapsadığı ifade edilmektedir (TÜİK, 2019).

Kaynak: Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2019

Şekil 2.6. Türkiye Sürekli Yoksulluk Oranları, %, 2010-2019

Şekil 2.6’da Türkiye’de yıllar itibariyle sürekli yoksulluk oranları verilmiştir. Şekil 2.6’ya göre, 2010 yılında % 18,5 olan sürekli yoksulluk oranı 2013 yılında %13 oranına inmiştir. Yıllar itibariyle azalış artış görünümsergileyen sürekli yoksulluk oranı 2015 yılında, % 15,8 seviyesinde artış göstermiştir. 2019 yılına gelindiğinde ise % 12,7 seviyesine inen sürekli yoksulluk oranı bir önceki yıllayla aynı seviyede bir oran sergilemiştir.

3. GENÇ YOKSULLUĞU KAVRAMI VE GENÇ YOKSULLUĞUNUN BELİRLEYİCİLERİ

Çalışmanın bu bölümünde genç yoksulluğu başlığı altında gençlik kavramı ve gençlik sorunları açıklanacaktır. Gençlik sorunları içerisinde ise çalışmanın konusu olan işsizlik ve istihdam, yabancılaşıma ve eğitim kavramlarına yer verilecektir. Ayrıca gençlik sorunları içerisinde yer verilen eğitim başlığı kısaca açıklanacak olup, eğitim konusu eğitim ve yoksulluk başlığı içerisinde ele alınacaktır.

Genç yoksulluğu nedenleri, yapılan çalışmalar çerçevesinde açıklanacaktır. Genç yoksulluğunun nedenleri açıklandıktan sonra Dünya’da ve Türkiye’de genç yoksulluğunun genel görünümü Eurostat ve TÜİK verilerinden derlenen tablolar yardımıyla belirtilecektir. Ardından dünya genelinde genç yoksulluğunun nedenlerine ilişkin tartışmalara yer verilecektir.

Son olarak çalışmanın ana konusu olan eğitim ve yoksulluk başlığı ele alınacaktır. Bu başlık altında beşerî sermaye yaklaşımı, temel ihtiyaçlar yaklaşımı ve insani gelişme bağlamında yapabilirlik yaklaşımı ele alınacak olup, eğitim yoksulluğu ve eğitim ve istihdam konuları açıklanacaktır.

3.1. Genç Yoksulluğu

Çalışmanın bu bölümünde genç yoksulluğuna ilişkin bir kavramsal çerçeve çizilmeden önce gençlik kavramı açıklanacak ve gençlik tanımına ilişkin tanımlayıcı bilgiye yer verilecektir. Ardından gençlik sorunları başlığı altında çalışmanın ana konusunu oluşturan işsizlik ve istihdam, yabancılaşıma ve eğitim başlıkları altında açıklanacaktır. Daha sonra genç yoksulluğunun tanımına ilişkin genel bir tanımlayıcı bilgi verilecek ve genç yoksulluğunun nedenlerine değinilecektir.

3.1.1. Gençlik kavramı ve sorunları

Gençlik kavramı ve gençlik sorunları başlığı altında gençlik nedir, gençlik tanımlaması yapılırken hangi koşullar dikkate alınmaktadır, gençlik çağının sınırı neye göre değişmektedir ve gençlik sorunları nelerdir sorularının cevaplarını içermektedir.

3.1.1.1. Gençlik kavramı

Gençlik, toplumların geleceğine yön veren ve ülkelerin en önemli beşerî sermaye unsurlarından biri olan dinamik ve hareketli bir kesimdir (Erkal, 1987). Gençlik kavramının kategorize edilmesinde ise geçmişte, gençlerin toplumsal kültürel ve tarihsel birtakım karmaşa ve çatışmaları içerisinde barındırmasında, tarihin çeşitli dönemlerinde farklı toplumsal rollere bürünmesinde ve dönemin yapısının gençlerin toplumsal hayatta daha da görünür hale gelmesinde etkisi yadsınamaz. Dolayısıyla gençliğe yönelik kavramsal çerçeveyi ifade etmeden önce çeşitli dönemlerde gençlik kavramının şekillenmesindeki etkenlere değinmekte fayda vardır (Baş, 2017).

18. yy. da sanayileşme hareketlerinin hız kazanması ile birlikte kentlerde fabrika düzeninin hâkim olması, çalışma hayatında birtakım köklü değişikliklere yol açmıştır. Söz konusu dönemde, emek piyasasında iş bölümü ve uzmanlaşma önem kazanmış teknolojik gelişme çalışma hayatında yer almaya başlamıştır. Şüphesiz bu dönemde yaşanan bu köklü değişiklik, bireylerin de dönemin sosyo kültürel yapısına uyumlu olarak şekillenmesine yol açmıştır. Özellikle çalışma hayatında ihtisaslaşmanın önem kazanması, mesleklerin önemini ortaya çıkarmış ve bireylerin artık yeni çalışma düzenine uygun bir şekilde eğitim almalarını gerekli kılmıştır (Şahin, 2007: 158). Bu bağlamda söz konusu dönemde, eğitimin önem kazanması ve eğitim sürecinin uzaması gençlik dönemini etkilemiş ve bu dönemde gençlerin sorumluluk alma yaşlarının uzaması, eğitim süreçlerine katılımı ya da eğitimi bitiren gencin meslek seçimi süreçleri, gençlerin yetişkinlerin sahip olduğu bağımsızlık ve sorumluluktan yoksun olmasına sebep olmuş ve gençlikten yetişkinliğe geçiş sürecini yavaşlatmıştır. Bu bağlamda gençlik kavramının bu dönemde artık, biyolojik süreçlerden ziyade altında sosyolojik birçok unsuru barındırdığı görülmektedir (Ören, 2014; Seçer, 2018; Tezcan, 1991).

20. yy. a gelindiğinde ise özellikle 1970’li yıllardan itibaren, gençlik süreci iktisadi ve toplumsal rollerin ötesinde “üretmediği halde ya da ürettiğinin ötesinde tüketen ve kimliğini, zevklerini ve yaşam biçimini tükettikleri ile oluşturan” unsurlar olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda gençlik sürecini oluşturan temel değerlerin tüketim olgusu olduğu görülmekte ve bu tüketim olgusunun günümüzde de geçerli sayılan gençlik sürecine ilişkin bir kavramsal çerçeve çizildiği ifade edilebilmektedir. Dolayısıyla gençlik sürecinin geçirdiği dönem ve özellikler göz önüne alındığında, her dönemde

farklılaşan iktisadi ve toplumsal koşullar nedeniyle, gençlik çağına ilişkin mutlak bir sınır çizilmemiş ve gençlik özellikleri dönemin öne çıkan özellikler neticesinde şekillenmiştir (Lüküslü ve diğ., 2017, ss. 12-13). Bu bağlamda genel bir gençlik tanımı yapıldığında “çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olarak tanımlanmakta ve özdeşleşme, özerklik ve sorumluluk duygularının gerçekleşmesi ya da belirli bir düzeye ulaşmasıyla tamamlanan gelişim süreci” olarak ifade edilmektedir. Bu çerçevede toplum içerisinde kendini gerçekleştirme imkânı bulmuş, sorumluluk sahibi, bağımsız, geleceğe dönük amaç ve hedefleri olan ve bocalama dönemini atlatmış gençler yetişkinliğe geçiş yapmaktadır. Gençlik çağının bitişi ve yetişkinliğe geçiş ölçütlerini sıraladığımızda (Gökçe, 1971, s. 20):

- İktisadi bağımsızlığa sahip olmak,
- Toplumun ölçütlerine uygun bir değerler sistemini benimsemek,
- Toplumsal rollere ilişkin uygun davranışları göstermek,
- Aile kurmak,
- Sorumluluk sahibi olmak
- Gelir getirici ve kendi ve ailesinin gereksinimlerini karşılayabilecek bir işe sahip olmak olarak sıralanmaktadır.

Diğer bir yandan, günümüz toplumlarında, genç bireylerin yetişkinliğe adım atmalarına ilişkin küresel düzeyde bir kriz yaşanmakta ve günümüz gençlik çağı dönemi bir genişleme süreci içerisine girmektedir. Bu bağlamda, özellikle 90’lı yıllardan itibaren gelişmiş veya gelişmekte ülke fark etmeksizin küresel düzeyde yaşanan gerek emek piyasasında yapısal problemler gerekse eğitim sürecine yönelik problemlerin ortaya çıkması gençlik dönemiyle alakalı yeni özellikleri de beraberinde getirmiştir. Bu çerçevede gençlik çağının uzamasına ilişkin sorunları sıraladığımızda ise (Lüküslü ve diğ., 2017, ss. 14-15);

- Eğitim süresinin uzaması,
- Günümüzde eğitim öğretim faaliyetlerinin gençlere vasıf ve beceri kazandırmaktan uzak olması ve bu durumun eğitimden işe geçiş süresini arttırması,

- Emek piyasasında çözülemeyen yapısal problemlerin varlığı ve ülkelerin iktisadi büyümelerinin istihdam yaratma kapasitesi taşınamaması nedeniyle gençlerin uzun süreli işsizlik ve yoksulluk problemleriyle boğuşması,
- İş bulamayan ve gerekli gelirden yoksun gençlerin toplumun tükettiği genel kaynaklara ulaşamamaları dolayısıyla sosyal dışlanmaya maruz kalmaları,
- İşsizlik ve yoksulluk problemleriyle boğuşan gençlerin ebeveynlerinden bağımsız olma veya evlenip çocuk sahip olma gibi sorunlar, gençlerin toplumsal hayatta sorumluluk sahibi ve bağımsız bir birey olmalarında kısıt oluşturarak gençlerin yetişkinliğe geçiş süreçlerini uzatmıştır.

Dünya da çeşitli ülkeler bakımında gençlik sürecini belirlemede ülkelerin içinde bulunduğu sosyal ve iktisadi durumlar ve ülkelerin belirlediği politikalar gençlik yaş aralığı belirlemede etkindir ve bu durum ülkeler ve uluslararası kuruluşlar bakımından değişebilmektedir. Bu kapsamda Tablo 3.1’de ülkeler bazında gençlik dönemi yaş sınırları gösterilmiştir.

Tablo 3.1. Çeşitli Ülkelerde Gençlik Dönemi

Almanya	14-27
ABD	14-24
Avusturya	0-29
Azerbaycan	14-29
Birleşik Krallık	13-30
Finlandiya	0-29
Fransa	4-24
Güney Kore	9-24
Gürcistan	14-29
Hollanda	0-25
İsveç	13-25
İtalya	15-29
Japonya	0-30
Kanada	15-24
Rusya	14-30
Ukrayna	14-35
Yunanistan	15-35
Türkiye	14-29

Kaynak: Gençlik Araştırmaları Haber Bülteni, 2017; Aud, Ramani ve Frohlich, 2011

Örneğin Avustralya Ulusal Gençlik Stratejisi gençlerin eğitim, istihdam ve genç girişimci unsurlarını ele almıştır. Bu kapsamda gençlere yönelik çeşitli politika hedeflerinde gençlik tanımını “0-29” yaş grubunu gözeterek politikalarını sürdürmektedir. Diğer yandan Birleşik Krallık, gençlerin dezavantajlılıklarını arttıran etmenleri hedef alarak çeşitli politikalar geliştirmiş ve gençlik tanımını “13-30” yaş

olarak belirlemiştir. Finlandiya hükümeti, gençlerin sosyal dışlanmışlıklarını azaltma ve gençlerin katılımını güçlendirmeye yönelik politikalarla birlikte istihdam, cinsiyet eşitliği, bağımsız yaşama ve yeterlilik gibi birtakım kriterler belirleyerek gençlik hedef kitlesini “0-29” yaş arası olarak belirlerken; Fransa gençlik yaş kriterini diğer ülkelere nispeten daha düşük tutarak, “16-25” yaş arası olarak belirlemiştir. Fransa gençlik sürecini belirlerken diğer ülkelerle benzer politikalar güderek gençlerin sosyal dışlanma ve yoksulluklarını azaltmaya yönelik birtakım unsurları gözetmiştir (Gençlik Araştırmaları, 2017, ss. 6-14).

Uluslararası kuruluşların gençlik tanımların incelendiğinde ise; Birleşmiş Milletler çeşitli raporlarında gençlik tanımını “15-24” yaş arası olarak ele alırken (United National System, 2018, s. 8); Uluslararası Çalışma Örgütü “15-24” yaş arasındaki bireyleri genç olarak tanımlamıştır (Uluslararası Çalışma Örgütü, 12.02.2021).

Türkiye’de ise, Türkiye Gençlik ve Spor Bakanlığı genç tanımının biyolojik faktörler yerine sosyolojik etkenler gözetilerek tanımlanmasının gerektiğini ifade ederek; “14-29” yaş arasındaki bireyleri genç olarak ifade etmiştir (Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi, 2018: 4). Türkiye’de gençler üzerinde araştırmalarını sürdüren TÜİK ise, “15-24” yaş arasını genç nüfus olarak tanımlarken (TÜİK İstatistiklerle Gençlik, 2019); gençler üzerinde yaptığı çeşitli araştırmalarda Türkiye Gençlik ve Spor Bakanlığı’nın önerisini dikkate alarak, gençlik yaş tanımlaması üzerinde esneklik göstererek, “15-29” yaş arası üzerinde gençlik çalışmalarını sürdürmektedir (TÜİK Gençlik İstatistikleri, 2018). Diğer bir yandan TÜİK, Avrupa Birliği uyum çerçevesinde “Gençlerin İşgücü Piyasasına Geçiş Araştırma Sonuç” raporunda ise gençleri “15-34” yaş grubu olarak ele almıştır (TÜİK, 2016).

3.1.1.2. Gençlik sorunları

Gençlik döneminde birey, toplum içerisinde yerini konumlandırmada, arayış ve bocalama yaşarken aynı zamanda geleceğe yönelik bir belirsizliğin hakim olduğu ve tam olarak bağımsız olmadığı bir süreçten geçmektedir. Bu dönemde genç, tüm bu geçiş süreçlerini yaşarken birtakım engeller ve sorunlarla karşılaşmaktadır (Gökçe, 1971: 20). Nitekim gençler toplumsal sahada, içinde bulunduğu topluma uyum sağlama, ayrımcılık, sosyal dışlanma, sağlık ve eğitime yeterli düzeyde erişememe, fırsat eşitsizliği, beslenme ve barınma problemleriyle yüz yüze gelirken; iktisadi sahada, işsizlik, yoksulluk, emek piyasasının gerektirdiği bilgi ve beceriye sahip

olamama gibi problemlerle boğuşmaktadır. Genç bireylerin karşılaştığı bu problemler ileriki safhada yetişkinliğe geçiş süreçlerinin uzamasına ve toplumsal hayatın gerektirdiği uygun rol ve beklentileri gerçekleştirmesine kısıt oluşturmaktadır (Emirgil, 2019).

Gençlik döneminde bireyler dönemin toplumsal siyasal ve kültürel özelliklerine bağlı olarak birtakım sorunlar ve uyumsuzluklar yaşamaktadır. Özellikle her toplumun içinde bulunduğu sosyoekonomik durum, kültürel değişimler ve yaşadıkları ülkenin gençlere sunduğu imkanlar farklılaşmakta, bu durum ise toplumun dinamik kesimi gençleri etkilemekte ve gençlerin sorunlarını belirginleştirmektedir. Bu bağlamda gençlik sorunları her dönemde toplumsal değişimlerden etkilenmektedir. Diğer yandan son dönemlerde gençlerin sorunlarının kaynağı bazı araştırmacı ve yazarlar tarafından dört faktöre bağlanmıştır (Kurttaş, 2017, ss. 516-527):

- Aile değerler ve toplum değerlerinin zamanla değişim göstermesi ve çatışması gençlerin sorunlarını arttırmaktadır,
- Her toplumun sahip olduğu kültürel ve sosyal yapı, gençlerin davranışlarını şekillendirmekte ve gençlerin uyum problemleri ortaya çıkarmaktadır,
- Toplumsal yapı ve kurumların birbirleri ile ilişkileri ve toplumsal değişim gençlerin içinde bulunduğu toplumla uyum problemlerini gün yüzüne çıkarmakta ve gençlerin toplumla çatışmasına neden olmaktadır,
- Her ülkenin ve toplumun gençlere sunduğu imkanlar, eğitim fırsatları, istihdam durumu gençleri etkileyen en önemli nedenlerin başında gelmektedir

Bu bağlamda çalışmanın bu bölümünde konumuz ile ilişkili olarak gençlerin yaşadıkları temel sorunlar olan işsizlik, istihdam, eğitim ve yabancılaşma konuları üzerinde durulacaktır.

3.1.1.2.1. Yabancılaşma

Teknolojinin hızla gelişim göstermesi, toplumların sosyo ekonomik yapısını ve olanaklarını hızla etkilemiş ve sosyal değişimine zemin hazırlamıştır. Bu durum bireylerin geleneksel yapısını, değerler sistemini etkileyerek gençler ve ebeveynler arasındaki değer yargılarını farklılaştırmıştır. Gençler ve ebeveynler arasındaki bu değer yargıları farklılaşması, kuşak çatışmasını tetikleyerek gençlerden beklenen rol

ve davranış biçimlerinin uygulanmaması problemini ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda ebeveynler, gençlerin içinde bulunduğu dönemi ve yaşını dikkate almaksızın, kendi davranış ve kurallarını benimsemelerini istemiş ve bireyler gençlerden kendi amaçlarını gerçekleştirmelerini beklemiştir. Diğer yandan gençler, kendi yaşamlarını düzenlemek, bağımsız olmak ve kendi yaşatlarının benimsediği tutum ve davranışlara uygun bir şekilde hayatlarını devam ettirmek istemektedir. Dolayısıyla aradaki bu çatışma gençlik sorunlarının temel nedeni olarak görülmektedir (Gökçe, 1971).

Ebeveyn ve gençlik arasındaki bu çatışma gençlerde önemli bir problem olan yabancılaşma sorunsalını ortaya çıkarmaktadır. Yabancılaşma, toplumdan uzaklaşma olarak tanımlanmakla beraber, bireyin yalnızlaşması ve kendisini ait olduğu toplumdan izole ederek kendi kabuğuna çekilmesi olarak ifade edilmektedir (Aydın, 2019). Gençlerde yabancılaşma ise, gençlerin ait olduğu topluma yönelik, psikolojik, toplumsal, ekonomik ve siyasal yönlerden bütünleşememesi olarak ifade edilmektedir. Gençlik yabancılaşmasının nedenlerine bakıldığında ise, kuşaklar arası çatışma, hızlı toplumsal değişmelere gençlerin ayak uyduramaması ve toplumsal-kültürel belirsizlik olarak sıralanmıştır. İşsizlik ve eğitilmiş gençlerin iş bulamaması sorununu da Tezcan bir çalışmada yabancılaşmanın nedeni olarak ifade etmiştir. Tezcan'a göre; plansız bir şekilde üniversiteye alımın gerçekleştirilmesi ve eğitilmiş gençlerin eğitim gördükleri alanda istihdam edilememesi sorununu ortaya çıkararak, gençleri ileride geleceklerini belirsiz, güvensiz olarak görmelerine neden olarak toplumsal yabancılaşmaya yol açacağını ifade etmiştir (Tezcan, 1991).

Gençlerde yabancılaşmaya yol açan bir diğer etmen, ücret ve çalışma koşullarıdır. Ücret kişilerin hayatlarını idame ettirebilmelerini ve toplumsal hayata katılım sağlayabilmelerine yardımcı olur. Aynı zamanda çalışma karşılığında elde edilen ücret kişilerin toplumsal statü elde etmelerini sağlar. Fakat bireylerin özellikle gençlerin, emeğini arz etmeleri sonucunda elde ettikleri ücret geliri düşük düzeyde olması işe yabancılaşmalarına neden olmaktadır. Yabancılaşmaya neden olan bir diğer etken çalışma koşullarıdır. Belli bir eğitim düzeyi sonrasında iş hayatına katılım sağlayan gençlerin, işine karşı gerekli motivasyon ve verimi sağlayabilmek için yaptığı iş üzerinde kontrol sahibi olma, inisiyatif alabilme, çalışma saatlerini düzenleyebilme ve sağlıklı koşullarda çalışması önem arz etmektedir. Fakat, iş yükünün fazla olması,

uzun çalışma saatlerinin varlığı ve bireyin işi üzerinde kontrol gücünün zayıf olması motivasyonu ve verimini etkileyerek işine yabancılaşmasına neden olmaktadır (Ören, 2014).

3.1.1.2.2. İstihdam ve İşsizlik

İşsizlik “Çalışma istek ve gücünde olup, piyasadaki cari ücret haddinde çalışmak isteyen, fakat makul ve uygun iş bulamayan kimseye işsiz, bu olguya işsizlik” denilmektedir. Bir kişinin işsiz sayılabilmesi için üç unsura sahip olması gerekmektedir. Bu kapsamda bir kişinin işsiz sayılabilmesi için referans dönemi içerisinde ücretli olarak istihdam edilmemesi ya da kendi hesabına çalışıyor olmaması gereklidir. Ayrıca kişinin son üç ay içerisinde iş arama kanallarından en az birini kullanmış olması gereklidir ve kişi işe başlamaya hazır olmalıdır. Fakat işsizlik içerisinde sayılan bu üç kriter 1982 yılında uluslararası standartlarda yapılan bir değişiklikle belirli koşullar altında iş arama kriterinin dikkate alınmayacağına karar verilerek değiştirilmiş ve esnekleştirilmiş işsizlik tanımı geliştirilmiştir. Bu kapsamda esnekleştirilmiş işsizlik tanımı işi olmayan, işe başlamaya hazır olan, ancak iş aramayanları da kapsamaktadır. Aynı zamanda söz konusu tanıma uzun süre iş arayıp da iş bulma ümidi kalmayan kişiler olan yani ümidi kırılmış işsizler de dahil edilmiştir (Mahiroğulları ve Korkmaz, 2013, s. 24).

Gençlerde görülen işsizliğin yaygınlığı konusunda iki önemli durum öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki gençlerin sahip oldukları eğitim seviyesinin işgücü piyasası taleplerine uygun olmaması; diğeri ise ücret ve nitelik uyumsuzluğudur. Bu kapsamda gençler sahip oldukları eğitime uygun alanda iş arama sürecine katılmaları nedeniyle iş arama sürecinde daha seçici olabilmekte ve aynı zamanda yüksek ücret seviyelerinde iş aramaya devam etmeleri özellikle eğitilmiş gençlerin işsizliğini arttırmaktadır. Bir diğer neden ise, gençlerin sahip oldukları nitelikler ile talep ettikleri ücret haddi arasındaki uyumsuzluktur. Bu kapsamda yeni mezun olmuş gençler, yüksek ücret düzeylerinde iş bulma süreçlerini sürdürmekte ve işsizlik sürelerini uzatmaktadır. Diğer yandan genç emeğinin istihdama katılmaması talep yönünden incelendiğinde ise, işverenlerin işe alım sürecinde tecrübeli bireyleri tercih etmesi ve iktisadi daralma dönemlerinde olası maliyet kayıplarını azaltmak için tecrübeli ve kıdemi olan çalışanlar yerine gençleri işten çıkarması gençlerin işsizlik problemini arttırmıştır (Bayrakdar ve İncekara, 2013).

Tablo 3.2’de genç işsizliğin yüksek olmasının talep yönlü ve arz yönlü nedenleri verilmiştir.

Tablo 3.2. Genç İşsizliğinin Yüksek Olmasının Nedenleri

Genç işsizliğin Nedenleri	Talep yönlü	Arz yönlü
Mevcut İşler	İktisadi koşullar nedeniyle iş azlığı	Düşük nitelikli işlerin bolluğu
Ücretler	Asgari ücretin ve diğer düzenlemelerin düşük nitelikli işlerin sayısını azaltması	Genç işgücünün yüksek ücret talepleri
Mobilite	Kısa süreli geçici işlerin işsizlik oranlarını yükseltmesi	Genç işgücünün yüksek mobilitesi
Tavırlar	Genç işgücünün gelecek beklentisi yüksek olan işlere yönelmesi, İşverenlerin ayrımcı davranışları genç işgücünü işe yönelik talebini azaltması	İşgücü piyasasında geçerli olan ücret düzeyinde genç işgücünün boş zamanı tercih etmesi, Genç işgücünün iş ahlakının zayıf bulunması
Nitelikler	İşgücü piyasasında aranan nitelik istihdama katılmayla elde edilir	Genç işgücünde eğitim ve tecrübe eksikliği
Genç nüfusun hızlı artışı	İşgücü piyasası genç işgücü için belli dönemlerde özellikle yaz döneminde istihdam olanağı sunması	Genç nüfusun artış göstermesi genç işsizliğini arttırması
Alternatif işler	Genç işgücü yasal olmayan yeraltı faaliyetlerinden yüksek gelir elde etme imkanına sahip olması	

Kaynak: Gündoğan, 1999

Çalışma hayatına giremeyen genç, yeni bir sosyal kimlik ve statü elde edemez. Gençlerin işsizlik sürecinin getirdiği maddi getiriye elde edememesi gençleri gerekli gelirden yoksun bırakmasının yanında çalışma hayatının getireceği sosyalleşme ve iş tecrübesinin kazanılmasını da engellemektedir (Gündoğan, 1999). İşsizliğin yüklediği bir diğer maliyet, uzun süreli işsizliğe bağlı olarak bireylerin mesleki becerilerinin azalmasıdır. Özellikle uzun süreli işsizlik, kişilerin tekrar aynı verimliliğe ve beceri düzeyine dönmesini zorlaştırmaktadır (Biçerli, 2005). Aynı zamanda işsiz kalan bireyler, formel istihdam düzeyinde iş bulmadığı için düşük ücret düzeylerinde enformel sektörde emeğini arz etmeye yönelmektedir. Bu durum gelir yoksulluğuna neden olmasının yanı sıra bireyi formal iş piyasasının getirdiği iş güvencesi ve sosyal güvenlik şemsiyesi altında yer almasını engellemekte ve sağlık risklerinin getirdiği maliyetlere de katlanmasına neden olmaktadır (Akalin, 2006).

İstihdam, çeşitli çalışmalarda farklı biçimlerde tanımı mevcut olmakla birlikte genel olarak “insan gücünün hizmet sürecinde kullanılması” anlamına gelmektedir. Daha geniş anlamıyla iktisadi olarak istihdam “çalışma ve gelir elde etme kararında olan bireylerin, hizmetlerinden faydalanılmak üzere, iradi ve ihtiyari olarak çalıştırılmaları” olarak tanımlanmaktadır. Teknik olarak istihdam ise dar ve geniş anlamda tanımlanmaktadır. Dar anlamda istihdam “emeğin üretim sürecinde girdi olarak kullanılması” iken; geniş anlamda istihdam “tüm üretim faktörlerinin üretim sürecinde kullanılması” olarak ifade edilir (Işığışok, 2011, ss. 19-20). İstihdam konusunda çeşitli çalışmalarda iki önemli kavram öne çıkmaktadır. Bu kavramlardan biri olan prodüktif (üretken) istihdam “mal veya hizmet olarak ürün artışı sağlayan, istihdam edilen bireye üretime katılması karşılığında insan onuruna yakışır bir gelir ile saygınlık getiren ve devamlılık gösteren” istihdamdır (Işığışok, 2019, s. 119). Bir diğeri ise eksik istihdamdır eksik istihdam, “kişinin istihdamının belirlenmiş haftalık çalışma süresinden daha az olması, buna bağlı olarak düşük ücret alması, işgörenin vasfının yapılan işin niteliğine uymaması nedeniyle verimsiz çalışması” olarak belirtilmektedir (Mahiroğulları ve Korkmaz, 2013, s. 7). Bu kapsamda eksik istihdamın boyutları şu şekildedir (Doğan, 2015, s. 29):

- Kişi, işin gerektirdiğinden daha fazla eğitim seviyesine sahiptir,
- Kişi, aldığı eğitim dışında bir alanda gönülsüz olarak çalışmaktadır,
- Kişi, işin gerektirdiğinden daha fazla iş deneyimine ve niteliğine sahiptir,
- Kişi, gönülsüz olarak yarı zamanlı, geçici veya kesintili istihdama katılmaktadır
- Kişi, bir önceki işinden %20 veya daha az kazanmaktadır. Fakat çalışmaya hayatına yeni başlayanlar için aynı mesleki nitelikteki kişilerden %20 daha az kazanma koşulu aranmaktadır.

Eksik istihdam, tarım sektöründe istihdamın ağırlıklı olduğu ve işsizlik sigortasının bulunmadığı ülkelerde önemli bir problem olarak öne çıksa da son dönemlerde eğitilmiş işgücünün kendi niteliklerine uygun olmayacak şekilde istihdama katılmaları eğitilmiş eksik istihdam kavramını öne çıkarmıştır. Yüksek eğitimlilik, yüksek niteliklilik ve düşük faydalanılma gibi kavramların da yerine kullanılan eğitilmiş eksik istihdam, eğitim politikalarının ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda planlanmaması doğrultusunda mezun olan gençlerin eğitim aldıkları alana yönelik iş bulamamaları

sonucunda ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan gençlerin de kendi eğitim ihtiyaçlarına yönelik doğru bir saptama yapmamaları ve sadece puanlarının yeterli geldiği bölümde eğitim görmeleri yani kendi ilgi ve alanlarına yönelik eğitime öncelik vermemeleri de yükseköğretim mezuniyeti sonrasında kendilerine uygun iş bulamamalarına neden olarak, eğitilmiş işsizlik ve eğitilmiş eksik istihdam problemlerini ortaya çıkarmaktadır (Özkır, 2020).

Bu kapsamda gençlerde istihdam ve işsizlik problemlerine neden olan etmenler sıralandığında (Calderon, 2004, s. 65; Işık, 2016, s. 136);

- Eğitim sürelerinin uzamasıyla gençlerin işgücü piyasasına geçiş sürelerinin artması gençlerin istihdama girişini etkilerken;
- Deneyim Yetersizliği
- Eğitimin emek piyasasının gerektirdiği bilgi ve beceriden yoksun olması,
- Ülkelerin sahip olduğu iktisadi yapı ve konjonktürel durum gençlerin istihdamını etkilerken bu durum aynı zamanda onların gelir elde etmelerini, maddi yoksunluklarını azaltmalarını ve aynı zamanda tüketime katılamamalarından ötürü sosyal dışlanma risklerini de arttırmaktadır.

Küresel düzeyde gençlerin işgücü piyasası durumu incelendiğinde ise sorunun ne kadar büyük olduğu görülecektir. Bu bağlamda Tablo 3.3’de küresel düzeyde 15-24 yaş arası gençlerin durumu gösterilmektedir.

Tablo 3.3. Küresel Düzeyde İşgücü Piyasası, 15-24 Yaş, 2019

Nüfus	1,273 Milyon	Aşırı Yoksul	% 13
Potansiyel İşgücü	41 Milyon	Orta Derecede Yoksul	% 17
İşsiz	68 Milyon	Yoksul Olmayan	% 71
Çalışan	429 Milyon	Kayıtlı İstihdam	% 23
İşgücü Dışında	735 Milyon	Kayıt dışı İstihdam	% 77
Ne İşgücünde Ne Eğitimde	267 Milyon	Ücretli ve Maaşlı İşçiler	% 54
İstihdam	429 Milyon	İşverenler	% 1
İstihdam da Olmayan Fakat Eğitimde Olanlar	509 Milyon	Aile Hesabına Çalışanlar	% 26
		Kendi Hesabına Çalışan	% 20

Kaynak: ILO, 2020

Tablo 3.3’e göre, küresel düzeyde 1,273 milyon 15-24 yaş arası genç bulunmaktadır. Bu sayının 41 milyonu potansiyel genç işgücünü ifade etmektedir. Küresel düzeyde 429 milyon genç istihdam halinde olsa da 68 milyon gencin potansiyel olarak emek

piyasasında aktif olmadığını göstermektedir. Yine Tabloda önemli bir veri olan ne istihdam da ne eğitimde da olan gençlerin sayısıdır. Ne istihdamda ne eğitimde olan gençlerin sayısının 267 milyon kişi olduğu belirtilmiştir. Diğer bir yandan istihdam da olmayan fakat eğitimde olanların sayısı çalışan genç işgücünü geçerek 509 milyon olarak tabloda yerini almıştır.

Küresel düzeyde genç yoksulluğu oranları incelendiğinde, işsizliğin ve istihdam probleminin yoksulluğa yansıdığı çok açık bir şekilde görülecektir. Nitekim, küresel düzeyde 15-24 yaş arası gençlerin %13'ü aşırı yoksul olarak yer almaktadır. Orta derecede yoksul olan gençlerin oranı %17 olarak ifade edilmiştir.

Genç işsizliği oranları bölgesel düzeyde incelendiğinde Kuzey Afrika ve Arap Devletleri'nde yoğunlaştığı görülecektir.

Tablo 3.4. Küresel Düzeyde Genç İşsizlik Oranları, %, 2019-2021

Bölge	Alt Bölge	Toplam Genç, %			Genç Erkek, %			Genç Kadın		
		2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Dünya		13,6	13,7	13,8	14,0	14,0	14,1	13,0	13,1	13,2
Afrika	Kuzey Afrika	30,2	29,8	29,6	26,4	25,7	25,3	39,6	39,8	40,3
	Sahra Altı Afrika	8,7	8,7	8,7	8,2	8,3	8,3	9,2	9,2	9,1
Amerika	Latin Amerika ve Karayipler	17,9	18,0	18,1	15,2	15,2	15,4	22,0	22,1	22,2
	Kuzey Amerika	8,8	9,1	9,4	9,9	10,1	10,4	7,6	8,1	8,4
Arap Devletleri	Arap Devletleri	22,9	23,0	22,9	19,7	19,8	19,6	42,2	42,1	42,5
Asya ve Pasifik	Doğu Asya	9,8	10,0	10,2	10,8	11,0	11,1	8,7	8,9	9,0
	Güney Doğu Asya ve Pasifik	10,5	10,9	11,0	10,3	10,6	10,7	10,8	11,2	11,5
	Güney Asya	18,7	18,8	18,9	18,7	18,9	19,0	18,4	18,5	18,6
Avrupa ve Merkez Asya	Kuzey, Güney ve Batı Avrupa	14,8	14,8	15,1	15,8	15,6	15,9	13,8	13,9	14,2
	Kuzey Avrupa	14,9	14,4	14,2	14,6	14,1	13,9	15,3	14,8	14,5
	Merkez ve Batı Asya	17,8	17,5	17,7	16,6	16,6	17,0	19,7	19,0	18,9

Kaynak: ILO, 2020

Küresel düzeyde toplam genç işsizlik 2020 yılında, %13,7 olarak gerçekleşmiştir. Kuzey Afrika bölgesinde 2020 yılı yaklaşık %29 olan toplam genç işsizlik oranı, bir

önceki yıla göre azalma göstermiştir. Aynı bölgede cinsiyet bazında genç işsizlik oranına bakıldığında genç kadınların işsizlik oranı genç erkeklerin işsizlik oranından %10 civarında daha fazla olduğu yorumlanabilir. Bir diğer genç işsizlik oranlarının fazla olduğu bölge Arap ülkeleridir. Arap ülkelerinde toplam genç işsizlik oranları genel itibariyle %20 civarlarında olduğu görülmekle beraber, genç kadın işsizlik oranı %40 civarında olduğu görülmektedir.

Tablo 3.5. Küresel Düzeyde Cinsiyete Göre Genç İstihdamı Oranları, %, 1999-2023

Bölge	Alt Bölge	Toplam Genç, %			Genç Erkek, %			Genç Kadın		
		1999	2019	2023	1999	2019	2023	1999	2019	2023
Dünya		46,4	35,6	34,6	54,2	42,2	41,0	38,4	28,5	27,8
Afrika	Kuzey Afrika	25,4	19,2	18,7	36,9	28,1	27,9	13,5	9,8	9,1
	Sahra Altı Afrika	47,9	44,1	43,6	49,8	46,3	45,9	46,0	41,8	41,3
Amerika	Latin Amerika ve Karayipler	45,3	40,1	39,3	57,5	49,1	48,1	33,2	30,8	30,2
	Kuzey Amerika	56,3	47,9	45,9	58,1	47,8	45,8	54,4	48,1	46,1
Arap Devletleri	Arap Devletleri	27,8	21,4	20,7	44,4	36,7	35,4	10,2	4,8	4,6
Asya ve Pasifik	Doğu Asya	62,2	40,8	39,1	62,0	41,5	39,6	62,5	40,0	38,4
	Güney Doğu Asya ve Pasifik	51,5	42,4	41,2	57,8	48,9	47,7	45,0	35,6	34,4
	Güney Asya	38,1	25,7	24,8	55,2	38,5	37,3	19,5	11,6	11,1
Avrupa ve Merkez Asya	Kuzey, Güney ve Batı Avrupa	38,9	37,3	36,1	42,3	38,8	37,6	35,4	35,7	34,6
	Kuzey Avrupa	32,2	27,4	25,1	35,6	30,6	28,0	28,7	24,0	22,0
	Merkez ve Batı Asya	37,7	35,4	34,3	45,9	43,9	42,3	29,5	26,5	25,9

Kaynak: ILO, 2020

Tablo 3.5’de küresel düzeyde bölgesel genç istihdam oranları verilmiştir. Dünya düzeyinde genç istihdam oranı 1999 yılında %46,4 iken 2019 yılında %35,6 ve 2023 yılında %34,6 olacağı öngörülmüştür. Bir önceki tabloda genç işsizlik oranlarının yüksek olduğu bölgeler bu tabloda ele alınarak yorumlandığında istihdam oranlarının yüksek olmayışı verilen oranları da desteklemektedir. Nitekim İşsizlik oranlarının yüksek olduğu Kuzey Afrika ülkesine bakıldığında toplam genç istihdam oranı 1999 yılında %25,4 iken 2019 yılında %19,2 ve 2023 yılında %18,7 olarak öngörülmüştür. Aynı şekilde Arap Devletleri genç istihdam oranları incelendiğinde Kuzey Afrika

Bölgesiyle benzer bir tablo çizmektedir. Arap devletlerinde toplam genç istihdam oranı 1999 yılında %27,8; 2019 yılında %21,4 ve 2023 yılında %20,7 olarak öngörülmüştür. Cinsiyet bazında bakıldığında ise Arap Devletlerinde, genç kadın istihdam oranları oldukça düşük düzeyde seyretmektedir.

Tablo 3.6. Türkiye’de 15-24 Yaş Arası İşgücü Göstergeler, 2019-2020, %

	Toplam			Erkek			Kadın		
	2019	2020	Fark	2019	2020	Fark	2019	2020	Fark
İşgücüne Katılma Oranı	44,4	39,1	-5,3	55,9	50,1	-5,8	32,6	27,5	-5,1
İstihdam Oranı	33,1	29,2	-3,9	43,4	38,8	-4,6	22,6	19,2	-3,4
İşsizlik Oranı	25,4	25,3	-0,1	22,5	22,6	0,1	30,6	30,3	-0,3
Ne Eğitimde Ne İstihdamda	26,0	28,3	-2,3	18,3	21,2	2,9	34,0	35,7	1,7

Kaynak: TÜİK İşgücü İstatistikleri, 2020

Tablo 3.6’da Türkiye’de 15-24 Yaş arası gençlerin işgücü göstergeleri verilmiştir. Tablo incelendiğinde, işgücüne katılma oranı toplamda 2019 yılında %44,4 iken 2020 yılında azalma göstererek %39,1 olarak gerçekleşmiştir. Cinsiyet bazında bakıldığında, 2020 yılı erkek işgücüne katılma oranı %55,9 iken kadınlarda %32,6 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 3.6’ya göre istihdam oranları ve işsizlik oran verilerinin birbirine yakın olduğu görülmektedir. 2020 yılı istihdam oranı toplamda %29,2 iken; aynı kategoride işsizlik oranı %25,3 olarak gerçekleşmiştir. Cinsiyet bazında bakıldığında ise, 2020 yılı erkek istihdam oranı %38,8 iken kadın istihdam oranı %19,2 olarak gerçekleşmiştir. İşsizlik oranları ise 2020 yılı erkeklerde %22,6 olarak gerçekleşirken; kadınlarda %30,3 olarak erkeklerle oranla yüksek seviyede olduğu görülecektir. Kadın işgücüne katılma oranlarının erkek işgücüne katılma oranlarının gerisinde kalması kadınların toplumsal rolleri gereği ev içi sorumluluklarına öncelik vermesi ve özellikle eğitilmiş kadınların iş arama sürecinde ayrımcı muameleye maruz kalması işsizlik oranlarını yükseltmekte ve istihdam oranlarını azaltmaktadır (Es ve Güven, 2018).

Ne eğitimde ne istihdamda olanların oranları incelendiğinde gerek kadınlarda gerekse erkeklerde kayda değer bir paya sahip olduğu yorumlanabilir. Nitekim 2020 yılında ne eğitimde ne istihdamda olanların toplam payı %28,3’tür. Aynı yılda aynı kategoride erkeklerde, %21,2 iken kadınlarda %35,7 olarak gerçekleşmiştir.

3.1.1.2.3. Eğitim

Eğitimin tek bir amacı yoktur, aksine eğitim sosyal, ekonomik ve toplumsal her alanda hizmet vermektedir. Topluma faydalı insan yetiştirmek, onları yönlendirmek, bilgilendirmek, davranışlarını biçimlendirmek, işgücüne nitelik kazandırmak, toplumsal düzeni kurmak, eşitsizlikleri azaltmak, sağlık şartlarını iyileştirmek ve ekonomik büyümeyi hızlandırmak eğitimin amaçları arasında sıralanabilir. Eğitim bireylerin toplumsal yaşama uygun ve faydalı bir şekilde yetiştirilmesi, yönlendirilmesi, bilgilendirilmesinin yanı sıra emek piyasasının gerektirdiği bilgi ve beceriyi kazandırma da önemli bir unsur olarak karşımızda çıkmaktadır. Ayrıca bireylerin emek piyasasına katılımını kolaylaştıran ve onları refaha götürecektir bir unsurdur (Çokgezen ve Erdene, 2015).

Üniversite düzeyinde eğitim ise, günümüz iktisadi koşullarının gerektirdiği farklı orta/üst seviyede niteliklere sahip bireyleri yetiştirme amacı taşımaktadır. Bu kapsamda günümüzde, farklı seviyelerde vasıf gerektiren çok farklı işlerin mevcut olması aynı zamanda teknolojik gelişmeyle beraber ihtiyaç duyulan vasıf ve işlerin değişmesi yükseköğretim düzeyinde eğitimin nitelik/nicelik açısından verimli olmasını gerekli kılarken; aynı zamanda eğitimin günümüz koşullarına uyarlanması önem kazanmıştır. Bu çerçevede eğitim sisteminin, işgücü piyasasına uygun bir şekilde yapılandırılması ve bireylerin hangi türde ve ne türde bir vasa sahip olacakları noktasında bir planlama yapılabilmesi gereklidir. Nitekim eğitim planlamasına yönelik uygun politikalarının gerçekleştirilememesi bireylerin yeterli vasa sahip olma derecelerini azaltarak istihdam koşullarını etkilemektedir. Bu durum gençlerin ücret düzeylerini azaltarak, çalışma koşullarını da kötüleştirmektedir (Tatlıyer, 2020).

Bu bağlamda eğitim, gençlerin istihdam koşullarını etkileyebildiği gibi refah durumlarını da etkileyerek, eğitim-işsizlik-yoksulluk arasındaki ilişkisinde kilit rol oynayabilmektedir. Nitekim gençlerin refaha kavuşmada ve geleceğe güvenle bakabilme noktasında eğitimi önemli bir faktör olarak nitelendirdiği çeşitli çalışmalarda ifade edilmektedir. Diğer yandan günümüzde gençlerin toplumla uyum problemlerinin ortaya çıkması, yabancılaşması ve uzun süreli işsizlik ve yoksulluk sorunlarının ortaya çıkması; eğitim niteliğinde istenilen düzeye gelineemediğini, eğitimin ezberci yönünün ağır bastığı, yenilikçi uygulamalarının olmadığı ve emek

piyasasındaki iş imkanlarının eğitim faaliyetleri arasındaki uyumsuzluğun nedeni olduğunu göstermektedir (Güner, 2016).

Eğitim-işsizlik arasındaki diğer bir ilişkiye odaklanıldığında ise, nitelik uyumsuzluğu ve gençlerin ücrete ilişkin davranışlarıdır. Bu bağlamda eğitimden işe geçiş sürecinde gençlerin kendilerine verilen ücrete razı olmamaları ve tatmin oldukları ücrete ulaşmaya kadar istihdam dışında kalmayı tercih etmeleri eğitilmiş gençlerin işsizlik sürelerini uzatmaktadır. Diğer yandan eğitilmiş gençlerin işsiz kalma sürelerinin uzaması nedeniyle meslek sahibi olma ve nitelikleri doğrultusunda iş bulamamaları arasındaki ortaya çıkan boşluk onları farklı mecralara itmektedir. Nitekim niteliklerinin yetersiz olduğunu düşünen gençlerin bazıları, kendilerini geliştirebilmek için lisansüstü eğitime katılarak işsizlik statüsünden çıkmakta ve istihdama katılmayı ertelemekteyken gençlerin diğer kısmı ise kendi eğitim ve vasıflarının altında düşük ücretlerde emeğini arz etmektedir (İzgi, 2012).

Aynı zamanda gençlerin nitelikli eğitime kavuşamamaları da önemli bir sorunsaldır. Günümüzde eğitim kurumlarının artması fakat bu kurumların gerekli nitelikten uzak oluşu gençlerin ileriki yaşamlarında çözülemez bir problem olarak karşısına çıkmaktadır. Nitekim Barry bir çalışmada bu konuya ilişkin yaklaşımını, fırsat eşitsizliği çerçevesinde ele alarak açıklamıştır. Barry, düşük gelirli ailelerden gelen çocukların üniversiteye erişiminin arttığından bahsetmekle beraber, bu öğrencilerin nitelik olarak iyi nitelikli olmayan okullarda eğitim gördüklerini ve sonuçta bu durumun statüsü düşük işlerde iş bulmalarına neden olacağını açıklayarak konuya farklı bir açıdan bakmıştır. Barry, özellikle ebeveyn yoksulluğunun, çocukların sosyal olarak nitelikli bir eğitime erişimlerinde önemli bir kısıtlayıcı unsur olduğu sonucuna varmıştır (Barry, 2017).

3.1.2. Genç yoksulluğu kavramsal çerçeve

Genç yoksulluğu çeşitli akademik çalışmalarda yeterli düzeyde yer alamasa da ülke politikalarında gençlik yaş tanımları belirlenirken, gençlerin işsizlik eğitim, sosyal dışlanma ve yoksulluk boyutları gözetilerek yaşadıkları sorunlara dikkat çekilmiş ve gençlere yönelik bu sorunları çözecek politikalara ağırlık verilmeye başlanmıştır. Bu çerçevede genç yoksulluğu sorununa politikalar düzeyinde dolaylı olarak son dönemlerde ağırlık verilmeye çalışıldığı görülmektedir.

Genç yoksulluğuna yönelik belirli ve sınırları çizilen bir tanım bulunmamakla birlikte Eurostat genç yoksulluğunu “Eşdeğer kullanılabilir gelire sahip hanehalkı içerisinde yaşayan 18-24 yaş arası gençlerin toplam nüfusla karşılaştırıldığında, ulusal medyan eşdeğer harcanabilir gelirin (sosyal transferlerden sonra) %60’ın altında kalanların payı” olarak tanımlamıştır (EU Youth Report, 2012, s. 277). Eurostat genç yoksulluğuna yönelik tanımlamalar kullanırken sosyal dışlanma bağlamında genç yoksulluğunu açıklamaya çalışmış ve genç yoksulluğu tanımlamalarını birkaç kategoriye ayırmıştır. Ayrıca, genç yoksulluğu tanımlamaları hanehalkı üzerinden açıklanarak, genç yoksulluğu üzerinde belirli bir çerçeve çizilmeye çalışılmıştır. Tablo 3.7 incelendiğinde ise genç yoksulluğu tanımlamalarının göstergeleri; yoksulluk riski veya sosyal dışlanma oranı, yoksulluk riski oranı, ağır maddi yoksunluk oranı, çok düşük iş yoğunluğu olan hanelerde yaşayan gençler, toplam nüfusa kıyasla gençlerin (18-24) tıbbi bakım için kendi bildirdiği karşılanmamış ihtiyaçları olan gençler ve ne eğitimde ne istihdamda olmayan gençler kategorilerinde ele alınmıştır. Eurostat genç yoksulluğu yaş kriterinde ise 18-24 yaş grubunu dikkate almıştır. Bu kapsamda genç yoksulluğu tanımlamaları;

Yoksulluk riski ve sosyal dışlanma oranı “yoksulluk riski altında olan ve / veya ciddi ölçüde maddi yoksunluk içinde olan ve / veya toplam nüfusa kıyasla çok düşük iş yoğunluğu olan bir hanede yaşayan gençlerin (18-24) oranı” olarak tanımlanmaktadır (Tablo 3.7)

Yoksulluk riski oranı “Eşdeğer kullanılabilir gelire sahip ailelerde yaşayan gençlerin (18-24) toplam nüfusa kıyasla ulusal medyan eşdeğer harcanabilir gelirin (sosyal transferlerden sonra) % 60’ının altında olan payı” olarak tanımlanmaktadır (Tablo 3.7).

Ağır maddi yoksunluk oranı “Aşağıdaki dokuz maddeden en az üçünü karşılayamayan nüfusun yüzdesi: 1) kira, ipotek veya elektrik faturalarını ödemek için; 2) evlerini yeterince sıcak tutmak; 3) beklenmedik masraflarla yüzleşmek; 4) düzenli olarak et veya protein yemek; 5) tatile gitmek; veya satın alma emri veremeyenler: 6) TV 7) Buzdolabı, 8) Araba, 9) Telefon; toplam nüfusa kıyasla” olarak tanımlanmaktadır (Tablo 3.7).

Çok düşük iş yoğunluğu olan hanelerde yaşayanlar “Toplam nüfusa kıyasla çok düşük iş yoğunluğuna sahip hanelerde yaşayan gençlerin (18-24) payı (yetişkinlerin geçen

yıl toplam çalışma potansiyellerinin% 20'sinden az çalıştığı haneler)” olarak tanımlanmaktadır (Tablo 3.7)

Toplam nüfusa kıyasla gençlerin (18-24) tıbbi bakım için kendi bildirdiği karşılanmamış ihtiyaç ise “Aşağıdaki 3 nedenden ötürü kendi kendine bildirilen karşılanmamış tıbbi bakım ihtiyacı: mali engeller + seyahat etmek için çok uzağa + toplam nüfusa kıyasla bekleme süreleri” olarak ifade edilirken; aynı zamanda ne eğitim faaliyetinde bulunan ne de istihdama katılan gençler de genç yoksulluğu tanımlamalarının içerisinde dahil edilmiştir (Tablo 3.7)

Tablo 3.7. Genç Yoksulluğu Tanımları

GÖSTERGELER		TANIM
Yoksulluk Riski veya Sosyal Dışlanma Oranı	Toplam Nüfusla Kıyasla 18-24 Yaş Arası Gençler	Yoksulluk riski altında olan ve / veya ciddi ölçüde maddi yoksunluk içinde olan ve / veya toplam nüfusa kıyasla çok düşük iş yoğunluğu olan bir hanede yaşayan gençlerin (18-24) oranı.
Yoksulluk Riski Oranı	Toplam Nüfusla Kıyasla 18-24 Yaş Arası Gençler	Eşdeğer kullanılabilir gelire sahip ailelerde yaşayan gençlerin (18-24) toplam nüfusa kıyasla ulusal medyan eşdeğer harcanabilir gelirin (sosyal transferlerden sonra)% 60'ının altında olan payı.
Ağır Maddi Yoksunluk Oranı	Toplam Nüfusla Kıyasla 18-24 Yaş Arası Gençler	Aşağıdaki dokuz maddeden en az üçünü karşılayamayan nüfusun yüzdesi: 1) kira, ipotek veya elektrik faturalarını ödemek için; 2) evlerini yeterince sıcak tutmak; 3) beklenmedik masraflarla yüzleşmek; 4) düzenli olarak et veya protein yemek; 5) tatile gitmek; veya satın alma emri veremeyenler: 6) TV 7) Buzdolabı, 8) Araba, 9) Telefon; toplam nüfusa kıyasla.
Çok Düşük İş Yoğunluğu Olan Hanelerde Yaşamak	Toplam Nüfusla Kıyasla 18-24 Yaş Arası Gençler	Toplam nüfusa kıyasla çok düşük iş yoğunluğuna sahip hanelerde yaşayan gençlerin (18-24) payı (yetişkinlerin geçen yıl toplam çalışma potansiyellerinin% 20'sinden az çalıştığı haneler).
Toplam nüfusa kıyasla gençlerin (18-24) tıbbi bakım için kendi bildirdiği karşılanmamış ihtiyaç	-	Tanım: Aşağıdaki 3 nedenden ötürü kendi kendine bildirilen karşılanmamış tıbbi bakım ihtiyacı: mali engeller + seyahat etmek için çok uzağa + toplam nüfusa kıyasla bekleme süreleri. Yorum: Son 12 içinde doktora (pratisyen hekim veya uzman) yapılan ziyaret sayısı olarak tanımlanan 'bakım kullanımı ile birlikte analiz edilecek
Ne eğitimde ne istihdam da olmayan Gençler	-	Ne işsiz ne de eğitimde olan gençler

Kaynak: EU Youth Report, 2012

Türkiye’de ise, TÜİK son yıllarda genç yoksulluğuna yönelik çalışmalar gerçekleştirmeye başlamış ve genç yoksulluğunu Eurostat da olduğu gibi hanehalkı kullanılabilir medyan geliri üzerinden araştırmalarını gerçekleştirmektedir. Bu bağlamda TÜİK genç yoksulluğu üzerinde yaptığı çalışmalarda genç yoksulluğunu “Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir medyan gelirinin %60 kriteri” gözetilerek gençlerin yoksulluğunu tanımlayarak hesaplamalara dahil etmiştir (İstatistiklerle Gençlik, 2019, s. 42).

3.1.3. Genç yoksulluğunun nedenleri

Genç yoksulluğu günümüzde gelişmiş veya gelişmemiş tüm ülkelerin ortak bir sorunu olarak varlığını gösterse de gerek araştırmacılar gerekse ülke politikaları açısından genç yoksulluğu üzerinde yeterince durulmadığı görülmektedir. Genç yoksulluğu ve sosyal dışlanmaya ilişkin yapılan araştırmalar ise, temelde gençlerin iktisadi bağımsızlığını kazanmalarını sağlayan eğitim ve emek piyasası koşulları; özerklik alanlarını oluşturan ebeveynlerin yanından ayrılarak kendine ait bir yaşama sahip olma durumları gençlerin kendilerini gerçekleştirmede ve yetişkinliğe adım atmada önemli bir faktör olduğu yapılan çalışmalarla ifade edilmiştir. Fakat günümüz koşullarında genç bireylerin; istihdama geçiş olanaklarının kısıtlı olması, ülkelerin refah hizmetlerinin daralması, gençlerin ebeveynlerine bağımlılıklarının devam etmesi ve ebeveynlerinin gelir durumu gençlerin dezavantajlılıklarına ivme kazandırmaktadır (Yurttagüler, 2006).

Eğitim hizmetlerine ulaşamama ya da eğitimin yarıda kalması, hayatları boyunca refahlarını sağlayacak bir kariyerden yoksun olmaları, iktisadi bağımsızlıklarını sağlayamamalarından ötürü ebeveyn hanesinden ayrılamama ve bir aile kuramama sorunsalları, gençlerin yoksulluğunu dinamikleştirerek gençlikten yetişkinliğe geçişi karmaşık hale getirmiş ve bugünkü genç yoksulluğu problemini ortaya çıkarmıştır (Aassve ve diğ., 2005).

Genç yoksulluğu problemin temel nedenlerine bakıldığında ise genç yoksulluğunun kökeninde çocuk yoksulluğu olduğu görülecektir. Bu açıdan genç yoksulluğun belirleyicilerinden en önemlisi çocuk yoksulluğu oluşturmaktadır. Nitekim çocukluk döneminde görülen yoksulluk, çocukluktan gençliğe geçişte genç yoksulluğu olarak karşımıza çıkarken; genç bireylerin yetişkinliğe geçiş süreçleri üzerinde kısıtlayıcı bir etki olarak kendini göstermektedir. Bu bağlamda, yetişkin işsizliğin olduğu hane

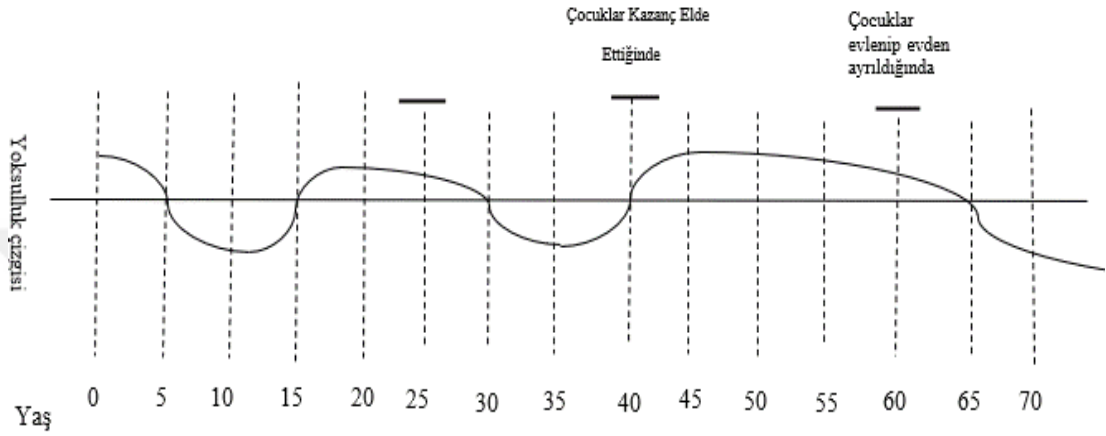
halkında tek ebeveynli ailelerde ve güvencesiz, düşük ücretli iş sahalarında çalışan ebeveynlerin çocukları yoksulluğu yoğun bir şekilde yaşamaktadır. Ayrıca, hanehalkı yoksulluğu fırsat eşitsizliği yaratarak uzun vadede çocukları iyi eğitim ve sağlık hizmetleri erişimlerini kısıtlayarak gençlik dönemlerinde gelir düzeyi yüksek ve güvenceli istihdam olanaklarını kısıtlamakta ve gençlerin refah kaybına neden olarak çocuk yoksulluğunu ileriki dönemlerde genç yoksulluğu zeminine taşımaktadır (Beşpınar ve Aybars, 2013; Erikli, 2016).

Ayrıca genç yoksulluğun temel belirleyicisi olan çocuk yoksulluğuna başka bir açıdan bakıldığında ise, çocuk yoksulluğu bir bakıma genç yoksulluğu ile iç içe ve zincirleme bir şekilde varlığını sürdürmektedir. Bu bakımdan, ebeveynlerin genç olduğu ve bağımlı çocukların olduğu hanelerde genç ve çocuk yoksulluğu birlikte varlığını göstermekte ve iki yoksulluk türünün birbirini beslemesi ve söz konusu yoksulluğun telafi edilememesi ileriki safhalarda genç yoksul ebeveynlerin yaşlı yoksulluğuna devrine; çocuk yoksulluğunun ise genç yoksulluğuna geçişine zemin hazırlamaktadır (Aassve ve diğ., 2006).

Genç yoksulluğun bir diğer belirleyicisi ise aile yapısı ve ailenin refah düzeyi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, ebeveynlerin yoksulluğu, gençleri eğitim faaliyetlerine yönlendirmekten ziyade erken yaşlarda emek piyasasına katılımını teşvik ederek gençlerin kayıt dışı, güvencesiz, sosyal korumadan uzak bir şekilde ağır koşullarda ve düşük ücret seviyelerinde emeğini sarf etmesine neden olmaktadır. Yaşadıkları çalışma deneyimleri, istihdam şartları ve ebeveynlerin refah koşullarından uzak yaşam şartları gençleri yoksulluğa iten ana etmen olarak karşımıza çıkmaktadır (Uyan Semerci, 2008).

Rowntree'in "Poverty a Study Of Town" adlı eserinde ebeveyn refahına ilişkin bakış açısı, genç yoksulluğunun nedenine ışık tutmaktadır. Rowntree'e göre; haneyi geçindiren babanın nitelikli bir işi yoksa ve çocukları herhangi bir işte istihdam halinde değillerse, hanehalkı yoksulluk içinde yaşamını sürdürecektir. Söz konusu yoksulluğun, çocuklar belli bir yaşa gelince ve emek piyasasına katılıp evin gelirine katkıda bulununca azalma eğilimine gireceğini ifade etmiştir. Bu dönemin yoksulluğun azaldığı ve refahın yaşandığı bir dönem olduğunu belirtilmiştir. Ayrıca hane içerisinde birden fazla bağımlı çocuk varsa bu yoksulluktan çıkış döneminin daha uzun süreceğini ifade etmiştir. Diğer yandan çocukların evlenip evden ayrılmalarıyla,

ebeveynlerin tekrar yoksulluğa giriş dönemine gireceğini vurgulamıştır. Bu çerçevede artık ebeveynlerin yaşlanmış ve eski üretken halinden uzaklaştığını ve var olan gelirin kendisi ve eşi için geçinmeye ve gerekli tüketim için gerçekleştirmeye yetmeyeceğini belirtmiştir. Dolayısıyla birey artık tekrar yoksulluk içindedir ve yetersiz beslenmektedir. Rowntree “The İmmediate Causes Of Poverty In York” adlı eserinde yoksulluğun hayat evrelerini şu şekilde özetlemiştir (Rowntree, 1902, ss. 135-137):

Kaynak: Rowntree, 1902: 135-137

Şekil 3.1. Dönemler İtibariyle Yoksulluk Geçişleri

Bu bağlamda Şekil 3.1’e göre yoksulluk, çocuklukta yaşamını inşa ederken, orta yaşamın başlarında ve yaşlılıkta gerek hayat koşulları gerekse hane yapısından etkilenerek şekillenmektedir (Rowntree, 1902).

Genç yoksulluğun bir diğer nedeni ebeveynlerin medeni durumu ve cinsiyetidir. Bu bağlamda bekar ebeveynlerin olduğu hanelerde yaşayan gençlerin, özellikle aile reisinin kadın olduğu hanelerde genç yoksulluğu riski yükselmektedir (Aassve ve diğ., 2006). Dolayısıyla aile reisinin kadın olduğu haneler genç yoksulluğun önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu bakımdan kadın emeği işgücü piyasasında ucuz emek olarak konumlandırılmakta ve güvencesiz düşük ücretli istihdam alanlarında, kadın emeği yoğunlaşmaktadır. Ayrıca BM verileri incelendiğinde ise bu durumun daha da kötüleştiği “Kadınların tüm işlerin %66’sını yaparken gelirinin sadece %10’una sahip olduğu, aynı zamanda dünyadaki yoksulların %70’ini kadınların oluşturduğu ve gelirlerinin %90’nını aileleri ve toplum refahı için harcadıkları” görülmektedir. Bu bakımdan, nispeten kadınların evi geçindirdiği ailelerde yaşayan gençlerin yoksulluğu derinleşmektedir (Beşpınar ve Aybars, 2013, s. 14).

Diğer bir yandan ebeveynleriyle birlikte yaşayan gençler istihdama katıldığında yoksulluk riskleri azalmaktadır. Cantó-Sánchez ve Mercader-Prats ,“Poverty Among Children and Youth in Spain” adlı çalışmada ebeveynleriyle yaşayan gençler istihdama katılarak evin gelirine katkıda bulunduğu takdirde, yoksulluk riski azaldığını ifade etmiştir. Bu bakımdan söz konusu çalışmada, gençler arasında düşük yoksulluk riskine sahip genç bireylerin ebeveynleriyle yaşayanlar olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda gençler çalışarak evin gelirine katkıda bulunurken, hane reisi işsiz kaldığında dahi evin gelirini çoğaltarak hanenin kalıcı yoksulluk riskini azaltmaktadır. Diğer bir yandan, ebeveynleriyle birlikte yaşayan fakat herhangi bir gelir getirici işte çalışmayan gençler ise ebeveynler için bir yük oluşturarak hem kendi hem de ebeveynlerin yoksulluk riskini arttırmaktadır. Ayrıca söz konusu çalışmada ebeveyn evlerini terk eden ve tek başına yaşayan gençlerin genç yoksulluğu riskini arttırdığı ifade edilmiştir (Cantó-Sánchez ve Mercader-Prats, 1999, ss. 25-26). Buna göre gençler istihdam halinde olsa bile tek başlarına yaşayacak yeterli bir düzeyde gelir elde etmekte sıkıntı çekmekte ve yetersiz gelirleri bağımsız bir birey olmalarına kısıt oluşturmaktadır. Gençlerin az da olsa sahip oldukları gelirleri ebeveynlerin hane içi gelirlerine yük olmaktan ziyade katkıda bulunmakta ve hanehalkı gelirlerinin önemli bir tamamlayıcısı işlevi olduğu açıktır (Ayllon, 2009).

Genç yoksulluğu belirleyen bir diğer etken ise eğitimde geçirilen süre, işsizlik ve işgücü piyasasının dışında kalma gibi gençlerin faaliyet durumlarıdır. Söz konusu faktörler genç yoksulluğunu ve yoksulluğun süresi üzerinde belirleyici bir unsur olarak kendini göstermektedir. Bu bağlamda, eğitimde kalınan sürenin uzun sürmesi yani gençlerin öğrencilik durumu ve meslek edinme süreci yoksulluktan çıkış olarak ifade edilse de eğitimde geçirilen sürenin uzun olması tersi bir etki yaratarak gençlerin kalıcı yoksulluk risklerini arttırmaktadır. Genç bireyler öğrenciyken eğitimin getirdiği maliyetleri göğüslemekte, aynı zamanda yaşamlarını sürdürmek ve zorunlu tüketimlerini gerçekleştirmek için gerekli olan gelirden yoksun olmakta ve yoksulluk riski artmaktadır (Mendola ve diğ., 2008). Bu bağlamda eğitim unsuru genç yoksulluktan çıkış için bir anahtar olarak kabul edilse de gençlerin mezuniyetten işgücü piyasalarına geçişte zorluklar yaşaması, işgücü piyasasındaki yapısal sorunlar ve ülkelerin sahip oldukları eğitim sisteminin istihdamın gerektirdiği bilgi ve beceriyi kazandırılmaması gençleri işsizlik sorunsalıyla yüz yüze getirerek yoksulluklarını pekiştirmektedir (Altunöz, 2019).

İşsizlik sorunu, ülkelerin dinamik bir unsurunu oluşturan gençlerin, ülkelerin iktisadi kaynağına gerekli üretimi yapmasına engel olarak, sosyo-ekonomik birtakım problemlerin doğmasına neden olmaktadır. Bireysel bazda bakıldığında gençlerin işsizliği refah kayıplarına neden olmaktadır. Ayrıca uzun süreli genç işsizliği genç bireylerin gerekli tüketimi gerçekleştirmelerine engel olmasının yanı sıra anti sosyal davranışlara yönelmelerine neden olarak sosyal dışlanma problemlerini ortaya çıkarmaktadır (Aydın, 2017).

Genç yoksulluğu üzerinde etkili olan bir diğer etmen, gençlerin yaşam düzenlemeleri ve yaşadıkları ülke önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Gençlerin yaşam düzenlemeleri tek başına yoksulluk riskini açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Nitekim gençlerin yaşamlarını sürdürdükleri ülkelerde uygulanan politikalar gençlerin yoksulluk riski üzerinde belirleyici bir etmen olduğu çeşitli araştırmalarda ifade edilmektedir. Bu çerçevede sosyal demokrat ülkelerde yürütülen cömert sosyal refah hizmetleri gençlerin ebeveynlerine olan bağımlılıklarını azaltarak erken yaşta evden ayrılmanın genç yoksulluğunu tetikleyici etkisini kırmaktadır. Buna karşın liberal ve muhafazakâr ülkelerde gençler ebeveynleriyle ya da bir çift olarak yaşamları halinde yoksulluk riskleri azalmaktadır. Aynı şekilde Akdeniz refah rejim tipinin hakim olduğu ülkelerde ataerkil aile yapısının hakim olması ve kısmen refah rejim hizmetlerinin sınırlı olması aile ile genç arasında bağımlılığı arttırmaktadır. Bu bağlamda, genç bireyler iktisadi bağımsızlıklarını geç kazanmalarından dolayı ebeveynlerinin hanesinde yaşamlarını devam ettirerek yoksulluk risklerini azaltmaktadır. Dolayısıyla gençlerin yaşamsal dinamikleri, ülkelerin uyguladıkları refah hizmet politikaları genç yoksulluğunu yaşamsal dinamikleri üzerinde etkili olarak farklı genç yoksulluk dinamiklerinin ortaya çıkmasına neden olduğu ifade edilmektedir (Mendola ve diğ., 2008).

Yine cinsiyet bazlı genç yoksulluğu genç kadınlarda daha yüksek olduğu ifade edilirken, özellikle genç kadınların ebeveynliğe geçiş zamanlaması ve sırası ile hanehalkı yoksulluğu arasında ilişkili olduğu belirtilmiştir. Bir çalışmada genç kadınların düşük yaşlarda ilk doğumunu gerçekleştirmesi, 30'lu yaşlarda ilk doğumlarını gerçekleştirenlerle oranla gelir ve sürekli yoksulluk yaşama olasılıklarını dört beş kat arttırdığı ifade edilmiştir (Magadi, 2005, ss. 2-15). Bu bağlamda genç yaşta çocuk sahibi olan gençler, gençlikten yetişkinliğe geçişte eğitim ve öğretim

faaliyetinde ise gereken başarıyı, kariyer seçimleri ve meslek sahibi olma noktasında ya da mesleğinde yeterli tecrübeyi kazanma durumunda zorluk yaşamaktadır (Caritas Europa, 2017).

Casas Europa tarafından yayınlanan raporda, genç ailelerin çocuk bakım görevleri ile istihdam arasında uyumsuzluk olduğunu vurgulamıştır. Bu bağlamda, genç annelerin %80'i; genç babaların ise %85'i çalışma saatlerini özgürce seçebilecekleri takdirde istihdamda kalmak istediklerini belirtmişlerdir. Bu durum genç ebeveynlerin kendi istekleri dışında emek piyasası dışında kalmak zorunda olduklarını göstermektedir. Söz konusu raporda ayrıca ne eğitimde ne istihdamda (NEET) rakamlarına dikkat çekilerek, çalışmayan genç annelerin bakım görevlerini getirmesi ve istihdama ve eğitime katılamaması NEET oranlarını yükselttiğini vurgulamıştır. Diğer yandan genç annelerin düşük eğitim seviyesine sahip olması, bekar ebeveynlerin gelir güvencesizliği ve yoksulluk riski ile beraber çift dezavantajlılık oluşturmaktadır. Örneğin, Çek Cumhuriyeti emek piyasasında yarı zamanlı işlerin sunumu sınırlıdır. Bekar ebeveynlerin bağımlı bir çocuğa sahip olması ve düşük seviyede eğitimi ve deneyim eksikliği refah kaybına uğratmaktadır. Yine Avusturya'da bekar ebeveynler toplam nüfusa oranla daha fazla mali yardıma ihtiyaç duymaktadır. Fransa'da bekar genç ailelerin dörtte biri yoksulluk içerisinde. Belçika'da bekar ailelerin sosyal, sağlık ve konut hizmetlerine erişimleri kısıtlıdır. Bu durum onların gelir güvencesizliğini şiddetlendirmektedir (Caritas Europa, 2017).

Son yıllarda gerek savaş, siyasi gerekse eğitim ve öğretim faaliyetleri nedeniyle göçmenlik ve iltica faaliyetleri artmıştır ve bu durum bazı raporlarda genç yoksulluğunu tetikleyen sorun olarak yer almaya başlamıştır. Günümüzde Almanya, İngiltere gibi Avrupa ülkeleri ile birlikte Türkiye'de de göç süreci hız kazanmıştır. Söz konusu göç sürecinin çoğunluğunu çocuklar ve gençler oluşturmaktadır. Bu bağlamda göç edilen ülkede göçmen gençlerin yoğunluğu gün geçtikçe artmaktadır. Nitekim yayınlanan bir raporda çoğu Avrupa ülkelerindeki her üç gençten biri veya her iki gençten biri göçmen kökenli olduğu vurgulanmıştır. Diğer yandan göç sürecine katılan gençlerin çoğunluğu okulu erken yaşta bırakan, herhangi bir eğitim öğretim faaliyetinde bulunmayan ve aynı zamanda istihdamda olmayan kişilerdir. Bu bağlamda yayınlanan bir raporda bu duruma dikkat çekilmektedir. Caritas Europa tarafından yayınlanan raporda genç göçmen nüfusu ile göçmen olmayan nüfus ne

eğitimde ne istihdamda rakamları vurgulanarak, AB üyesi olmayan ülkelerde doğan genç göçmenler ile göçmen olmayanlar arasında ne istihdamda ne eğitimde olmayanların rakamları arasındaki farklılık 2007 yılında %7,4 iken 2013'te %10'a ulaştığı belirtilmiştir. Diğer yandan aynı raporda, göç sürecine katılan gençlerin cinsel sömürü, zorla çalıştırma, dilendirme, alıkonulma gibi bir dizi sömürüye maruz kaldıkları belirtilmiştir. Yine göçmen gençlerin yoğunluğunun artmasının istihdam, eğitim ve konut gibi haklara erişimlerde kısıtlılıkla karşılaştıklarını göçmen olmayan diğer gençlere göre daha eşitsiz koşullara sahip oldukları ve uygun politika ve uygulamalar yürütülmezse bu durumun onların sosyal dışlanma ve yoksulluklarını şiddetlendireceği ifade edilmiştir (Caritas Europa, 2017).

3.2. Genç Yoksulluğunun Genel Görünümü

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye ve Dünya'da bazı ülkelerde yer alan genç yoksulluk istatistikleri ele alınarak genç yoksulluğun günümüzdeki genel görünümü ortaya çıkarılacaktır. Türkiye'de genç yoksulluk istatistikleri TÜİK'in bazı yıllarda yaptığı çalışma ve yayınlar ele alınarak aktarılacaktır. Dünya'da genç yoksulluk başlığı altında ise, Eurostat verileri ele alınarak aktarılacak ve Eurostat verileri içerisinde yer alan Türkiye verileri de Dünya'da genç yoksulluk başlığı altında belirtilecektir. Çalışmanın bu başlığı altında Dünya'da genç yoksulluk verilerini ele almamızın nedeni ise Eurostat'ın, genç yoksulluğun nedenlerini ortaya çıkarmakta daha açıklayıcı veriler sunmasıdır. Bu bağlamda, söz konusu başlık ile bazı ülkeler ve Eurostat verileri ile şüphesiz genç yoksulluğun genel görünümü daha açık ifade edilebilecektir.

3.2.1. Türkiye'de genç yoksulluğunun genel görünümü

Türkiye'de genç yoksulluk verileri sınırlı olmakla birlikte TÜİK, son dönemlerde gençlerin yoksulluğu üzerindeki araştırmalarına önem vermekte ve yaş, cinsiyet ve öğrenim durumuna göre genç yoksulluk verilerini belirli aralıklarla yayımlamaktadır. TÜİK gençlerin yoksulluğu ile ilgili çalışmalarında gelir getiren fert sayısı, yoksulluk oranı, yoksulluk sayısı, işgücü durumuna göre yoksulluk oranı ve öğrenim durumuna göre yoksulluk oranlarını ölçmektedir.

Tablo 3.8'de "15-24" ve "24-30" yaş arası gençlerin cinsiyet bazında gelir getiren fert sayısı, ortalama ve ortanca gelir düzeyinde istatistikler verilmektedir. Bu çerçevede,

söz konusu veriler ilk %20, ikinci %20, üçüncü %20, dördüncü %20 ve son %20 düzeyinde veriler ele alınarak Tablo 3.7 oluşturulmuştur.

Tablo 3.8. Çeşitli Yaş Gruplarda Yoksulluk Göstergeleri, 2017

	TOPLAM	İLK % 20	İKİNCİ %20	ÜÇÜNCÜ % 20	DÖRDÜNCÜ %20	SON % 20
TOPLAM						
GELİR GETİREN FERT SAYISI (Bin kişi)						
GENÇ (15-24)	4.491	361	589	903	1.320	1.318
YETİŞKİN (25+)	33.193	4.571	5.474	6.532	7.548	9.068
GENÇ (15-29)	8.444	654	1.076	1.639	2.358	2.717
YETİŞKİN (30+)	29.240	4.278	4.987	5.796	6.510	7.669
ORTALAMA GELİR						
GENÇ (15-24)	11.698	6.027	7.670	9.742	12.482	15.614
YETİŞKİN (25+)	26.072	10.252	16.041	19.787	24.394	46.060
GENÇ (15-29)	17.103	8.196	11.287	13.451	16.436	24.328
YETİŞKİN (30+)	26.453	10.210	16.077	20.014	24.859	48.522
ORTANCA GELİR						
GENÇ (15-24)	9.600	4.800	5.200	7.392	12.000	15.600
YETİŞKİN (25+)	19.200	11.117	17.400	18.600	21.600	33.600
GENÇ (15-29)	15.600	6.500	8.900	12.000	15.611	19.300
YETİŞKİN (30+)	19.200	11.091	17.400	18.960	21.880	35.400
ERKEK						
GELİR GETİREN FERT SAYISI (Bin kişi)						
GENÇ (15-24)	2.826	246	376	584	844	776
YETİŞKİN (25+)	22.278	2.761	4.096	4.664	5.143	5.614
GENÇ (15-29)	5.491	487	741	1.127	1,526	1.610
YETİŞKİN (30+)	19.613	2.520	3.731	4.122	4.461	4.780
ORTALAMA GELİR						
GENÇ (15-24)	12.221	6.443	8.824	10.653	12.789	16.276
YETİŞKİN (25+)	29.852	11.669	18.129	22.592	27.936	55.255
GENÇ (15-29)	18.153	9.045	13.037	15.187	17.305	26.142
YETİŞKİN (30+)	30.585	11.664	18.203	22.924	28.705	58.745
ORTANCA GELİR						
GENÇ (15-24)	10.800	5.200	6.000	8.600	12.840	16.000

YETİŞKİN (25+)	21.600	12.512	18.528	22.500	25.400	39.100
GENÇ (15-29)	15.900	8.400	12.926	14.906	16.048	19.800
YETİŞKİN (30+)	21.924	12.556	18.500	23.100	26.400	41.748
KADIN						
GELİR GETİREN FERT SAYISI						
GENÇ (15-24)	1.665	115	213	319	476	543
YETİŞKİN (25+)	10.915	1.811	1.378	1.868	2.405	3.454
GENÇ (15-29)	2.953	167	334	512	832	1.107
YETİŞKİN (30+)	9.627	1.758	1.256	1.674	2.049	2.889
ORTALAMA GELİR						
GENÇ (15-24)	10.809	2.130	5.623	8.070	11.937	14.665
YETİŞKİN (25+)	18.438	8.091	9.897	12.866	16.903	31.324
GENÇ (15-29)	15.150	5.724	7.393	9.635	14.843	21.691
YETİŞKİN (30+)	18.133	8.123	9.840	12.942	16.592	31.885
ORTANCA GELİR						
GENÇ (15-24)	7.800	4.200	4.200	6.000	10.750	15.040
YETİŞKİN (25+)	14.000	9.000	9.300	12.000	15.800	23.300
GENÇ (15-29)	12.140	4.800	5.200	7.200	15.600	18.600
YETİŞKİN (30+)	13.332	9.000	9.600	12.000	15.600	22.800

Kaynak: TÜİK İstatistiklerle Gençlik 2019, 2020

Tablo 3.8'e göre, gelir getiren toplam 15-24 yaş arası fert sayısı, 4.491 iken 15-29 yaş arası gençlerde ise sayı 8.444'e yükselmektedir. Cinsiyet bazında bakıldığında ise, erkeklerde 15-24 yaş arası gelir getiren fert sayısı 2.826 iken 15-29 yaş arasında 5.491'dir. Kadınlarda ise 15-24 yaş arası gelir getiren fert sayısı 1.665 iken 15-29 yaş arasında 2.953'e yükselmektedir. Diğer bir yandan, ortalama gelir elde eden toplam sayı incelendiğinde ise, 15-24 yaş arası nüfusta 11.698 iken 15-29 yaş arasında 17.103'e ulaşmaktadır. Ortalama gelir elde eden gençlere cinsiyet bazında bakıldığında ise, erkeklerde 15-24 yaş arasında, 12.221 iken 15-29 yaş arasında 15.900 olarak yükselmektedir. Aynı kategoride kadınları incelediğimizde ise, 15-24 yaş arası kadınlarda ortalama gelir toplamda 10.809 iken 15-29 yaş arasında toplam ortalama gelir, 15.150 olarak ifade edilmiştir. Tüm ifade edilen verilere bakıldığında ise,

kadınların ortalama gelir ve gelir getiren fert sayısına bakıldığında erkeklerin gerisinde olduğu ifade edilebilmektedir.

Dikey gelir dağılımı; yüksek gelir gruplarından düşük gelir gruplarına doğru gelir transferinde bahsetmektedir. Yatay gelir dağılımı ise, aynı gelir grubundaki, gelir transferi olarak ifade edilmektedir (Canbey Özgüler, 2017). Tablo 3.9’da Türkiye’de genç bireylerin gelir türüne göre gelirin dağılımı dikey ve yatay düzeyde verilmektedir.

Tablo 3.9. Gelir Türüne Göre Gelirin Dağılımı, 2018, %

DİKEY					
	TOPLAM	GENÇ (15-24)	YETİŞKİN (25+)	GENÇ (15-29)	YETİŞKİN (30+)
TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
MAAŞ-ÜCRET	52,1	79,1	50,5	81,1	47,2
YEVMIYE	2,9	8,5	2,6	5,3	2,5
MÜTEŞEBBİS	20,2	5,7	21,0	9,6	22,0
MENKUL KIYMET	3,8	0,8	4,0	0,9	4,3
SOSYAL TRANSFERLER	21,0	5,9	21,9	3,2	24,0
YATAY					
	TOPLAM	GENÇ (15-24)	YETİŞKİN (25+)	GENÇ (15-29)	YETİŞKİN (30+)
TOPLAM	100,0	5,5	94,5	15,4	84,6
MAAŞ-ÜCRET	100,0	8,4	91,6	23,6	76,4
YEVMIYE	100,0	16,3	83,7	27,3	72,7
MÜTEŞEBBİS	100,0	1,4	98,6	7,2	92,8
MENKUL KIYMET	100,0	1,4	98,6	8,1	91,9
SOSYAL TRANSFERLER	100,0	1,6	98,4	2,4	97,6

Kaynak: TÜİK İstatistiklerle Gençlik 2019, 2020: 41

Dikey düzeyde gelir türüne göre gelirin dağılımı incelendiğinde, 15-24 yaş arası bireylerde maaş-ücret kategorisinde yüksek bir değer taşıdığı görülmektedir. Bu bağlamda, 15-24 yaş arası bireylerde maaş ücret kategorisinde % 79,1 iken bunu %8,5 ile yevmiye kategorisi izlemektedir. Sosyal transferlerin ise gelir türüne göre gelir dağılımında %5,9’luk bir payı bulunmaktadır. Aynı şekilde 15-29 yaş arası bireyler incelendiğinde ise, maaş- ücretliler kategorisinde %81,1 payla en yüksek değere sahipken bunu %9,6 ile müteşebbis kategorisi izlemektedir. Aynı yaş grubunda sosyal transferlerin payı %3,2 ‘lik paya sahiptir.

Aynı tabloda yatay düzeyde 15-24 ve 15-29 yaş arası genç bireylerin gelir türüne göre gelir dağılımı incelendiğinde ise, 15-24 yaş arası yevmiye kategorisinde %16,3 ile en yüksek paya sahipken bunu, %8,4 ile maaş-ücretliler kategorisi izlemektedir. Aynı yaş

grubunda, sosyal transferlerin payı sınırlı olmakla birlikte %1,6 olarak gerçekleşmiştir. 15-29 yaş arası genç bireylerin gelir türüne göre gelir dağılımı incelendiğinde ise, %27,3 ile yevmiye kategorisi en yüksek paya sahiptir. Bunu %23,6 ile maaş ücretliler kategorisi takip ederken; sosyal transferlerin payı %2,4 olarak gerçekleşmiştir. Tablo 3.10'da öğrenim durumuna göre, yoksulluk sınırının altında kalan genç ve yetişkin nüfusun payı verilmektedir.

Tablo 3.10. Öğrenim Durumuna Göre Yoksulluk Sınırının Altında Kalan Nüfus, 2017, Genç (15-24), Yetişkin 25+

	TOPLAM	OKUR YAZAR DEĞİL	LİSE ALTI EĞİTİMLİLER	LİSE VE ÜSTÜ
TOPLAM BİREY SAYISI	59.894	5.707	34.275	19.912
TOPLAM				
GENÇ	11.875	249	7.274	4.352
YETİŞKİN	48.018	5.457	27.001	15.560
ERKEK				
GENÇ	6.021	90	3.779	2.151
YETİŞKİN	23.629	830	13.691	9.107
KADIN				
GENÇ	5.854	159	3.495	2.201
YETİŞKİN	24.390	4.828	13.310	6.453
TOPLAM YOKSUL BİREY SAYISI	10.169	2.005	6.832	1.332
TOPLAM				
GENÇ	2.891	119	2.183	588
YETİŞKİN	7.278	1.885	4.649	744
ERKEK				
GENÇ	1.348	37	1.032	279
YETİŞKİN	3.443	339	2.615	489
KADIN				
GENÇ	1.543	82	1.151	310
YETİŞKİN	3.835	1.546	2.034	255
YOKSUL ORANI, %				
TOPLAM				
GENÇ	24,3	47,9	30,0	13,5
YETİŞKİN	15,2	34,5	17,2	4,8
ERKEK				
GENÇ	22,4	41,4	27,3	13,0
YETİŞKİN	14,6	40,9	19,1	5,4
KADIN				
GENÇ	26,3	51,6	32,9	14,1
YETİŞKİN	15,7	33,4	15,3	4,0

Kaynak: TÜİK İstatistiklerle Gençlik 2019, 2020

Yoksulluk sınırının altında kalan nüfusu toplamı 59.894 olarak gerçekleştirken bunun 11.875'i 15-24 yaş arası gençler iken; 48.018'i yetişkinler oluşturmaktadır. Eğitim durumuna göre yoksulluk sınırının altında kalan toplam gençler incelendiğinde ise, en yüksek değeri lise altı eğitilmişler (34.275) oluşturmaktadır. Cinsiyet bazında, eğitim

durumuna göre yoksulluk sınırının altında kalan genç erkekler toplam olarak 6.021 olarak gerçekleşmiştir. Yoksulluk sınırının altında kalan genç erkeklerde en yüksek payı 3.779 ile lise altı eğitilmişler oluştururken bunu 2.151 ile lise üstü gençler oluşturmaktadır. Söz konusu kategoride en düşük payı 90 kişi ile okur yazar olmayan erkekler oluşturmaktadır.

Yoksulluk sınırının altında kalan genç kadınların payı incelendiğinde ise, toplamda 5.854 kişi oluşturmaktadır. Kadınlarda öğrenim durumuna göre yoksulluk sınırının altında kalanlar ise 3.495 ile lise altı eğitilmişler oluştururken, bunu 2.151 ile lise ve üstü eğitilmişler oluşturmaktadır. 159 kişi ise okur yazar olmayan grup yoksulluk sınırının altında kalan kadınların payını ifade etmektedir.

Aynı Tabloda yoksulluk oranları incelendiğinde ise, 15-24 yaş arası gençler toplam yoksulluk oranı %24,3 iken yetişkinlerin yoksulluk oranı genç bireylerin gerisinde kalarak %15,2 olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu kategoride gençler toplamda lise altı eğitim seviyesinde yoksulluk oranı % 30,0 olarak gerçekleşirken söz konusu oranı, %47,2 ile okur yazar olmayan genç bireyler izlemektedir.

Cinsiyet bazında eğitim kategorilerine göre yoksulluk oranları incelendiğinde ise, genç erkeklerde toplam yoksulluk oranı, %22,4 olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu kategoride okur yazar olmayan erkeklerin yoksulluk oranı %41,4 olarak en yüksek paya sahipken, bunu %27,3 ile lise altı eğitilmişler izlemektedir. Lise ve üstü kategoride erkeklerde yoksulluk oranı ise, %13 olarak gerçekleşmiştir.

Kadınlar bazında veriler incelendiğinde ise, genç kadınlarda toplam yoksulluk oranı, %26,3 olarak gerçekleşmiştir. Kadınlarda eğitim durumuna göre yoksulluk oranı en yüksek payı, %51,6 ile okur yazar olmayan genç kadınlar oluşturmaktadır. Bunu % 32,9 ile lise altı eğitilmişler takip etmektedir. Lise ve üstü genç kadınlarda yoksulluk oranı diğer kategorilere oranla %14,1 ile en düşük paya sahip olmasına rağmen gözle görülür yoksulluk oranına sahip oldukları açıktır.

Tablo 3.11’de 15-29 ve yetişkin 30+ işgücü durumuna göre yoksulluk sınırının altında kalan nüfus verilmektedir. İşgücü dışında olma ve işsizlik yoksulluğa ivme kazandıran nedenlerin başında gelmektedir. Bu bakımdan, tablo incelendiğinde bu durum net bir şekilde görülecektir.

Tablo 3.11. İşgücü Durumuna Göre Yoksulluk Sınırının Altında Kalan Nüfus, 2017
Genç (15-29), Yetişkin 30+, BİN

	TOPLAM	TARIM	TARIMDIŞI	İŞSİZ	İŞGÜCÜ DIŞINDA
TOPLAM BİREY SAYISI	59.894	4.504	22.841	986	31.561
TOPLAM					
GENÇ	17.960	719	6.557	274	10.410
YETİŞKİN	41.934	3.785	16.284	712	21.151
ERKEK					
GENÇ	9.066	405	4.543	177	3.940
YETİŞKİN	20.584	2.013	12.232	394	5.944
KADIN					
GENÇ	8.894	314	2.014	97	6.470
YETİŞKİN	21.350	1.772	4.052	319	15.207
TOPLAM YOKSUL BİREY SAYISI	10.169	1.192	2.301	341	6.335
TOPLAM					
GENÇ	3.808	266	698	91	2.753
YETİŞKİN	6.361	926	1.603	250	3.582
ERKEK					
GENÇ	1.777	156	588	65	987
YETİŞKİN	3.014	532	1.404	166	913
KADIN					
GENÇ	2.031	110	130	25	1.766
YETİŞKİN	3.347	394	199	85	2.669
YOKSUL ORANI, %					
TOPLAM					
GENÇ	21,2	37,0	10,6	33,0	26,4
YETİŞKİN	15,2	24,5	9,8	35,1	16,9
ERKEK					
GENÇ	19,6	38,4	12,5	36,9	25,1
YETİŞKİN	14,6	26,4	11,5	42,1	15,4
KADIN					
GENÇ	22,8	35,1	6,4	26,0	27,3
YETİŞKİN	15,7	22,2	4,9	26,5	17,6

Kaynak: TÜİK İstatistiklerle Gençlik 2019, 2020

Toplam işgücü durumuna göre 15-29 yaş arası genç bireylerin 274 bin işsiz genç bireyler oluşturmaktadır. 10.410 kişi ise işgücü dışında yer alan genç bireylerin payını göstermektedir.

Cinsiyet bazında incelendiğinde ise, genç erkeklerde toplam 9.066 kişi yoksulluk sınırının altında kalırken, bunun 405 kişi tarım; 4.543 kişi tarım dışı kategorisinde yer almaktadır. İşsiz ve işgücü dışında kategorileri incelendiğinde ise 177 bin kişi işsiz genç erkek bireyler oluştururken 3.940 kişi işgücü dışında kalan genç erkek bireyler oluşturmaktadır.

Genç kadınlarda ise toplam 8.894 kişi yoksulluk sınırının altında kalırken, bunun 314 kişi tarım; 2014 kişi tarım dışı kategorisinde yer almaktadır. İşsiz ve işgücü dışı

bazında bakıldığında ise, 98 genç kadın işsiz grubunda yoksulluk sınırının altında kalırken; 6.470 kişi işgücü dışında kalan genç kadın bireylerden oluşmaktadır.

Tablo 3.12’de yaşa ve cinsiyete göre yoksul sayısı ve yoksulluk oranı verilmiştir.

Tablo 3.12. Yaş ve Cinsiyete Göre Yoksul Sayısı ve Yoksulluk Oranı 2018-2020

CİNSİYET VE YAŞ	FERT SAYISI (BİN)	YOKSUL FERT SAYISI (BİN)	YOKSULLUK ORANI (%)	YOKSULLUK DAĞILIMI (%)
2018				
TOPLAM	79.762	16.888	21,2	100,0
ERKEK	39.814	8.171	20,5	48,4
KADIN	39.948	8.717	21,8	51,6
TOPLAM 15+	60.654	10.851	17,9	100,0
GENÇ 15-29	17.836	3.968	22,2	36,6
YETİŞKİN 30+	42.818	6.884	16,1	63,4
ERKEK				
GENÇ 15-29	9.001	1.844	20,5	35,7
YETİŞKİN 30+	21.007	3.328	15,8	64,3
KADIN				
GENÇ 15-29	8.835	2.124	24,0	37,4
YETİŞKİN 30+	21.812	3.556	16,3	62,6
2020				
CİNSİYET VE YAŞ	FERT SAYISI (BİN)	YOKSUL FERT SAYISI (BİN)	YOKSULLUK ORANI (%)	YOKSULLUK DAĞILIMI (%)
TOPLAM	81.873	17.921	21,9	100,0
ERKEK	40.856	8.695	21,3	48,5
KADIN	41.016	9.226	22,5	51,5
TOPLAM 15+	62.579	11.788	18,8	100,0
GENÇ 15-29	17.837	4.155	23,3	35,2
YETİŞKİN 30+	44.742	7.633	17,1	64,8
ERKEK				
GENÇ 15-29	9.022	1.962	21,7	34,9
YETİŞKİN 30+	21.933	3.666	16,7	65,1
KADIN				
GENÇ 15-29	8.815	2.193	24,9	35,6
YETİŞKİN 30+	22.808	3.968	17,4	64,4

Kaynak: TÜİK İstatistiklerle Gençlik 2019, 2020; TÜİK İstatistiklerle Gençlik, 2022

Toplam fert sayısı 2018 yılında 79.762’dir. Bu sayının 60.654’ü 15+ nüfusu oluşturmaktadır. 15-29 yaş arası genç nüfusu 17.836 kişi genç kesimi ifade etmektedir. Yoksul fert sayısı 15+ yaş 10.851 kişi iken; bu sayının 3.968’i 15-29 yaş arası gençler oluşturmaktadır. 15-29 yaş arası gençlerin yoksulluk oranı %22,2 iken; yoksulluk dağılımında %36,6’sı bu gruba aittir.

2020 yılında ise toplam fert sayısı artış göstermiştir. Bu kapsamda toplam fert sayısı 81,873 kişidir. 2020 yılında toplam yoksulluk oranı 2018 yılına göre bir miktar artış göstermiş ve %21,9 oranında gerçekleşmiştir. 15-29 yaş arası gençlerde ise yoksulluk oranı 2020 yılında %23,3 oranındadır ve toplam yoksulluk dağılımında %35,2'dir.

Erkek ve kadın bazda tablo 3.12 verileri incelendiğinde ise veriler her yaş grubunda kadınlar aleyhinde bozulduğu görülmektedir. Nitekim 2018 yılında 15-29 yaş arası erkeklerde yoksul fert sayısı 1,844 kişi iken, bunun yaklaşık % 21'i yoksuldur ve yoksulluk dağılımında %35,7 oranına sahiptir. 15-29 yaş arası kadınlarda ise yoksul fert sayısı 2,124 kişi iken, yoksulluk oranı % 24, yoksulluk dağılımında %37,4 oranına sahiptir. 2020 yılında ise 15-29 yaş arası erkeklerde fert sayısı 9,022 kişidir. Bu kişilerin %21,7'si yoksuldur ve yoksulluk dağılımında %34,9 oranına sahiptir. 2020 yılında 15-29 yaş arası genç kadınlarda ise fert sayısı 8,815 kişidir. 15-29 yaş arası genç kadınların %24,9'u yoksul ve yoksulluk dağılımında %35,6 oranına sahiptir.

3.2.2. Dünyada genç yoksulluğun genel görünümü

Yetişkinliğe geçişte en üretken dönemlerden biri olarak kabul edilen gençlik döneminde, gençlerin yoksulluk ve sosyal dışlanmaya maruz kalması hem genç bireyde hem de toplumda uzun süreli problemler ortaya çıkarmaktadır. Nitekim, günümüzde gençlerin emek piyasasına katılımı güçleşmekte, istihdama katılsalar dahi yarı zamanlı, düşük ücretlerle kalıcı olmayan işlerde çalışarak yaşamlarını sürdürmeye çalışmaktadırlar. Bu durum genç yoksulluğunu birden fazla unsura bağlı olarak birbiriyle ilişkili ve karmaşık bir yapıyı ortaya çıkarmıştır (Eurostat, 28.03.2021).

Tablo 3.13’de AB ülkeler ve Türkiye’de yaşa ve cinsiyete göre yoksulluk ve sosyal dışlanma oranları verilmiştir.

Tablo 3.13. Yaşa ve Cinsiyete Göre Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma, 15-29 yaş arası

2020			
	Kadın	Erkek	Toplam
Belçika	19,7	20,3	20,0
Bulgaristan	33,1	31,5	32,3
Çekya	11,1	10,2	10,7
Danimarka	32,7	29,2	31,0
Almanya	27,9	26,5	27,2
Estonya	16,5	21,3	19,0
İrlanda	20,9	19,2	20,1
Yunanistan	34,6	31,7	33,1
İspanya	29,2	28,0	28,6
Fransa	26,3	24,6	25,5
Hırvatistan	14,7	14,8	14,8
İtalya	30,8	29,0	29,9
Lüksemburg	30,5	30,4	30,4
Macaristan	20,0	16,1	18,0
Hollanda	21,3	20,7	21,0
Portekiz	17,8	19,3	18,6
Finlandiya	22,1	22,0	22,1
İsveç	27,1	27,8	27,5
Norveç	31,0	30,5	30,8
Türkiye	37,5	35,1	36,3
2015			
	Kadın	Erkek	Toplam
Belçika	25,4	23,7	24,5
Bulgaristan	41,3	41,0	41,1
Çekya	15,3	12,2	13,7
Danimarka	33,8	34,6	34,2
Almanya	26,0	22,7	24,3
Estonya	20,1	19,0	19,6
İrlanda	30,4	31,7	31,0
Yunanistan	40,3	41,6	40,9
İspanya	35,6	37,8	36,7
Fransa	22,7	22,0	22,3
Hırvatistan	22,4	22,9	22,6
İtalya	34,0	32,5	33,3
Lüksemburg	22,5	22,7	22,6
Macaristan	34,0	31,1	32,6
Hollanda	25,8	23,4	24,6
Portekiz	28,7	29,1	28,9
Finlandiya	22,7	27,0	24,9
İsveç	28,2	27,5	27,8
Norveç	31,8	27,6	29,6
Türkiye	29,1	27,8	28,5

*Eurostat Persons at risk of poverty or social exclusion by age and sex verilerinden derlenmiştir.

Kaynak: Eurostat, 2020b, ,
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_PEPS01N__custom_4834634/default/table?lang=en

Tabloya 3.13’e göre, 2020 yılında toplam olarak 15-29 yaş arası en yüksek sosyal dışlanma ve yoksulluk oranına sahip ülke %36,3 oranıyla Türkiye öne çıkmaktadır.

Türkiye’de cinsiyet bazında yoksulluk ve sosyal dışlanma oranları incelendiğinde erkeklerde %35,1 olan yoksulluk ve sosyal dışlanma oranı kadınlarda %37,5 olarak gerçekleşmiştir.

Aynı yılda toplam olarak yoksulluk ve sosyal dışlanma oranlarında Türkiye’nin ardından %32,3 ile Bulgaristan yer alırken, Bulgaristan’ı % 33,1 ile Yunanistan takip etmektedir. Toplamda en düşük yoksulluk ve sosyal dışlanma oranına sahip ülkeler ise, %10,7 ile Çek Cumhuriyeti, %14,8 ile Hırvatistan ve %18 ile Macaristan’dır.

Cinsiyet bazında incelendiğinde ise, 2020 yılında 15-29 yaş arasında yoksulluk ve sosyal dışlanma oranı erkeklerde en düşük ülke %10,2 ile Çek Cumhuriyeti’dir. Çek Cumhuriyeti’ni %16,1 ile Macaristan takip etmektedir. Aynı yılda 15-29 yaş arası kadınlarda en düşük yoksulluk ve sosyal dışlanma oranlarında ilk sırada %11,1 Çek Cumhuriyeti; %14,7 Hırvatistan ve %16,5 Estonya yer almaktadır.

2015 ile 2020 yılları arasındaki değişimlere bakıldığında, bazı ülkelerde kadın kategorisinde yoksulluk ve sosyal dışlanma oranlarında düşüş meydana geldiği görülmektedir (Belçika, Bulgaristan, Yunanistan, İtalya...), erkek kategorisinde ise yoksulluk ve sosyal dışlanma oranlarında yine aynı şekilde bazı ülkelerde azalma eğilimi göstermiştir (Belçika, Hollanda, İtalya, Yunanistan, Bulgaristan..). Türkiye’de ise toplamda yoksulluk ve sosyal dışlanma oranında 2015 yılından 2020 yılına doğru %7,8’lik bir azalma meydana gelmiştir.

Eurostat’a göre maddi yoksunluk, iktisadi manada sıkıntılı olma olarak ifade edilmekle birlikte,

Çamaşır makinası, renkli televizyon, telefon ve otomobil sahipliği ile ekonomik olarak beklenmedik harcamaları yapabilme, evden uzakta bir haftalık tatil masrafını karşılayabilme, kira, konut kredisi ve faizli borçları ödeyebilme, iki günde bir et, tavuk, balık içeren yemek yiyebilme ve evin ısınma ihtiyacını karşılayabilme durumu ile ilgili hanhalklarının algıları

ise, söz konusu maddelerden ise, en az üçünü karşılayamayanlar maddi yoksun iken; en az dördünü karşılayamayanlar ciddi derecede maddi yoksun olarak ifade edilmektedir (Eurostat Glossary, 2018a). Tablo 3.14’de 16-29 yaş arası 2019 yılına ait yaş, cinsiyet ve toplam eğitim düzeyinde maddi yoksunluk oranları verilmiştir.

Tablo 3.14. Yaş, Cinsiyet ve Eğitim Düzeyine Göre Maddi ve Sosyal Yoksunluk Oranı, 16-29 yaş arası 2017-2020*

2020			
	Kadın	Erkek	Toplam
Belçika	10,5	10,1	10,3
Bulgaristan	31,4	31,7	31,5
Çekya	4,7	4,4	4,5
Danimarka	10,5	7,5	9,0
Almanya	11,2	11,2	11,2
Estonya	5,3	4,0	4,6
İrlanda	14,6	8,8	11,9
Yunanistan	33,4	30,0	31,7
İspanya	14,1	15,8	15,0
Fransa	17,6	12,6	15,1
Hırvatistan	6,0	6,0	6,0
İtalya	11,7	10,7	11,2
Lüksemburg	4,0	6,3	5,2
Macaristan	18,5	15,1	16,8
Hollanda	5,5	4,0	4,8
Portekiz	9,6	10,8	10,2
Finlandiya	4,7	6,2	5,5
İsveç	3,3	3,3	3,3
Norveç	4,0	4,9	4,5
Türkiye	31,1	30,5	30,8
2017			
	Kadın	Erkek	Toplam
Belçika	11,3	9,7	10,5
Bulgaristan	41,0	43,4	42,2
Çekya	6,6	6,1	6,4
Danimarka	8,5	9,8	9,1
Almanya	7,7	6,5	7,1
Estonya	5,7	5,6	5,6
İrlanda	13,1	11,4	12,4
Yunanistan	39,8	39,5	39,6
İspanya	13,3	13,9	13,6
Fransa	11,4	11,9	11,6
Hırvatistan	11,3	10,2	10,7
İtalya	13,2	13,4	13,3
Lüksemburg	2,9	3,3	3,1
Macaristan	25,2	23,9	24,5
Hollanda	5,4	7,0	6,2
Portekiz	14,5	15,3	14,9
Finlandiya	6,4	6,3	6,4
İsveç	3,0	3,2	3,1
Norveç	6,3	6,7	6,5
Türkiye	31,0	29,8	30,4

*Eurostat Material and social deprivation rate by age, sex and educational attainment level verilerinden derlenmiştir.

Kaynak: Eurostat, 2020c,

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_MDSD03__custom_4834849/default/table?lang=en

2020 yılı toplam maddi ve sosyal yoksunluk oranında %30,8 ile Türkiye en yüksek paya sahip ülkelerden biridir. Türkiye’de aynı yılda kadınlarda maddi ve sosyal yoksunluk oranı %31,1 olarak gerçekleşirken; erkeklerde %30,5 olarak

gerçekleşmiştir. 2020 yılı yüksek toplam maddi ve sosyal yoksunluk oranına sahip bir diğer ülke %31,7 oranıyla Yunanistan'dır. Söz konusu oranın %30'u erkeklerde gerçekleşirken kadınlarda % 33,4'le Tablo 3.14'de en yüksek paya sahip olmuştur.

Söz konusu Tablo da 2020 yılı toplam en düşük maddi ve sosyal yoksunluk oranı %3,3 ile İsveç ve %5,2 ile Lüksemburg'da gerçekleşmiştir. İsveç'te kadınlarda ve erkeklerde maddi ve sosyal yoksunluk oranı %3,3 olarak gerçekleşmiştir. Lüksemburg'da ise kadınlarda maddi ve sosyal yoksunluk oranı %4 iken erkeklerde %6,3 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 3.14 yıllar itibariyle incelendiğinde belirgin bir azalış söz konusudur. Örneğin, toplamda yaşa ve cinsiyete göre maddi ve sosyal yoksulluk oranı, 2017 yılında Yunanistan'da %39,6 iken, 2020 yılında aynı ülkede %31,7'ye gerilemiştir. Aynı şekilde, Macaristan'da 2017 yılında %24,5 olan maddi ve sosyal yoksunluk oranı 2020 yılında %16,8'e gerilemiştir. Türkiye'ye bakıldığında ise, yıllar itibariyle bir azalış söz konusu olmamakla birlikte 2017'den 2020 yılına değin toplam artış payı %0,4 olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye'nin ardından %19,3 ile Yunanistan ve % 18,2 ile Bulgaristan yer almaktadır. Diğer yandan ebeveynlerle yaşamayan gençlerin maddi yoksunluk oranı en düşük ülkeleri sıraladığımızda; %1,5 Estonya; %2 İsveç ve %2,8 Hollanda yer almaktadır. Aynı kategoride yer alan yüksek maddi yoksunluk oranına sahip ülkeler ise; % 26,7 Türkiye; %24,6 Bulgaristan ve % 20,7 Yunanistan'dır.

Tablo 3.15. Eğitim Düzeyine Göre 16-29 Yaş Arası Maddi ve Sosyal Yoksunluk Oranları, 2017-2020

2020			
	İlköğretim	Ortaöğretim	Yükseköğretim
Belçika	22,1	9,6	2,9
Bulgaristan	51,6	20,9	14,1
Çekya	8,8	2,9	1,4
Danimarka	12,1	9,2	5,0
Almanya	19,1	8,2	5,8
Estonya	7,6	4,0	2,5
İrlanda	21,7	16,4	4,7
Yunanistan	40,3	33,1	19,5
İspanya	26,4	13,0	6,7
Fransa	22,8	15,3	6,8
Hırvatistan	6,0	6,4	4,4
İtalya	18,5	9,5	3,1
Lüksemburg	9,2	5,0	0,0
Macaristan	34,1	10,8	3,4
Hollanda	6,8	5,6	2,2
Portekiz	19,4	8,1	2,5
Finlandiya	8,9	5,1	1,5
İsveç	6,9	2,1	0,3
Norveç	7,5	2,7	1,9
Türkiye	42,3	25,2	14,2
2017			
	İlköğretim	Ortaöğretim	Yükseköğretim
Belçika	17,9	8,2	3,3
Bulgaristan	63,9	35,0	14,2
Çekya	11,5	5,5	1,1
Danimarka	13,0	7,6	5,0
Almanya	12,1	6,4	2,6
Estonya	9,8	5,9	0,4
İrlanda	30,5	11,8	6,1
Yunanistan	45,8	42,8	24,9
İspanya	22,1	10,5	5,2
Fransa	21,1	11,5	3,8
Hırvatistan	16,1	10,4	4,1
İtalya	20,6	10,9	4,6
Lüksemburg	5,7	2,5	1,0
Macaristan	40,5	19,5	5,2
Hollanda	9,0	6,8	2,9
Portekiz	23,5	11,0	4,9
Finlandiya	12,2	4,3	2,5
İsveç	6,8	2,1	1,5
Norveç	10,8	4,0	2,8
Türkiye	41,4	21,7	13,0

*Eurostat Material and social deprivation rate by age, sex and educational attainment level verilerinden derlenmiştir.

Kaynak: Eurostat, 2020d

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_MDSD03__custom_4835255/default/table?lang=en,

Tablo 3.15’de eğitim düzeyine göre 16-29 yaş arası maddi ve sosyal yoksunluk oranları yer almaktadır. Tablo genel olarak incelendiğinde eğitim düzeyi yükseldikçe

maddi ve sosyal yoksunluk oranlarının azaldığı görülmektedir. 2020 yılı için yükseköğretim düzeyinde maddi ve sosyal yoksunluk oranları en yüksek olan ülkeler %14,1’le Bulgaristan; %19,5’le Yunanistan yer almaktadır. Maddi ve sosyal yoksunluk oranları aynı yıl içerisinde yükseköğretim düzeyinde %0 Lüksemburg; %1,4 Çek Cumhuriyeti; %0,3 İsveç olarak sıralanmaktadır. Diğer yandan Türkiye incelendiğinde yükseköğretim düzeyinde maddi ve sosyal yoksunluk oranları kayda değer seviyelerdir. 2017 yılında Türkiye’de yükseköğretim düzeyinde maddi ve sosyal yoksunluk oranı %13 iken 2020 yılında %14,2 seviyesine gelmiştir. Türkiye’de ilköğretim ve ortaöğretim kategorilerinde maddi ve sosyal yoksunluk oranları 2017 yılından 2020 yılına değin artış göstermiştir ve oranları sırasıyla 2020 yılında %42,3 ve %25,2’dir.

Tablo 3.16’te 2020 yılı 16-29 yaş arası çok düşük iş yoğunluğuna sahip hanelerde yaşayan gençlerin oranları verilmiştir.

Tablo 3.16. Çok Düşük İş Yoğunluğuna Sahip 16-29 Yaş Arası 2015-2020

	2020		
	Kadın	Erkek	Toplam
Belçika	12,0	10,6	11,3
Bulgaristan	10,8	9,0	9,9
Çekya	4,4	4,3	4,3
Danimarka	15,9	14,4	15,1
Almanya	9,5	10,4	10,0
Estonya	2,7	5,5	4,1
İrlanda	11,0	8,8	9,8
Yunanistan	15,2	14,7	14,9
İspanya	8,9	10,2	9,6
Fransa	10,8	10,2	10,5
Hırvatistan	6,8	6,4	6,6
İtalya	11,6	11,6	11,6
Lüksemburg	12,0	9,7	10,8
Macaristan	5,5	3,5	4,5
Hollanda	8,8	10,0	9,4
Portekiz	3,8	5,5	4,6
Finlandiya	11,3	11,6	11,4
İsveç	10,7	12,3	11,5
Norveç	11,2	11,3	11,2
Türkiye	12,0	11,6	11,8
	2015		
	Kadın	Erkek	Toplam
Belçika	15,3	14,2	14,7
Bulgaristan	13,0	12,6	12,8
Çekya	6,4	4,6	5,5
Danimarka	14,8	18,0	16,5
Almanya	9,6	9,2	9,4
Estonya	5,4	4,9	5,2
İrlanda	20,8	21,9	21,3
Yunanistan	19,0	21,1	20,0

İspanya	15,0	19,9	17,5
Fransa	8,4	10,0	9,2
Hırvatistan	11,9	11,4	11,6
İtalya	12,8	11,8	12,3
Lüksemburg	5,1	6,9	6,0
Macaristan	8,7	6,9	7,8
Hollanda	12,4	11,8	12,1
Portekiz	9,3	11,1	10,3
Finlandiya	11,4	15,2	13,3
İsveç	10,2	8,8	9,5
Norveç	10,1	8,2	9,1
Türkiye	11,3	11,7	11,5

*Eurostat Persons living in households with very low work intensity by age and sex (population aged 0 to 64 years) verilerinden derlenmiştir.

Kaynak: Eurostat, 2020e,

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_LVHL11N__custom_4835091/default/table?lang=en

Çok düşük iş yoğunluğu, Eurostat tarafından “Çalışma çağındaki bireylerin son 12 ay dönemi kapsayarak toplam potansiyellerinin %20’den daha az çalıştığı hanede yaşayan kişilerin sayısı” olarak tanımlanmaktadır (Eurostat Glossary, 2018). Çok düşük iş yoğunluğu literatürde emekli, eğitim seviyesi düşük ya da işsizliğin yüksek olduğu hanelerde yüksek olduğu belirtilse de genç yaş grubunda gözle görülür bir paya sahiptir. Bu bağlamda Tablo 3.16 incelendiğinde; toplamda 2020 yılı çok düşük iş yoğunluğuna sahip hanelerde yaşayan gençler ülkeler bazında incelendiğinde, %14,9 Yunanistan; %15,1 Danimarka; %9,8 İrlanda; %11,4 Finlandiya ve %9,9 Bulgaristan yer almaktadır. Türkiye’de ise bu oran %11,8 olarak gerçekleşmiştir.

Cinsiyet bazında bakıldığında ise, 2020 yılı erkeklerde çok düşük iş yoğunluğuna sahip hanelerde yaşayan gençlerin oranı en fazla olan ülkeler; %14,4 Danimarka; %14,7 Yunanistan; %11,6 ile Finlandiya ve Türkiye yer almaktadır.

2020 yılında kadınlarda ise en yüksek çok düşük iş yoğunluğuna sahip oranlar incelendiğinde; %15,9 Danimarka; %15,2 Yunanistan; %11,3 Finlandiya ve %8,9 İspanya olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye’deki oranlar incelendiğinde ise 2015 yılında toplamda çok düşük iş yoğunluğuna sahip hanelerde yaşayan 16-29 yaş arası gençler %11,5 iken 2020 yılında %11,8 olarak gerçekleşmiştir. Diğer yandan 2015 yılında toplamda çok düşük iş yoğunluğuna sahip hanelerde yaşayan 16-29 yaş arası genç kadınlar %12,5 iken 2020 yılında azalarak %8,7 oranındadır. 16-29 yaş arası erkeklerde ise 2015 yılında %14,4 iken 2020 yılında %11,4 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 3.17’de 16-29 yaş arası yaşa ve cinsiyete göre çalışan yoksulluk riski oranları verilmiştir.

Tablo 3.17. 16-29 Yaş Arası Yaşa ve Cinsiyete Göre Çalışan Yoksulluğu Riski Oranları, 2014-2020*

2020			
	Kadın	Erkek	Toplam
Belçika	3,0	2,3	2,6
Bulgaristan	8,2	12,9	11,1
Çekya	1,4	2,6	2,1
Danimarka	13,6	13,3	13,4
Almanya	13,8	11,5	12,5
Estonya	11,7	10,8	11,2
İrlanda	5,4	7,1	6,3
Yunanistan	5,7	12,0	9,2
İspanya	10,2	11,4	10,9
Fransa	9,0	8,4	8,7
Hırvatistan	2,4	2,6	2,5
İtalya	10,3	12,2	11,4
Lüksemburg	9,6	10,7	10,2
Macaristan	6,4	4,7	5,4
Hollanda	6,3	6,3	6,3
Portekiz	6,0	7,2	6,6
Finlandiya	5,4	3,0	4,1
İsveç	14,2	12,9	13,5
Norveç	17,0	14,2	15,5
Türkiye	7,9	12,3	10,9
2014			
	Kadın	Erkek	Toplam
Belçika	6,7	3,3	4,9
Bulgaristan	7,2	10,6	9,1
Çekya	2,0	1,8	1,9
Danimarka	10,0	11,9	11,0
Almanya	12,7	12,3	12,5
Estonya	8,4	10,0	9,3
İrlanda	6,6	6,7	6,6
Yunanistan	7,8	14,0	11,2
İspanya	16,7	15,7	16,2
Fransa	11,4	10,7	11,0
Hırvatistan	3,9	6,1	5,1
İtalya	13,9	10,9	12,2
Lüksemburg	8,5	12,3	10,6
Macaristan	5,6	6,8	6,3
Hollanda	3,8	9,0	6,5
Portekiz	7,7	11,4	9,6
Finlandiya	3,8	5,2	4,5
İsveç	12,3	16,0	14,3
Norveç	13,7	13,6	13,7
Türkiye	12,5	14,4	13,8

*Eurostat In-work at-risk-of-poverty rate by age and sex - EU-SILC survey verilerinden derlenmiştir.

Kaynak: Eurostat, 2020f, [https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_IW01\\$DV_1302/default/table?lang=en](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_IW01$DV_1302/default/table?lang=en)

Çalışan yoksulluğu son dönemlerde işsizlerin yoksulluğunun önüne geçmiş ve özellikle gençleri etkileyen önemli bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu Tablo 3.17 incelendiğinde dikkat çeken önemli bir durum ise cinsiyetler arasında kayda değer bir farkın söz konusu olmamasıdır. Bu bağlamda, çeşitli

lkelerde çalışan yoksulluğu verileri incelendiğinde ise, 2020 yılı çalışan yoksulluğu riskine sahip toplamda ilk beş ülke %15,5; %13,5; %13,4; %12,5 ve %11,2 değerlerine sahiptir. Bu lkeler sırasıyla; Norveç, İsveç, Danimarka, Almanya ve Estonya'dır.

Cinsiyet bazında bakıldığında ise, 2020 yılında erkeklerde en yüksek çalışan yoksulluk riski oranları Norveç %14,2; Danimarka %13,3, Lüksemburg %14,1; Bulgaristan %12,9; ve İsveç %12,9 bulunmaktadır. Kadınlarda ise; Danimarka %13,6; Norveç %17; Almanya %13,8 ve İspanya %10,2 bulunmaktadır.

Türkiye'de ise 2014 yılında toplamda %13,8 olan çalışan yoksulluğu oranı 2020 yılında azalarak %10,9 oranında gerçekleşmiştir. Kadınlarda alışan yoksulluğu riski 2014 yılında %12,5 iken 2020 yılında azalarak %7,9 oranında gerçekleşmiştir. Erkeklerde ise aynı şekilde yıllar itibariyle azalma mevcuttur. 2014 yılında %14,4 oranında gerçekleşen çalışan yoksulluğu riski 2020 yılında %12,3 oranındadır.

3.3. Genç Yoksulluğunun Nedenlerine İlişkin Tartışmalar

Gençlik süreci, genç bireylerin hem kendi hem de toplumların daha iyi yaşam sürmesini sağlayan ve bu süreçte oluşan beşerî sermayenin gerek emek piyasasında gerekse toplumsal katılımda kullanılmasını sağlayan uzun zamanlı büyümenin önemli anahtarıdır (The World Development Report, 2007). Genlikten yetişkinliğe geçiş süreci ise "eğitim, istihdam ve aile kurma" süreciyle yakından ilişkilidir. Söz konusu süreçler birbiriyle ilişkili olup gençlerin ebeveyn yapısı, cinsiyet, sosyal konumları gibi unsurlarla etkileşim halindedir (Global Employment Trends For Youth, 2015, s. 51). Nitekim gençlikten yetişkinliğe geçiş sürecinde genç bireyler gerek bireysel gerekse yapısal bir dizi sorunlar nedeniyle emek piyasasına eklemlenme süreçleri uzamakta ya da istihdam halinde olsalar bile düşük ücret düzeylerinde kalıcı olmayan işlerde çalışarak yoksulluk ve yoksunluklarına ivme kazandırmaktadır. Genç yoksulluğuna ilişkin nedenler her dönem farklılık göstermekte ve ülkelerin gelişmişlik seviyeleri, sahip oldukları sosyoekonomik yapı, çalışma ilişkileri ve konjonktürel yapı, yaşam düzenlemeleri, gençlerin yaşadıkları yoksulluğu ve yoksunluğu etkilemektedir. Bu kapsamda, Avrupa'da genç yoksulluğu konusunda yapılan araştırmalar incelendiğinde, gençlerin yaşlı nüfusa göre yeni mobilya alımı, tatil veya akşam yemeğine gelen misafirleri karşılayamama gibi temel düzeyde davranışları gerçekleştiremediği ifade edilmiştir. Bu bağlamda söz konusu duruma göre gençlerin orta düzeyde yoksunluk yaşama oranlarının yükseldiği belirtilmiştir. Bununla beraber,

temel insani ihtiyaçlar olan yiyecek, ısınma ve yeni kıyafet alımlarına ilişkin ihtiyaçlarını karşılayamama oranlarının düşük olduğu belirtilerek şiddetli yoksunluk yaşıama oranlarının nispeten daha düşük düzeyde kaldığı ifade edilmiştir. Aynı zamanda ebeveynleriyle yaşıayan gençlerin yoksunluk yaşıama oranlarının daha yüksek olduğu ifade edilmiştir. Diğer yandan, çeşitli nedenlerle emek piyasasına katılım göstermeyen, sosyal destek eksikliği yaşıayan, yalnız hisseden ve sosyal dışlanmaya maruz kalan gençlerin düşük zihinsel iyilik yaşıama olasılıkları arttığı belirtilmiştir (Eurofound, 2014).

İspanya’da işgücü piyasası bölümlenmiş, belirsiz ve geçici istihdam biçimlerinin yaygınlaştığı ölkelerden biridir. Söz konusu ölkede genç işçilerin %70’inden fazlası geçici iş sözleşmesiyle istihdam edilmektedir. İşsizliği azaltmaya yönelik bir uygulama olarak hayata geçirilen yarı zamanlı çalışma, düşük ücretleri tetikleyerek çalışan yoksulluğun ortaya çıkarmış ve İspanya’da genç yoksulluğun en önemli nedeni olarak varlığını sürdürmektedir. Bu bağlamda İspanya’da gelir eşitsizliği, AB ortalamasına göre daha yüksek bir seyir izlemekle birlikte ölkedeki en zengin kesimin %20’si AB-28 ortalamasının 5,1’inin üzerindeyken; en yoksul %20’sinin 6,5 katı gelir elde etmekte olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca gençlerin büyük bir oranının eğitimlerini yarıda bırakması son dönemlerde artan otomasyon ve dijitalleşme süreciyle karşılaştırıldığında gelecekte vasıfsız genç işsizliği ve dolayısıyla genç yoksulluğu tehlikesini ortaya çıkarmaktadır. Bu çerçevede İspanya’da genç yoksulluğu; uzun süreli yüksek genç işsizliği oranları, görece düşük eğitim seviyeleri, yarı zamanlı çalışanların düşük ücretleri seviyeleri, yüksek düzeyde geçici istihdam ve gençlerin emeklerinin düşük gelir olarak tanımlanmasına yol açmaktadır (Eurofound, 27.03.2021).

Amerika’da ise, eyaletler arasında bölgesel eşitsizlikler olması farklı etnik sınıf ve ırkları barındırması genç yoksulluğunu farklı bir düzleme taşımaktadır. Bu bağlamda, ABD’de ırksal veya etnik kökenleri nedeniyle beyaz olmayan gençler hayatın tüm alanlarında ayrımcılık ve eşitsizlikle karşı karşıya kalmaktadır. (Do Something.org, 27.03.2021).

Bu bağlamda Amerika’da yaşıayan her 10 kişiden 4’ünün düşük gelirli olduğu ifade edilerek, bireylerin istihdam halinde olmasına rağmen yoksulluklarının azalmadığı belirtilmiştir. Bu bağlamda bireylerin eğitim ve istihdam olanaklarına eşit şekilde

erişemediği ve ayrımcı ırksal kısıtların yoksulluğu daha da arttırdığı ifade edilmiştir. Aynı zamanda Amerika, beyaz olmayan gençlerin yoksulluk yaşama olasılığı beyaz olan gençlere göre, daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Her 4 genç ebeveyninden yaklaşık 3'ü düşük gelirli hanelerde yaşamaktadır. Irksal bakımdan gençlerin işsizlik oranlarına bakıldığında ise Amerika'da gençlerin etnik bakımdan dezavantajlı olduğunu kanıtlayacak niteliktedir. Nitekim, ulusal düzeyde işsizlik oranı %3,5 olmakla birlikte, Hispanik gençlerin işsizlik oranı %8,7 iken siyahi gençlerin işsizlik oranının %6,2 olduğu ifade edilmiştir (Clasp, 2020).

Safra Altı Afrika bölgesinde genç yoksulluğu hakkında tartışmalara bakıldığında ise, daha çok söz konusu bölgedeki hakim işgücü piyasasına yönelik yapısal problemler rol oynamaktadır. Bu bağlamda, okuldan işe geçişi uzatan emek piyasası engelleri, yüksek öğrenime devam edememe veya bir iş kurmak için finansman erişim eksikliği, eğitimin gerekli beceriden kazandırmaktan uzak olması gibi problemler gençlerin yoksulluk ve yoksunluktan kurtulması için gerekli ortamı sağlamaktan uzak kalmaktadır (The World Bank, 27.03.2021).

Ermenistan'da görülen yüksek oranda işsizlik, genç yoksulluğu probleminin ana nedeni olarak görülmektedir. Yüksek düzeyde seyreden işsizlik oranları, gençleri yetişkinliğe geçiş sürecini uzatmaktadır. Ayrıca, gençler arasındaki işsizlik ve yoksulluk problemleri gençleri daimî ikametle dış göçe sevk ettiği vurgulanmıştır (Babayeva, 2014).

İtalya Roma'da genç yoksulluğunu, gençlerin ayrımcılığa maruz kalmasını, ebeveyn yoksulluğu ve eğitim niteliğinin düşük olmasıyla ilişkilendirilmiştir. Bu bağlamda söz konusu ülkede özellikle Roma'da nitelikli okulların belli bölgelerde yoğunlaştığını ve gençlerin kaliteli eğitime ulaşımının kısıtlı olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca, genel olarak okulları terk etme oranları yüksektir. Bu durumda gençlerde fırsat eksikliğine yol açarak sosyal dışlanma problemlerini doğurmaktadır. Diğer yandan gençlerde evlilik ve hamilelik yaşları düşük seyretmektedir. Söz konusu durum gençlerin dezavantajlılıklarını arttırarak herhangi bir yükseköğrenimde eğitim görmeyi ve emek piyasasına erişimlerini zorlaştırmaktadır. Ayrıca söz konusu grup için erken yaşta okulları bırakma oranları oldukça yüksektir. Bu bağlamda erken yaşta ebeveyn olan gençler herhangi bir eğitim ve iş tecrübesi deneyimlemedikleri için genç yoksulluğu

riskleri artmakta ayrıca çocukları da yoksulluğu deneyimleme riskleri yükselmektedir (Caritas Europa, 2017).

Türkiye’de genç yoksulluğun nedenine ilişkin unsurlara baktığımızda ise, emek piyasasında esnekleşme politikaları, uzun süreli işsizlik, istihdam hacminin genç işgücü arzını karşılayacak kadar büyümemesi ve eğitimin gerekli beceri ve yetenekten yoksun olması olarak sıralanmaktadır. Diğer yandan yapılan genç yoksulluğu konulu çalışmalarda kent yoksulu gençlere vurgu yapılmıştır. Buna bağlı olarak kent yoksulu gençlerin gelir azlığına bağlı olarak genel tüketime katılamama ve sosyal dışlanmaya maruz kalma durumlarına dikkat çekilmiştir.

Gökçe 1971 yılında Ankara’da gecekondu mahallelerinde gerçekleştirdiği Gecekondu Gençliği adlı çalışmasında, 1970’li yıllarda henüz şehirleşme ve modernleşmenin yeni yaşandığı dönemlerde gecekondu bölgelerinde yaşayan gençlerin ekonomik yetersizlik ve beslenme problemleriyle boğuştuğu belirtilmiştir (Gökçe, 1971).

Yamanoğlu 2008 yılında Kent Yoksulu Gençlerin Tüketim Toplumunda Yaşama Deneyimleri: Ankara Örneği adlı doktora tezinde “kent yoksulu gençlerin tüketim toplumunda yaşama deneyimleri, tüketim toplumundan dışlanma süreçleri ve tüketim toplumuna dahil olabilmek için ya da kabul görebilmek için verilen sembolik mücadele ve sorunları” ele almıştır. Söz konusu tezde gençleri kentsel mekânda yoksul olduklarını belirterek, toplumsal süreçte katılımını ve uyumunu gerçekleştirecek gerekli ve yeterli tüketimi gerçekleştiremediklerini ve sosyal dışlanmaya maruz kaldıklarını belirtilerek kent yoksulu gençlerin yoksunluklarına vurgu yapmıştır (Yamanoğlu, 2008).

Genç yoksulluğuna ilişkin bir diğer vurgu gençlerin istihdam piyasalarına ilişkin yaşadıkları sorunlardır. Nitekim Türkiye’de genç işsizliğin yüksek olması ve istihdam hacminin dar olması genç yoksulluk ve işsizlik arasındaki bağlantıyı güçlendirdiği vurgusu yapılmaktadır. Bu bağlamda Bölükbaş “Türkiye’de Genç İşsizlik ve Yoksulluk İlişkisi: Bölgeler Düzeyinde Bir İnceleme” adlı araştırmasında “Türkiye ekonomisinde genç işsizlik ve yoksulluğun birbirinin hem nedeni hem de sonucu olduğunu” belirtmiştir (Bölükbaş, 2019).

Diğer yandan Erikli, “Genç Yoksulluğun Temel Belirleyicileri: Eğitim ve Düzgün İş” adlı çalışmasında, Türkiye’de genç yoksulluğun nedenini; emek piyasasında güvenceli ve yeterli ücret düzeyine sahip işlerin olmayışından bahsederek, günümüzde çalışan

gençlerin yoksulluğu problemine dikkat çekmiştir (Erikli, 2016, s. 299). Yine aynı şekilde SERKA tarafından gençlere yönelik yapılan araştırmada genç yoksulluğu ile hanehalkı yoksulluğu arasında ilişki kurarak, “gençlerin önemli bir bölümünün çok çocuklu aile içerisinde yaşadığı ve kendilerine has bir mekânın bulunmadığını” ifade ederek, yirmi yaş civarındaki gençlerin büyük bir kısmının aileleriyle beraber yaşamak zorunda kaldıklarını” ifade etmiştir. Aynı araştırmada, hane içerisine ayda 700 TL gelir girenlerin oranının Karadeniz bölgesinde %67; Orta Anadolu’da %79, Güneydoğu’da %83, İstanbul’da %33, Batı Marmara’da %57, Ege’de ise %48 düzeyinde olduğunu belirterek hane yoksulluğunun gençlere de yansıdığı sonucuna varmıştır (SERKA, 2018, s. 32).

3.4. Eğitim ve Yoksulluk

Yoksulluk günümüzde sadece geleneksel olarak parasal boyuta odaklanmamakta aksine sağlık hizmetlerine ulaşım, bilgiye erişim, yeterli tüketimi gerçekleştirebilme gibi farklı boyutları da içerisine katmaktadır. Bu noktada eğitime erişim kısıtlılığı yoksulluğun önemli bir boyutu olarak kabul edilmektedir (Unesco, 2017).

Temel insan hakkı olan eğitim, sosyal mobilitenin kaynağı ve iktisadi ilerlemenin temel bir yapı taşıdır. Eğitim, işgücünün verimliliğini arttırarak ekonomik büyümeye ivme kazandırır. İktisadi büyüme sayesinde toplumda gelir eşitsizliği azalarak, yoksulluk seviyelerinde iyileşme sağlanır (Maiyo ve diğ., 2009).

3.4.1. Eğitim kavramı

Beşerî sermaye yatırımı olarak eğitim, son zamanlarda bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızla artması ve söz konusu teknolojiyi kullanacak bireylerin eğitilmesi ve gerekli becerilerin kazandırılması bağlamında eğitim unsurunu vurgulamaktadır (Çolak, 2010). Eğitim bireye bilgi, beceri, davranış ve topluma uyum sağlaması için gerekli olan alışkanlık ve tutumların kazandırılmasını sağlar. Bir ülkedeki insanlara yapılan eğitim yatırımı, ülkelerin eğitilmiş insan gücünü arttırarak ülke kalkınmasında doğrudan etki etmektedir. Bu bağlamda eğitilmiş insan gücü beraberinde işgücünün verimliliğini arttırmaktadır (Doğan, 2014). Bu bakımdan eğitim ile yoksulluk arasında birbirini etkileyen bir ilişki mevcuttur. Eğitim bireylerin bilgi ve becerilerini geliştirerek, işgücü piyasasında istihdam edilmesine olanak sağlarken aynı zamanda işgücü verimliliğini de pozitif yönde etkiler (Şenkal, 2021). Diğer yandan eğitim,

bireylere gerekli bilgi ve becerileri kazandırarak gelir eşitsizliklerini dolaylı yoldan azaltır. Eğitim sayesinde, bireyler üretkenliklerini arttırarak, yaşamları boyunca karşı karşıya kalacakları risklere karşı kırılganlıklarını azaltır. Diğer yandan eğitim sayesinde kırsal alanlarda yaşayan hane halklarının, tarım dışı işlere erişimlerini arttırmakta ve bu sayede gelir elde etme çeşitlilikleri çoğalmaktadır. Örneğin Unesco 2017 raporunda Endonezya’da tarım dışı işlerde istihdam edilen, herhangi bir eğitim seviyesine sahip olmayan ve kırsal alanda yaşayan bireylerin payı erkeklerde %15 iken kadınlarda %17 olarak ifade edilmiştir. Diğer yandan ortaöğretime sahip bireyler arasında bu oran yükselerek erkeklerde %61 iken; kadınların %72’sine tekabül etmektedir. Yine eğitim, istihdam edilen bireyleri emek piyasası sömürsünden koruyarak onların işgücü piyasasında iş sözleşmesine dayanarak güvenceli bir şekilde istihdam edilme fırsatı elde etmesine olanak sağlar. Bu kapsamda Unesco 2017 yılı raporunda El Salvador’da ilköğretim seviyesinin altında olan ve istihdam halinde olan bireylerin sadece %7’sinin bir iş sözleşmesine dayanarak emeğini arz ettiklerini; buna karşılık ortaöğretim seviyesinde eğitime sahip olanların %49’unun bir iş sözleşmesine dayanarak istihdam halinde olduklarını belirtmiştir (Unesco, 2017). Bu bağlamda eğitim, yoksullukla mücadelede en önemli araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü eğitim, yoksul bireylerin beceri ve niteliklerini arttırmaktadır. Bu sayede bireylerin verimlilikleri de artmakta ve kazançları yükselmektedir (Şenkal, 2021: 455). Diğer yandan eğitim ve yoksulluk arasındaki ilişkiye yapabilirlik açısından bakmakta fayda vardır. Eğitim bireylerde gelir artışı sağlarken aynı zamanda yapabilirliklerini arttırmakta ve bu sayede bireylerin kendi yaşamı üzerinde kontrol gücü artmaktadır. Dolayısıyla birey yoksul olsa bile yoksulluğun üstesinden gelme gücü yükselmektedir (Özdemir, 2009).

3.4.2. Eğitim ve yoksulluk ilişkisi

Çalışmanın bu bölümünde eğitim ve yoksulluk arasındaki ilişkiyi açıklayan; beşerî sermaye yaklaşımı, yapabilirlik yaklaşımı, eğitim yoksulluğu ve eğitim istihdam arasındaki ilişki ele alınacaktır. Eğitim istihdam arasındaki ilişki konusu, literatürde eğitim ve yoksulluk arasındaki bağlantıyı açıklamada tercih edilen bir konu olarak tercih edilmese de istihdam konusu bireylerin yoksulluğunu arttırıcı veya azaltıcı etkide bulunan önemli bir faktör olarak karşımıza çıktığı için bu bölümde alt başlık olarak ele alınmıştır.

3.4.2.1. Beşerî sermaye yaklaşımı

Beşerî sermayenin kökeni, 1776'da klasik iktisadın ortaya çıkışına dayanmaktadır (Dae-Bong 2009, s. 3). Söz konusu dönemde Adam Smith beşerî sermaye kavramını ifade ederken, bir işçinin gelişmiş el becerisini maliyetleri azaltan ve belirli bir masrafa rağmen, söz konusu masrafı bir kâra dönüştüren bir makine veya ticaret aleti olarak düşünülebileceğini varsaymıştır. Smith ayrıca, işgücünün iki gruba ayrılarak eğitimi ve deneyimi olmayanların fiziksel çalışmaya sevk edilmesini; eğitimi ve beceri olan bireylerin var olan becerilerine dayalı işlere verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca vasıflı ve vasıfsız çalışanlara eşit bir şekilde muamele edilmemesi gerektiğini ve işlerin bireylerin vasıflarına uygun bir şekilde dağıtılmasının uygun olacağını belirtmiştir. Adam Smith, bu sayede emeğin üretken kapasitesinden faydalanmanın tek yol olduğunu ifade etmiştir. Daha sonra Jacob Mincer beşerî sermaye terimine yönelik farklı bir bakış açısı getirerek eğitimin işgücü piyasasına geçişte önemli bir avantaj sağladığını belirtmiştir (Awan, 2012). Bu bağlamda Mincer'e (1991) göre "Eğitilmiş çalışanlar, işgücü piyasasında daha az eğitilmiş çalışanlara göre en az üç temel avantaja sahiptir: "daha yüksek ücretler, gelir ve meslekte daha fazla yukarı doğru hareketlilik ve daha fazla istihdam istikrarı" olarak belirtmiştir. Bu bağlamda Mincer, (1991) eğitilmiş çalışanların daha yüksek ücret elde etmesini eğitime yapılan yatırımların bir geri dönüşü olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca eğitilmiş çalışanların, iş arama sürecinde açık işler ve ücret düzeyleri hakkında bilgili olduklarını vurgulayarak ücret düzeyi yüksek pozisyonlara kolaylıkla ve işsizlik halinde olmadan geçiş yaptıklarını belirtmiştir.

Becker ise 1964 yılında yayınlanan "Human Capital" adlı kitabında beşerî sermaye kavramına "verimli ve tutarlı" bir bakış açısı getirmiştir (Bilen ve Yumuşak, 2008, s. 5). Becker; eğitim, bilgisayar kursu, tıbbi bakım harcamaları, dürüstlük vb. unsurları bir sermaye olarak değerlendirmekle birlikte söz konusu unsurların beşerî sermaye kavramı içerisinde ele alınması gerektiğini vurgulayarak; bireyin bilgisi, becerileri, sağlığı ve sahip olduğu değerlerinden ayrılmaz bir parçası olduğunu belirtmiştir (Becker, 1993).

Theodore Shultz, beşerî sermaye stoğunun gelire bağlı olarak değiştiğini ifade ederek, bireylerin ücret ve maaş yapılarının eğitime, sağlığa, işbaşında eğitime, iş fırsatları hakkında bilgi araştırmalarına ve göçe yapılan yatırıma bağlı olarak farklılaştığını

belirtmiştir. Bu bağlamda beşerî sermayeye yapılan yatırımlardaki artışın buna bağlı olarak bireylerin kazançlarını arttırarak, gelir dağılımı eşitsizliğini azaltmakta ve yoksulluğu azaltıcı etkide bulunmaktadır (Shultz, 1962).

Beşerî sermaye kavramına çağdaş bir bakış açısıyla yaklaşan; Theodore Shultz, Jacob Mincer ve Gary Becker eğitim ve verimlilik kavramlarına atıfta bulunarak, beşerî sermayeye yapılan yatırım arttıkça bireylerin verimliliği artarak gelir düzeyinde iyileşme sağlanacağı öngörülmüştür (Seçilmiş, 2020). Tüm bu tanımlamalar ışığında kısaca beşerî sermayenin tanımı yapıldığında, “kişilerin üretken olarak çalışmaları sonucunda gelir elde etmelerini sağlayan, eğitim süreci sırasında ve sonrasında kazanılmış bilgi, beceri ve yeteneklerin bütünüdür” (Şahin, 2015, s. 210).

Beşerî sermaye teorisinin ilk varsayımı, “diğer şeyler eşitken yatırım sonrası gelir akımı ne kadar uzun sürerse beşerî sermaye yatırımının net bugünkü değerinin o ölçüde büyük olacağıdır” (Biçerli, 2005, s. 259). Söz konusu teori literatürde gelir akımı uzunluğu olarak ele alınmaktadır. Bu çerçevede genç bireylerin, üniversite eğitimi için yaşlı bireylere göre daha istekli olmaları veya yaşlı bireylerin aldıkları eğitim sonrasında iş piyasasında istihdam edilme olasılıklarının daha düşük olması olarak açıklanabilmektedir (Şahin, 2015). Söz konusu teori kadın-erkek arasındaki ücret farklılıklarını da gelir akımı uzunluğu teorisine dayandırmaktadır. Eğitimi tamamlayan kadınlar evlenme, çocuk sahibi olma ve ev içi sorumluluklarından ötürü emek piyasasından ayrılmaktadır. Bu durum, kadınlara yapılan beşerî sermaye yatırımının getiri oranının düşük olmasına neden olmaktadır (Biçerli, 2005).

Beşerî sermaye teorisinin diğer varsayımı, “eğitim düzeyi yüksek olan kişilerin daha yüksek gelir elde edecekleridir”. Söz konusu varsayımın üç nedeni vardır. Bireylerin, işgücü piyasasında olmadıkları sürede kaybedilen kazanç ve eğitim yatırımından doğan maliyetleri telafi edebilmek için, söz konusu yatırımı yapmayan bireylere oranla kazançlarının daha yüksek olması olarak açıklanabilmektedir. Bu bağlamda, üniversite mezunu birinin lise mezunu birine göre daha fazla kazanç elde etmesi gibi, eğitim süresi daha fazla olan bazı meslek gruplarının eğitim süresi az olan diğer meslek gruplarına oranla daha az kazanması olarak açıklanmaktadır (Biçerli, 2005, s. 261).

Diğer yandan Florides bu yaklaşıma farklı bir açıdan bakarak; işgücü piyasasında elde edilecek kazançların eğitime yapılan yatırımların farklı olması, işgücü piyasasında karşılaşılan ayrımlara, bireylerin doğal yeteneklerine, cinsiyete ve hanenin maddi

kazancına vurgu yaparak eleştirmiştir. Bu bağlamda, Florides bu durumu şu şekilde açıklamıştır:

A ve B olarak adlandırdığımız her iki birey eğitim yatırımı için aynı maddi koşullara, eğitime eşit koşullarda eriştiklerini varsayalım. B'nin A'dan daha büyük doğal yeteneklere sahip olduğunu göz önüne aldığımızda, burada B bireyi belirli bir eğitim girdisini daha yüksek üretkenliğe ve bu doğrultuda daha yüksek bir kazanca dönüştürecektir. Diğer yandan A bireyinin siyahi, belirli bir etnik gruba mensup ya da kadın olduğunu varsayalım. Bu durumda A bireyi beşerî sermayesini emek piyasasında olası bir ayrımcılıkla karşılaşacağı için sahip olduğu eğitimi aynı doğrultuda artan bir kazanca dönüştüremeyecektir. Aynı şekilde, işgücü piyasasındaki ayrımcılık bireyi daha az beşerî sermaye yatırıma yönelterek daha fazla ücret farklılıklarına neden olacaktır. Yine aynı şekilde, A ve B'nin aynı yeteneklere fakat farklı maddi koşullara sahip olduğunu düşünelim. Bu doğrultuda, B bireyinin daha iyi maddi koşullara sahip olması B'nin A'ya göre daha fazla eğitime yatırım yapmasını sağlayacaktır. Florides'in bu eleştirileri eğitim-kazanç arasındaki ilişkinin altında farklı değişkenleri irdelememiz gerektiğinin altını çizmektedir (Florides, 2008).

Bu bağlamda Shaffer bir çalışmasında, daha fazla eğitime sahip olan bireylerin yüksek gelirin bir kısmının; bireyin zekâ seviyesi, hane ile ilişkileri, ev ortamı ile ilgili değişkenlere bağlı olduğunu belirtmiştir. Yine aynı çalışmada üniversite mezunlarının üniversite mezunu olmayan bireylere göre sahip olduğu daha yüksek gelirin, sahip oldukları servete bağlı gelir, yeteneğe bağlı olduğu ve gelir-eğitim arasındaki ilişki açıklanırken söz konusu etmenlerin göz önüne alınmadığını belirtmektedir. Shaffer eğitime yapılan yatırımın getirisine farklı bir açıdan bakarak eğitilmiş bireylerin artan gelirlerine oranla tüketimlerinin de artacağına vurgu yapmıştır. Bu bağlamda, beşerî sermaye yatırımlarının getirilerini hesaplarken, yatırımların bakım maliyetlerinin gözardı edildiğini, bireylerin eğitim sonucunda artan gelirden kaynaklı iş pozisyonunu korumak için, lüks araba, daha iyi bir giyim, daha sık yıkanan gömlekler gibi bir dizi maliyeti içeren tüketimlere yol açtığını vurgulamıştır (Shaffer, 1961).

Eğitim ve gelir arasındaki ilişkiye yönelik eleştirel bir bakış açısı sunan eleme hipotezi, eğitim işveren tarafından hangi çalışanın daha nitelikli olduğunun belirlenmesinde bir araç işlevi görmektedir (Biçerli, 2005). Eleme hipotezini geliştiren Spencer'e göre; birçok emek piyasasında işveren, bir bireyi işe alırken onun üretken kapasitesi hakkında bilgi sahibi değildir. Bu sebeple işe alınan bireylerin işi öğrenmesi için belirli bir eğitim sürecinden geçmesi gereklidir. İşveren bir bireyi işe alırken ilk etapta bireyin gözlemlenebilir özellikleri ve nitelikleri olan; eğitim, ırk, cinsiyet, hizmet süreleri, sabıka kaydı gibi unsurlara göre karar vermektedir (Spencer, 1973).

Eleme hipotezinde eğitim emek piyasasında daha üretken olan bireyleri belirlemeye yönelik bir eleme görevi görür. Bireyin üretkenliği resmi eğitim sürecinden etkilenmemektedir (Wolpin, 1977).

Eğitim, bireyleri yeteneklerine göre sınıflandırır ve bu yetenekleri resmi bir diploma veya sertifikayla kanıtlar. Dolayısıyla, diploma veya sertifika; zekanın seviyesi, motivasyonu, bireyin üretkenliğinin ve eğitilebilirliğine yönelik kanıtlar sunarken; bireyin iş performansı hakkında bir bilgi vermemektedir. İşverenler farklı eğitim kademelerinden mezun olmuş kişileri, işe alır ve iş performansını göz önüne alarak bireylerin ücret düzeylerini belirlemektedir. Daha fazla eğitimin harcama gerektirmediği durum göz önüne alınarak, bireyler daha fazla eğitim almak isteyeceklerdir. Söz konusu eğitimi ise, en yetenekli kişiler alacaklar ve eğitim sonucunda verimlilikleri artacaktır. Dolayısıyla, verimlilikleri artan çalışanların ücretleri de artacaktır. Diğer yandan eğitim düzeylerini gösteren diplomaların bireyleri ne şekilde tanımladığı konusunda üzerinde varılan bir görüş birliği yoktur. Bazı yazarlara göre mesleki eğitim veren okullar bireylere; dakik olma, sabırlı ve kararlılık gibi özellikler kazandırırken; üniversiteler, özgüven, çok yönlü olma, liderlik vasıfları kazandırmaktadır (Uyanık, 2000).

Beşerî sermaye teorisine getirilen bir diğer eleştiri, ikili işgücü piyasaları teorisine dayanmaktadır. İkili işgücü teorisi, ABD’de 1960’lı yılların sonlarında iktisatçılar tarafından özellikle işgücü piyasasında ayrımcılıkla karşılaşan siyahi bireyleri istihdam ve yoksulluk sorunlarını ifade etmek için geliştirilmiştir. Teoriye göre işgücü piyasasında birincil sektördeki işler düzenli istihdamın sağlandığı, üretim hacminin yüksek olduğu, ücret düzeyleri yüksek, eğitilmiş işgücünün çalıştığı piyasadır. İkincil işgücü piyasaları görece kötü istihdam şartlarının hüküm sürdüğü, cinsiyet, ırk, renk gibi faktörlerin ön plana çıktığı, eğitim faaliyetlerinin gözetilmediği sektörleri ifade etmektedir (Şahin, 2015).

Birincil işgücünde istihdam sağlayan işverenler, üretimi düzenli bir şekilde devam ettirebilmek için, güvenilir çalışanları işe almak isteyecektir. Bunun için, özel standartlar geliştirecektir. Eğitim bu özel standartlardan birini oluşturmaktadır. Burada eğitim işveren için verimlilik sağlayan bir araç değil de iş alma görevi görmektedir. İkinci işgücü piyasasında ise, üretim düzensiz olduğundan ötürü bir kararsızlık hakimdir. Kararsızlık işgücü talebine ve ücretine de yansımaktadır. İkincil işgücü

piyasasında eğitim ücreti yükselten bir faktör değildir. Beşerî sermaye bakımından değerlendirildiğinde ise teori, çalışanların ikincil işgücü piyasasından birincil işgücü piyasasına geçişini beşerî sermayeye yatırıma dayanmamaktadır. Bu bağlamda, birincil işgücü piyasasında çalışanla belli bir sosyalizasyon, istikrarlı ve düzenli davranış biçimlerini benimsemektedir. İkincil işgücü piyasasında çalışanların bu hâkim davranış ve kültüre uyum sağlama olasılıkları düşüktür. Bu durum beraberinde içsel işgücü piyasasının oluşumuna da neden olmaktadır. Bu sayede birincil işgücü piyasası ihtiyaç duyduğu işgücünü oluşturduğu içsel işgücü piyasasından sağlamaktadır. Bu teori sonuç olarak eğitim istihdam arasındaki ilişkiyi zayıflatarak istihdamı işe bağlı şartlara bağlamıştır (Uyanık, 1999).

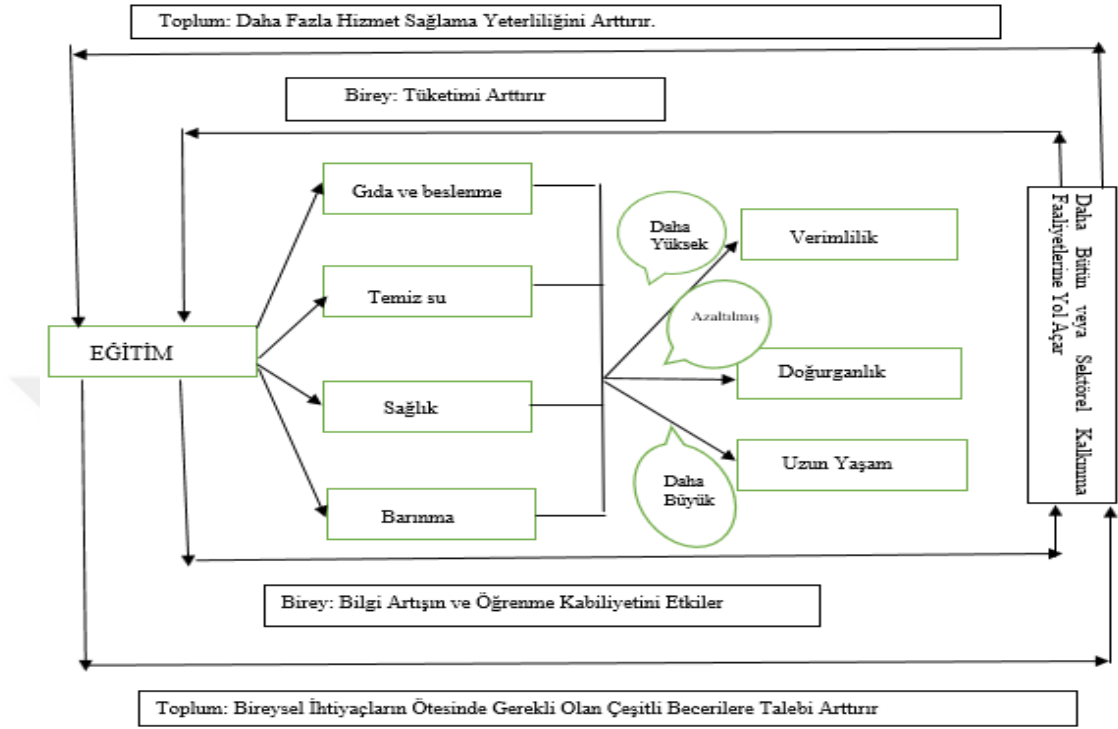
3.4.2.2. Temel ihtiyaçlar yaklaşımı

Temel İhtiyaçlar Yaklaşımı, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve Birleşmiş Milletler Kuruluşları tarafından asgari bir yaşam standardı için gerekli olan temel mal ve hizmetleri tanımlamak amacıyla kullanılmıştır. Söz konusu yaklaşım 1976 yılında Uluslararası Çalışma Örgütü'nün Dünya İstihdam Konferansında tanıtılarak temel ihtiyaçlar yaklaşımının ulusal ve uluslararası kalkınma politikalarında gözetilmesi gerektiği belirtilmiştir (IAHPC, <https://pallipedia.org/basic-needs/>).

Temel ihtiyaçlar yaklaşımı temelinde iki unsuru barındırır. Bunlardan biri, bireyin yeterli yiyecek, barınma, giysi ve belirli ev gereçleri, mobilyalar gibi ihtiyaçlarının karşılanması olarak belirtilmektedir. Diğer ise, toplum için sağlanan temel hizmetleri içeren, temiz içme suyu, sağlık, istihdam, eğitim ve kültürel faaliyetlere katılabilme gibi hizmetleri içermektedir. İstihdam temel ihtiyaçlar yaklaşımının içerisine dahil edilmektedir. İstihdam edilen birey, belli bir seviyede gelir elde ederek, genel tüketimi sağlar aynı zamanda özsaygı, haysiyet ve toplumun değerli bir üyesi olma duygusu verir (ODI, 1978).

Temel ihtiyaçlar yaklaşımı çerçevesinde eğitim, bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamalarını sağlamak için gerekli yaşam ve üretim becerilerini aktarır. Eğitimin bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılaması ve gelişim göstermesi açısından üç faydası vardır. Bunlardan ilki, insanların bilgi ve becerilerini arttırarak değer ve tutumları farklılaştırır ve onların yeni fikirleri benimseme ve arzularını geliştirir. Bu bağlamda, günümüzde bilgi ve teknolojilerin değişim ve gelişim gösterdiği gelişmekte olan ülkelerde, eğitim bireylerin yaşamlarını sürdürme ve topluma gerekli katılımını

göstermede elzem haline gelmiştir. Eğitim, bireylerin değişen koşulları anlamaları, yararlanmaları ve iktisadi, sosyal hakları elde etmelerinde sağlayan bir araç işlevi görmektedir (Noor, 1981).

Kaynak: Tilak, 2002

Şekil 3.2. Temel İhtiyaçlar Çerçevesinde Eğitim

Eğitim, yeterli beslenme, barınma, giyinme, temiz suya ulaşma, sağlık hizmetleri gibi temel insani ihtiyaçları karşılamanın yolunu açmaktadır. Çünkü eğitim bireylerin temel becerileri kullanmanın yolunu göstermektedir. Şekil 3.2’de görüldüğü üzere, şeklin en başındaki kutucukta yer alan eğitim; barınma, sağlık, temiz su ve gıda ve beslenme gibi temel insani ihtiyaçların karşılanmasını sağlar. Bunların karşılanması, birey ve topluma daha yüksek verimlilik, uzun süreli yaşam, düşük doğurganlık olarak yansımaktadır. Bu spiral döngü, sektörel kalkınmayı arttırırken beraberinde bilgi artışı ve öğrenme kabiliyetinin artmasını etkileyerek daha fazla eğitim ve sağlık talebi artışını getirecektir. Bu bağlamda unsurlar arasındaki ilişkiler karşılıklıdır. Bu ihtiyaçların karşılanması her birinin tatminini sağlar ve talebi arttırır. Örneğin eğitim, su ve sanitasyon ve sağlık hizmetlerinin sağlanması ile paraziter hastalıkların azaltılması, çocuk ve yetişkinlerin iyi beslenme düzeyini arttırır. Bu durum aynı zamanda, bireylerin öğrenme kapasitelerini arttırarak dolayısıyla eğitimin faydalarından ve bireylerin verimliliklerini ve gelirlerini pozitif yönde etkilemekte ve

refah düzeylerini arttırmaktadır. Son olarak da eğitim, fiziki sermaye yatırımlarını uygun bir şekilde değerlendirecek ve gelişen teknolojiyi kullanabilecek bireyleri yetiştirerek ülkelerin kalkınma sürecinde iktisadi üretimi etkilemektedir. Örneğin Batı Senegal, eğitim modeline dayalı tarım genişletme programı ile yüksek verimli buğday ve çeltik çeşitleri olan arazilerin oranını %2'den %40 oranına yükselterek tarımsal gelirleri arttırmıştır (Noor, 1981).

3.4.2.3. İnsani gelişme bağlamında yapabilirlik yaklaşımı

İnsani gelişme, “insanların daha fazla yetkinlik kazanırken bu yetkinlikleri kullanmak için de daha fazla fırsattan yararlanmalarını hedefleyen seçeneklerini genişletme süreci” olarak ifade edilmektedir. Bu bağlamda insani gelişmede amaç bireylerin yetkinliklerini artırılması ve bu sayede hayatlarını etkileyen süreçlere aktif katılımın sağlanmasıdır. İnsani gelişmenin asıl amacı, eşitsizlikleri azaltarak insan hakları, özgürlükleri, yetkinliklerini ve fırsatlarını genişleterek bireylerin uzun sağlıklı ve güvenceli bir yaşam sürme seçeneklerini yükseltmektir (UNDP, 2015).

Birleşmiş Milletler Kalkınma programı tarafından 1997 yılında yayınlanan İnsani Gelişme Raporu'nda, insani yoksulluk kavramı geliştirilmiştir. Amartya Sen'in yapabilirlik yaklaşımına dayanan bu kavram, bireylerin insanca yaşamaları için parasal gelirin yanı sıra iktisadi, kültürel ve sosyal olanaklara da sahip olabilmelerini fikrini savunmaktadır. Bu bağlamda bireylerin yoksulluğunu gelir bazlı bakış açısından bireylerin yapabilirliklerine odaklanarak çok boyutlu yoksulluk ölçümünün temeli atılmıştır. Çok boyutlu yoksulluk ölçümlerinden birini oluşturan insani gelişme endeksi yoksulluğu açıklamada üç ana boyuta odaklanmaktadır. Bunlardan biri sağlık boyutudur. Sağlık; doğumdan itibaren yaşam beklentisi, eğitim, ortalama ve beklenen eğitim süresi iken; insanca yaşam standardı kişi başı milli gelir olarak ölçülmektedir (Aktan, 2002; Özdemir, 2017).

Yoksulluğun refah yönüne en fazla vurgu yapan ve yoksulluk konusuna çok boyutlu bir bakış açısıyla yorumlama getiren Amartya Sen yoksulluğu; yapabilirlik ekseninde açıklamıştır. Sen'e göre yoksulluk, bireylerin temel yapabilirliklerini kullanamadığında ortaya çıkmaktadır. Bireylerin gelir yetersizliğine sahip olması, eğitime ulaşamamaları ya da yetersiz eğitim görmeleri, sağlıklarının iyi durumda olmaması, düşük özgüvene sahip olmaları ve temel haklarını kullanma konusunda

kısıta uğramaları bireylerin yapabilirliklerini etkilemektedir (Haughton ve Khandker, 2009).

Yapabilirlik yaklaşımı gelir bazlı ölçümü reddederek bireylerin değerli bir yaşam sürmesi için özgürlük kavramına odaklanır. Yapabilirlik yaklaşımında bireylere addedilen değer (bireyin kapasitesi adlandırılan), bireylerin yaşama özgürlüğünün olması ve insan potansiyelinin gerçekleştirilmesi olarak ifade edilir. Bireylerin özgürlüğüne odaklanan bu görüş gelir bazlı yaklaşımdan kaçınmasını da açıklamaktadır. Bu bağlamda, gelir bireylerin sadece refaha kavuşturur ancak insanların bireysel bazda farklılıklarını başarıya dönüştürmede ya da fiziksel engel kaynaklı farklılıklarını gidermede bir araç değildir. Bu bağlamda yapabilirlik yaklaşımında refah değerlendirmesi, aynı başarıları elde etmesi için bazı bireylerin daha fazla kaynağa ihtiyaç duyması olarak vurgulanır (Ruggeri ve diğ., 2003).

Yapabilirlik perspektifinde ise bireylerin eğitime erişimini sağlayarak okuma ve yazma becerileri gibi somut bir dizi temel öğrenme çıktısını teşvik etmekte ve diğer yetenekler için temel oluşturmaktadır (Hart, 2012). Bu bağlamda nitelikli, sağlıklı ve iyi eğitilmiş bireyler hayatlarını refah içerisinde sürdürme noktasında diğer bireylere göre daha iyi konumdadır. Genel itibarıyla bu bireylerin, eğitimsiz bireylere göre istihdam edilebilirlikleri daha yüksek ve ücret düzeyleri daha iyi durumdadır. Ayrıca eğitilmiş bireylerin kültür, siyaset, bilim ve teknolojiyi kullanma ve geliştirme noktasında katkıları yüksektir (UNDP, 1990).

Eğitimde yapabilirlik yaklaşımı toplum için üç noktada önemlidir. Birincisi, eğitim bir ülkenin gelişimi ve kalkınması için önemli ve değerli bir varlıktır. Bu çerçevede eğitim bireylerin kendine güvenini, hayata karşı bakış açısını pozitif yönde etkiler ve topluma uyum konusunda kendilerine geliştirme fırsatı tanır. Diğer bir yandan eğitim, toplumda var olan olumsuz durumların engellenmesinde önemli bir unsurdur. Örneğin, herhangi bir toplumda eğitimin zorunlu hale getirilmesiyle beraber çocuk işçiliği azalma gösterecek ya da kast/ sınıf ayrımcılığı görülen toplumlarda eğitimin yaygınlaştırılmasıyla bir toplumda yer alan bireyler arasında sosyal engellerin aşılmasına yardımcı olacaktır (Unesco, 2002).

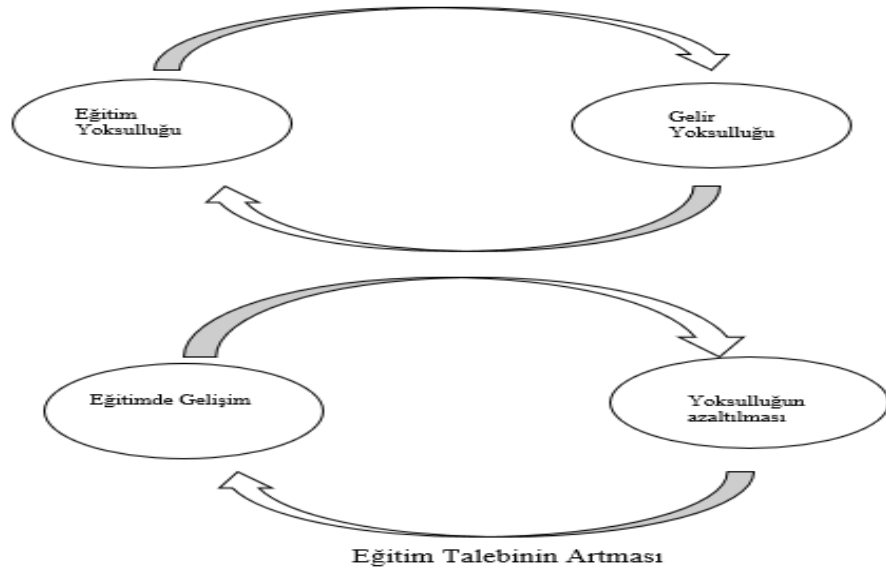
Bir diğeri ise eğitim kadınlar ve gençler dahil olmak üzere dezavantajlı grupların güçlendirilmesinde önemli bir rolü üstlenir. Bu bağlamda eğitilmiş olan birey, toplumda var olan yasal hakları kullanma konusunda bilgilidir. Başına gelebilecek

herhangi bir olumsuz durum karşısında nasıl davranacağını ve nasıl başa çıkabileceği hakkında bilgisi ve gücü vardır. Buna karşın eğitimden yoksun kalmış bir birey, kendilerine sunulan haklar konusunda bilgisi zayıftır ve sunulan kamu desteğine erişemeyebilir. Bu bağlamda, yapabilirlik yaklaşımı eğitimi merkeze yerleştirerek insana değer veren bir yaklaşımı ele alarak bireylerin özgürlüklerini genişletip yapabilirliklerinin artırılması konusuna değinmektedir (Unesco, 2002).

Diğer yandan yapabilirlik bağlamında eğitim bireylerin temel düzeyde okuma yazma öğrenmesinden daha fazlasını içermektedir. Bu çerçevede, bireylerin sadece okuma yazma öğrenmesi sürdürülebilir kalkınmayı sağlayan ve bireyin yapabilirliğini artırma da yetersizdir. Bireylere verilen yaşam özgürlüklerini tam anlamıyla genişletmesi ve sahip oldukları haklarını kullanması için eğitim temel anlamda atfedilen anlamından daha fazlasıdır. Eğitim, çocuklara ve gençlere eleştirel bir bakış açısı kazandırması, yaratıcı düşünceleri, yeni ve ani durumlarla karşılaştığında bunlarla başa çıkması ve çözüm üretmesi gibi yetenekleri kazandırma da etkili olmalıdır. Bu bağlamda eğitim, bireylerin bilişsel, duygusal ve sosyal yeteneklerini geliştirmeli ve bireylere belirli öğrenme ve beceri çıktıları sağlayacak kalitede olmalıdır (Hoffmann, 2006).

3.4.2.4. Eğitim yoksulluğu

Eğitim yoksulluğu, ağır bir şekilde eğitimden yoksun olan bireylerin iktisadi, sosyal, kültürel faaliyetlere katılmada engellerle karşılaştıkları güvenceden yoksun sosyal durumları ifade etmektedir (Botezat, 2016). Eğitim yoksulluğu gelir yoksulluğu ile ilişkilidir ve yapabilirlik yoksulluğun ayrılmaz bir parçasıdır. Bu bağlamda gelir yoksulluğu içerisinde olan bireyler eğitim yoksulluğunun üstesinden gelememekte ve eğitimden dışlanmalarına yol açmaktadır.

Kaynak: Tilak, 2002

Şekil 3.3. Eğitim Yoksulluğu ile Gelir Yoksulluğu Arasındaki İlişki

Eğitim yoksulluğunun özellikleri incelendiğinde en başta, eğitime katılım oranlarının düşük olması, eğitimi yarıda bırakma, okula devam oranlarının düşük düzeylerde seyretmesi, eğitimde başarı oranlarının düşük düzeyde olması ve yoksul bireylerin eğitimden dışlanması olarak gösterilmektedir. Eğitim yoksulluğunun belirtilen bu özellikleri gelir yoksulluğu ile ilişkilendirilmektedir. Şekil de eğitim yoksulluğu gelir yoksulluğu ilişkisi gösterilmektedir. Bu bağlamda, eğitim yoksulluğu ile gelir yoksulluğu arasında sıkı bir ilişki olduğunu ve eğitimde görülen yoksulluğun gelir yoksulluğuna yol açacağı gibi; gelir yoksulluğunun da eğitim yoksulluğuna neden olduğu belirtilmiştir. Diğer yandan eğitim yoksulluğuna yol açan etmenlerin ortadan kaldırılması ya da azaltılması yoksulluğun azaltılmasına katkıda bulunurken aynı zamanda eğitim talebinin artışı sağlayacaktır (Tilak, 2002).

Yoksulluk oranlarının yüksekliği ve iktisadi kısıtlamalar maddi düzeyi yetersiz olan hanelerde yaşayan çocukları, eğitimden uzak tutmaktadır. Birçok ülkede ilk düzey eğitim devletler tarafından ücretsiz olsa da hanenin gelir yoksulluğunun yüksek olması çocukların büyük bir kısmını ücretli işlerde kötü koşullarda çalışmalarına neden olmaktadır. Ayrıca ilk düzey eğitim tamamlansa bile, çok azı eğitimine devam etmektedir. Eğitimine devam edenler ise, gelir azlığına bağlı olarak eğitimin getirdiği maliyetlere katlanamamakta ve eğitimlerini yarıda bırakmaktadır. Eğitimlerini tamamlayanlar ise asgari bir öğrenme düzeyine ulaşmakta ve emek piyasasının

gerektirdiği beceri ve yeterliliğine kavuşamamaktadır. Diğer bir yandan, devletin eğitime yönelik yatırımlarının yetersiz olması, eğitimin nicelik ve niteliğini etkileyerek bireylerin kaliteli eğitime erişimini engelleyerek eğitim yoksulluğunu yüksek düzeyde artırır (Tilak, 2002).

Allmendinger ve Leibfried’de aynı şekilde eğitim yoksulluğunu gelir yoksulluğu ile bağdaştırarak mutlak yoksulluk kriterlerine atıfta bulunarak ifade etmiştir. Allmendinger ve Leibfried’e göre eğitim yoksulluğu; gelir eksikliği, barınma şartlarının yetersizliği ve kötü sağlık durumları gibi etkenler eğitim yoksulluğunu etkileyen nedenlerin başında gelmektedir. Söz konusu yazara göre eğitim sistemlerindeki eksiklikler, okuma yazma bilmeme, örgün ve mesleki eğitimden yeterince yararlanamama bireylerin hem emek piyasasına erişimlerini kısıtlayacak hem de sosyal hayata uyum problemlerini ortaya çıkaracaktır. Bu bağlamda, eğitim ve işgücü piyasasına erişim arasında güçlü bir bağlantı mevcuttur. Bireyin eğitim hayatına yetersiz katılımı ya da eğitimden aldığı düşük kazanım, bireyi kolaylıkla işgücü piyasasında güvencesiz sektörler de istihdamına neden olacaktır (Allmendinger ve Leibfried, 2016).

Bir başka yazara göre eğitim yoksulluğu hayatta kalmak için gereken minimum eğitim eşiğini elde etmeyen kişiler olarak tanımlanmaktadır. Minimum eğitim eşiği her okul sistemi tarafından şart koşulan zorunlu eğitimin tamamlanmasıdır. Bu bağlamda, eğitim yoksulluğu gerçekte çifte yoksulluktur. Çünkü, bir kişinin farklı sosyal ve ekonomik faaliyetlere katılmasına izin verecek olan işlevsel yetenekler de yoksunluğu ifade eder. Bir diğeri ise düşük eğitilmiş bir bireyin işgücü piyasasında gelir elde edememesidir. Özellikle, genç nesiller bu durumdan etkilenmektedir (Botezat, 2016).

Lohman ve Ferger (2014), eğitim yoksulluğunu bir toplumda kabul edilemeyecek kadar düşük eğitim düzeyi olarak ifade ederek, toplumda kabul edilemez bir durum olduğunu belirtmiştir. Lohman ve Ferger eğitim yoksulluğunu işgücü piyasasına katılım bağlamında açıklamanın eksik kalacağını, işgücü piyasasına giriş problemlerinin düşük eğitim seviyesi dışında başka faktörlerin de etkileyeceğini ifade etmiştir. Bu bağlamda Lohman ve Ferger (2014), bir insanın işgücü piyasasından veya yaşam alanlarından dışlanması kötü bir eğitim sonucuna odaklanmaması gerektiğini vurgulamıştır. Eğitim yoksulluğunun ölçümüne ise, özellikle bir ülke nüfusunun belli bir yüzdesinin hiçbir şekilde örgün bir eğitim almadığı ülkelerde

mutlak eğitim yoksulluğuna dikkat edilmesi gerektiğini vurgularken; yüksek eğitim düzeyinin yüksek olduğu ülkelerde göreceli eğitim yoksulluğu ölçümü yapılması gerektiğini belirtmiştir (Allmendinger ve Leibfried, 2016).

Allmendinger ve Leibfried ise eğitim yoksulluğunu mutlak ve göreceli yoksulluk kriterlerini göz önüne alınarak ölçüleceğini belirtmiştir. Bu bağlamda, mutlak yoksulluk kriterleri olarak; gelir azlığına bağlı olarak eğitime katılımın sınırlı olması ve okula devam oranlarının az olması ve buna bağlı olarak eğitim kazanımlarından yoksun kalmak olarak ölçülürken; eğitim yoksulluğu göreceli olarak ise, en az beşte birlik ya da dörtte birlik kesime ait herkesi eğitim yoksulu olarak ifade edileceğini belirtmiştir. Aynı zamanda eğitim kaynaklarının dağılımına ulusal ve uluslararası karşılaştırmalar yapılarak eğitim yoksulluğunun ortaya konabileceğini belirtmiştir. Eğitim yoksulluğuna ilişkin Uluslararası Kuruluşlar çeşitli ölçümler geliştirerek bu konuda politikalar üretilmesi için çalışmalar yürütmektedir. Bunlardan ilki, eğitim yoksulluğunu eğitim alan bireylerin eğitim kazanımları olarak değerlendirilen ve bireylerin yeterliliği üzerinden ölçüm yapan Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA)'dır (Allmendinger ve Leibfried, 2016).

PISA, OECD'ye ait bir eğitim araştırmasıdır. Üçer yıllık dönemler halinde 15 yaş grubundaki öğrencilerin kazanmış oldukları bilgi, becerileri değerlendirmektedir. PISA'da zorunlu eğitimin sonunda örgün eğitime devam eden 15 yaş grubundaki öğrencilerin; Matematik okuryazarlığı, Fen Bilimleri okuryazarlığı ve Okuma Becerileri konu alanlarının dışında, öğrencilerin motivasyonları, kendileri hakkındaki görüşleri, öğrenme biçimleri, okul ortamları ve aileleri ile ilgili veriler toplanmaktadır. PISA araştırmasında kullanılan "okuryazarlık" kavramı, öğrencinin bilgi ve potansiyelini geliştirip, topluma daha etkili bir şekilde katılmasını ve katkıda bulunmasını sağlamak için yazılı kaynakları bulma, kullanma, kabul etme ve değerlendirmesi" olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2020).

Tablo 3.18. Türkiye’de ülkelere göre PISA Göstergeleri

Ülkeler	Okuma	Matematik	Bilim
Çin	555	591	590
Kanada	520	512	518
İrlanda	518	500	496
Kore	514	526	519
Finlandiya	520	507	522
Japonya	504	527	529
Birleşik Krallık	504	502	505
Danimarka	501	509	493
Avustralya	503	491	503
Polonya	512	516	511
Türkiye	466	454	468
Yunanistan	457	451	452
Bulgaristan	420	436	424
Arjantin	402	379	404
Suudi Arabistan	399	373	386
Tayland	393	419	426
Gürcistan	380	398	383
Endonezya	371	379	396
Kosova	353	366	365

Kaynak: OECD, 2018, https://www.oecd.org/pisa/PISA-results_ENGLISH.png

Bir diğeri ise Dünya Bankası ile Unesco İstatistik Enstitüsü birlikte geliştirdiği verilerden yola çıkarak geliştirilen öğrenme yoksulluğu (learning poverty)’dur. Öğrenme yoksulluğu, okullaşma ve öğrenme göstergelerini bir araya getirmektedir. Bu gösterge minimum okuma yeterliliğine ulaşamayan çocukların payı ile okul dışında olan ve iyi bir şekilde okuyamayan çocukların oranı ile şekillenmektedir. Dünya Bankası verilerine göre düşük ve orta gelirli ülkelerdeki çocukların %53’ü ilkokulun sonuna değin okuma ve anlama becerilerini geliştirememektedir. Yoksul ülkelerde ise bu seviye %80’lere kadar çıkmaktadır (The World Bank, 2019).Diğer yandan günümüzde bilgi ve iletişim teknolojilerin gelişim göstermesi ve yeni teknolojilerin ortaya çıkması, iktisadi ve sosyal hayatta ani değişimlere neden olarak işgücü piyasasında talep edilen niteliklerin farklılaşmasını sağlamıştır. Dolayısıyla bu durum bireylerin toplumsal hayata katılımı ve yapabilirliklerini gerçekleştirebilmeleri için temel düzeyde okuma ve anlama düzeyinin ötesinde farklı beceri ve nitelikleri kazanmalarının önemini arttırmıştır.

Diğer yandan söz konusu değişim devletler için eğitim alanında hızlı bir şekilde politika üretmeleri yönünde baskılamıştır. Bu kapsamda Avrupa Konseyi Mart 2000 yılında sürdürülebilir bilgi tabanlı ekonomik büyümeye sahip olmak ve bilgi ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda işgücünün yapılandırılması için beş temel beceri alanı belirlenmiştir. Söz konusu hedefler;

- Bilgi ve iletişim teknolojileri
- Teknolojik kültür
- Sosyal beceri
- Yabancı dil
- Girişimcilik olarak belirlenmiştir.

Söz konusu beceri hedefi ile birlikte, yüksek düzeyde bilgi, beceri ve yeterliliklerinin geliştirilmesi, ekonomik refahın sağlanması ve sosyal içermeye ulaşılmasını hem ulusal hem de uluslararası düzeyde kabul görmesini sağlamaya çalışmaktadır. Ayrıca söz konusu becerileri geleneksel becerilerle birlikte entegre ederek eğitimin yaşam boyunca devam ettirilmesinin sağlanması, dezavantajlı grup içerisinde olan bireylerin temel becerileri elde etmesine olanak sağlanması (okulu terk edenler ve gençler de dahil olmak üzere) ve eğitim ve öğretime sürekli katılımını sağlamak ve istihdam edilebilirliği kolaylaştırmak için temel becerilerin resmi olarak tanımlanması ve uygulanması amaçlanmıştır (European Commission, 2003, ss. 4-14).

Lizbon Zirvesi'nin merkezinde yer alan ve tanımlanan beceriler, bireyin istihdam edilebilirliğini arttıracak bilgi, beceri ve tutumlar belirlenerek beşerî sermayeye atıfta bulunmuştur. Bu çerçevede hedef beceri ihtiyacı doğrultusunda, çeşitli politikalar ve uygulamalarla eğitim öğretim arzı ve işgücü talebi arasındaki uygun eşleşmeyi sağlamayı gütmektedir. Diğer yandan konuşma, dinleme, yazma, analitik düşünme, biçimsel mantık sistemleri içerisinde çalışma, modeller oluşturma ve müzakere etme gibi beceri ve yetkinliklere bireyleri hazırlayarak bireylerin tam istihdama katılımlarının sağlanması aynı zamanda işin kalitesi ve üretkenliğinin artması ile bireylerin sosyal uyum ve toplumsal katılım sağlamada kritik öneme sahip olduğu ifade edilmiştir (European Commission, 2003, ss. 4-14).

3.4.2.5. Eğitim ve istihdam

Eğitim, ilköğretim çağından yükseköğretimin de içine aldığı döneme kadar işgücü arzı için istihdamın temelini oluşturmaktadır (Eckardt, 2012). Eğitim bireylere günün koşullarına uygun yeni bilgi ve nitelikleri sağlayarak bireyin işgücü piyasasında istihdamını sağlarken aynı zamanda yüksek ücret veya gelir elde etmelerine imkân sağlayarak toplumsal katılımlarını arttırmaktadır (Durkaya ve Hüsnüoğlu, 2018).

Eğitim ve öğretimin emek piyasalarına yönelik dört temel fonksiyona sahiptir. Bunlar (Biçerli, 1991, s. 252);

- İşgücünü toplumun iş gereksinimine göre hazırlamak,
- Ekonomide yapısal değişime adaptasyonu sağlamak,
- Ekonomik performansı geliştirmek,
- İstihdama daha eşit koşullarda erişimi arttırmak olarak sıralanmaktadır.

Eğitim, bireyleri istihdama erişimlerini kolaylaştırmaktadır. Eğitim sayesinde maddi durumu iyi olmayan ailelerde yetişen bireyler meslek sahibi olmakta ve istihdama katılarak bir gelir elde etmekte ve yoksulluk riskleri azalmaktadır (Ginzberg, 1975). Eğitim bireysel olarak daha iyi çalışma koşulları, mesleki hareketlilik, iş bulmada kolaylık, yüksek kazançlar sağlamaktadır (Arabacıoğlu, 2004).

Eğitim-istihdam arasındaki ilişkinin kurulmasında eğitimin niteliği ve etkinliği önemli rol oynamakla beraber işgücü piyasasının ihtiyaçlarının da gözetilmesi elzemdir. Nitekim son dönemlerde bilgi ve iletişim teknolojilerin gelişme göstermesi ile birlikte istihdam alanında yapısal değişiklikler meydana gelmiştir. İstikrarlı ekonominin sürdürülmesi ve bu doğrultuda bireylerin emek piyasasında istihdam edilebilirliklerinin artırılması için bilgiyi ve teknolojiyi kullanacak bireylere gerekli niteliğin kazandırılması elzem olmuştur (İçli, 2001). Diğer yandan yükseköğretim sisteminin taşıdığı amaç da eğitimin istihdama yönelik etkisi üzerinde belirleyici olabilmektedir. Nitekim, yükseköğretimin amacı bireylerin bilgi seviyesinin artırılması, değerlerinin tutumlarının ve kişiliklerinin geliştirilmesine hizmet etmektir. Yükseköğretim kurumları ayrıca gelecek nesil öğretmenleri ve bilim adamlarını geliştirmeye uygun eğitim alanlarıdır. Fakat, eğitim almak isteyen öğrenciler başta olmak üzere, ulusal yükseköğretim sistemleri, bireysel kurumlar ve bölümler, bilhassa uzman ve politika yapıcılar tarafından eğitim kurumların mesleki ve akademik işlevlerine farklı bir anlam yükleyerek, bu kurumların işlevlerinin bir arada olması gerektiğine karar vermektedir. Yükseköğretim bir meslek edinme noktasında diğer eğitim türlerine göre, çıktısı daha az ve mesleki bilgi kazandırmada daha işlevsizdir. Ayrıca yükseköğretim işgücü piyasasının gelecekteki talepleri belirleme yeteneği işlevsizdir ve işgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu talepler doğrultusunda kendini şekillendirmesi daha zordur (Teichler ve Kehm, 1995).

Günümüzde de işgücü piyasasının talep ettiği yetenek ve becerilerin farklılaşması aynı zamanda eğitim kurumlarının bu beklentileri karşılamaması ve mezun sayısındaki genişlemenin artması sonucunda eğitim, işe alım sürecinde ilk aşama olarak yer almış sonraki aşamalar ise bireyin sahip olması gereken belirli yeteneklere ve işverenin talep ettiği niteliklere bırakmıştır. Nitekim birçok ülkede işe alımlarda eğitilmiş bireylerde tek bir alanda uzmanlaşma yerine disiplinler arası bilgi ve beceri beklemektedir. Örneğin yazılım firmaları bireylerden sadece yazılım bilen birini değil bunun yanında iletişim kurabilen ekip halinde çalışabilen insanlara ihtiyaç duymaktadır. Yine büyük muhasebe ve yönetim firmaları, muhasebe mezunu olan veya muhasebe bilen bireyden ziyade sosyal bilimler ya da fizik mezunları insanları istihdam etmek istemektedir (Harvey, 2000).

Bu kapsamda işverenler, bireylerin istihdam edilebilirliklerinin artırılması ve çalışma hayatında başarılı olmaları için, yükseköğretim kurumlarındaki geleneksel eğitim programlarının dışına çıkılması ve bireylerin bir dizi kişisel ve entelektüel niteliklerini geliştirmeleri gerektiğinin altını çizmektedir. Bu nitelik ve beceriler ise, eskiden olduğu gibi günümüzde de; kuruluşların hem içinden hem de dışından birçok insanla resmi ve gayri resmi iletişim kurabilmek, aynı türden birden fazla takımla etkin bir şekilde çalışmayı sürdürebilmek, sürekli değişen çalışma koşullarına adapte olabilmek, risk ve inisiyatif alma isteğinin olması, sürekli öğrenmeye devam etme yeteneği, proaktif düşünme, kendine güvenme gibi kişisel nitelikler işverenlerin talep ettiği beceri grubunda yer alırken; bilgisayarlı iletişim teknolojilerini kullanma becerileri, yaratıcı düşünme, esneklik, risk alma kilit bir nitelik olarak gösterilmektedir. Bu bağlamda günümüzde artık istihdam edilmede bilgiye daha az önem verilirken, öğrenmeye devam etme isteği vurgulanmaktadır (Harvey, 2000).

Diğer yandan emek piyasasının talep ettiği niteliklerin farklılaşması eğitimden işe geçiş süreçlerini de etkilemiş ve eğitimden istihdama geçişteki süreyi uzatmıştır. Bu bağlamda yükseköğretim mezunlarının işgücü içerisindeki oranının artması eğitimden istihdama geçiş sürecini zorlaştırmış ve eksik istihdam oranlarını arttırmıştır. Mezun bireylerin çoğu eğitimini tamamladıktan sonra eğitimiyle alakalı iş bulana kadar düşük maaşlı işlerde daha kısa süreli, gönülsüz ve yarı zamanlı işlerde istihdam etmektedir. Özellikle beşerî ve sosyal bilimler gibi belirli mesleklerle net bir ilişkisi olmayan alanlarda eğitimini tamamlayan bireyler, güvencesiz istihdam koşullarında çalışan

bireylerden oluşmaktadır. Bu durum çalışmalarda yükseköğretimin genişlemesine bağlı olarak işgücü arzının artması ve bu işgücünün eritecek bir işgücü talebinin olmaması olarak açıklanmaktadır. Bununla beraber, eğitimi tamamlamış ve belli bir bilgi ve beceriye sahip bireylerin niteliklerine uygun olmayan işlerde istihdam edilmesine yol açmakta ve eğitimin getirisi olan statü, gelir ve mesleki konumu elde etmekten yoksun kalmaktadır (Schomburg, 2000).

Ayrıca eğitimden işe geçişte iş arayan birçok birey iş bulma sürecinde tam zamanlı bir pozisyona geçmeden önce yarı zamanlı veya geçici süreli işlerde piyasa ücret seviyesinde istihdama katılmaktadır. Bu bağlamda eğitimden işe geçiş sürecini, “Relationship between Education and Employment: How Do Employers Use Educational Indicators in Hiring? Results from a Participatory Observation” adlı çalışmasında Aksoy, eğitimin başlangıç seviyesindeki işler için önemli bir kriter olmadığını, başlangıç seviyesindeki işlerden üst düzey işlere geçiş sürecinde mesleki göstergeler ve niteliklerin önem kazandığını vurgulamıştır (Aksoy, 1999).

Eğitim ve istihdam arasındaki ilişkinin bozulmasına ilişkin bir diğer durum, üniversite sayısının çoğalma süreci de rol oynamaktadır. Literatürde akademik enflasyon olarak da adlandırılan bu kavram, üniversite mezunlarının işgücü piyasasındaki göreceli ağırlığının sürekli olarak yükselmesine rağmen yükseköğretim mezunlarına “iyi ücretli ve iş güvencesine sahip yeni istihdam olanakları oluşturulmaması” olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda yükseköğretimin sayısının ve kontenjanının artması sonucunda üniversite mezunu işgücünün arzı bu doğrultuda artmaktadır. Bu durumda “eğitimli çalışan nüfus için yeni iş olanakları sabitken; işgücü piyasasına yeni giren yükseköğretim mezunu bireyler için, aynı ücret düzeyinde ve benzer beceri ve niteliğe sahip işlerin talebi” yükselmektedir (Yalçıntaş ve Akkaya, 2019, ss. 794-795).

Artan bu talep karşısında işverenler daha yüksek eğitime ve mesleki beceriye sahip çalışanları istihdam etmek için, işe giriş şartlarını arttırır. Bu bağlamda geçmiş dönemlerde benzer işlerde sadece lise diploması yerine lisans diploması; lisans diplomasının yeterli olduğu işler içinse lisansüstü diplomalar yeterli gelmeye başlamıştır. Eğitimin kitleselleşmesi olarak da adlandırılan bu süreçte işgücü piyasasında bir işe girmek için gereken minimum koşullar artmaya başlarken; diğer yandan, daha yüksek ücret ve daha iyi çalışma koşullarında çalışmak isteyen bireyler, daha düşük ücret ve ağır çalışma koşullarına sahip pozisyonlarda, istihdam edilmek

zorunda bırakılırlar. Bu durum aynı diplomaya sahip bireylerin daha az ücret düzeyine ve daha az beceri gerektiren işlerle razı olmasına neden olmaktadır (Yalçıntaş ve Akkaya, 2019, ss. 794-795).

Üniversite eğitiminin kitleselleşmesi sürecinin bir diğer olumsuz sonucu yükseköğretim mezunları arasında eksik istihdam problemleri oluşturmaktadır. Nitekim bazı iş pozisyonlarının sınırlı ve belirli sektörlerle yönelik olması işgücü arz ve talep uyumsuzluğunu ortaya çıkarmıştır. Dahası, birçok mezun birey mezun olduklarını alanlarda iş bulamamakta ve sahip olduklarını bilgi ve becerileri kullanmaları için sınırlı fırsatlar sunan işlerde istihdama katılmak zorunda kalmaktadır. Bu sorun literatürde eksik istihdam ya da aşırı eğitim olarak adlandırılmakta ve birçok mezun bireyin gerekli yeterlilikten yoksun olduğu iddiasını da taşımaktadır (Teichler, 2000).

Diğer yandan eğitimin kitleselleşme süreci, bireylerin üniversite eğitimine attıkları değer ile işgücü piyasasının beklentileri arasındaki fark açılmasına neden olmaktadır. Bireylerin üniversite eğitiminden beklentileri iyi çalışma koşulları, yüksek ücret, işte bağımsızlık, inisiyatif kullanabilme gibi beklentilere sahipken; işverenler çalışkanlık, uzun süre çalışabilme, uyumlu olma ve ne iş olsa yapma gibi daha çok kişiliğe bağlı beklentilere sahiptir. Eğitimli birey ve işgücü piyasasındaki beklentilerin açılması da işgücü piyasası kırılmasını arttıran nedenler arasındadır (Oğuz Balıktay, 2022).

Eğitim ve istihdam arasındaki ilişkinin açılması eğitimli işsizlerin oranını kayda değer bir şekilde arttırmaktadır. Bu kapsamda Bairagya “Hindistan’da Eğitimli İşsizlerin Sosyo Ekonomik Belirleyicileri” adlı çalışmada ise; gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde eğitimli işsizlerin oranına dikkat çekmiştir. Bairagya; formal iş piyasasında yaş kısıtlamalarından ötürü, belirli bir yaştan sonra eğitimli insanların işe girme olasılığının azaldığını belirtmiştir. Söz konusu yazar çalışmada, hanehalkı büyüklüğü ile eğitimli işsizlik arasında bir ilişki kurarak, büyük hane halkında yaşayan bireyler eğer hanenin diğer üyeleri bir gelir elde ediyorsa, daha iyi bir iş bulmak için bir süre işsiz kalmayı göze aldıklarını ifade etmiştir. Diğer yandan gelişmiş ülkelerde işsizlik eğitim düzeyi yükseldikçe azaldığını; gelişmekte olan ülkelerde ise eğitimli işsizlerin oranlarının görece yüksek olduğunu vurgulayarak, bu durumun gelişmekte olan ülkelerde emek piyasasındaki arz talep uyumsuzluğundan kaynaklandığını belirtmiştir (Bairagya, 2015).

Eğitim ile istihdam arasındaki doğrusal ilişkisinin bozulması ve ülkeler arasında eğitimi bireylerin işsizlik oranlarının gözle görülür bir şekilde artması; istihdam halinde olanların ise kazançlarının belli bir seviyenin altında olması eğitim planlamasının gerektiği şekilde yapılamaması problemini ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda, eğitim kaynak dağılımının etkin bir şekilde gerçekleştirilmesinde yatırım aracı işlevi görür. Bu doğrultuda eğitim yatırımdan istenilen sonucu elde etmek için ekonominin genel üretim hedeflerinin gzeltilmesi ve eğitim yatırımlarının bu doğrultuda yapılması, eğitimin amacının saptanması ve eğitimin sınırının belirlenmesi gibi temel sorulara cevap aranmalıdır. Bu çerçevede eğitim planlamasının gereği gibi yapılmadığı ya da hatalı yapıldığı durumlarda eğitilmiş işgücü işsizlik sorunlarıyla yüz yüze kalacaktır (Biçerli, 2005).

4. İSTANBUL İLİNDE İKAMET EDEN GENÇLERİN EĞİTİM-İSTİHDAM-YOKSULLUK İLİŞKİSİNE YÖNELİK ALAN ARAŞTIRMASI

4.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Bu çalışmanın amacı, eğitim- istihdam arasındaki ilişkiye odaklanarak yoksulluğa dayalı çerçevede araştırma yapmaktır. En az ön lisans mezunu gençler üzerinde gerçekleştirilen alan araştırmasında gençlerin; hanehalkı yapıları, medeni durumu, cinsiyeti ile beraber istihdam ve işsizlik yapılarının genç yoksulluğu durumu üzerindeki rolünün tespit edilmesi amaçlanmaktadır.

Gençler üzerinde yapılan çalışmalar incelendiğinde, farklı yaş grupları üzerinde çalışmaların gerçekleştiği görülmektedir. Literatürde kabul görülen yaş grubu 15-24 olarak belirtilmekle birlikte; gençler üzerinde gerçekleştirilen çalışmalarda genç yaş grubu yaş aralığı 18-29; 15-30; 15-29 şeklinde olduğu görülmektedir. Diğer yandan TÜİK, Avrupa Birliği uyum çerçevesinde “Gençlerin İşgücü Piyasasına Geçiş Araştırma Sonuç” raporunda gençleri, 15-34 yaş grubu aralığında değerlendirerek çalışma gerçekleştirmiştir. Bu kapsamda araştırma İstanbul ilinde ikamet eden en az ön lisans mezunu 20-34 yaş arası genç yaş grubunu kapsamaktadır.

Üniversite eğitimi, bireylere çağın gerekliliklerine uyumunu kolaylaştıran bilgi, beceri ve yetkinlikleri kazandırmakta ve aynı zamanda toplumun ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücünü yetiştirerek bireyleri işgücü piyasasına sunmaktadır. Eğitim sayesinde gençler, mesleki bir statü ve kariyer imkânı elde etmekte aynı zamanda iyi ücret geliri elde ederek refaha kavuşmaktadır. Bu bağlamda araştırma, genç yoksulluğu riskinin belirleyici etkenleri içerisinde olan ve aynı zamanda araştırmanın konusunu oluşturan eğitim ve istihdam boyutu konu edinmektedir. Diğer yandan genç yoksulluğu riskine ulaşabilmek için gençlerin hanehalkı gelir bilgileri, çalışan gençlerin ücret/kazanç/gelir bilgileri, gençlerin borç ve kira durumları ile öznel yoksulluk algılarını içeren sorular kullanılmıştır.

4.2. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada nicel ve nitel veri analizi kullanılmıştır. Nicel veri toplama yönteminde ise betimsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Betimsel araştırma yöntemi, yaşayanların ve hali hazırda var olanların, yaşananların ne olduğunu betimleyerek ortaya konulması olarak belirtilmektedir. Olmuş bitmiş olguların ele alınmasının

aksine yaşıyan ve varlığını sürdüren olgulara odaklanmaktadır. Betimsel araştırma tekniğinde, üzerinde çalışılan olguya müdahale edilmez ve olgu neyse, nasıl işliyorsa aynı şekilde alınıp incelenmektedir. Bu bağlamda betimsel araştırma yönteminin bu özelliğinden dolayı toplumbilimlerinde çoğunlukla kullanılan araştırma yöntemlerinden biri olarak yer almaktadır (Sönmez ve Alacapınar, 2019).

Araştırmada ayrıca nicel veri bulgularını desteklemek amacıyla yer alan açık uçlu sorulara yer verilmiştir. Bu kapsamda nitel veri analiz yönteminde ise içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, elde edilen verilerin ayrıntılı olarak incelenmesi ve veriler içerisinde sıkça tekrarlanan veya çalışmaya katılan bireylerin sıklıkla tekrarladığı olay ve vurgulara ilişkin kodlamalara olanak sağladığından ötürü tercih edilmiştir (Baltacı, 2019).

4.3. Araştırmanın Hipotezleri ve Problemi

Bu araştırmada üniversite mezunu gençlerin, yoksulluk risklerini eğitim ve istihdam bağlamında ortaya konulması amacıyla araştırmaya yönelik birtakım değişkenler belirlenmiş ve bu değişkenlere ait hipotezler geliştirilmiştir. Söz konusu hipotezler şunlardır:

H₁: Hane kişi başı geliri ile kısmi maddi yoksunluk değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.

H₂: Hane kişi başı geliri ile alınan eğitim çıktısı değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.

H₃: Gençlerin eğitim seviyesi ile alınan eğitim çıktısı değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.

H₄: Gençlerin eğitim seviyesi ile kısmi maddi yoksunluk değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.

H₅: Gençlerin çalışma durumu ile alınan eğitim çıktısı değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.

H₆: Hanenin aylık geliri ile gençlerin öznel yoksulluk algıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₇: Cinsiyet ile öznel yoksulluk algısı arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H₈: Gençlerin çalışma durumu ile kısmi maddi yoksunluk değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.

H₉: Ne eğitimde ne istihdamda (NENİ) olan gençlerin kısmi maddi yoksunluk değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.

H₁₀: Ne eğitimde ne istihdamda (NENİ) olan gençler ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.

H₁₁: Gençlerin ev kirasını ödeme ile kısmi maddi yoksunluk değişkeni arasında anlamlı ilişki vardır.

H₁₂: Gençlerin eğitim seviyesi ile geliri arasında anlamlı ilişki vardır.

H₁₃: Hanenin gelir durumu ile eğitim düzeyi arasında anlamlı farklılık vardır.

H₁₄: Eğitim gördüğü alanda çalışma ile eğitim düzeyi arasında anlamlı farklılık vardır.

H₁₅: Eğitim gördüğü alanda çalışma ile kazandıkları ücret geliri arasında anlamlı farklılık vardır.

H₁₆: Eğitim gördüğü alanda çalışma ile kısmi maddi yoksunluk değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.

H₁₇: Hanede yaşayan kişi sayısı ile hanenin aylık gıda harcaması ortalaması arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₁₈: Hanedeki bağımlı kişi sayısı ile hanenin kısmi maddi yoksunluğu arasında anlamlı ilişki vardır.

H₁₉: Çalışma durumu ile mezun olunan üniversite kalite sıralaması arasında anlamlı farklılık vardır.

H₂₀: Gençlerin çalışma durumu ile kurum sınavlarına hazırlanma durumu arasında anlamlı farklılık vardır.

H₂₁: Cinsiyet, öznel eğitim çıktısı, eğitim durumu, kısmi maddi yoksunluk, hanede çalışan kişi sayısı ve babanın eğitim durumu değişkenleri, gençlerin öznel yoksulluk algısını yordamaktadır.

Araştırmada öne sürülen hipotezler, uygulanan anket neticesinde elde edilen bulgular çerçevesinde test edilecektir. Test sonucunda, hipotezlere ilişkin ulaşılan bulgular ise, literatürde yer alan çalışmalarla birlikte değerlendirilerek yorumlanacaktır.

Araştırma kapsamında, nitel verilerin sorularına ilişkin araştırma problemleri şu şekildedir:

Araştırma Problemi 1. İşini sevmeyen çalışan gençlerin başka bir meslekte çalışma istekleri nelerdir?

Araştırma Problemi 2. Tekrar aynı üniversite/bölümde okumama isteklerinin nedeni nedir?

Araştırmaya ait nitel verilere ilişkin sorular Maxqda nitel veri analizi programı ile analiz edilecek ve ortaya çıkan bulgular literatür destekli bulgularla açıklanacaktır.

4.4. Araştırmanın Kısıtlılıkları

Araştırmanın;

- Covid-19 salgınına denk gelmesi nedeniyle araştırmanın yüz yüze gerçekleştirilmesinde zorluklar oluşturması,
- Çalışan gençlere ulaşmada işveren tarafının çekimser tavrı,
- Özellikle mezun gençlerin yoğun olarak bulunduğu kurs ve benzeri kurumlarda anket çalışmasını gerçekleştirmede kurum yönetimlerinin çekimser tavrı,
- Anket sorularının uzun olması ve araştırmanın gerçekleştiği dönemde ülkede iktisadi dalgalanmaların yaşanması nedeniyle anket çalışmasının kısa sürede tamamlanmasının gerekliliği,
- Verilerin güvenilirliğinin azalmaması için araştırmanın kısa sürede gerçekleştirilmesinin zorluğu çalışmanın önemli kısıtlarını oluşturmaktadır.

Çalışmanın bir diğer kısıtını oluşturan durum yoksulluk ve açlık sınırında dikkate alınacak parasal sınırdır. Bu bağlamda Türkiye’de yoksulluğa yönelik çalışmalarda TÜİK ve sendikaların araştırmaları öne çıkmaktadır. TÜİK’in Gelir ve yaşam koşulları araştırması 2021 yılı sonuçlarına göre Türkiye’de yıllık ortalama eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert geliri 2021 yılında 37.400 TL İstanbul’da ise 51.765 TL’dir. Gelir eşitsizliği olarak ifade edilen P80/P20 oranı Türkiye’de 7,6 iken; İstanbul’da 8,2 olarak ölçülmüştür. Diğer yandan eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirinin %50’sine göre hesaplanan yoksulluk sınırına göre, gelire dayalı göreceli yoksulluk

oranının en yüksek olduğu bölgelerden biri olan İstanbul’da göreceli yoksulluk oranı %12,3’tür (TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2021).

Tablo 4.1. Türk-İş Açlık ve Yoksulluk Sınırı (Ağustos 2022)

(Yeni Beslenme Kalıbı ile)				
Çizelge 1: Dört Kişilik Ailenin Açlık ve Yoksulluk Sınırı (TL/Ay) *				
	Ağustos 2021	Aralık 2021	Temmuz 2022	Ağustos 2022
Yetişkin Erkek Gıda Harcaması	949,26	1.249,34	2.062,63	2.078,79
Yetişkin Kadın Gıda Harcaması	751,16	960,83	1.645,21	1.655,54
15-19 Yaş Grubu Çocuk Gıda Harcaması	936,17	1.232,46	2.032,63	2.048,79
4-6 Yaş Grubu Çocuk Gıda Harcaması	507,72	655,22	1.099,17	1.106,64
Açlık Sınırı	3.144,31	4.097,85	6.839,64	6.889,76
Yoksulluk Sınırı	10.242,10	13.348,00	22.278,98	22.442,20
• Gıda harcaması tutan, yuvarlama nedeniyle, toplamda farklı olabilmektedir.				

Kaynak: Türk-İş Haber Bülteni, 2022

Açlık ve yoksulluk araştırmalarını aktif olarak gerçekleştiren kurumlardan biri de sendikalarlardır. Bu kapsamda Türk-İş ‘in 2022 ağustos ayında gerçekleştirdiği açlık ve yoksulluk sınırı araştırmasına göre dört kişilik bir ailenin açlık sınırı 6.889,76 TL iken; yoksulluk sınırı 22.442,20 TL’dir. Yine bir diğer sendikalardan biri olan Bisam tarafından yapılan araştırmaya göre 2022 Ağustos ayı dört kişilik bir ailenin açlık sınırı 7.002 TL iken; dört kişilik bir ailenin yoksulluk sınırı 24.221 TL’dir. Günlük harcamalarda Ağustos 2022’de en yüksek maliyet grubunu süt ve süt ürünleri grubu 80 liralık harcama gereksinimi ile oluşturmaktadır. Et, tavuk ve balık grubu için yapılması gereken minimum harcama tutarı ise 40,33 liradır. Sebze ve meyve için yapılması gereken günlük harcama tutarı ise 38,73 liraya ulaştı. Ekmek için yapılması gereken harcama tutarı günlük 23,41 liradır. Katı yağ ve sıvı yağ ise 16,15 liralık masraf yapılması gereken ürün gruplarıdır. Yumurta için 5,51, şeker, bal, reçel ve pekmez için ise 7,29 lira harcama yapılması gerekmektedir (Bisam, 2022). Araştırmanın gerçekleştiği dönemde iktisadi dalgalanmaların sıklıkla yaşanması nedeniyle açlık ve yoksulluk sınırlarına ait verilerin güncel olması önem arz etmektedir. Ayrıca araştırmanın güncel sonuçlar vermesinin gözetilmesi nedeniyle 2022 Ağustos ayı içerisinde gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda araştırmada TÜİK’in son gerçekleştirdiği gelir ve yaşam koşulları araştırması verilerinin 2021 yılına ait olması nedeniyle geçerli ve güvenilir sonuçlar vermeyeceği kanaatine varılarak daha güncel sonuçları içeren sendika konfederasyonlardan biri olan Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (Türk-İş)’in Ağustos 2022 ayında gerçekleştirdiği açlık ve yoksulluk sınırları dikkate alınmıştır.

Ayrıca araştırmanın gerçekleştiği dönemi kapsayan 2022/07 – 2022/12 dönemleri için brüt aylık asgari ücret 6.471,00 TL; net aylık asgari ücret ise 5.500,35 TL olarak uygulanmıştır (ÇSGB, <https://www.csqb.gov.tr/asgari-ucet/>).

4.5. Metodoloji

4.5.1. Örneklem seçimi

Araştırma sürecinde araştırma aralığındaki tanımlamaya giren bütün öğelerin yer aldığı topluluk, zaman dilimi ve mekanlar evren olarak tanımlanmaktadır. Evreni temsil ettiğine inanılan ve araştırmanın fiili kapsamını gösteren ve evrene göre küçük olan grup ise örneklem olarak ifade edilmektedir (Sayım, 2021). Örneklem belirli bir evrenden kabul görmüş örnekleme tekniklerine göre belirlenmeli ve seçildiği evreni temsil etme yeterliliği bulunmalıdır. Aksi halde evrenin özelliklerini taşımayan örneklem, genelleme ve doğru tahmin yapılmasını engellemektedir (Gürbüz ve Şahin, 2014).

Bu kapsamda araştırma evreni için belirlenen İstanbul ili, 2021 yılı için Türkiye içerisinde yer alan yükseköğretim mezunu işgücü ve işgücüne dahil olmayanların toplamının yaklaşık %25'ini oluşturmaktadır.

Tablo 4.2. 20-34 Yaş Arası Üniversite Mezunu Gençlerin Dağılımı, Bin. %

İstanbul 20-34 yaş arası Yükseköğretim Bin, %			
	Toplam	Kadın	Erkek
İşgücü (bin)	1.274	622	652
İstihdam Edilen (bin)	1.091	506	584
İşsiz Sayısı (bin)	183	116	68
İşgücüne Dahil Olmayan (bin)	240	188	51
Türkiye 20-34 yaş arası Yükseköğretim Bin, %			
	Toplam	Kadın	Erkek
İşgücü (bin)	4.944	2.354	2.590
İstihdam Edilen (bin)	4.057	1819	2.238
İşsiz Sayısı (bin)	1.108	638	470
İşgücüne Dahil Olmayan (bin)	1.194	939	255

Kaynak: TÜİK İşgücü İstatistikleri, 2021

Ayrıca İstanbul ili, vakıf ve devlet üniversitelerinin yoğun olarak bulunduğu bir ildir. Farklı sosyoekonomik özelliklere sahip gençlerin üniversite okumak için yoğun bir şekilde göç ettiği ve birçok iş imkanının bulunmasından ötürü mezuniyet sonrasında kalıcı olarak ikamet ettiği cazip şehirlerden biri olma özelliği taşımaktadır. Bu amaçla

araştırma evrenini eğitilmiş gencin eğitim ve istihdam bağlamında yoksulluk risklerini ortaya çıkarmada genel resmi yansıtacağı düşünülmektedir.

Tablo 4.3. Farklı Evrenler için Kabul Edilebilir Asgari Örneklem Büyüklükleri, %95

N	(n)*	N	(n)*
50	44	7 000	364
100	79	7 500	365
250	151	8 000	367
350	183	8 500	368
500	217	9 000	368
750	254	9 500	369
1 000	278	10 000	370
1 500	306	15 000	375
2 000	322	20 000	377
2 500	332	30 000	379
3 000	341	40 000	381
3 500	346	50 000	381
4 000	350	75 000	382
4 500	354	100 000	383
5 000	357	250 000	384
5 500	359	500 000	384
6 000	361	1 000 000	384
6 500	363	10 000 000	384

N: Evren; n: Gerekli örneklem büyüklüğü

Kaynak: Gürbüz ve Şahin, 2014: 128

Araştırma kapsamında ideal evren büyüklüğü için hazırlanmış Tablo 4.3.'ten yararlanılmıştır. Tablo 4.3.'te %95 güven aralığında belirli evren sayısında gerekli örneklem büyüklükleri verilmiştir. Araştırmanın konusu İstanbul ilinde yaşayan en az ön lisans mezunu 20-34 yaş arası gençlerin istihdam bağlamında yoksulluk risklerini belirlemektir. Bu kapsamda araştırma kapsamında gerekli örneklem büyüklüğü asgari 384 kişi olarak belirlenmiştir.

4.5.2. Veri toplama yöntemi

Çalışmada öncelikle literatür taraması yapılmıştır ve anket formu oluşturulma aşamasında; Yoksullukla Baş Etmede Dayanışma Ağlarının Rolü: Teorik ve Uygulamalı Çalışma (Aksan, 2014); Gelir Seviyesinin Sosyal Dışlanmaya Etkisi (Mardin İli Örneği) (Karataşoğlu, 2014); Gecekondu Gençliği (Gökçe, 1971); Üniversite Mezunları Açısından Eğitim İstihdam İlişkisi: Kayseri İli Örneği (Altınok, 2020); Okuldan İşe Geçiş: Türkiye'de Eğitimden Ayrılan Gençlerin İşgücü Piyasası İle Bütünleşmesi (Emirgil, 2019) ve Üniversite Mezunu Uzun Süreli Genç İşsizlerin Çalışma Yaşamına İlişkin Beklentilerinin İncelenmesi: Ankara İli Örneği (Erikli, 2018) çalışmalarından yararlanılmış ayrıca ilgili akademisyenlerin görüşleri alınarak

anket formu oluşturulmuştur. Anket formu uygulanmadan önce yaklaşık 40 kişiye uygulanmış ve ilgili akademisyenlerin görüşleri doğrultusunda son haline getirilmiştir.

Anket formu oluşturulurken 8 boyut belirlenmiştir. Bu boyutlar;

- Demografik Bilgiler
- Hanehalkı Bilgileri
- Eğitimden İşe Geçiş
- Sosyal Güvenlik Bilgileri
- İstihdam-Gelir-Harcama İlişkisi
- Hanehalkı Harcama ve Mülkiyet Bilgileri
- Sağlık ve Sosyal Aktivite Harcama Bilgileri
- Eğitim İstihdam İlişkisinden oluşmaktadır.

Ankette yer alan demografik bilgiler kısmı, gençlerin eğitim bilgileri ve kişisel bilgileri olan cinsiyet, medeni durum ve yaş gibi soruları içermektedir. Söz konusu kısım açık uçlu ve kategorik sorulardan oluşmaktadır.

Hanehalkı bilgileri kısmı gençlerin yaşadıklarını haneyi ve aileyi tanımlayan bilgilerden oluşmaktadır. Gençlerin yoksulluk risklerini belirleyen unsurlardan biri olan hanehalkı bilgileri soruları içerisinde, hanenin aylık geliri, hanede yaşayan kişi sayısı ve aile bireyleri ile ilgili bilgileri içeren açık uçlu ve kategorik sorulara yer verilmiştir.

Eğitimden işe geçiş kısmı gençlerin mezuniyet sonrası ve mezuniyet sırasında iş deneyimlerini irdeleyen sorulardan oluşmaktadır.

Sosyal güvenlik bilgileri araştırmaya katılan gençlerin ait oldukları sosyal güvenlik kurumu ve istihdamda yer alıp almadığına ilişkin sorulardan oluşmaktadır. Bu kısımdan sonra istihdamda yer alan ve yer almayan gençler farklı soru gruplarına cevap verecektir.

İstihdam-gelir-harcama bilgilerinde ise, çalışan gençlerin hangi sektörde çalıştıkları mesleki unvanları ve çalışma saat bilgileri ve kazandıkları ücret/maaş/kazanç bilgilerini içeren açık uçlu ve kategorik cevapları içeren sorulardan oluşmaktadır. Çalışmayan gençlerin cevap verdiği aynı bölümde gençlerin çalışmama nedenleri,

işsiz kalma süreleri, yaşamlarını sürdürmek için geliri nerden sağladıkları gibi sorulardan oluşmaktadır.

Hanehalkı harcama ve mülkiyet bilgileri, hanede yapılan aylık gıda harcaması tutarı, evin mülkiyet durumu, kira ödeme bilgileri, borç ve herhangi bir mülkiyet sahiplik durumu soruları yer almaktadır. Ayrıca bu kısımda likert tipi sorulardan oluşan gençlerin ve yaşadıkları hanenin maddi yoksunluk boyutlarını ölçen sorular da yer almaktadır. Likert tip sorular, kesinlikle katılıyorum, katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum cevaplarından oluşan beşli likert tipi cevapları içermektedir. Aynı zamanda cevaplar olumlu cevaptan olumsuz cevaba doğru sıralanmaktadır.

Sağlık ve sosyal aktivite harcama bilgileri kısmı gençlerin boş zaman aktiviteleri, genel sağlık durumu, genel tüketim faaliyetlerini içeren sorulardan oluşmaktadır. Ayrıca çalışmanın bu kısmında öznel yoksulluk algısını ölçen soru da yer almaktadır.

Çalışmanın son kısmı eğitim istihdam ilişkisi boyutudur. Bu kısımda, gençlerin eğitim sırasında ve sonrası istihdama yönelik herhangi bir kurs ve benzeri faaliyette bulunup bulunmadığına yönelik sorular yer almaktadır. Ayrıca bu kısımda eğitimin çıktılarını ölçmeye yönelik 10 adet beşli likert tipi soru yer almaktadır. Likert tipi sorular, olumludan olumsuza doğru olmak üzere, kesinlikle katılıyorum, katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum cevaplarından oluşmaktadır.

Araştırmada, nicel araştırma tekniği benimsenmiştir. Nicel araştırmaların nitel araştırmalarla desteklenmesi araştırmaya derinlik kazandırması ve araştırmacıya daha iyi yorum yapma olanağı sağlamasından ötürü nitel sorular eklenmiştir. Araştırma verilerinin bir kısmı araştırmacı tarafından yüz yüze anket formuyla toplanmıştır. Fakat araştırmanın pandemi dönemine rastlaması nedeniyle araştırmanın gerçekleşmesinde zorluklar yaşanmıştır. Ayrıca ülkede iktisadi dalgalanmaların sıklıkla yaşanması verilerin kısa sürede toplanması önem arz etmiştir. Bu nedenle verilerin diğer bir kısmı araştırma şirketi aracılığıyla online bir şekilde elde edilmiştir. Bu bağlamda araştırma 17.08.2022-02.09.2022 tarihleri arasında 634 katılımcı ile tamamlanmıştır.

Araştırma sonucunda anket sorularına verilen cevaplar incelendiğinde, içerisinde ilişkili sorulara tutarsız verilen cevaplar ve cevaplanmayan sorular araştırma

kapsamına alınmamıştır. Bu kapsamda araştırmaya geçerli cevaplar veren 497 katılımcının cevapları ile devam edilmiştir.

4.5.3. Araştırmada kullanılan veri analizi teknikleri

Araştırma doğrultusunda hipotezler; Açıklayıcı Faktör Analizi, Anova Testi, Çoklu Regresyon, t Testi, Korelasyon ve Ki-Kare Testleri kullanılarak analiz edilmiştir. Nicel analizlerde SPSS 25 paket programı kullanılmıştır. Ayrıca araştırmada yer alan nitel sorular Maxqda ile içerik analizi yapılmıştır.

Açıklayıcı Faktör Analizi

Faktör analizi değişkenler arasındaki ilişkilere dayanarak çok sayıdaki değişkeni az sayıdaki değişkene indirebilen bir analiz tekniğidir. Bu kapsamda faktör analizi sayesinde çok sayıda değişken kullanılarak yapılan ölçümlerde altta yatan gizli değişken yapısının ve boyutlarının belirlenmesini sağlayarak çok miktarda veriyi mümkün olduğunca en az bilgi kaybıyla sadeleştirerek daha az sayıda değişkenle gösterilmektedir (İslamoğlu ve Alınacak, 2013). Faktör analizi yapmak için temel koşullar şu şekildedir:

- Faktörün, istatistiksel olarak tanımlanabilmesi için, en az üç gözlenen değişken olmalıdır.
- Ölçme aracına uygun, bir popülasyona ait ve onu iyi temsil eden bir örneklemden veri toplanmasıdır (Göçer Şahin ve Buluş, 2022, ss. 311-312).

Korelasyon matrisinin faktörleşebildiğinin test edilmesi elzemdir. Bu kapsamda, Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliği Ölçütü (KMO) kuralının yerine getirilmesi gereklidir. KMO değeri 0,50'den aşağıdaysa kabul edilemez; 0,50-0,60 arası kötü; 0,60-0,70 arası orta; 0,70-0,80 arası iyi; 0,80 ve yukarısı mükemmel olarak yorumlanmaktadır. Bu bağlamda KMO'nun 1 değeri alması değişkenlerin mükemmel bir şekilde, hatasız tahmin edilebileceğini göstermektedir (Durmuş ve diğ., 2018)

Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova)

Parametrik ölçümlerden biri olan Anova Testi, ikiden fazla bağımsız grubun ortalamalarının birbirinden farklı olup olmadığını test etmek amacıyla kullanılan istatistiksel yöntemidir. Temel kural grupların varyanslarının homojen dağılması gerektiridir (Durmuş ve diğ., 2018).

Bağımsız Gruplar t-Testi Uygulaması

Birbirinden bağımsız iki gruba ait ortalamaları istatistiksel olarak karşılaştırmak amacıyla kullanılmaktadır. Bağımsız gruplar t-Testi uygulanabilmesi için; bağımlı değişkene ait ölçümler en az eşit aralık ölçeğinde olmalıdır. Bağımlı değişkene ait ölçümler her iki grupta normal dağılım göstermelidir. Karşılaştırılan gruplar birbirinden bağımsız ve bireyler rastgele seçilmiş olmalıdır ve grupların varyansları homojen olmalıdır (Göçer Şahin ve Buluş, 2022).

Çoklu Regresyon Analizi

Bağımlı değişkeni tahmin etmede kullanılan bağımsız değişken sayısı birden fazla olduğunda kullanılmaktadır (İslamoğlu ve Alınacak, 2013). Regresyon analizinde deneysel çalışmalar gerçekleştirildiğinde değişkenler bağımlı ve bağımsız olarak isimlendirilirken; deneysel olmayan çalışmalarda ise yordayan ve yordayıcı olarak adlandırılmaktadır. Regresyon analizi yapabilmek için bazı sayıtların yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu sayıtlar şu şekildedir:

Örneklem büyüklüğü, N örneklem büyüklüğü ve m bağımsız değişken sayısı olmak üzere $N \geq 104+m$ sayısı ölçüt olarak kabul edilmektedir. Diğer yandan bağımsız değişken için, $N \geq 104+m$ ölçütü önerilmektedir.

Regresyon yönteminde bağımsız değişkenlerin birbirleri ile ilişkileri yüksek olmamalıdır. İlişkinin .80'nin üzerinde çıkması çoklu bağlantı problemi olarak adlandırılmaktadır. Ayrıca uç değerler olmamalıdır, saçılım grafiğinde yer alan noktalar rastgele dağılmalıdır ve bağımlı değişken ile bağımsız değişkenlerin her bir değeri için aynı varyansa sahip olmalıdır.

Tahminlerin hataları birbirinden bağımsızdır. Bağımsız olmayan hataların kaldırılması gereklidir. Durbin Watson istatistiği değerlerin dizilişi üzerindeki hataların otokorelasyonunu vermektedir. Bu kapsamda Durbin Watson istatistiği değerleri 1,5 ve 2,5 arasında olması önerilmektedir (Göçer Şahin ve Buluş, 2022, ss. 273-275).

Korelasyon

İki veya daha fazla değişken arasında bir ilişki olup olmadığı ve bir ilişki varsa bu ilişkinin şiddetinin belirlenmesine yönelik bir analizdir. Bu kapsamda bu ilişkinin varlığı bir nedensellik ilişkisine dayanmamaktadır. Korelasyon analizinde ilişki miktarını korelasyon katsayısı ile gösterilmektedir. Korelasyon katsayısı değişkenler

arasındaki ilişkinin yönü ve bu ilişkinin derecesi hakkında bilgi vermektedir (Gürbüz ve Şahin, 2015).

Ki-Kare

1990 yılında Karl Pearson tarafından geliştirilen Ki-Kare, çeşitli kategorilere dahil edilen deneklerin, nesnelerin veya cevapların sayısı ile ilgilenir. Örneğin, bir grup insan belli bir anketin sorularına verdikleri cevaplara göre sınıflandırılabilir. Bu kapsamda araştırmacı, belli bir tip cevapların diğerlerine kıyasla daha sık ortaya çıkıp çıkmayacağını belirlemek isteğinde Ki-Kare Testi kullanılabilir (Karagöz, 2019).

4.5.4. Araştırmanın tanımlayıcı bulguları

Araştırmanın tanımlayıcı bulgularında demografik – hanehalkı bilgileri, eğitimden işe geçiş bilgileri, sosyal güvenlik – istihdam durumu, istihdam – gelir – harcama ilişkisi, hanehalkı harcama – mülkiyet bilgileri, sağlık – sosyal aktivite harcama bilgileri ve eğitim – istihdam ilişkisine yönelik frekans tabloları yer almaktadır.

4.5.4.1. Demografik – Hanehalkı Bilgileri

Tablo 4.4. Cinsiyet ve Medeni Durum Dağılımı

Kadın		
	Sayı	Yüzde
Evli	88	31,9
Bekar	188	68,1
Toplam	276	100,0
Erkek		
	Sayı	Yüzde
Evli	70	31,7
Bekar	151	68,3
Toplam	221	100,0

Araştırmanın örneklemini olan 497 kişinin %55,5'ini (276 kişi) kadınlar; %44,5'ini (221 kişi) erkekler temsil etmektedir. Toplam örneklem sayısının 276'sını oluşturan kadınların %31,9'u (88 kişi) evli kadınları temsil ederken; %68,1'i (188 kişi) bekar kadınlar temsil etmektedir. Aynı şekilde çalışmanın 221'ini oluşturan erkek katılımcıların %31,7'si (70 kişi) evli erkekleri temsil ederken; %68,3'ü (151 kişi) bekar erkekleri temsil etmektedir.

Tablo 4.5. Katılımcıların Yaş Grubu ve Yüzdelik Oranları

Yaş Aralığı	Sayı	Yüzdelik
20-24	125	25,2
25-29	219	44,1
30-34	153	30,7
Toplam	497	100

Tablo 4.5’de katılımcıların yaşları ve yüzdelik oranları verilmektedir. Katılımcılardan %25,2’si (125 kişi) 20-24 arası yaş grubu oluşturmaktadır. %44,1’i (219 kişi) 25-29 yaş grubu; %30,7’ü (153 kişi) 30-34 yaş grubudur. Genç yoksulluğun belirleyicileri içerisinde yaş faktörü cinsiyet ve medeni durum değişkenlerine oranla daha az öneme sahip olmakla birlikte yapılan çalışmalarda, gençlerde yaş arttıkça genç yoksulluğu riski azaldığı belirlenmiştir. Bununla birlikte yaş faktörü tek başına genç yoksulluğu riskini belirtmekte çalışmayı zayıf kılmakla birlikte yaş değişkenini, eğitime devam etme, emek piyasasına katılım gibi birçok değişkenle değerlendirmek genç yoksulluk riskini belirlemede daha doğru olmaktadır.

Tablo 4.6. Katılımcıların Eğitim Durumu ve Eğitime Devam Durumları

		Eğitiminize devam ediyor musunuz?						
		Hayır	Yüksek Lisans	Açıköğretim	Doktora	Ön Lisans	Lisans	Toplam
Eğitim Durumunuz Nedir?	Ön lisans Mezunu	62	0	11	0	4	23	100
	%	62,0%	0,0%	11,0%	0,0%	4,0%	23,0%	100,0%
	Lisans Mezunu	255	60	17	0	1	20	353
	%	72,2%	17,0%	4,8%	0,0%	0,3%	5,7%	100,0%
	Yüksek Lisans Mezunu	24	3	1	15	1	0	44
	%	54,5%	6,8%	2,3%	34,1%	2,3%	0,0%	100,0%
Toplam	Sayı	341	63	29	15	6	43	497
	%	68,6%	12,7%	5,8%	3,0%	1,2%	8,7%	100,0%

Çalışmaya en az ön lisans mezunu olmak üzere lisans, yüksek lisans ve doktora mezunu katılımcılar dahil edilmiştir. Çalışmanın ana konusunu oluşturan eğitim hem genel yoksulluk hem de genç yoksulluğun nedenleri arasında sayılan önemli bir faktördür. Bu bağlamda, Tablo 4.6’ da katılımcıların eğitim durumları yer almaktadır. Sonuçlar incelendiğinde katılımcılardan %20,1’i (100 kişi) ön lisans mezunu; %71,0 (353 kişi) lisans mezunu; %8,9’u (44 kişi) yüksek lisans mezunudur. Katılımcıların %68,6’sı (341 kişi) eğitimine devam etmeyenlerden oluşmaktadır. %8,7’si (43 kişi) lisans eğitimi; %1,2’si (6 kişi) ön lisans; %12,7’si (63 kişi) yüksek lisans; %3’ü (15 kişi) doktora eğitimine devam ederken; açık öğretim okuyan kişi oranı %5,8 (29 kişi) kişidir. Bu kapsamda gençlerin güvenceli ve yüksek ücret düzeylerinde istihdam edilmek için eğitimlerine devam ettiği görülmektedir. Nitekim, ön lisans mezunlarının lisansa; lisans mezunlarının yüksek lisansa ve yüksek lisans mezunlarının ise doktora programlarına yönelimleri günümüzde yükseköğretim mezunu gençler arasında yaygınlık göstermektedir. Aynı zamanda mezun olduğu lisans programından memnun olmayan gençler, ikinci bir örgün öğretim, açıköğretim veya uzaktan öğretim programlarına kayıt olarak işsizlik riskine karşı önlem almaktadır. Diğer yandan köklü üniversitelerden veya örgün öğretimden mezun olmayan gençlerin, diplomalarının değerini arttırmak ve daha iyi pozisyonlarda iş bulabilmek için lisansüstü eğitime devam ettiği yönünde çeşitli çalışmalarda da ifade edilmektedir (Kaya Erdoğan, 2021).

Tablo 4.7. Katılımcıların Mezun Oldukları Üniversite Sıralaması

	Sayı (Kişi)	Yüzde
Sıralamada ilk 20 sırada yer alan üniversiteler	158	31,8
Sıralamada 21-49 arasında yer alan üniversiteler	139	28,0
Sıralamada 50 ve daha üstünde yer alan üniversiteler	200	40,2
Toplam	497	100,0

Tablo 4.7’de katılımcıların mezun oldukları üniversite ön lisans/lisans dağılımı alan University of Ranking bu Academic Performance sitesinde 2022-2023 tüm üniversitesi sıralaması baz alınarak sıralanmıştır (URAP, <https://newtr.urapcenter.org/Rankings/2022-2023/GENEL-SIRALAMASI-2022>).

Bu bağlamda toplamda 497 katılımcı arasından %31,8’i sıralamada ilk yirmi üniversite içerisinde yer alan okullardan mezundur. %28’i sıralamada 21-49 arasında yer alan okullardan mezun iken; %40,2’si sıralamada elli ve daha üstü sıralamaya sahip okullardan eğitim görmüştür.

Tablo 4.8. Katılımcıların Mezun Oldukları Fakülte/Yüksekokul

Fakülteler	Sayı	Yüzde
Açıköğretim Fakültesi	13	2,6
Açıköğretim Fakültesi Ön Lisans	19	3,9
Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Fakültesi	11	2,2
Edebiyat Fakültesi	59	11,9
İnsan ve Toplum Bilimleri		
Eğitim Fakültesi	44	8,9
Fen Fakültesi	21	4,3
Hukuk Fakültesi	9	1,8
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	77	15,1
İktisat Fakültesi		
Siyasal Bilgiler Fakültesi		
İlahiyat Fakültesi	9	1,8
İletişim Fakültesi	10	2
İslami İlimler Fakültesi	1	0,2
Konservatuvar	1	0,2
Meslek Yüksek Okulu	76	15,4
Mimarlık Fakültesi	12	2,4
Mühendislik Fakültesi	71	14,4
Sağlık Bilimleri Fakültesi	42	8,5
Su Bilimleri Fakültesi	1	0,2
Teknik Eğitim Fakültesi	3	0,6
Tıp Fakültesi	6	1,2
Turizm Fakültesi	4	0,8
Ulaştırma ve Lojistik Fakültesi	2	0,4
Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu	1	0,2
Veteriner Fakültesi	1	0,2
Ziraat Fakültesi	1	0,2
Uygulamalı Bilimler Fakültesi	3	0,6
Toplam	497	100

Eğitim, emek piyasası ve yoksulluk arasındaki ilişkiye odaklanırken; üniversite unsurunun yanı sıra eğitim alınan fakülte ve bölüm de dikkate alınmaktadır. Nitekim günümüzde okullarda özellikle sosyal ve siyasal bilimlerde, teori temelli eğitim daha fazla ağırlık kazanmakta ve uygulamaya dönük yapısı zayıf kalmaktadır. Aynı zamanda halen öğrenim görülen bölümlerin ise emek piyasasındaki karşılığı bulunmamaktadır. Bu durum eğitim ve istihdam arasındaki yapıyı bozarak, eğitim ve yoksulluk arasındaki ilişkiyi güçlendirmektedir. Bu kapsamda Tablo 4.8’de katılımcıların mezun oldukları fakülte/ yüksekokul yer almaktadır. Katılımcıların %15,4’ü (76 kişi) meslek yüksek okulundan mezundur. %14,1’i (71 kişi) Mühendislik Fakültesinden mezun iken; %15,1’i (77 kişi) İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ve benzeri fakültelerden mezuniyeti yer almaktadır. Katılımcıların Sağlık Bilimler Fakültesi mezuniyeti %8,5 (42 kişi); Tıp Fakültesi %1 (6 kişi) oranındadır.

Tablo 4.9. Katılımcıların Bölüm Tercih Sırası, Mezuniyet Notu ve Mezuniyet Yılı

Bölüm Tercih Sırası		
	Sayı	Yüzde
1-5	337	67,8
6-10	87	17,5
11-15	40	8,0
16 ve üstü	33	6,6
Toplam	497	100,0
Mezuniyet Notları		
	Sayı	Yüzde
2,50 ve aşağısı	68	13,7
2,51-2,99 arası	176	35,4
3,00-3,49 arası	188	37,8
3,50 ve üstü	65	13,1
Toplam	497	100,0
Mezuniyet Yılları		
	Sayı	Yüzde
2022 yılı	74	14,9
2021-2020	139	28,0
2019-2015	195	39,2
2014 ve öncesi	89	17,9
Toplam	497	100,0

Tablo 4.9’da katılımcıların üniversite bölüm tercih etme sırası, mezuniyet notları ve mezuniyet yıllarının sayı ve yüzdesel dağılımı verilmiştir. Gençlerin % 67,8’i (337 kişi) üniversite/bölüm tercih etme sırası ilk beşte yer almaktadır. %17,5’i (87 kişi) tercih sırası 6-10 arasındadır. 11-15 arasında üniversite bölüm tercih edenlerin oranı %8 (40 kişi) iken; 16 ve üstü bölüm tercihinde bulunanların oranı %6,6 (33 kişi)’dir. Gençlerin %13,7’si (68 kişi) 2,50 not ve aşağısına sahiptir. 2,51-2,99 not arasında mezuniyet notu bulunan gençlerin oranı %35,4 (176 kişi)’tür. 3,00-3,49 arası mezuniyet notuna sahip olanların oranı %37,8 (188 kişi) iken; 3,50 ve üstü mezuniyet notuna sahip olanların oranı %13,1 (65 kişi)’dir. Tablo 4.9 incelendiğinde 2022 yılı yeni mezun olan gençlerin oranı %14,9 (74 kişi); 2021 ve 2020 yıllarında mezun olan gençlerin oranı %28 (139 kişi); 2019 ve 2015 yılları arasında mezun olanların oranı %39,2 (195 kişi) ve 2014 ve öncesinde mezun olan gençlerin oranı %17,9 (89 kişi)’dir.

Tablo 4.10. Hane Büyüklüğü ve Çalışan Kişi Sayısı

Hane Büyüklüğü		
	Sayı	Yüzde
1 kişi	50	10,1
2 kişi	104	20,9
3 kişi	127	25,6
4 kişi	127	25,6
5 kişi	49	9,9
6 kişi	26	5,2
7 ve üstü	14	2,8
Toplam	497	100,0
Hanede Çalışan Kişi Sayısı		
	Sayı	Yüzde
Çalışan Yok	14	2,8
1,00	222	44,7
2,00	202	40,6
3,00	42	8,5
4,00	13	2,6
5,00	3	0,6
6,00	1	0,2
Toplam	497	100,0

Hanehalkı özellikleri içerisinde yer alan aile yapısı, ailede çalışan kişi sayısı ve aile gelir düzeyi genç yoksulluğu riski nedenleri arasında yer alan önemli koşullardan biridir. Tabloda 4.10'da tek kişilik hane sayısı %10,1'i (50 kişi) dir. 2 kişilik hanelerin sayısı %20,9 (104 kişi)'dir. Tablo da 3 kişilik ve 4 kişilik hane sayısı 127'dir ve söz konusu oran toplamda yaklaşık %50'dir. 5 kişilik hane %9,9 (49 kişi) ve 6 kişilik hane %5,2 (26 kişi) olmakla birlikte 7 ve üstü hanelerin oranı %2,8 (14 kişi)'dir. Hanede bir kişinin gelir getirdiği hanelerin toplamı 222 kişidir ve %44,7 oranıyla temsil edilmekle birlikte tabloda diğer gruplar arasında en yüksek orana sahiptir. Diğer yandan hanede iki kişinin gelir getirdiği kişi sayısı 202'dir ve %40,6 oranını temsil etmektedir. Üç kişinin gelir getirdiği haneler toplamda 42 kişidir ve %8,5 oranına sahiptir.

Ailenin sahip olduğu gelir seviyesi bireylerin aldıkları eğitim ve sosyal çevresiyle yakından ilgilidir. Bu bakımdan, gencin ailesinin geliri, gençlerin aldıkları eğitimin kalitesi ve düzeyiyle doğrudan ilintilidir. Nitekim ailenin gelir seviyesinin ve eğitim durumlarının yüksek olması; onların sosyal çevrelerinin gelişmesine olanak sağlayarak genç bireylerin işsizlik ve yoksulluk riskini azaltmaktadır (Tezcan, 2012: 440). Bu bakımdan çalışma formunda hane geliri, ebeveyn ve kardeşlerin eğitim durumu gibi sorular sorularak değerlendirilmiştir.

Tablo 4.11. Hanenin Toplam Aylık Geliri

Hanenin Toplam Gelir Ortalaması	Toplam	En düşük	En yüksek	Ortalama	Standart Sapma
	497	1,000	60,000	13.511	8032,79
Hanenin Toplam Gelir Dağılımı	Sayı	Yüzde			
4999 TL ve Altı	10	2,0			
5000-9999 TL arası	163	32,8			
10000-14999 TL arası	131	26,4			
15000-19999 TL arası	78	15,7			
20000 ve üzeri	115	23,1			
Toplam	497	100,0			

TÜİK yoksulluk araştırmalarını, yıllık ortalama eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine göre hesaplamaktadır. Hanehalkı kullanılabilir fert gelirine gelirini; hanehalkı gelirleri, hanehalkı büyüklüğü ve kompozisyonu dikkate alınarak eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine dönüştürerek hesaplamaktadır. TÜİK, 2021 yılı Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Bölgesel Sonuçlarına göre yıllık ortalama eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert geliri İstanbul Bölgesinde; 51.765 TL'dir (TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Bölgesel Sonuçları 2021).

Türk-İş 2022 Ağustos ayında gerçekleştirdiği açlık ve yoksulluk sınırı araştırmasına göre; Dört kişilik bir ailenin sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmesi için yapması gereken aylık gıda harcaması tutarı (açlık sınırı) 6.889,76 TL; Gıda harcaması ile giyim, konut (kira, elektrik, su, yakıt), ulaşım, eğitim, sağlık ve benzeri ihtiyaçlar için yapılması zorunlu diğer aylık harcamalarının toplam tutarı (yoksulluk sınırı) 22.442,20 TL; Bekâr bir çalışanın yaşama maliyeti ise aylık 8.999,13 TL olduğu raporda belirtilmiştir. Bu kapsamda tabloda hane geliri, TÜİK verisinin 2021 yılına ait olması nedeniyle Türk-İş açlık ve yoksulluk sınırı dikkate alınarak değerlendirilecektir. Tablo 4.11 hanenin toplam aylık gelirini ve ortalamasını belirtmektedir. 4.999 TL ve Altı olanlar %2; 5000-9999 TL arası olanlar %32,8; 10.000-14.999 TL arası olanlar %26,4; 15000-19999 TL arası olanlar %15,7; 20000 ve üzeri olanlar ise %23,1 oranında gerçekleşmiştir. Ayrıca veriler karşılaştırıldığında en düşük gelir 1000 TL ve ortalama yaklaşık 13.500 TL olarak ölçülmüştür. Örneklemi oluşturan gençlerin yaşamlarını sürdürdüğü hanelerin çoğu yoksulluk sınırının altında harcama yapabileceği görülmektedir.

Tablo 4.12. Hanede Yaşayan Çocuk Sayısı

Çocuk Sayısı	Sayı	Yüzde
Çocuk yok	319	64,2
1	123	24,7
2	41	8,2
3 ve üzeri	14	2,9
Toplam	497	100,0

Tablo 4.12 hanede yaşayan 18 yaşından küçük çocukların sayısını göstermektedir. Hanede yaşayan bağımlı çocuk sayısının oluşu, hanehalkının yoksulluk riskini yükselten etmenlerden biri olarak değerlendirilmekle birlikte, hanede yaşayan bağımlı bir çocuğun varlığı hanenin giderini arttıran ve bakım yükümlülüğü nedeniyle kadınların işgücü piyasasından çekilmesine neden olan etmenlerin başında gelmektedir. Tabloda 4.12’de üç ve üzeri çocuk sayısına sahip olanların oranı %2,9 (14 kişi) olarak temsil edilmektedir. Tabloda hanede bir çocuk sayısını temsil edenlerin oranı %24,7 (123 kişi) iken; çocuk olmayan hanelerin oranı toplam temsilin çoğunluğunu oluşturmakta ve %64,2 (319 kişi) oranında gerçekleşmiştir.

Tablo 4.13. Haneyi Kim Geçindiriyor (Hane Halkı Reisi)

	Sayı	Yüzde
Aileden ayrı kendisi	7	1,4
Anne	30	6,0
Anne-Baba	52	10,5
Baba	193	38,8
Dede	1	0,2
Eş	46	9,3
Kardeş	18	3,6
Kendisi	138	27,8
Kendisi-Eşi	12	2,4
Toplam	497	100,0

Hanehalkı reisi genç yoksulluğu riskini belirleyen önemli bir nedendir. Özellikle hanehalkı reisinin cinsiyetinin genç yoksulluğu riski ile ilişkili olduğu çeşitli çalışmalarla ifade edilmiştir (Aassve ve diğ., 2006). Bu bağlamda, Tablo 4.13’te haneyi kim geçindiriyor sorusuna verilen cevapların sayı ve yüzdeleri incelendiğinde, aileden ayrı yaşayarak kendi geçimlerini sağlayan gençlerin oranı %1,4 (7 kişi) olarak temsil edilmektedir. Haneyi geçindiren grupta öne çıkan kişi babadır ve %38,8 (193 kişi) oranında gösterilmektedir. Haneyi geçindiren anne cevabını verenlerin oranı %6,0 (30 kişi) temsil edilmektedir. Gençlerin %27,8’si (138 kişi) haneyi geçindiren kişinin kendisi olduğunu belirtirken; %2,4’ü (12 kişi) haneyi geçindirenin kendisi ve eşi olduğu cevabını vermiştir.

Tablo 4.14. Ebeveynlerin Eğitim Durumu

ANNE					
Yaş Ortalaması	Toplam	En Düşük	En Yüksek	Ortalama	Standart Sapma
	497	40	75	53,17	6,19
		Sayı			Yüzde
Okur Yazar Değil		37			7,4
Sadece okur-yazar		51			10,3
İlköğretim		277			55,7
Lise		86			17,3
Üniversite		41			8,2
Yüksek lisans		3			0,6
Doktora		2			0,4
Toplam		497			100,0
BABA					
Yaş Ortalaması	Toplam	En düşük	En yüksek	Ortalama	Standart Sapma
	497	40	92	57,16	6,64
		Sayı			Yüzde
Okur Yazar Değil		7			1,4
Sadece okur-yazar		29			5,8
İlköğretim		230			46,3
Lise		132			26,6
Üniversite		87			17,5
Yüksek lisans		5			1,0
Doktora		7			1,4
Toplam		497			100,0

Ebeveynlerin eğitim seviyesinin yüksek olması çocuklarının da aynı zamanda iyi bir eğitime sahip olmasına ve ailelerin yol göstericiliğinden istifade etmesini sağlayabilmektedir (Kabakçı Karadeniz, 2017). Nitekim, Ailelerin sahip oldukları eğitim ve kültür düzeyi ailedeki konuşmaların kalitesi, cümlelerin uzunluğu, kullanılan kelime hazinesi ve sıfatların zenginliği, çeşitliliği çocukların dil ve anlama kabiliyetini etkileyebilmektedir (Yaşar, 2016).

Tablo 4.14 incelendiğinde, anne kategorisinde %55,7 (277 kişi) oranında ilköğretim mezunu oldukları görülmektedir. Aynı kategoride lise üstü eğitim seviyesine bakıldığında toplamda %9,4 (46 kişi) oranında temsil edilmektedir. Baba kategorisinde ise %46,3 (230 kişi) oranında ilköğretim mezunu oldukları görülürken; aynı kategoride lise üstü eğitim durumu oranı anne kategorisinin aksine %19,8 (98 kişi) oranında temsil edilmektedir.

Tablo 4.15. Ebeveyn Çalışma Durumu

	Sayı	Yüzde
Anne		
Maaşlı Ücretli İş	67	13,5
Kendi İşini Düzenli	7	1,4
Kendi İşini (Kayıtlı Değil)	5	1,0
İş Buldukça Çalışıyor	5	1,0
Geçici İşçi/Çalışan	2	0,4
Mevsimlik Çalışıyor	5	1,0
İşsiz/Çalışmıyor	8	1,6
Ev Hanımı	316	63,6
Hem Okuyor Hem Çalışıyor	1	0,2
Çalışamaz Halde	5	1,0
Emekli Fakat Hala Çalışıyor	6	1,2
Emekli (Çalışmıyor)	63	12,7
Vefat Etti	7	1,4
Toplam	497	100,0
Baba		
Maaşlı Ücretli İş	108	21,7
Kendi İşini Düzenli	42	8,5
Kendi İşini (Kayıtlı Değil)	11	2,2
İş Buldukça Çalışıyor	22	4,4
Geçici İşçi/Çalışan	6	1,2
Mevsimlik Çalışıyor	2	0,4
İşsiz/Çalışmıyor	19	3,8
Çalışamaz Halde	3	0,6
Emekli Fakat Hala Çalışıyor	85	17,1
Emekli (Çalışmıyor)	152	30,6
Vefat Etti	47	9,5
Toplam	497	100,0

Tablo 4.15’te ebeveynlerin çalışma durumu gösterilmektedir. Anne kategorisi incelendiğinde, maaşlı ücretli işi olanların oranı %13,5 (67 kişi); kayıt dışı çalışan %1 (5 kişi); emekli olanların oranı %12,7 (63 kişi) iken; emekli fakat hala çalışanların oranı %1,2 (6 kişi) olarak temsil edilmektedir. Diğer yandan ev hanımı kategorisinde olanların oranı %63,6 (316 kişi) oranıyla en yüksek temsil yüzdesine sahiptir. Hanehalkından annelerin çalışma durumu genel olarak incelendiğinde ise ev hanımı kategorisinde yüksek bir oranı temsil ettiği görülmektedir. Bu durum ev içi sorumlulukların yerine getirilmesinden ötürü annelerin emek piyasasına katılımının sınırlandığı ve durumun da hanehalkı gelirini azalttığı ifade edilebilmektedir.

Baba kategorisi incelendiğinde ise, kendi işi düzenli olanların oranı %8,5 (42 kişi); kayıt dışı çalışanların oranı %2,2 (11 kişi); maaşlı ücretli işi olanların oranı %21,7 (108 Kişi); emekli olanların oranı %30,6 (152 Kişi) iken; emekli fakat hala çalışanların oranı %17,1 (85 Kişi) olarak temsil edilmektedir.

Tablo 4.16. Haneyi Başka Yakınlarla Paylaşım Nedenleri

Haneyi Başka Yakınlarla Paylaşma	Sayı	Yüzde
Hayır	458	92,2
Evet	39	7,8
Toplam	495	100,0
Haneyi Başka Yakınlarla Paylaşma Nedenleri	Sayı	Yüzde
Maddi nedenler, geçim sıkıntısı	17	43,6
Hasta/yaşlılık/engellilik nedeniyle bakıma muhtaçlık	10	25,6
Geleneksel nedenler	10	25,6
Eşlerin çalışması nedeniyle aile büyüklerinin çocuklara bakması	2	5,1
Toplam	39	100,0

Tablo 4.16 haneyi başka yakınlarla paylaşımının oransal dağılımını göstermektedir. Bu kapsamda çalışmada öncelikle haneyi başka yakınlarla paylaşıyor musunuz sorusu sorulmuştur. Evet cevabı verenlere kişilere nedenleri belirtmeleri istenmiştir. Tabloya göre haneyi başka yakınlarla paylaşanların oranı %7,9 (39 kişi)'dir. Haneyi başka yakınlarıyla paylaşanların nedenleri incelendiğinde ise; %43,6 oranında (17 kişi) maddi nedenler, geçim sıkıntısı; %25,6 (10 kişi) oranında hasta/yaşlılık/engellilik gibi nedenlerle; %25,6'sı (10 kişi) geleneksel nedenlerden ötürü paylaşıyor; %5,1'i (2 kişi) eşlerin istihdama katılmaları nedeniyle aile büyüklerinin çocuklara bakması olarak belirtilmiştir.

Tablo 4.17. Katılımcılarının Eşlerinin Yaş Ortalaması ve Eğitim Durumu

Eşin Yaş Ortalaması	Toplam	En Düşük	En Yüksek	Ortalama	Standart Sapma
	154	23	51	30,95	4,60
Eşin Eğitim Durumu	Sayı	Yüzde			
İlköğretim	7	1,4			
Lise	33	6,6			
Üniversite	96	19,3			
Yüksek lisans	15	3,0			
Doktora	3	0,6			
Toplam	154	30,7			

Tablo 4.17'de çalışmaya katılan evli gençlerin eşlerinin yaş ortalaması, en düşük ve en yüksek yaş değeri ve eğitim durumları verilmiştir. Tabloya göre, çalışmaya katılan 497 gençten 158'i evlidir. Evli gençlerin eşlerinin en düşük yaşı 23; en yüksek yaş ise 51 olarak gerçekleşirken ortalaması ise 30,95'dir. Eşlerin yaklaşık %19'u (96 kişi) üniversite mezunu iken; %3,6 (18 kişi) lisansüstü eğitim mezuniyetine sahiptir. Diğer yandan lisans altı eğitim mezuniyet oranı %8,1 (40 Kişi) olarak temsil edilmektedir.

Tablo 4.18. Kardeşlerin Eğitim Durumu

	1.Kardeş		2.Kardeş		3.Kardeş		4.Kardeş	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Okur Yazar Değil	5	1,1	2	0,6	5	3,1	-	-
Sadece okur-yazar	4	0,9	8	2,6	3	1,9	2	2,3
Okul Çağında Değil	4	0,9	1	0,3	-	-	-	-
İlköğretim	45	9,8	33	10,6	36	22,4	18	20,9
Lise	129	28,1	98	31,5	47	29,2	31	36,0
Üniversite	250	54,5	158	50,8	66	41,0	33	38,4
Yüksek lisans	18	3,9	7	2,3	3	1,9	2	0,4
Doktora	4	0,9	4	1,3	1	0,6	-	-
Toplam	459	100,0	311	100,0	161	100,0	86	100,0

Tablo 4.18 katılımcıların kardeşlerinin eğitim durumunun oransal dağılımını göstermektedir. Tablo incelendiğinde, lise altı eğitim mezuniyeti oranları; lise üstü mezuniyetine göre daha düşük oranlara sahiptir. Birinci kardeş lisans ve üzeri eğitim oranı yaklaşık %58; lise ve altı eğitim oranı %40,8'dir. İkinci kardeş lisans ve üzeri eğitim oranı %54,5; lise ve altı eğitim oranı %46,1'dir. Üçüncü kardeş lisans ve üstü eğitim oranı %43,9; lise ve altı eğitim oranı %56,2 ve dördüncü kardeş lisans ve üstü eğitim oranı %38,8 iken lise ve altı eğitim seviyesi %59,2'dir.

Tablo 4.19.Hanedeki Çocukların Yaşı ve Sosyal Güvence Durumu

	Toplam		Ortalama		Standart Sapma	
1.Çocuk Yaş	83		4,37		3,20	
2.Çocuk Yaş	24		5,70		4,08	
3.Çocuk Yaş	3		6,66		4,62	
	1.Çocuk		2.Çocuk		3.Çocuk	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Sadece Genel Sağlık Sigortası	23	27,4	5	19,2	2	33,3
SGK (SSK, Bağkur, Emekli Sandığı.)	54	64,3	19	73,1	4	66,7
Özel Sağlık Sigortası	7	8,3	2	7,7	-	-
Toplam	84	100,0	26	100,0	6	100,0

Gençlerin erken yaşlarda evlenmesi ve çocuğa sahip olması onların eğitimlerini yarıda bırakmasının yanı sıra emek piyasası katılımını azaltmaktadır. Nitekim evlilik süreci ve bir çocuğa sahip olunması özellikle genç kadınların eğitimlerini yarıda bırakmasına neden olmaktadır. Ayrıca eğitimden sonraki süreçte işgücüne katılmamalarına bağlı olarak mesleki beceriyi kazanmalarını engellemektedir. Nitekim yaşanan ülkelerde, çocuk bakım hizmetlerinin görece maliyetli oluşu ve kadınların emek piyasasında daha kırılgan yapıya sahip olması, genç kadınları ev içi sorumluluklarına yöneltmektedir. Bu durum hanede gelirin azalmasına ve genç yoksulluk riskinin artışı

tetiklemektedir. Bu bağlamda Tablo 4.19'a göre 1.çocuk, 2.çocuk ve 3.çocukların yaş ortalaması yaklaşık %3,96 oranına sahiptir. Bu bağlamda tabloda görüldüğü üzere çocukların yaşlarının küçük olması onların haneye bağımlı olduğunu gösteren durumlardan biri olmaktadır. Diğer yandan çocukların sahip oldukları sosyal güvence yapısı incelendiğinde sadece Genel Sağlık Sigortası kapsamında olan çocukların sayısı ise 30 kişi olarak temsil edilmektedir. Diğer yandan tablo incelendiğinde genel olarak çocukların SGK ve özel sağlık sigorta kapsamında olduğu yorumu yapılabilir.

4.5.4.2. Eğitimden İşe Geçiş Bilgileri

Gençlerin eğitim kurumundan ayrılmaları ve işe girmeleri arasında bir dönem olarak tanımlanan okuldan işe geçiş süreci, genç işsizliğin artışı ile önemli hale gelmiştir. Günümüzde işgücü piyasasındaki sektörel değişim, teknolojik gelişmeler ve emek piyasasının gerektirdiği vasıfların değişmesi gençleri emek piyasasında kırılgan hale getirmiştir. Özellikle iktisadi durgunluk dönemlerinde gençler işgücü piyasası kırılganlıklarından en fazla etkilenen grup olarak karşımıza çıkmaktadır (İslamoğlu ve Alp, 2019).

Tablo 4.20. Mezuniyet Sonrası Toplam Çalışma Süresi (Ay) ve Eğitimden İşe Geçişte İşe İlk Başlama Süresi

Mezuniyet Sonrası Toplam Kaç Ay Çalıştınız?	
Ortalama	30,342
Standart Sapma	34,01
En Düşük	0,00
En Yüksek	180,00
Toplam	497

Tablo 4.20 gençlerin mezuniyet sonrası toplam çalıştıkları süre (ay bazında) ve eğitimden işe geçiş sürecinde işe ilk başlama süresini belirtmektedir. Bu bağlamda gençlerin mezuniyet sonrası toplam çalışma süresi ortalama 30 ay olarak temsil edilmektedir.

Tablo 4.21. Eğitimden İşe Geçişte İşe İlk Başlama Süreleri

	Sayı	Yüzde
0-6 ay	222	44,7
7-12 ay	63	12,7
1- 2 yıl	55	11,1
2- 3 yıl	24	4,8
3 yıldan fazla	20	4,0
Okul bitirmeden/ayrılmadan önce ilk işine başlayanlar (staj uygulamaları hariç)	34	6,8
Halen bir işe başlamadım	79	15,9
Toplam	497	100,0

Eğitimden işe geçiş süreleri incelendiğinde ise, eğitilmiş gençlerin emek piyasası kırılganlığından etkilendiğini kanıtlamaktadır. Nitekim, tablo 4.21 incelendiğinde eğitimden işe geçişte işe ilk başlama süresi 0-6 ay kategorisinde %44,7 (222 kişi) oranında; 7-12 ay %12,7 (63 kişi) oranındadır. Diğer yandan eğitimden işe geçişte ilk işe başlama süresi 2 yıldan fazla olanlar kayda değer bir orana sahiptir. Bu bağlamda işe başlama süreleri iki yıldan fazla sürenlerin yaklaşık oranı yaklaşık %9 (44 kişi) oranında temsil edilmektedir. Bununla birlikte herhangi bir işe başlamayanların oranı ise 495 kişi içerisinde %16 (79 kişi) oranına sahiptir. Tablo değerlendirildiğinde eğitimden işe geçiş sürecinde bir yıldan daha uzun süre işsiz kalanlar oranı göz önüne alındığında yükseköğretim mezuniyetinin gençlerin istihdama girişinin kolaylaştırıcı etkisinin zayıf olduğu şeklinde yorumlanabilmektedir.

Tablo 4.22. Eğitim Sırasında Herhangi Bir Çalışma Deneyimine Sahip Olma Durumu

	Sayı	Yüzde
Zorunlu Staj	226	45,5
İsteğe bağlı staj	45	9,1
İşbaşı eğitim programları (İŞKUR destekli)	7	1,4
Eğitim programının bir parçası olmayan işlerde ücretli çalışma	93	18,7
Eğitim programının bir parçası olmayan işlerde ücretsiz çalışma	5	1,0
Eğitim programının bir parçası olan işlerde ücretli çalışma	38	7,6
Eğitim programının bir parçası olan işlerde ücretsiz çalışma	16	3,2
Çalışmadım	67	13,5
Toplam	497	100,0

Eğitim programlarının işgücü piyasasının gerektirdiği pratiği sağlayamaması, gençlerin istihdam edilebilirliğini azaltmaktadır. Bu bağlamda eğitim sırasında işgücü piyasasında deneyim kazanma ve staj gibi uygulamalar gençlerin deneyim açığını

kapatarak, eğitimden işe geçiş sürecinde yardımcı rol oynamaktadır (Kuzgun, 2013). Tablo 4.22’de eğitim sırasında işin parçası olan ve olmayan kategorilerinde herhangi bir çalışma deneyimine sahip olanların ve çalışmayanların sayı ve oranları verilmiştir. Bu çerçevede, bazı eğitim kurumlarında zorunlu staj uygulamaların varlığı ve staj sigortasının eğitim kurumu tarafından karşılanması gençleri eğitim sırasında iş deneyimi kazanmaları sağlamaktadır. Tablo incelendiğinde, zorunlu staj kapsamında çalışma deneyimine sahip olanlar %45,5 (226 kişi) oranında temsil edilmektedir. Bununla birlikte bazı okulların lisans programlarının isteğe bağlı staj programları ile gençlerin deneyimlerini artırmalarına yardımcı olmaktadır. Bu çerçevede isteğe bağlı staj yapanların oranı %9,1 (45 kişi) oranında gerçekleşmiştir. Diğer yandan gençlerin deneyim kazanmak için hiçbir sosyal güvence olmadan ve ücret geliri elde etmeksizin emeğini arz etmesi genç emek sömürüsüne ortaya çıkarmaktadır. Tablo incelendiğinde gençlerin eğitim programının bir parçası olan işlerde ücretsiz bir şekilde çalışma oranı %3,2 (16 kişi) oranında temsile sahipken; eğitim programının bir parçası olmayan işlerde ücretsiz çalışanların oranı %1 (5 kişi) olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 4.23. Herhangi Bir Kurum Sınavına Hazırlanma Durumu

	Sayı	Yüzde
Açıköğretim Sınavları	1	0,2
Üniversite Giriş Sınavları (DGS, YKS..)	5	1
Görevde Yükselme ve Unvan Değişikliği	1	0,2
KPSS	122	24,6
Mesleki Sınavlar (TUS, SMMM, Gümrük Müşavirliği, Kaymakamlık Sınavları...	9	1,8
Akademiye Yönelik Sınavlar (ALES; Yabancı Dil Sınavları, Yüksek Lisans Sınavları..)	28	5,6
Hayır	331	66,6
Toplam	497	100

Tablo 4.23 gençlerin herhangi bir kurum sınavına hazırlanma durumlarını göstermektedir. Tabloya göre 166 kişi kurum sınavlarına hazırlanmaktadır. Dağılım incelendiğinde %1’i (5 kişi) ikinci bir üniversite kapsamında Üniversite giriş sınavlarına hazırlanırken; KPSS’ye hazırlananların oranı %24,6 (122 kişi) olarak temsil edilmektedir. Bununla birlikte akademiye yönelik sınavlara hazırlanan oranı tabloda KPSS’ye hazırlananlardan sonra en yüksek orana (%5,6) (28 kişi) sahiptir. Özellikle eğitimleri sonrasında iş arama sürecinde umudu kırılmış gençler arasında lisansüstü eğitime yönelenlerin olduğunu kabul etmek hatalı bir varsayım

olmayacaktır. Bu bağlamda eğitim sonrası herhangi bir gelir getirici bir işte çalışmayan ve iş arama sürecinden ayrılan gençlerin gerek kişisel gerekse hanehalkı bazında gelir azaltıcı bir etkiye bulunduğu için genç yoksulluğu riskini arttıran bir etmen olarak kabul edilebilmektedir.

4.5.4.3. Sosyal Güvenlik Bilgileri

Sosyal güvence, gençlerin hastalık ya da ileriki yaşlarda karşılaşılabileceği risklere karşı güvence sağlamaktadır. Bu bakımdan kişilerin herhangi sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olmaları önem arz etmektedir. Türkiye’de 1 Ekim 2010 tarihinden itibaren herhangi bir sosyal güvencesi olmayan kişiler genel sağlık sigortalısı sayılmaktadır. Bu bakımdan herhangi bir sosyal güvenceye tabi olmayanlar GSS primi ödeyerek sağlık hizmetinden yararlanabilmektedir (Korkusuz ve Uğur, 2016). GSS kapsamındaki kişiler ise “Harcamaları, taşınır ve taşınmazları ile bunlardan doğan hakları da dikkate alınarak, Kurumca belirlenecek test yöntemleri ve veriler kullanılarak tespit edilecek aile içindeki geliri kişi başına düşen aylık tutarı asgari ücretin üçte birinden az olan vatandaşlar” primsiz ödemedenden sağlık sisteminden yararlanırken; belirtilen koşulu taşımayanlar primli sisteme dahil olarak GSS’den yararlanmaktadır (SGK, 2013, s. 2).

Tablo 4.24. Katılımcıların Sosyal Güvence Durumu

	Sayı	Yüzde
SGK (SSK, BAĞ-KUR, Emekli Sandığı)	400	80,5
GSS (Primli-Ücret ödeyerek)	32	6,4
GSS (Primsiz- Ücret ödemedenden)	23	4,6
Özel Sağlık Sigortası	42	8,5
Toplam	497	100,0

Tabloda 4.24’te katılımcıların sosyal güvence durumu gösterilmektedir. Katılımcıların %80,5’i (400 kişi) SGK’ya ait herhangi bir kuruma tabi olduğu görülmektedir. Diğer yandan GSS’ye tabi olan kişilerin oranı yaklaşık olarak %11 (55 kişi) oranında temsil edilmektedir. Aynı tablo incelendiğinde, primli yani ücret ödeyerek GSS’ye tabi olanların oranı %6,4 (32 kişi) civarındayken; primsiz-ücret ödemedenden GSS’ye tabi olanların oranı %4,6 (23 kişi)’dir.

Tablo 4.25. Katılımcıların GSS Primlerini Düzenli Ödeme Durumu

	Sayı	Yüzde
Evet	13	40,6
Hayır	19	59,4
Toplam	32	100,0

GSS'ye tabi olanların düzenli ödeme durumu kişilerin sağlık hizmetlerinde yararlanabilmesi için elzemdir. Fakat Tablo 4.25 incelendiğinde ise GSS primlerini düzenli bir şekilde ödemeyenlerin oranı oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bu bağlamda tabloya göre GSS primlerini düzenli ödeyenlerin oranı %40,6 (13 kişi) iken düzenli ödemeyenlerin oranı %59,4 (19 kişi) oranında gerçekleşmiştir.

Tablo 4.26. Katılımcıların Çalışma Durumu

		Evet-Kayıtlı (Sigortalı)	Evet-Kayıt Dışı (Sigortasız)	Hayır	Toplam
Kadın	Sayı	145	11	120	276
	Yüzde	52,5%	4,0%	43,5%	100,0%
Erkek	Sayı	159	15	47	221
	Yüzde	71,9%	6,8%	21,3%	100,0%
Toplam	Sayı	304	26	167	497
	Yüzde	61,2%	5,2%	33,6%	100,0%

Tablo 4.26 katılımcıların çalışma durumunu göstermektedir. Bu çalışmada örnekleme dahil edilen 497 kişinin %61,2'si (304 kişi) kayıtlı olarak; %5,2 (26 kişi) kayıt dışı olarak istihdam halindeyken; %33,6'sı (167 kişi) işsizdir. İstihdam halinde olan gençler cinsiyet bazında incelendiğinde ise, kadınların %52,5'si (145 kişi) kayıtlı istihdamda; %4 (11 kişi) kayıt dışı olarak çalışmaktadır. Erkeklerin ise %71,9'u (159 kişi) kayıtlı; %6,8'i (15 kişi) kayıt dışı olarak çalışmaktadır. Cinsiyeti işsizlik bazında incelendiğinde ise, kadınların %43,5'i (120 kişi); erkeklerin %33,6'sı (167 kişi) işsizdir.

4.5.4.4. İstihdam Gelir Harcama İlişkisi

Tablo 4.27. Katılımcıların Çalıştıkları İşin Türü

Sektörel Durumu		
	Sayı	Yüzde
Özel	253	76,7
Kamu	77	23,3
Toplam	330	100,0
İşin Türü		
	Sayı	Yüzde
Sürekli, Düzenli ve Tam Zamanlı	285	86,4
Sürekli Düzenli ve Part time	19	5,8
Eve İş Alıyorum, Evde Çalışıyorum.	7	2,1
Geçici, Kısa Süreli, Mevsimlik İş	9	2,7
Gündelik İşler	2	0,6
Kendi Hesabına (Mali Müşavir, Doktor vb.)	4	1,2
İşveren	4	1,2
Toplam	330	100,0

Tablo 4.27 istihdam halinde olan katılımcıların sektörel durumunu ve istihdam halinde olan gençlerin ne tür işlerde emeğini arz ettiklerini belirtmektedir. Çalışan katılımcıların %76,7'si (253 kişi) özel sektörde; %23,3'ü (77 kişi) kamu sektöründe istihdam halindedir. Katılımcıların %86,4'ü (285 kişi) sürekli, düzenli ve tam zamanlı işlerde çalışmaktadır. Aynı şekilde sürekli, düzenli ve yarı zamanlı çalışan kişilerin oranı %5,8 (19 kişi) iken; eve iş alarak ve mevsimlik, kısa süreli çalışanların oranı sırayla %2,1 (7 kişi) ve %2,7 (9 kişi) oranında olarak temsil edilmektedir. Diğer yandan kendi hesabına ve işveren olarak çalışan gençlerin oranı oldukça düşük oranlara sahip olmakla birlikte bu oran sırasıyla %1,2 (4 kişi) ve %1,2 (4 kişi)'dir.

Tablo 4.28. Katılımcıların Çalıştığı İşteki Mesleki Durumları

	Sayı	Yüzde
Büro Hizmetlerinde Çalışanlar	36	10,9
Hizmet ve Satış Elemanı	26	7,9
Nitelik Gerektirmeyen Meslekler	19	5,8
Silahlı Kuvvetlerle İlgili Meslekler	4	1,2
Tesis ve Makine Operatörleri ve Montajcılar	4	1,2
Profesyonel Meslek Grupları	184	55,8
Teknisyenler- teknikerler ve Yardımcı Profesyonel Meslek Mensupları	36	10,9
Kanun Yapıcılar, Yöneticiler, Müdürler	21	6,4
Toplam	330	100,0

* Tablo ISCO 08 meslek sınıflandırmasına göre gençlerin işleri kodlanmıştır.

Tablo 4.28 gençlerin çalıştığı işteki mesleki durumlarını göstermektedir. Tablo incelendiğinde, katılımcıların %55,8'i (184 kişi) profesyonel meslek gruplarına dahil oldukları görülmektedir. Diğer veriler incelendiğinde ise, kanun yapıcılar, yöneticiler, müdürler kategorisinde oran %6,4 (21 kişi) olarak gerçekleşmiştir. Teknisyenler, teknikerler ve yardımcı profesyonel meslek grupları ile büro hizmetlerinde çalışanların oranı birbirine eşit olmakla beraber bu oran %10,9 (36 kişi) olarak temsil edilmektedir. Diğer yandan nitelik gerektirmeyen mesleklerde geçimini sağlayan gençlerin oranı %5,8 (19 kişi) olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 4.29. Katılımcıların Haftalık Çalışma Süreleri

Haftada Kaç Saat Çalışıyorsunuz? Belirtiniz.	
Ortalama	44,65
Standart Sapma	13,09
En Düşük	4,00
En Yüksek	96,00
Toplam	330

Tablo 4.29'da katılımcıların haftalık çalışma süreleri verilmiştir. Tabloya göre haftalık en düşük çalışma süresi 4 saat; en yüksek çalışma süresi 96 saat olarak gösterilmiştir. Katılımcıların haftalık çalışma sürelerinin ortalaması yaklaşık 45 saat olarak ifade edilmektedir.

Tablo 4.30. Katılımcıların Haftalık 40 saat ve altı Çalışma Nedenleri

	Sayı	Yüzde
Eğitim ve öğrenime devam ediyorum	9	8,0
Tam zamanlı bir iş bulamamam nedeniyle	12	10,7
Daha fazla çalışmak istememem nedeniyle	3	2,7
Çalıştığım sürenin yeterli olduğunu düşünüyorum	42	37,5
Ev işleri/çocuk veya bakıma muhtaç diğer kişilerin bakımıyla ilgilenmem nedeniyle	4	3,6
Yönetmelik gereği ve/veya kurumda belirlenen süreler nedeniyle	42	37,5
Toplam	112	100,0

Bireyin normal çalışma süresinden (40 saat) daha kısa süreli bir işte istihdam halinde olması fakat fazla süreli çalışmaya istekli olması zamana bağlı eksik istihdam olarak ifade edilmektedir. Eksik istihdam özellikle gelişmekte olan ülkelerde istihdam yapısının tarım ağırlıklı olduğu ücretsiz aile yardımcılarının yoğun olarak bulunduğu ülkelerde yaygındır (Işığışık, 2019). Fakat işsizliğin ortaya çıkardığı maddi ve manevi yükün ağır olması sebebiyle işsiz gençler, iyi veya kötü bir istihdam alanı buldukları

alanlarda emeğini arz ederek verimsiz bir şekilde yarı zamanlı olarak istihdama katılmaktadırlar (Biçerli, 2005). Tabloda 4.20’de çalıştığı sürenin yeterli olduğunu düşünenler ile yönetmelik gereği ve/veya kurumda belirlenen süreler nedeniyle tam süreli çalışma saatinin altında çalışanların oranı birbirine eşittir ve bu oran %37,5 olduğu görülmektedir. Katılımcıların %10,7’si (12 kişi) tam zamanlı bir iş bulamaması nedeniyle tam süreli çalışmadığını ifade etmişlerdir. Dördüncü en yüksek oran olan katılımcıların %8’i (9 kişi) eğitim ve öğretime devam etmeleri nedeniyle yarı zamanlı çalışırken; %3,6’sı (4 kişi) ev işleri/çocuk veya bakıma muhtaç diğer kişilerin bakımıyla ilgilenmeleri nedeniyle istihdama tam süreli katılamamaktadır. Diğer yandan katılımcıların %2,7’si (3 kişi) daha fazla çalışmak istememeleri nedeniyle tam süreli çalışmanın altında emeğini arz etmektedir.

Tablo 4.31. Katılımcıların Çalışmaya Bakış Açısı

	Sayı	Yüzde
Yoksulluktan kurtulmak	41	12,4
Bağımsız olmak	60	18,2
Daha iyi maddi imkanlar edinmek	122	37,0
Topluma ve sosyal hayata katılımını sağlaması	41	12,4
Kariyer hedeflerine ulaşmak	66	20,0
Toplam	330	100,0

Tablo 4.31 katılımcılara sorulan “çalışmak sizin için ne ifade eder” sorusuna verdikleri cevabı içermektedir. Bireylerin sosyal haklarından biri olan çalışma, bireylerin yaşamlarının özünü oluşturur. Çalışma kişilerin bağımsız yaşama ve hayatlarını idame ettirebilmeleri için gerekli geliri elde etmelerini sağlamaktadır. Ayrıca çalışma kişilerin eğitim sonucunda elde ettikleri bilgi ve becerileri kullanarak iyi bir kariyer yaşamı elde etmelerini sağlamaktadır (Işığışık, 2014). Bu bağlamda tabloda, gençlerin çalışma hayatından beklentileri sorusunda %37 (122 kişi) oranıyla daha iyi maddi imkanlar elde etmek kategorisi temsil edilmektedir. Tabloda kariyer hedeflerine ulaşmak %20 (66 kişi) oranıyla gösterilmekteyken; yoksulluktan kurtulmak %12,4 (41 kişi) oranında temsil edilmektedir. Diğer yandan çalışma hayatına bakış açısında bağımsız olmak %18,2 (60 kişi) oranında belirtilmektedir.

Türkiye’de işgücü piyasasının kırılğan yapısı, istihdam biçimlerini ve istihdamın niteliğini etkilemiştir. Nitekim istihdamın sürekliliğinin belirsiz olması, yapılan işin piyasadaki benzer işlere göre düşük olması, kariyer imkanlarının kısıtlı olması, uzun

çalışma saatleri ve istihdam koşullarının kötü olması istihdamın güvencesizliğine neden olmuştur (Temiz, 2004).

Tablo 4.32. Katılımcıların Bazı İstihdam Nitelikleri

Çalışma Saatlerinizin Kendi İsteğiniz Doğrultusunda Düzenleyebiliyor Musunuz?		
	Sayı	Yüzde
Evet	72	21,8
Hayır	258	78,2
Toplam	330	100,0
Çalıştığınız İş İstihdam Garantisi Kapsamında Mı		
	Sayı	Yüzde
Evet	70	21,2
Hayır	260	78,8
Toplam	330	100,0
Eğitim Gördüğünüz Mesleğiniz/Alanınızda Mı Çalışıyorsunuz		
	Sayı	Yüzde
Evet	207	62,7
Hayır	123	37,3
Toplam	330	100,0

Tablo 4.32 istihdam halinde olan gençlere çalışma saatlerinizi kendi isteğiniz doğrultusunda düzenleyebiliyor musunuz; çalışılan iş istihdam garantisi kapsamında mı ve eğitim gördüğünüz alan/meslekte mi çalışıyorsunuz sorusunun cevaplarını içermektedir. İşyerinde çalışılan süre ve kişilerin çalışma saatleri üzerinde kontrol yetkisine sahip oluşu, emeğini arz eden bireylerin yaşam kalitesini, işe bağlılığını ve iş verimini etkileyen önemli bir faktördür. Bu bağlamda gençlerin çalışma saatlerini düzenleyebilme imkanlarına sahip olup olmamasına yönelik cevaplarda; %78,2'si (258 kişi) hayır cevabını vermiştir. Tablo katılımcılara çalıştıkları işin kişilere istihdam garantisi kapsamında olup olmadıklarını belirten soruda katılımcıların %78,8'i (260 kişi) çalıştıkları işte istihdam garantisi kapsamında olmadıklarını ifade etmişlerdir. Türkiye'de iktisadi büyümenin istihdam alanlarını yaratmaması, şirketlerin büyüme güçlerinin kısıtlılığı gibi nedenler yükseköğretim mezunu olan işgücü fazlasını karşılayabilecek yeterlilikte değildir (Bayar, <https://kamilbayar.com/universite-mezunlarimiz-neden-is-bulamaz/>). Diğer yandan teknolojik gelişmenin hız kazanması işgücü piyasasındaki ihtiyaç duyulan işgücü yapısını değiştirerek farklı meslek alanlarını ortaya çıkarırken; var olan bazı meslek dallarının da önemini yitirmesine neden olmuştur. Nitekim üniversite mezunu gençlerin eğitim gördükleri alanlardaki mesleklerin işgücü piyasasında yeterince talep görmemesi, eğitilmiş gençlerin eğitim gördükleri alanları dışında işlerde istihdamlarına zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda

katılımcılar eğitim gördükleri alan/meslekte mi çalışıp çalışmadıkları sorusuna %62,7 (207 kişi) oranıyla eğitim gördükleri alanda istihdam halindeyken; %37,3'ü (123 kişi) eğitim gördükleri alanda çalışmamaktadır.

Tablo 4.33. Eğitim Gördüğü Alanda Çalışma ile Mezun Olunan Bölüm Arasındaki İlişki

Eğitim Gördüğünüz Mesleğiniz/Alanınız Doğrultusunda Mı Çalışıyorsunuz?						
	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Eğitim Bilimleri	22	66,7%	11	33,3%	33	100,0
Sanat ve İnsani Bilimler	22	56,4%	17	43,6%	39	100,0
Sosyal Bilimler, Gazetecilik ve Enformasyon	24	53,3%	21	46,7%	45	100,0
İş, Yönetim ve Hukuk	30	53,6%	26	46,4%	56	100,0
Doğa Bilimleri, Matematik ve İstatistik	13	72,2%	5	27,8%	18	100,0
Bilişim Teknolojileri	3	50,0%	3	50,0%	6	100,0
Mühendislik, İmalat ve Yapı	38	62,3%	23	37,7%	61	100,0
Tarım, Ormancılık, Su Ürünleri ve Veterinerlik	2	66,7%	1	33,3%	3	100,0
Sağlık, Sağlık Bakımı ve Desteği	43	87,8%	6	12,2%	49	100,0
Hizmetler	10	50,0%	10	50,0%	20	100,0
Toplam	207	62,7%	123	37,3%	330	100,0

Tablo 4.33 mezun olunan alanda çalışma ile mezun olunan bölüm arasındaki ilişkinin dağılımını göstermektedir. Tablo incelendiğinde, meslek kazandıran bölümler olarak sayılan; sağlık, eğitim bilimleri ve doğa bilimleri, matematik ve istatistik bölümlerinde, eğitim görüldüğü alanda istihdam edilme oranlarının yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 4.34. Katılımcıların İşlerini Sevmeme Nedeni

İşinizi Seviyor Musunuz?	Sayı	Yüzde
Evet	250	75,8
Hayır	80	24,2
Toplam	330	100,0
İşi Sevmeme Nedeni	Sayı	Yüzde
Mali Problemler Nedeniyle	18	22,5
İşin Zor Olması	11	13,8
Eğitim/Uzmanlığım dışında bir işte çalışmam nedeniyle	24	30,0
İş Sağlığı Tedbirlerinin Yetersiz Olması	3	3,8
Güvencesiz Bir İş Olması	2	2,5
Çalışma ortamı/şartlarının uygun olmaması	22	27,5
Toplam	80	100,0

Tablo 4.34 katılımcılara “İşinizi Seviyor musunuz” ve “Cevap Hayır ise sahip oldukları işi sevmeme nedenlerine” cevap vermektedir. Bu bağlamda katılımcıların %75,7’si (249 kişi) işini sevdiklerini ifade ederken; %24,3’ü (80 kişi) işini sevmediklerini belirtmiştir. Söz konusu tabloda katılımcıların mesleklerini/işlerini yürüttükleri ortamın zorluğu veya işiyle ilgili olmayan işlerde emeğini arz ettikleri ve çalışma ortamlarının zorluğunu cevap aramak için sorulan bu soruda verilen cevaplar incelendiğinde işini sevmeyen 80 kişinin %30’u (24 kişi) eğitim/uzmanlığın dışında bir işte çalışmaları nedeniyle işlerini sevmediklerini belirtmiştir. Aynı tabloda katılımcıların %27,5’i (22 kişi) çalışma ortamı/şartlarının uygun olmaması nedeniyle işini sevmediklerini belirtirken; %22,5’i oranı (18 kişi) mali problemler nedenini temsil etmektedir.

Tablo 4.35. Katılımcının Kazandığı Net/Maaş/Ücret/Kazanç Durumu

Kişinin Aylık Kazandığı Net Maaş/Ücret/Kazanç	Toplam	En düşük	En yüksek	Ortalama	Standart Sapma
	330	1.000,00	35000,00	8.532,90	4393,94
Kişinin Aylık Kazandığı Net Maaş/Ücret/Kazanç	Sayı	Yüzde			
5500 TL altı	31	9,4			
5500 TL	44	13,3			
5501-10000 TL arası	185	56,1			
10001-15000 TL arası	54	16,4			
15001 ve üzeri	16	4,8			
Toplam	330	100,0			

Tablo 4.35 katılımcıların Kazandığı net maaş/ücret/kazanç durumunu belirtmektedir. Bu bağlamda tabloda katılımcıların %9,4’ü (31 kişi) 5500 TL altında ücret geliri elde etmektedir. Tablonun çoğunluğunu oluşturan oran olan katılımcıların %56,1’i (185 kişi) 5501-10000 TL arasında ücret/maaş geliri kazancına sahiptir. 15.000 TL ve üzerinde maaş ücret geliri elde eden gençlerin oranı ise %4,8 (16 kişi)’dir.

Tablo 4.36. Katılımcının Maaş/Ücret/Kazancının Piyasadaki Benzer İşlerdeki Ortalama Ücret Düzeyinde Olma Durumu

Maaş/Ücret/Kazancın Piyasadaki Benzer İşlerdeki Ortalama Ücret Düzeyinde Olma Durumu		
	Sayı	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	23	7,0
Katılıyorum	100	30,3
Kararsızım	69	20,9
Katılmıyorum	83	25,2
Kesinlikle Katılmıyorum	55	16,7
Toplam	330	100,0
Maaş/Ücret/Kazancın İhtiyaçları Karşılama Düzeyi		
	Sayı	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	6	1,8
Katılıyorum	56	17,0
Kararsızım	61	18,5
Katılmıyorum	106	32,1
Kesinlikle Katılmıyorum	101	30,6
Toplam	330	100,0

Tablo 4.36 katılımcıların çalışmaları sonucunda elde ettikleri net maaş/ücret/kazançlarının piyasadaki benzer işlerdeki ortalama ücret düzeyinde olup olmadığına ve katılımcıların elde ettikleri maaş/ücret/kazançların ihtiyaçlarını karşılamaya yetebildiğine dair beşli likert tipi soru sorulmuştur. Bu çerçevede, katılımcıların yaklaşık % 42'si (138 kişi) kazandıkları ücret/maaşı piyasadaki benzer işlerden düşük bulduklarını belirtmişlerdir. Tabloda kararsız kalanların oranı %20,9 (69 kişi) olmakla beraber; katılımcıların yaklaşık %37'si (123 Kişi) elde ettikleri ücret/maaşı piyasadaki benzer işlerdeki ücretlere yakın olduklarını ifade etmiştir. Diğer yandan katılımcıların yaklaşık %63'ü (207 Kişi) kazandıkları ücret/maaşın ihtiyaçlarını karşılamadığını belirtmişlerdir. Diğer yandan katılımcıların yaklaşık %28'i (61 Kişi) kazandıkları ücret/maaşın ihtiyaçlarını karşıladığını ifade etmekle beraber; katılımcıların %18,'i kararsız olduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 4.37. Katılımcıların Kazançlarını Aileleriyle Paylaşmaları Sonrasında Kalan Ücret

Katılımcıların Kazançlarını Aileleri ile Paylaşma Durumu		
	Sayı	Yüzde
Evet	154	46,7
Hayır	176	53,3
Toplam	330	100,0
Katılımcıların Kazançlarını Aileleriyle Paylaşmaları Sonrasında Kalan Ücret		
	Sayı	Yüzde
1.000 TL ve altı	45	29,2
1.001-2.000 arası	26	16,9
2.001-5.000 arası	66	42,9
5.001 ve daha fazlası	17	11,0
Toplam	154	100,0

Tablo 4.37 katılımcıların kazandıkları net ücret/maaş/ gelirlerinin aileleriyle paylaşma durumlarını ve kazançlarını paylaşan katılımcıların gelirlerini aileleriyle paylaşmasından sonrasında kendilerine ait net geliri belirtmektedir. Söz konusu tabloya göre katılımcıların %46,8'i (154 kişi) gelirlerinin bir kısmını aileleri ile paylaşmaktayken, %53,2'si (176 kişi) gelirlerinin tümünün kendilerine ait olduklarını ifade etmişlerdir. Bu nedenle gençlerin önemli bir kısmının kazançlarının çoğunu aileleriyle paylaşması nedeniyle kendilerine ait gelirleri genel tüketime katılmaları için yetersiz kaldığı ifade edilebilmektedir. Bu çerçevede tabloya göre gençlerin aileleriyle gelirlerini paylaşması sonrası kendilerine kalan geliri incelediğimizde %29,2'si (45 kişi) 1.000 TL altında gelire sahiptir. 1.000 TL ve 2.000 TL arasında gelire sahip olanlar %16,9 (26 kişi) oranındadır. 2.001-5.000 TL arasında gelire sahip olan gençlerin oranı %42,9 (66 kişi) iken; 5.001 TL ve üzerinde gelire sahip olanların oranı %11,0 (17 kişi)'dir.

4.5.4.5. İstihdam Gelir Harcama İlişkisi

Çalışmak insan hayatının en önemli değerlerinden biridir. Bireyin istihdam halinde olması, gelir elde etmesini sağlamasının yanında; toplumda saygı ve statü elde etmesine, kendini değerli hissetmesine, kendine güvenmesine ve topluma katılım gibi birçok insani değerlere sahip olmasını sağlamaktadır. Fakat bireyin işsiz olması sadece mali bir kayıp değil; aynı zamanda psikolojik bir örselenmeyi de beraberinde getirmektedir. Diğer yandan işsizliğin uzun süreli olması gelir kaybı yaratmasının yanı sıra; çalışma yaşamında elde edilen vasıfların kaybedilmesine de yol açmaktadır. Uzun süreli işsizlik ayrıca bireyin yeni bir iş bulmasını güçleştirmekte ve iş bulunsa dahi

daha önceki çalışılan pozisyon ve kazanılan ücretten daha düşük kazanımlara yol açmaktadır (Işığışok, 2014). Eğitim uzun süreli işsizlik durumunu bertaraf etmede önemli bir etkiye sahiptir. Nitekim, Taşçı ve Özdemir (2006) tarafından yapılan bir çalışmada, uzun dönemli işsizlik ve eğitim arasındaki ilişkiye odaklanılmış ve üniversite mezunu kişilerin uzun dönem işsizlik kalma ihtimalinin düşük olduğunu ifade etmiştir. Fakat yapılan bazı çalışmalarda, gelişmekte olan ülkelerde eğitim seviyesinin işsizliği azaltmadığı bunun ülkelerin işgücü piyasası talebinin etkili olduğunu vurgulamaktadır. Nitekim, Erdem ve Tuğcu (2012) tarafından yapılan bir çalışmada, yükseköğretim ve işsizlik arasındaki bağlantıya vurgu yapılarak; yükseköğretim mezuniyetinin Türkiye’de uzun dönemli işsizliği arttırdığını belirtmiştir.

Tablo 4.38. Ne İstihdamda Ne Eğitimde (NENİ) Dağılımları

		Çalışıyor Musunuz?		
		Hayır	Evet- Kayıtlı (Sigortalı)	Toplam
Eğitiminize devam ediyor musunuz?	Hayır	110	231	341
	%	32,3%	67,7%	100,0%
	Evet	57	99	156
	%	36,5%	63,5%	100,0%
	Toplam	167	330	497
	%	33,6%	66,4%	100,0%

Tablo 4.38’de istihdamda olmayan- eğitimine devam eden ve ne istihdamda ne de eğitimde (NENİ) olan gençlerin dağılımı verilmiştir. Bu kapsamda 497 kişiden 167’si çalışmayan gençlerden oluşmaktadır. 167 gençten sadece 57’si çalışmayan fakat eğitimine devam eden gençlerden oluşurken; 110’u ne eğitimde ne de istihdamda yer almaktadır.

Tablo 4.39. Üniversite Eğitimi Sonrasında çalışmayanların en az 1 yıl ve üzeri süre boyunca işsiz kalmalarının nedenleri

		En az 1 yıl ve üzeri süredir iş bulamama nedeni
Çalışmıyorsanız Çalışmamanıza Sebep Olan En Önemli Neden Nedir?	Düzenli Bir İş Bulamıyorum	25 %52
	İşten Çıkarıldım	1 %0,2
	Daha İyi Bir İş Bulabilmek İçin	8 %16,8
	Aktif Olarak İş Aramıyorum	6 %12,3
	Çocuk Bakıyorum	9 %18,7
	Toplam	49 %100

Üniversite eğitimi sonrası işsizlik sürelerinin 1 yıldan uzun olmasının en önemli nedeni %52 ile düzenli bir iş bulunamamasıdır. Diğer önemli nedenler, ise sırasıyla %18,7 ile çocuk bakıyor olmak, %16,8 ile daha iyi bir iş bulabilmek, %12,3 ile aktif olarak iş aramamak ve %0,2 ile işten çıkartılmak olarak görülmektedir.

Tablo 4.40. Katılımcıların İŞKUR'a Kayıtlılık Durumu

İŞKUR'a Kayıtlılık Durumu		
	Sayı	Yüzde
Evet	102	61,1
Hayır	65	38,9
Toplam	167	100,0
Çalışmama Nedenleri		
	Sayı	Yüzde
Düzenli Bir İş Bulamıyorum	57	34,1
İşten Çıkarıldım	4	2,4
Sağlık Sorunları Nedeniyle	2	1,2
Daha İyi Bir İş Bulabilmek İçin	44	26,3
Çocuk Bakıyorum	22	13,2
Aktif Olarak İş Aramıyorum	38	22,8
Toplam	167	100,0
Aktif İş Aramama Nedenleri		
	Sayı	Yüzde
Eğitime devam ediyorum	13	33,3
İş bulabilme umudum kalmadı	13	33,3
İş aramıyorum fakat bulursam çalışacağım	11	28,2
Çalışma ihtiyacımın olmaması	2	5,1
Toplam	39	100,0

Tablo 4.40 istihdam halinde olmayan gençlerin İŞKUR'a kayıtlı olup olmadığına, gençlerin neden emeğini arz etmedikleri ve aktif iş aramama nedenlerine dair soruların cevaplarını içermektedir. Bu bağlamda istihdam halinde olmayan gençlerin %61'i (102 kişi) İŞKUR'a kayıtlı iken; %38,9'u (65 kişi) İŞKUR'a kayıtlı değildir. Çalışmayan gençlerin %34,3'ü (57 kişi) düzenli bir iş bulamadıkları için istihdama katılamamaktadır. Gençlerin %26,3'u (44 kişi) daha iyi bir iş bulabilme ümidiyle iş arama faaliyetinde olduklarını belirtirken; gençlerin %22,8'i (38 kişi) aktif olarak iş aramadıklarını belirtmişlerdir. Tabloda diğer veriler incelendiğinde ise, gençlerin %13,3'ü (22 kişi) ev içi sorumluluklarından biri olan çocuk bakım işinden dolayı istihdama katılamadıklarını ifade ederken; gençlerin %1,2'si (2 kişi) sağlık sorunları nedeniyle çalışma hayatına katılmadıkları cevabını vermiştir. Diğer yandan gençlerin %2,4'ü (4 kişi) halihazırda var olan işlerinden çıkarıldıkları için çalışmadıklarını belirtmişlerdir. Aktif olarak iş aramama nedenleri incelendiğinde ise gençlerin %33,3'ü (13 kişi) eğitimine devam etmelerinde ötürü aktif olarak iş arama faaliyetinde bulunmadıklarını ifade etmektedir. Gençlerin %28,2'si (11 kişi) iş arama kanallarını kullanmadıkları fakat iş bulduklarında çalışmaya hazır olduklarını belirtirken; gençlerin %33,3'ü (13 kişi) iş bulabilme ümidi/umudu kalmamalarından ötürü aktif olarak iş aramamaktadır. Diğer yandan katılımcıların %5,1'i (2 kişi) çalışma ihtiyaçlarının olmamalarından ötürü aktif olarak iş arama faaliyetinden bulunmamaktadır.

Tablo 4.41. Katılımcıların İş Bulamama Nedenleri

	Sayı	Yüzde
Konjonktürel (Genel Ekonomik) durum	17	16,2
İşle İlgili Hiç Tecrübemin Olmaması	18	17,1
Aldığım Eğitime Yönelik İş Piyasasında Talebin Olmaması	15	14,3
İşle İlgili Az Tecrübemin Olması	16	15,2
Sahip olunan eğitim seviyesinin başvurulan iş pozisyonundan yüksek olması	4	3,8
Gerekli Sosyal Bağlantılarının Olmaması	14	13,3
Piyasada Bana Teklif Edilen Ücretin Düşük Olması	21	20,0
Toplam	105	100,0

Tablo 4.41 katılımcıların neden iş bulamadıklarına dair sorunun cevabını içermektedir. Tablo incelendiğinde katılımcıların %20'si (21 kişi) iş piyasasında teklif edilen ücreti düşük bulmalarından ötürü iş bulamadığı cevabını vermiştir. Gençlerin %17,1'i (18 kişi) işiyle alakalı herhangi bir deneyimin olmamasından ötürü iş bulamadığı cevabını

verirken; gençlerin %16,2'si (17 kişi) ülkenin genel ekonomik durumundan dolayı iş bulamadığını belirtmişlerdir. Diğer yandan gençlerin %15,2'si (16 kişi) işle alakalı tecrübenin az olduğunu ifade ederken; %13,3'ü (14 kişi) iş arama sırasında gerekli sosyal bağlantıya sahip olmamalarından ötürü iş bulamadığı cevabını vermiştir. Aynı şekilde söz konusu orana yakın olan gençlerin %14,3'ü (15 kişi) eğitim gördüğü alandaki mesleğin emek piyasasında talebinin olmamasını gerekçe gösterirken; %2,9'u (3 kişi) sahip oldukları eğitim seviyesinin başvurulmuş iş pozisyonundan yüksek olduğunu belirtmiştir.

Tablo 4.42. Katılımcıların İşsizlikten Etkilenme Durumu

	Sayı	Yüzde
Ekonomik Problemler	97	58,1
Gerekli Tüketime Katılamama (Arkadaş, Sosyal İlişkiler vb.)	10	6,0
Kendini Yetersiz Hissetme, Mutsuzluk	45	26,9
Aile Baskısı	6	3,6
İşsiz olmak beni etkilememektedir	9	5,4
Toplam	167	100,0

Tablo 4.42 istihdam halinde olmayan gençlerin işsizlik durumunun hangi konuda etkilediği sorusunun cevabını içermektedir. Tabloya göre gençlerin %58'i (97 kişi) ekonomik problemlerle boğuştuklarını belirtirken; %26,9'u (45 kişi) kendini yetersiz hissetme, mutsuzluk gibi psikolojik sorunlara sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Diğer yandan gençlerin %6'sı (10 kişi) işsizlik sonucunda gerekli tüketime katılamadığı cevabını verirken; %5,4'ü (9 kişi) işsizliğin kendilerini etkilemediğini belirtmiştir. Diğer yandan gençlerin %3,6'sı (6 kişi) işsizlik sonucunda aile baskısına maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 4.43. Katılımcıların Yaşamlarını Sürdürmek için Gerekli Geliri Sağlama Kanalları

	Toplam Cevaplar	Yüzde	Örneklem %
İşsizlik Maaşı	4	2,4%	2,4%
Gayrimenkul Geliri	2	1,2%	1,2%
Menkul Kıymet Geliri	5	3,0%	3,0%
Eşin Çalışıyor Olması	40	24,0%	24,0%
Sosyal Yardım	8	4,8%	4,8%
Anne Baba Desteği	114	68,3%	68,3%
Günlük Geçici İşlerden Sağlanan Kazanç	32	19,2%	19,2%
Toplam	205	100,0%	122,9%
Gelir/Kazanç Harcama Durumları			
	Sayı	Yüzde	
Günlük İhtiyaçlarımı Karşılıyorum	324	67,2	
Bir Kısımını Aileme Veriyorum	94	18,9	
Tamamını Aileme Veriyorum	19	3,8	
Biriktiriyorum	50	10,1	
Toplam	497	100,0	

Tablo 4.43 yaşamınızı sürdürmek/ihtiyaçlarınızı karşılamak için gerekli geliri çoğunlukla nereden sağlıyorsunuz ve herhangi bir geliri olan gençlerin gelir kazançlarının çoğunu ne şekilde harcadıklarına dair soruların oransal dağılımını içermektedir. Örneklem 166 kişi dahil edilmiştir. Soru birden fazla cevabı içerdiği için toplam cevap veren sayısı 205 kişi olarak yer almaktadır. Tablo incelendiğinde, 166 katılımcı üzerinden oransal dağılım incelendiğinde, %68,7'si anne ve baba desteği ile gerekli geliri elde ederek hayatlarını sürdürmektedir. Gençlerin %23,5'i eşlerin çalışması sonucu gerekli gelir desteğini elde etmektedir. Diğer yandan gençlerin %19,3'ü günlük geçici işlerde kısa süreli çalışarak, kendilerine maddi getiri sağlamaktadır. Gençlerin %4,8'i sosyal yardım aracılığıyla geçimlerini sağlarken; işsizlik maaşı alan gençler %2,4 oranındadır. Gayrimenkul geliri ve menkul kıymetten gelir elde eden gençlerin oranı oldukça düşük düzeydedir ve toplam oran %3,2 civarındadır. Bu bağlamda işsiz gençlerin büyük çoğunluğu anne baba desteği ile kişisel masraflarını ve giderlerini karşılamaktadır. Bu sayede gençlerin büyük çoğunluğu aile desteği ile işsiz olmanın getirdiği maddi yükün ağırlığı ile yoksulluk risklerini telafi edebilmektedir. Gençlerin %67,2'si (324 kişi) günlük ihtiyaçlarını karşıladıklarını belirtmiştir. Gençlerin %18'i (94 kişi) bir kısmını aileleri ile paylaştıklarını belirtirken; %10,1'i (50 kişi) tasarruf yaptıkları cevabını vermiştir.

Gelirlerinin/kazançlarının tamamını ailesine verenlerin oranı %3,8 (19 kişi) olarak belirtmişlerdir.

Tablo 4.44. Katılımcıların İş Bulma Yöntemi

	Sayı	Yüzde
Yakın tanıdıklarının (aile, akraba, arkadaş) sosyal bağlantıları sayesinde	151	30,4
Uzak tanıdıklarının sosyal bağlantıları sayesinde	27	5,4
İstihdam ofisleri sayesinde	4	0,8
Siyasi Kurum/Kişiler Sayesinde	1	0,2
Valilik/Kaymakamlık Sayesinde	1	0,2
Belediye sayesinde	2	0,4
Hemşeriler Sayesinde	2	0,4
Dini Gruplar Sayesinde	1	0,2
İŞKUR Sayesinde	10	2,0
Medya, internet veya ilanlar Sayesinde (Kariyer.net vb.)	120	24,1
Eğitim öğretim kurumları sayesinde	25	5,0
İşverenle doğrudan yapılan başvuruyla	46	9,3
İşverenin kişiyle doğrudan iletişim kurması sayesinde	11	2,2
Kamu/Özel Kurum Sınavları ile	51	10,1
Herhangi bir işte çalışmadım	30	6,0
İşyeri kendime ait	16	3,2
Toplam	497	100,0

İşsizliğin yaygın olduğu ve iyi işlerin ve pozisyonların görece az olduğu ortamlarda iş bulma yöntemlerinden biri olan sosyal bağlantı yöntemi özellikle eğitilmiş bireylerin iş arama yöntemlerinden birini oluşturmaktadır. Bu kapsamda üniversite arkadaşlıkları, iş arkadaşları, akrabalar, komşular gibi güçlü sosyal sermaye ve geniş ilişki ağları ile bireyler, doğrudan pozisyon aktarımı sayesinde istihdama katılabilmektedir (Kaya Erdoğan, 2021: 111-112). Bu bağlamda Tablo 4.44'te gençlerin en son çalıştığı işi bulmada hangi kişi/kurum vesile olmuştur sorusuna verilen cevabın oransal dağılımını göstermektedir. Bu kapsamda gençlerin %30,4'ü (151 kişi) yakın tanıdıklarının sosyal bağlantıları sayesinde iş bulduklarını ifade etmiştir. Gençlerin %24'ü (120 kişi) medya, internet veya ilanlar sayesinde iş bulduklarını ifade ederken; %10,3'ü (51 kişi) kamu/özel kurum sınavları sayesinde; %5,5'i (27 kişi) uzak tanıdıklarının sosyal bağlantıları sayesinde iş bulduklarını belirtmiştir. Diğer yandan tablo incelendiğinde son zamanlarda iş bulmada önemli bir ağırlık kazanan istihdam ofisleri gençleri çalışma fırsatına sahip olmasında önemli bir avantaj elde ettiği görülmektedir. İş arama faaliyetinde önemli bir yeri olan İŞKUR'un gençleri gerek iş arama gerekse çalışma hayatına atılmasında önemli bir yer edinmediği yorumu yapılabilmektedir. Yine tablo

incelendiğinde hemşeriler sayesinde gençlerin iş bulma noktasında önemini yitirmekte bunun yerine yakın ve uzak tanıdıkların sosyal bağlantıları eğitilmiş gençlerin iş hayatına atılma noktasında önemli iş arama faaliyeti olarak yer aldığı görülmektedir. Tablo eğitilmiş gençlerin iş arama yöntemlerinin çoğunluğunun yakın ve uzak tanıdıkların vasıtasıyla istihdama katılması literatürü desteklemiştir. Diğer yandan bu durum yeterince sosyal ağlara sahip olmayan gençlerin iyi pozisyonlarda istihdama katılmasını sınırlandırdığı yorumu yapılabilmektedir.

4.5.4.6. Hanehalkı Harcama ve Mülkiyet Bilgileri

Tablo 4.45. Katılımcıların Gıdaları Tüketim Dağılımı

Et, Balık, Tavuk							
	40 TL altı	40-100	100-300	300-500	500-1000	1.000 TL ve üstü	Toplam
Sayı	27	93	190	121	45	21	497
Yüzde	5,4	18,7	38,2	24,3	9,1	4,2	100,0
Süt, Peynir, Yoğurt							
	40 TL altı	40-100	100-300	300-500	500-1000	1.000 TL ve üstü	Toplam
Sayı	19	77	240	117	37	7	497
Yüzde	3,8	15,5	48,3	23,5	7,4	1,4	100,0
Yumurta							
	40 TL altı	40-100	100-300	300-500	500-1000	1.000 TL ve üstü	Toplam
Sayı	41	237	178	36	2	3	497
Yüzde	8,2	47,7	35,8	7,2	0,4	0,6	100,0
Kurubaklagil							
	40 TL altı	40-100	100-300	300-500	500-1000	1.000 TL ve üstü	Toplam
Sayı	58	181	185	62	10	1	497
Yüzde	11,7	36,4	37,2	12,5	2,0	0,2	100,0
Meyve/Sebze							
	40 TL altı	40-100	100-300	300-500	500-1000	1.000 TL ve üstü	Toplam
Sayı	29	91	200	140	35	2	497
Yüzde	5,8	18,3	40,2	28,2	7,0	0,4	100,0
Ekmek							
	40 TL altı	40-100	100-300	300-500	500-1000	1.000 TL ve üstü	Toplam
Sayı	92	170	175	48	10	2	497
Yüzde	18,5	34,2	35,2	9,7	2,0	0,4	100,0
Makarna, Pirinç vb.							
	40 TL altı	40-100	100-300	300-500	500-1000	1.000 TL ve üstü	Toplam
Sayı	49	198	191	51	7	1	497
Yüzde	9,9	39,8	38,4	10,3	1,4	0,2	100,0
Sıvı/Katı Yağ							
	40 TL altı	40-100	100-300	300-500	500-1000	1.000 TL ve üstü	Toplam

Sayı	27	88	239	107	32	4	497
Yüzde	5,4	17,7	48,1	21,5	6,4	0,8	100,0
Şeker/Bal/Pekmez							
	40 TL altı	40-100	100-300	300-500	500-1000	1.000 TL ve üstü	Toplam
Sayı	113	181	145	40	17	1	497
Yüzde	22,7	36,4	29,2	8,0	3,4	0,2	100,0
Yağlı Tohum (Badem, Ceviz, Fındık, Fıstık vb..)							
	40 TL altı	40-100	100-300	300-500	500-1000	1.000 TL ve üstü	Toplam
Sayı	149	158	139	39	9	3	497
Yüzde	30,0	31,8	28,0	7,8	1,8	0,6	100,0

Tablo 4.45 katılımcıların gıdaları tüketim sıklığının oransal dağılımını göstermektedir. Tablo incelendiğinde, et, balık, tavuk; süt, peynir, yoğurt; kurubaklagil ve sebze/meyve grubuna yapılan aylık harcama tutarı 100-300 TL arasında yoğunlaşmaktayken; yumurta, ekmek, makarna, pirinç vb., şeker, bal, pekmez ve yağlı tohum grubuna yapılan aylık harcama tutarı 40-100 TL arasında yoğunlaşmaktadır.

Tablo 4.46. Katılımcıların Aylık Harcamalarının İlk Beş Kalemi

	Toplam	Yüzde	Örneklem Yüzdesi
Kredi Ödemesi	9	0,4%	1,8%
Kendi Kişisel Giderlerim	293	12,9%	59,6%
Konut Tamir	54	2,4%	11,0%
Sağlık	98	4,3%	19,9%
Eğitim	112	4,9%	22,8%
Ulaşım	286	12,6%	58,1%
Eğlence	79	3,5%	16,1%
Gezi	64	2,8%	13,0%
Giysi	111	4,9%	22,6%
Eşimin Kişisel Giderleri	38	1,7%	7,7%
Çocukların Kişisel Giderleri	60	2,6%	12,2%
Gıda	381	16,8%	77,4%
Kira	214	9,4%	43,5%
Elektrik Su Isıtma	314	13,8%	63,8%
Telefon	146	6,4%	29,7%
Tüp	9	0,4%	1,8%
Borç	2	0,1%	0,4%
Toplam	2270	100,0%	461,4%

Tablo 4.46 katılımcıların aylık harcamalarının en çok gittiği beş kalem nelerdir sorusunun oransal dağılımını içermektedir. Toplam 497 katılımcının birden fazla seçenek işaretlediği soruda, 497 katılımcı örneklem yüzdesi üzerinden incelendiğinde, katılımcıların %77,4'ü gıda; %63,8'i elektrik-su-ısıtma; %59,6'sı kendi kişisel

giderleri; %58,1'i ulaşım; %43,5'i kira olarak sıralanmıştır. Gençlerin en az gider kalemi içerisinde %0,4 borç; %1,8 tıp; %1,8 kredi ödemesi; %7,7 eşinin giderleri ve %11 konut tamir yer almaktadır.

Tablo 4.47. Katılımcıların Sahip Oldukları Mülk/ Araç Durumu

	Toplam	Yüzde	Örneklem Yüzdesi
Ev	77	13,7%	15,6%
Tarla	11	2,0%	2,2%
Araba	98	17,4%	19,8%
Besi Hayvanı	3	0,5%	0,6%
Ticari Araç	1	0,2%	0,2%
Arsa	14	2,5%	2,8%
Dükkan	3	0,5%	0,6%
Hiçbir	357	63,3%	72,1%
Toplam	564	100,0%	113,9%

Tablo 4.47 katılımcılara sahip oldukları, araç ve diğer benzeri şeylerin oransal dağılımı gösterilmektedir. Birden fazla seçenek işaretlendiği için oransal dağılım örneklem yüzdesi üzerinden incelenecektir. Gençlerin %72,1'i herhangi bir araç, arsa vb. sahip değildir. Gençlerin %19,8'i arabaya sahipken; %15,6'sı bir eve sahiptir.

Tablo 4.48 Katılımcıların Yaşadıkları Konutun Yapısal Durumu

	Sayı	Yüzde
Apartman Dairesi	446	89,7
Müstakil Ev / Bahçeli Ev	32	6,4
Gecekondu	11	2,2
Apart	2	0,4
Bodrum Kat	1	0,2
Lojman	1	0,2
Site	2	0,4
Yurt	2	0,4
Toplam	497	100,0
Oda Sayısı		
	Sayı	Yüzde
1+0	9	1,8
1+1	39	7,8
2+1	264	53,1
3+1	160	32,2
4+1 ve üzeri	25	5,1
Toplam	497	100,0

Hanenin yapısal durumu ilgili cevabın oransal dağılımı incelendiğinde gecekondu ve bodrum katta yaşayanların oranı oldukça düşüktür ve bu oran sırasıyla %2,2 (11 kişi) ve %0,2 (1 kişi)'dir. Katılımcıların çoğunluğunun yaşadıkları konut apartman

dairesidir ve söz konusu oran %89,7 (444 kişi) olarak gerçekleşmiştir. Diğer konutlara oranla gelir durumu daha iyi olan bireylerin yaşadıkları konutları oluşturan müstakil ev ve sitede yaşayanların oranları sırasıyla %6,5 (32 kişi) ve %0,4 (2 kişi)'dir. Diğer yandan öğrenimlerine devam eden gençlerin yaşadıkları konutlardan sayılan yurt ve apart dağılımları sırasıyla incelendiğinde ise %0,4 (2 kişi) ve %0,4 (2 kişi) olarak gerçekleşmiştir. Katılımcıların yaşamlarını sürdürdükleri hanedeki oda sayısı dağılımları oranlarına bakıldığında ise, %53,3'ü (264 kişi) üç odalı evde yaşadığını belirtmiştir. Tek odalı evde yaşayanların oranına bakıldığında ise, oran oldukça düşüktür ve %1,8 (9 kişi)'dir. Diğerlerine daha fazla oda sayısına sahip olanların oranları incelendiğinde ise; 3+1 oda sayısına sahip olanların oranı %32,2 (160 kişi) iken; 4+1 ve üzeri oda sayısına sahip olan hanelerin sayısı daha az bir orana sahiptir ve bu oran %5,1 (25 kişi)'dir.

Tablo 4.49. Katılımcıların Evin Güncel Durumu

	Toplam	Yüzde	Örneklem Yüzdesi
Evin Oda Sayısı İhtiyacımıza Yetiyor	346	14,9%	69,9%
Tuvalet Evin İçerisindedir	417	18,0%	84,2%
Evde Elektrik Vardır	433	18,7%	87,5%
Evde İnternet Bağlantısı Vardır	385	16,6%	77,8%
TV Yayınları Düzgün Çalışıyor	343	14,8%	69,3%
Ev Soba ile Isınıyor	21	0,9%	4,2%
Ev Kalorifer ile Isınıyor	360	15,5%	72,7%
Evde Güneş Enerjisi Var	16	0,7%	3,2%
Toplam	2321	100,0%	468,9%

Tablo 4.49'de gençlere evinin güncel durumu sorulmuştur ve soru birden fazla cevap içermektedir. Bu bağlamda tablo 495 katılımcının oluşturduğu örneklem yüzdesi üzerinden incelenecektir. Tablo incelendiğinde, gençlerin %72,7'si ev kalorifer ile ısınmaktadır. %87,5'i evinde elektrik vardır. %84,2'si tuvalet evin içerisindedir. %69,9'u evin oda sayısı kullanımlarına yetmektedir ve %3,2'sinde evinde güneş enerjisi mevcuttur. Diğer yandan gençlerin evlerinin %4,2'si soba ile ısınmaktadır.

Tablo 4.50. Hanenin Mülkiyet Durumu ve Dağılımı

Hanenin Mülkiyeti Durumu		
	Sayı	Yüzde
Ev Kendime/Eşime Ait	34	6,8
Ev Aileme Ait	165	33,2
Kiracıyım	255	51,3
Bir Yakınıma Ait	26	5,2
Kira ödemiyorum	17	3,4
Toplam	497	100,0
Ne Kadar Kira Ödüyorsunuz? (TL) Belirtiniz.		
Toplam	255	
Ortalama	2.828,0	
Standart Sapma	1.331,0	
En Düşük	800,00	
En Yüksek	8.700,00	
Kira Ödeyebilme Durumları		
	Sayı	Yüzde
Ödeyemiyorum	4	1,6
Çoğunlukla Ödeyemiyorum	6	2,4
Nadiren Ödeyemiyorum	47	18,4
Düzenli Öderim	198	77,6
Toplam	255	100,0

Hanenin bir ev sahibi olması giderlerini azaltmakta aynı zamanda gerek hane içerisinde yaşayan gençlerin genç yoksulluk risklerini azaltırken gerekse hane dışında yaşayan ve çalışan gençlerin eve olan gelir bazlı katkılarını azaltarak ve gençlerin sahip oldukları gelirleri arttırmaktadır. Bu bağlamda tablo 4.50’de hanenin yaşadığı evin mülkiyet durumunun oransal dağılımı incelendiğinde kira ödeyenlerin oranı oldukça yüksektir ve bu oran %51,3 (255 kişi) olarak gerçekleşmiştir. Yaşanılan evin ailesine ait olanların oranı ise %33,2 (165 kişi)’dir. Aynı şekilde evli olan gençleri de kapsayan kategori olan ev kendime veya eşime ait kategorisinde oran incelendiğinde ise %6,9 (34 kişi) olarak gerçekleşmiştir. Diğer yandan bir yakınına ait olan ve kira ödemeyenlerin oranları sırasıyla %5,3 (26 kişi) ve %3,4 (17 kişi)’dir. Kira ödeyen toplam 254 katılımcının kira ödeme ortalaması, en düşük ve en yüksek kira ödeme ve standart sapması verilmiştir. Tablo incelendiğinde, İstanbul’da ortalama kira 2.828,00 TL’dir. En düşük kira 800 TL iken en yüksek kira 8.700,00 TL’dir. Kira ödeyenlerin kira ödeyebilme durumlarının oransal dağılımını göstermektedir. Katılımcıların %77,6’sı (198 kişi) düzenli olarak ev kiralarını ödeyebilmektedir. Katılımcıların %18,1’i (47 kişi) nadiren ödeyemiyorum cevabını vermiştir. Diğer yandan katılımcıların %2,4’ü (6 kişi) çoğunlukla ödeyemiyorum cevabını verirken; %2’si (5 kişi) ödeyemediğini belirtmiştir.

Tablo 4.51. Gençlerin Borç Durumu ve Dağılımı, %

Borç Durumu		
	Sayı	Yüzde
Evet	365	73,4
Hayır	132	26,6
Toplam	497	100,0

Borç Dağılımı			
	Toplam	Yüzde	Örneklem Yüzdesi
Aile Büyükleri	41	6,1%	11,3%
Komşu	8	1,2%	2,2%
Akraba	30	4,4%	8,3%
Arkadaş	49	7,2%	13,5%
İşveren	5	0,7%	1,4%
Banka Kredisi	186	27,5%	51,2%
Kredi Kartı	222	32,8%	61,2%
Öğrenim Kredisi	135	20,0%	37,2%
Toplam	676	100,0%	186,2%

Tablo 4.51 borçluluk durumu ve borçlanma gruplarının oransal dağılımını göstermektedir. Borçlanma gruplarına verilen cevapta birden fazla işaretlenmesinden ötürü parasal dağılım örneklem yüzdesi üzerinden incelenecektir. Gençlerin %73,4'ü (365 kişi) borca sahip iken; %26,6'sı (132 kişi) herhangi bir borca sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Gençlerin %61,2'si kredi kartı borcuna sahiptir. %51,2'si banka kredisine sahipken; %37,2'si öğrenim kredisi borcuna sahiptir. Borç dağılımında en az grup, işveren %1,4; komşu %2,2; akraba %8,3 ve aile büyükleri %11,3 oluşturmaktadır.

Tablo 4.52. Gençlerin Fatura ve Benzeri İhtiyaçları, Evi Isıtma Güçlüğü ve Beklenmedik Masraflarla Başa Çıkma Durum Dağılımı, %

Fatura ve Benzeri İhtiyaçları Karşılama Durumu		
	Sayı	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	115	23,1
Katılıyorum	146	29,4
Kararsızım	76	15,3
Katılmıyorum	119	23,9
Kesinlikle Katılmıyorum	41	8,2
Toplam	497	100,0

Katılımcıların Evi Isıtma Güçlüğü Çekmesi		
	Sayı	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	126	25,4
Katılıyorum	113	22,7
Kararsızım	75	15,1
Katılmıyorum	144	29,0
Kesinlikle Katılmıyorum	39	7,8
Toplam	497	100,0

Beklenmedik Masraflarla Karşı Karşıya Kaldığında Karşılamada Güçlük Çekme Durumu		
	Sayı	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	240	48,5
Katılıyorum	159	32,0
Kararsızım	57	11,5
Katılmıyorum	34	6,8
Kesinlikle Katılmıyorum	7	1,4
Toplam	497	100,0

Tablo 4.52 katılımcıların fatura ve benzeri ihtiyaçları karşılama durumuna ilişkin sorunun oransal dağılımını vermektedir. Gençlerin %29,4 (146 kişi) ve %23,1'i (115 kişi) sırasıyla katılıyorum ve kesinlikle katılmıyorum cevabı ile fatura ve benzeri ihtiyaçları karşılamada güçlük çektiklerini belirtmiştir. Gençlerin %15,3'ü (76 kişi) kararsızım cevabını verirken; %23,9'u (119 kişi) ve %8,2'ü (41 kişi) sırasıyla katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum cevabı vererek fatura ve benzeri ihtiyaçları karşılama durumunda güçlük çekmediklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 4.52 katılımcıların beklenmedik bir masrafla karşı karşıya kaldığında masrafla başa çıkma durumunun oransal dağılımını göstermektedir. Gençlerin %48,5 (240 kişi) ve %32'si (159 kişi) beklenmedik masraflar karşısında güçlük çektiklerini belirtmişlerdir. Gençlerin %11,5'i (57 kişi) kararsız olduklarını belirtirken; %6,8'si (34 kişi) ve %1,4'ü (7 kişi) beklenmedik masraflar karşısında güçlük çekme durumlarına ilişkin sırasıyla katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 4.52 katılımcılara evinizi yeterince ısıtmakta güçlük çekiyor musunuz? sorusunun cevabının oransal dağılımını içermektedir. Katılımcıların ortalama %36,6'sı (183 kişi) evini ısıtmakta güçlük çekmemektedir. Söz konusu oranlar kesinlikle katılmıyorum %7,9 (39 kişi) ve katılmıyorum %28,7 (142 kişi) oranındadır. Katılımcıların %14,9'u (74 kişi) kararsızım cevabını vermiştir. Diğer yandan katılımcıların %25,7'si (127 kişi) kesinlikle katılıyorum cevabını verirken; %22,8'i (113 kişi) katılıyorum cevabını vermiştir. Bu bağlamda katılımcıların yaklaşık %48,5 (239 kişi) evini ısıtmakta güçlük çekmektedir.

4.5.4.7. Sağlık ve Sosyal Aktivite Harcama Bilgileri

Tablo 4.53. Katılımcıların Boş Zamanlarını Değerlendirme Durumu

	Sayı	Yüzde
Spor faaliyetleri	45	9,1
Kitap/Dergi okuyarak	34	6,8
Tiyatro/sinema/Müzik	25	5,0
Ev işleri	51	10,3
Çalışarak	23	4,6
Dinlenerek	75	15,1
Gezi/Seyahat	23	4,6
Arkadaşlar veya Aile bireyleriyle vakit geçirme	99	19,9
PC/Playstation/Xbox vb. konsollarda oyun oynamak	14	2,8
Kişisel/mesleki gelişim kurslarına katılma	15	3,0
Sosyal Medyada vakit geçiriyorum	50	10,1
Ders çalışıyorum	43	8,7
Toplam	497	100,0

Boş zaman kişinin çalışmadığı, yaşam zorunluluklarının ve sorumluluklarının dışında kalan, kişinin kendi isteği yönünde harcayabileceği zaman olarak ifade edilmektedir. Boş zaman bireylerin kişisel gelişim faaliyetlerini yürütmesine ve daha kaliteli bir yaşam sürmesini sağlar. Gençlerin boş zamanı değerlendirme kriterleri onların; ilgi, yaş, cinsiyet, öğrenim, kültürel ve toplumsal durumuna bağlı olarak değişkenlik göstermekle birlikte sosyal faktörler ve maddi durumlarından etkilenmektedir (Güçlü, 2013). Tablo 4.53 gençlerin boş zamanlarını değerlendirme durumlarını göstermektedir. Tabloya göre, gençlerin %20'si boş zamanlarını arkadaşlar veya aile bireyleriyle vakit geçirerek geçirmektedir. Gençlerin yaklaşık %15'i boş zamanlarını dinlenerek geçirirken; %10'u ev işlerine vakit ayırmaktadır. Diğer yandan gençlerin kültürel etkinlikler ve kişisel/mesleki gelişim faaliyetlerine yönelik vakit geçirme oranları oldukça düşük oranlara sahip olmakla beraber gençlerin yaklaşık %10'u boş zaman etkinliklerini sosyal medya ile değerlendirmektedir. Diğer kategoriler incelendiğinde ise, gençlerin %4,6'sı boş zamanlarını çalışarak değerlendirirken; %8,7'si eğitim faaliyetlerini yerine getirmektedir.

Gençlerin toplumsal yaşama katılımı, bir birey olarak hayata atılımı ve akran ilişkilerinin sağlıklı olabilmesi için toplumsal tüketime katılabilmesi önem arz etmektedir. Bu bağlamda, gencin sosyal alana çıkabilmesi, arkadaşlarıyla bir araya gelebilmesi, toplumun genel tüketimi olan araç gereçlere sahip olabilmesi ve toplumsal alanda bir yer ve statü elde edebilmesi için maddi bir kaynağa gereksinim

duymaktadır. Diğer yandan işsiz olan gerekli maddi gelire sahip olamayan gençler ve çalışma dahi kazandığı genellikle düşük ücretli, sosyal güvencenin olmadığı ve geçici, düzensiz işlerde çalışan gençlerin toplumsal hayattan ve tüketimden dışlanmaktadır (Çelik, 2013).

Tablo 4.54. Katılımcıların Ayda En Az Bir Kez Dışarıda Yemek vs. İçin Arkadaşlarla Bir Araya Gelme Durumu

	Sayı	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	104	20,9
Katılıyorum	199	40,0
Kararsızım	76	15,3
Katılmıyorum	74	14,9
Kesinlikle Katılmıyorum	44	8,9
Toplam	497	100,0

Tablo 4.54 gençlerin ayda en az bir kez dışarıda yemek vs. için arkadaşlarımla/ailemle bir araya gelebiliyorum sorusunun oransal dağılımını gösterilmektedir. Tabloya göre gençlerin %40'ı (199 kişi) katılıyorum cevabını verirken; %21'i (104 kişi) kesinlikle katılıyorum cevabını vermiştir. Diğer yandan katılmıyorum cevabının oranı %14,9 (74 kişi) iken; kesinlikle katılmıyorum cevabını verenlerin oranı %8,9 (44 kişi)'tür. Katılımcıların %15,4'ü (76 kişi) kararsızım kategorisine aittir.

Tablo 4.55. Katılımcıların Kesintisiz İnternet Bağlantısına ve TV Müzik Üyeliklerine Sahip Olma Durumu

Cep Telefonu Tablet Bilgisayar vb. Gereçlerle Kesintisiz İnternet Bağlantısına Sahip Olma Durumu		
	Sayı	Yüzde
Evet	421	84,7
Hayır	76	15,3
Toplam	497	100,0
TV Müzik Üyeliklerine Sahip Olma Durumu		
	Sayı	Yüzde
Evet	220	44,3
Hayır	277	55,7
Toplam	497	100,0

Tablo 4.55 gençlerin cep telefonu tablet bilgisayar vb. gereçlerle kesintisiz internet bağlantısına sahip olma ve gençlerin günümüzde genel tüketim ürünlerinden biri olan ücretli olmak üzere yabancı ve yerli film TV ve müzik platformlarına sahip olabileceğini durumunu sorularının oransal dağılımı göstermektedir. Gençlerin yaklaşık %84,7 (421 kişi) kesintisiz internet bağlantısına sahip iken; %15,3'ü (76 kişi) kesintisiz internet

bağlantısına sahip değildir. Gençlerin TV müzik üyeliklerine sahip olma durumuna %55,7'si (277 kişi) hayır cevabını verirken; %44,3'ü (220 kişi) evet cevabını vermiştir.

Tablo 4.56.Katılımcıların Bir Yıl İçerisinde En Az Bir Haftalık Tatil Masraflarını Karşılatabilme Durumu

	Sayı	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	38	7,6
Katılıyorum	88	17,7
Kararsızım	88	17,7
Katılmıyorum	101	20,3
Kesinlikle Katılmıyorum	182	36,6
Toplam	497	100,0

Tablo 4.56 katılımcıların bir yıl içerisinde en az bir haftalık evden uzakta tatil masraflarını karşılayabiliyorum sorusunun oransal dağılımını içermektedir. Katılımcıların %36,8'i (182 kişi) kesinlikle katılmıyorum cevabını verirken; %20,2'si (100 kişi) katılmıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 4.57. Katılımcıların Geçmiş İki Yılda Yaşam Şartları Değişim Durumu

	Sayı	Yüzde
Yaşam şartlarım kötüleşti	217	43,7
Yaşam şartlarım çok kötüleşti	142	28,6
Herhangi bir değişim olmadı	74	14,9
Yaşam şartlarım düzeldi	51	10,3
Yaşam şartlarım çok düzeldi	13	2,6
Toplam	497	100,0

Tablo 4.57 katılımcılara geçmiş iki yıl değerlendirildiğinde yaşam şartlarınızda herhangi bir değişim oldu mu sorusunun cevabının oransal dağılımını içermektedir. Söz konusu soru ile gençlerin yaşam şartlarından memnuniyet durumu ve yaşam şartlarındaki iyileşme ve/veya kötüleşme durumu ölçülmek istenmiştir. Tablonun oransal dağılımı incelendiğinde, en yüksek oran %43,6 (217 kişi) yaşam şartlarım kötüleşti kategorisine aittir. Gençlerin %28,7 (142 kişi)'si yaşam şartlarım çok kötüleşti cevabını vermiştir. Geçtiğimiz dönemde Covid-19 salgınının Türkiye'yi büyük oranda etkilemesi ve bunun sonucunda işgücü piyasasının kırılganlığının artması; şüphesiz gençlerin istihdam ve refah koşullarını etkilemiştir. Bu bağlamda tablodan çıkan söz konusu oransal dağılım pandemi döneminin oluşturduğu refah kaybının bir göstergesi olarak yorumlanabilmektedir. Tablonun diğer oransal dağılım incelendiğinde ise, yaşam şartlarımda herhangi bir değişim olmadı cevabını verenlerin oranı %14,9 (74 kişi); yaşam şartlarım düzeldi cevabını verenlerin oranı %10,1(50

kişi) ve yaşam şartların çok dözeldi diyenlerin oranı ise %2,6 (13 kişi) olarak geręekleřmiřtir.

Tablo 4.58. Katılımcıların Öznel Refah Algısı Durumu

	Sayı	Yüzde
0-En yoksul	16	3,2
1	32	6,4
2	80	16,1
3	114	22,9
4	105	21,1
5	100	20,1
6	39	7,8
7	11	2,2
Toplam	497	100,0

Subjektif yoksulluk, gelir bazlı yoksulluk ölçümünden ziyade bireye odaklanmakta ve bireyin kendi refah değerlendirmesine dayanmaktadır. Subjektif yoksulluk ölçümüne yönelik literatürde çok sayıda örnek bulunmakla birlikte Cantril Merdiveni yaklaşımı subjektif yoksulluk ölçümünde en iyi örnek olarak gösterilmektedir (Danışman Işık, 2015). Çalışmada kişiye genel refah seviyenizi göz önüne aldığınızda merdivenin en alt basamağında en yoksulluk, en üst basamağında en zenginin olduğu düşünöldüğünde kendinizi kaçınıcı basamakta görmektesiniz sorusuna dayanmaktadır. 0 basamağı en yoksul, 9 basamağı en zengin olarak nitelendirilmiştir. Söz konusu çalışmanın sonuçları incelendiğinde 8 ve 9. basamak gençler tarafından tercih edilmemiş, cevaplar genel olarak 5, 4 ve 3. basamakta yoğunlaşmıştır. Tabloya göre, gençlerin yaklaşık %23'ü kendini en yoksula yakın olan 3. basamağı; %21'i 4. basamak; %16'sı 2. basamak olarak cevaplamıştır. Çalışmaya katılan gençlerin sadece %2'si 7. basamakta kendilerini zengin olarak nitelendirirken; yaklaşık %10 'u (1. %6,5 ve 0. basamak %3,2) yoksul olarak nitelendirmiştir.

Tablo 4.59. Katılımcıların Genel Sağlık ve Tıbbi Muayene Alabilme Durumu

Genel Sağlık Durumu		
	Sayı	Yüzde
Çok iyi	63	12,7
İyi	231	46,5
Fena değil	168	33,8
Kötü	33	6,6
Çok kötü	2	0,4
Toplam	497	100,0
Son 12 Ay İçerisinde Tıbbi Muayene Alabilme Durumu		
	Sayı	Yüzde
Evet	216	43,5
Hayır	281	56,5
Toplam	497	100,0

Tablo 4.59 gençlere genel sağlık durumunu nasıl tanımlarsınız ve son 12 ay içerisinde tıbbi muayene veya tedavi ihtiyacınızı karşılamak amacıyla maddi sebepler nedeniyle özel hastane/ özel kliniğe başvuramadığınız oldu mu? Sorularının cevaplarının oransal dağılımını göstermektedir. Tabloya gençlerin %46,5'i (231 kişi) genel sağlık durumunu iyi olarak tanımlarken; gençlerin %12,7'si (63 kişi) çok iyi olarak ifade etmiştir. Diğer veriler incelendiğinde gençlerin %33,8'i (168 kişi) fena değil yanıtını verirken; %6,6'sı (33 kişi) genel sağlık durumunu kötü olarak tanımlamıştır. Diğer yandan gençlerin sadece %0,4'ü (2 kişi) genel sağlık durumunu çok kötü olarak ifade etmiştir. Gençlerin %43,5'i (216 kişi) maddi sebepler nedeniyle özel sağlık hizmetlerinden yararlanamadığını ifade etmiştir.

4.5.4.8. Eğitim-İstihdam İlişkisi

Eğitim, bireyler için geleceğe yapılan bir yatırımdır. Bireylerin bu yatırımdan beklentisi daha yüksek bir gelir elde etmek, refah bir yaşam ve daha iyi bir istihdam olanağı elde etmektir (Yağmur, 2009). Gençlerin eğitim gördükleri okul, eğitim sırasında ve sonrasında ilgi duydukları ya da eğitim gördükleri meslekleri ve işleri hakkında herhangi bir eğitim, kurs, sertifika programlarına katılmaları ve yabancı dil bilgileri gençlerin genel nitelikleri hakkında bilgi vermektedir. Söz konusu nitelikler de onların işgücü piyasasına girişlerini etkileyen ve dolaylı olarak yoksulluk riskleri üzerinde rol oynayan etmenleri oluşturmaktadır.

Tablo 4.60. Eğitim Sırasında Eğitim ve Kurslardan Yararlanma ve İstihdam Sağlama Durumu

Eğitim Sırasında İş Hayatına Yönelik Eğitim Kurs Yararlanma Durumu		
	Sayı	Yüzde
Evet	311	62,6
Hayır	186	37,4
Toplam	497	100,0
Eğitim Sırasında Yararlandığı Kurs ve Programların İstihdam Sağlama Durumu		
	Sayı	Yüzde
Evet	95	30,6
Hayır	216	69,4
Toplam	311	100,0

Tablo 4.60 gençlerin eğitim sırasında istihdam edilebilirliğine yardımcı olacak kurslardan yararlanma durumunu ve eğitim sırasında iş hayatına yönelik herhangi bir kurs ya da eğitim programından yararlanan gençlerin söz konusu kurs ve programların istihdama geçişte kolaylaştırıcı bir etkisinin olup olmadığı sorusuna dayanmaktadır içermektedir. Tabloya göre gençlerin %62,6'sı eğitim sırasında iş hayatına yönelik eğitim ve kurs programlarından yararlanırken; %37,4'ü yararlanmadığını ifade etmiştir. Söz konusu kurs ve programlar; yaklaşık %70 oranında istihdama geçişte kolaylaştırıcı bir etkisinin olmadığını belirtirken; yaklaşık %31'i etkili olduğunu belirtmiştir.

Tablo 4.61. Katılımcıların Yurtdışı Programlarından Yararlanma Durumu

Yurtdışı Programlarından Yararlanma Durumu		
	Sayı	Yüzde
Evet	38	7,6
Hayır	459	92,4
Toplam	497	100,0
Yurtdışı Programlarından Yararlanan Katılımcıların Emek Piyasasına Geçiş		
	Sayı	Yüzde
Evet	20	52,6
Hayır	18	47,4
Toplam	38	100,0

Tablo 4.61. katılımcıların Erasmus, Work and Travel gibi yurt dışı programlarından yararlanma durumları ve yurt dışı programlarından yararlanan 38 katılımcıya söz konusu programların işgücü piyasasına geçişlerini kolaylaştırdı mı sorularını içermektedir. Katılımcıların yaklaşık %92'si herhangi bir yurt dışı programlarından yararlanmadıklarını ifade ederken; yaklaşık %8'i yararlandıklarını belirtmiştir.

Katılımcıların %52,6'sı söz konusu programlarının istihdama geçişte kolaylaştırıcı bir etkisinin olduğunu ifade etmiştir. Diğer yandan katılımcıların %47,4'ü istihdama yönelik herhangi bir etkisinin bulunmadığını ifade etmişlerdir.

Tablo 4.62. Eğitim Sonrasında Eğitim ve Kurslardan Yararlanma ve Geçmişe Döndüğünde Tekrar Aynı Bölüm/Üniversite Seçme Durumu

Katılımcıların Eğitim Sonrasında İş Hayatına Yönelik Eğitim Kurs Yararlanma Durumu		
	Sayı	Yüzde
Evet	234	47,3
Hayır	263	52,7
Toplam	497	100,0
Geçmişe Döndüğünüzde Tekrar Aynı Üniversite/ Bölüm Seçme Durumu		
	Sayı	Yüzde
Evet	239	48,1
Hayır	258	51,9
Toplam	497	100,0

Tablo 4.62 eğitimli gençlere mezuniyet sonrasında iş hayatına yönelik herhangi bir kurs ya da eğitim programlarından yararlanma durumları ve geçmişe döndüklerinde tekrar aynı bölüm/ üniversite tercih eder miydiniz sorularının cevaplarını içermektedir. Tabloya göre gençlerin yaklaşık %53'ü eğitim sonrasında iş hayatına yönelik kendilerini geliştirici herhangi bir programa dahil olmadıklarını belirtirken; yaklaşık %48'i eğitim sonrasında istihdam edilebilirliklerini arttırmak için kendilerini geliştirmeye devam etmişlerdir. Geçmişe döndüğünüzde tekrar aynı üniversite bölüm seçer miydiniz sorusuna cevap veren 497 katılımcıdan %51,9'u hayır cevabını verirken; %48,1'i evet cevabını vermişlerdir.

Tablo 4.63. Alınan Eğitim Çıktısı

Üniversite Eğitiminin Geliştirme Durumu		
	Sayı	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	161	32,4
Katılıyorum	184	37,0
Kararsızım	79	15,9
Katılmıyorum	49	9,9
Kesinlikle Katılmıyorum	24	4,8
Toplam	497	100,0
Üniversite eğitimi İyi Bir İş Edinme Fırsatı Sağlama Durumu		
	Sayı	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	56	11,3
Katılıyorum	103	20,7
Kararsızım	121	24,3
Katılmıyorum	113	22,7
Kesinlikle Katılmıyorum	104	20,9

Toplam	497	100,0
Üniversite Eğitimi Beceri ve Nitelik Kazandırma İlişkisi		
	Sayı	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	63	12,7
Katılıyorum	184	37,0
Kararsızım	101	20,3
Katılmıyorum	84	16,9
Kesinlikle Katılmıyorum	65	13,1
Toplam	497	100,0
Üniversite Eğitimi Kariyer Fırsatı Elde Etme Durumu		
	Sayı	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	53	10,7
Katılıyorum	132	26,6
Kararsızım	106	21,3
Katılmıyorum	115	23,1
Kesinlikle Katılmıyorum	91	18,3
Toplam	497	100,0
Üniversite Eğitimi Toplumsal Prestij/Statü Sağlama Durumu		
	Sayı	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	77	15,5
Katılıyorum	193	38,8
Kararsızım	104	20,9
Katılmıyorum	72	14,5
Kesinlikle Katılmıyorum	51	10,3
Toplam	497	100,0
Üniversite Eğitimi Yetkinlik Durumu		
	Sayı	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	71	14,3
Katılıyorum	181	36,4
Kararsızım	102	20,5
Katılmıyorum	78	15,7
Kesinlikle Katılmıyorum	65	13,1
Toplam	497	100,0
Üniversite Eğitimi Yabancı Dil İlişkisi		
	Sayı	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	55	11,1
Katılıyorum	90	18,4
Kararsızım	56	11,1
Katılmıyorum	139	28,1
Kesinlikle Katılmıyorum	157	31,3
Toplam	497	100,0
Üniversite Eğitimi Kazanç İlişkisi		
	Sayı	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	39	7,9
Katılıyorum	130	26,3
Kararsızım	107	21,4
Katılmıyorum	121	24,2

Kesinlikle Katılmıyorum	100	20,2
Toplam	497	100,0
Katılımcıların Üniversite Eğitimi Ücret Beklentisi Durumu		
	Sayı	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	17	3,4
Katılıyorum	46	9,3
Kararsızım	115	23,1
Katılmıyorum	183	36,8
Kesinlikle Katılmıyorum	136	27,4
Toplam	497	100,0
Üniversite Eğitimi Gelir İlişkisi Durumu		
	Sayı	Yüzde
Kesinlikle Katılıyorum	31	6,2
Katılıyorum	106	21,3
Kararsızım	115	23,1
Katılmıyorum	130	26,2
Kesinlikle Katılmıyorum	115	23,1
Toplam	497	100,0

Tablo 4.63 genel olarak eğitimden beklenen çıktılar olan; üniversite eğitimi kendimi geliştirme fırsatı sağladı; iyi bir iş edinmemi sağladı; ücret beklentimi sağladı; kariyer fırsatı elde etmemi sağladı; toplumsal statü/prestij sağladı; iş hayatında uyumumu kolaylaştıracak birçok yetkinliği kazandırdı; gelir durumumu iyileştirdi; çalışma hayatında kullanabileceğim beceri ve niteliği kazandırdı; çalışma yaşamındaki kazancımı olumlu yönde etkiledi ve yabancı dil seviyemi geliştirdi beşli likert tipi sorulardan oluşmaktadır. Likert tipi cevaplar olumlu cevaptan olumsuz cevaba doğru sıralanmaktadır. Söz konusu sorular ile üniversite eğitimimin hem çalışma hayatında hem de refah durumunu etkileyecek çıktıları elde edip etmediği yönünde bilgiyi ölçmesi amaçlanmıştır.

Bu bağlamda gençlerin üniversite eğitimi kendilerine geliştirme fırsatı sağladı mı sorusunda katılımcıların %32,4'ü kesinlikle katılıyorum cevabını verirken; %37'si katılıyorum cevabını vermiştir. Katılımcıların yalnızca %16'sı kararsız olduklarını belirtmiştir. Diğer yandan kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %4,8 iken katılmıyorum cevabını verenlerin oranı %9,9 oranındadır. Üniversite eğitimi kendilerine iyi bir iş edinme fırsatı sağladı mı sorusuna yönelik cevapların dağılımı birbirlerine yakın olduğu görülmektedir. Üniversite eğitimi kişilere iyi bir iş fırsatı sağlamadığına yönelik cevap verenlerin dağılımı incelendiğinde, kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %21; katılmıyorum cevabı verenlerin oranı

%22,7 oranındadır. Üniversite eğitimi iyi bir iş fırsatı edinmemi sağladı cevabı verenlerin oranı ise; kesinlikle katılıyorum %11,3; katılıyorum %20,7 oranındadır. Tablo 4.62’de kararsız olanların oranı ise oldukça yüksek düzeydedir ve bu oran %24,3 olarak gerçekleşmiştir.

Gençlerin üniversite eğitimi sonucunda çalışma yaşamında kullanabileceğim beceri ve niteliği kazandırdı mı sorusuna cevabı incelendiğinde gençlerin %37,2’si katılıyorum cevabını vermiştir. %12,7’si ise kesinlikle katılıyorum oranına sahiptir. Üniversite eğitiminin gerekli beceri ve niteliği kazandırmadığı yönünde cevap verenlerin oranı ise yaklaşık %30 civarındadır. Üniversite eğitiminin kariyer fırsatı elde ettiğine yönelik gençlerin bakış açısı incelendiğinde oransal dağılım birbirine yakındır. Katılımcıların %26,5’i üniversite eğitiminin kariyer elde etmede önemli fırsat sunduğuna ilişkin katılıyorum cevabı vermiştir. % 10,9’u kesinlikle katılıyorum cevabı vermiştir. Diğer yandan katılımcıların %22,8’i katılmıyorum cevabı verirken; %18,4’ü kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Katılımcıların sadece %21,4’ü kararsızım cevabı vermiştir. Gençlerin üniversite eğitimi toplumsal prestij/statü sağladı mı sorusunun cevabının dağılımı incelendiğinde katılımcıların %38,8’i katılıyorum cevabı verirken; %15,8’i kesinlikle katılıyorum cevabı vermiştir. Katılımcıların %14,3’ü üniversite eğitiminin toplumsal statü/ prestij sağlamadığı yönünde cevabı katılmıyorum olurken; %10,3’ü kesinlikle katılmıyorum olarak gerçekleşmiştir. Üniversite eğitiminin iş hayatında uyumunu kolaylaştıracak birçok yetkinliği kazandırdığına yönelik cevaplar incelendiğinde gençlerin %36,2’si katılıyorum cevabını vermiştir. Katılımcıların %20,4’ü kararsızım olduğunu ifade ederken yaklaşık %28’i üniversite eğitiminin gerekli yetkinliği kazandırmadığı yönünde fikir beyan etmişlerdir. Yine iş hayatına girişte önemli bir faktör yabancı dil bilgisi çıktısı incelendiğinde ise, gençlerin Üniversite eğitimi sonucunda gerek iş gerekse toplumsal hayatta kullanabileceği dil eğitimine sahip olanların oranı oldukça düşük düzeyde kalmaktadır. Tablo 4.63 incelendiğinde, katılımcıların %31,3’ü kesinlikle katılmıyorum cevabı verirken; %28,1’i katılmıyorum cevabı vermiştir. Diğer yandan katılımcıların %18’i katılıyorum cevabı verirken; %11’i kesinlikle katılıyorum cevabı vermiştir.

Gençlerin eğitim sonrasında en önemli beklentilerinden birini oluşturan ücret faktörü genç yoksulluğu riskini istihdam boyutunda azaltan en önemli unsurlardan birini

oluşturmaktadır. Bu bağlamda üniversite eğitimi çalışma yaşamındaki kazancımı olumlu etkiledi sorusuna gençlerin %24,2'si katılmıyorum cevabını verirken; %20,2'si kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Diğer yandan üniversite kazanç ilişkisine olumlu yönde bakanların oranı yaklaşık %33 oranında gerçekleşmiştir. Diğer yandan gençlerin çoğu üniversite eğitiminin ücret yönünde bir katkısı olmadığı yönünde oluşturmaktadır. Katılımcıların %36,8'i katılmıyorum cevabını verirken; %27,5'i kesinlikle katılmıyorum oranındadır. Katılımcıların %23,2'si kararsız olarak ifade ederken; üniversite eğitimin ücret beklentisini olumlu yönde etkileyenlerin cevapları oranı toplamda yaklaşık %12 civarında gerçekleşmiştir. Yine üniversite eğitiminin gelir durumuna ilişkin olumlu cevap verenlerin oranı düşük oranlara sahiptir. Bu bağlamda katılımcıların %6,3 kesinlikle katılıyorum cevabı verirken; %21,4'ü katılıyorum cevabı vermiştir. Diğer yandan katılımcıların %26,1 katılmıyorum cevabı verirken; %23'ü kesinlikle katılmıyorum cevabı vermiştir.

4.5.5. Araştırmanın nicel bulguları

Yapılan açıklayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin 3 faktörden oluştuğu saptanmıştır. Bu 3 faktörün varyansa yaptığı katkı %67,210'dur. Her bir faktörün varyansa yaptığı katkıya bakılınca birinci faktörün %44,887 ikinci faktörün %14,431 üçüncü faktörün %7,892 olduğu görülmüştür. Açıklayıcı faktör analizi yapıldığında ölçekteki 3 sorunun Cronbach alfa sayısını olumsuz etkilediği ve faktör yükleri arasındaki ilişkiyi bozduğu görülmüştür. Bu nedenle 70, 73 ve 94 numaralı sorular araştırmaya dâhil edilmemiştir. Ölçeğin nihai sonucu ve faktör yükleri Tablo 4.65'de verilmiştir.

Tablo 4.64. Kaiser-Meyer Örneklem Yeterliliği

Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterlilik Ölçütü		0,895
Bartlett Küresellik Testi	Ki-Kare Test İstatistiği	3498,949
	Serbestlik Derecesi	66
	Test İstatistiğinin Olasılık Değeri	0,001

KMO değeri değişkenler arası korelasyonların faktör analizine uygunluğunu test etmektedir. Tablodaki KMO değerinin 0,898 çıkması ile genel kabul görmüş olan 0,50'nin üzerinde çıkması şartı sağlanmıştır. Bartlett testi değişkenler arasında yeterli oranda ilişki olup olmadığını görmemizi sağlamaktadır. Tablodaki Bartlett testinin p değeri 0,001 olarak saptanmıştır. Bu değer 0,05'ten küçük olması değişkenler arasında faktör analizi yapmaya yeterli bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.65. Faktör Varyans Dağılımı

Faktör	Başlangıç Özdeğerleri		
	Öz değer	Açıklanan Varyans %	Kümülatif Açıklanan Varyans %
1	5,765	48,043	48,043
2	1,821	15,175	63,218

Yapılan faktör analizi sonucunda, faktörlere ait faktör yükleri ve güvenilirlik analizi sonuçları Tabloda gösterilmiştir. Faktör 1 Cronbach's Alpha değeri, 0,922; Faktör 2 Cronbach's Alpha değeri, 0,710 olarak bulunmuştur ve bu değerlerin 0,60'ın üzerinde olması nedeniyle, güvenilir olduğu ifade edilmektedir. Sorular incelendiğinde, oluşan faktörler şu şekildedir:

1. Faktör (84,85,86,87,88,89,90,91,92,93): Alınan Eğitim Çıktısı
2. Faktör (57,64,68): Kısmi Maddi Yoksunluk Çıktısı

Tablo 4.66. Faktör Yükleri ve Güvenilirlik Değerleri

Değişkenler	Faktör Yükleri
Faktör 1	1 2
Üniversite Eğitimi/ Bölümü Kendimi Geliştirme Fırsatı Sağladı	,848
Üniversite Eğitimi/ Bölümü İyi Bir İş Edinmemi Sağladı	,841
Üniversite Eğitimi/ Bölümü Ücret Beklentimi Karşıladi	,833
Üniversite Eğitimi/ Bölümü Kariyer Fırsatı Elde Etmemi Sağladı	,812
Üniversite Eğitimi/ Bölümü Toplumsal Statü/Prestij Sağladı	,806
Üniversite Eğitimi İş Hayatında Uyumumu Kolaylaştıracak Birçok Yetkinliği Kazandırdı	,793
Üniversite Eğitimi/Bölümü Gelir Durumumu İyileştirerek Yoksulluktan Kurtulmamı Sağladı	,790
Üniversite Eğitimi Çalışma Yaşamında Kullanabileceğim Beceri ve Niteliği Kazandırdı	,694
Üniversite Eğitimi, Çalışma Yaşamındaki Kazancımı Olumlu Yönde Etkiledi	,617
Cronbach's Alpha	,922
Faktör 2	
Beklenmedik masraflarla karşı karşıya kaldığımda bunları karşılamakta güçlük çekiyorum.	,835
Fatura, Taksit ve Benzeri İhtiyaçları Ödemede Sıkıntılar Yaşıyorum.	,832
Evimi Yeterince Isıtmakta Güçlük Çekiyorum.	,688
Cronbach's Alpha	,710

Faktör analizinde kullanılan döndürme yöntemleri dik (orthogonal) ve eğik (oblique) olarak ikiye ayrılır. Dik yöntemde analiz yapılan soruların aralarında bağlantı olmadığı ancak eğik yöntemde bağlantı olduğu varsayılmaktadır. Bu nedenle yapılan faktör analizinde eğik yöntemlerden biri olan direct oblimin kullanılmıştır. Eğik

yöntemlerden bir diğeri olan Promax verilerin sayısının çok fazla ($n > 1000$) olmaması nedeniyle tercih edilmemiştir (Durmuş ve diğ., 2018).

Tablo 4.67. Faktör Skewness ve Kurtosis Değerleri

		İstatistik	Standart hata
Faktör 2	Mean	2,3903	0,05229
	Skewness	0,384	0,110
	Kurtosis	-0,598	0,219
Faktör 1	Mean	3,0116	,04285
	Skewness	0,150	0,110
	Kurtosis	-0,590	0,219

Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk analizleri sonucunda iki faktörün de p değerleri 0,05'in altında olduğundan dolayı faktörlerin normal dağılmadığı görülmüştür. Ancak, tablo 4.67'deki faktörlere ait, Skewness ve Kurtosis değerlerinin -2 ve +2 arasında olmasından dolayı faktörlerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir (George ve Mallery, 2010). Bu nedenle faktörler ile yapılacak analizlerde parametrik olan testler kullanılacaktır.

Hipotez 1: Hane Kişi Başı Geliri ile Kısmi Maddi Yoksunluk Değişkeni Arasında Anlamlı Farklılık Vardır.

H_0 : Hane kişi başı geliri ile kısmi maddi yoksunluk değişkeni arasında anlamlı farklılık yoktur.

H_1 : Hane kişi başı geliri ile kısmi maddi yoksunluk değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.

Bu analizde gençlerin kısmi maddi yoksunluk değişkeni ile hane kişi başı gelirleri arasında anlamlı farklılık durumu incelenmiştir.

Tablo 4.68. Hane Kişi Başı Gelir ile Kısmi Maddi Yoksunluk

	N	$\bar{X}$	S.S.	F	p
Açlık sınırı altı	74	1,7252	0,73478	36,709	0,001
Yoksulluk sınırı altı	278	2,3453	0,90185		
Yoksulluk sınırı üstü	145	2,8161	0,97256		
Toplam	497	2,3903	0,96355		

Gençlerin kısmi maddi yoksunluk çıktısının hane kişi başı geliri seviyesine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair tek yönlü Anova Testi sonuçlarında grup ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Bu bağlamda ortalamalar arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla çoklu karşılaştırma testlerinden Scheffe Testi yapılmıştır. Bu test sonucunda, açlık sınırı altı ortalamasının ($\bar{X}=1,7252$). Diğer gelir ortalamalarından farklılaştığı görülmektedir. Dolayısıyla, hane kişi başı gelirinin yükselmesi gençlerin kısmi maddi yoksunluk çıktılarını azaltmaktadır. Bu kapsamda H_1 “Hane kişi başı gelirine göre kısmi maddi yoksunluk değişkeni anlamlı farklılık gösterir” hipotezi kabul edilmiştir.

Hipotez 2: Hane Kişi Başı Geliri ile Alınan Eğitim Çıktısı Değişkeni Arasında Anlamlı Farklılık Vardır.

H_0 = Hane kişi başı geliri ile alınan eğitim çıktısı değişkeni arasında anlamlı farklılık yoktur.

H_1 = Hane kişi başı geliri ile alınan eğitim çıktısı değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.

Bu analizde gençlerin alınan eğitim çıktısı değişkeni ile hane kişi başı gelirleri arasında anlamlı farklılık durumu incelenmiştir.

Tablo 4.69. Hane Kişi Başı Gelir ile Eğitim Çıktısı Arasındaki İlişki

	N	$\bar{X}$	S.S.	F	p
Açlık sınırı altı	74	3,4039	0,87732	12,564	0,001
Yoksulluk sınırı altı	278	3,0456	0,95887		
Yoksulluk sınırı üstü	145	2,7464	0,91237		
Toplam	497	3,0116	0,95530		

Gençlerin eğitim beklentisi çıktısının hane kişi başı geliri seviyesine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair tek yönlü Anova Testi sonuçlarında grup ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Bu bağlamda ortalamalar arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla çoklu karşılaştırma testlerinden Scheffe Testi yapılmıştır. Bu test sonucunda, Tablo 4.69’da yoksulluk sınırı üstü ortalamasının ($\bar{X}=2,7464$) diğer gelir ortalamalarından farklılaştığı görülmektedir. Dolayısıyla, hane gelirinin yoksulluk sınırının üstünde olması ile yoksulluk sınırı altı ve açlık sınırı altı olması arasında, eğitim beklentisi çıktısı bakımından anlamlı farklılaştığı görülmüştür. Bu kapsamda yoksulluk sınırı

üstü hane kişi başı gelirine sahip olan gençlerin eğitim çıktısı beklentilerinin yükseldiği görülmüştür. Bu nedenle H_1 “*Hane kişi başı geliri ile alınan eğitim çıktısı değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır*” hipotezi kabul edilmiştir.

Hipotez 3: Gençlerin Eğitim Seviyesi ile Alınan Eğitim Çıktısı Değişkeni Arasında Anlamlı Farklılık Vardır.

H_0 : Gençlerin eğitim seviyesi ile alınan eğitim çıktısı değişkeni arasında anlamlı farklılık yoktur.

H_1 : Gençlerin eğitim seviyesi ile alınan eğitim çıktısı değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.

Bu analizde gençlerin eğitim seviyesi ile eğitim beklentisi arasında anlamlı farklılık durumu incelenmiştir.

Tablo 4.70. Eğitim Seviyesi ile Alınan Eğitim Çıktısı

	N	$\bar{X}$	S.S.	F	p
Ön Lisans Mezunu	100	3,4144	0,99680	18,712	0,001
Lisans Mezunu	353	2,9704	0,91867		
Yüksek Lisans Mezunu	44	2,4268	0,76754		
Toplam	497	3,0116	0,95530		

Gençlerin eğitim seviyesi ile alınan eğitim çıktısının farklılaşıp farklılaşmadığına dair tek yönlü Anova Testi sonuçlarında grup ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p < 0,05$). Bu bağlamda ortalamalar arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla çoklu karşılaştırma testlerinden Scheffe Testi yapılmıştır. Bu test sonucunda, Tablo 4.70’de yüksek lisans mezunlarının ($\bar{X}=2,4268$) diğer eğitim seviyelerine göre farklılaştığı görülmektedir. Dolayısıyla, gençlerin eğitim seviyesinin yükselmesi gençlerin alınan eğitim çıktılarına yükseltmektedir. Bu bağlamda H_1 “*Gençlerin eğitim seviyesi ile alınan eğitim çıktısı değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır*” hipotezi kabul edilmiştir.

Hipotez 4: Gençlerin Eğitim Seviyesi ile Kısmi Maddi Yoksunluk Değişkeni Arasında Anlamlı Farklılık Vardır

H_0 : Gençlerin eğitim seviyesi ile kısmi maddi yoksunluk değişkeni arasında anlamlı farklılık yoktur.

H₁ : Gençlerin eğitim seviyesi ile kısmi maddi yoksunluk değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.

Bu analizde gençlerin eğitim seviyesi ile kısmi maddi yoksunluk değişkeni arasında anlamlı farklılık durumu incelenmiştir.

Tablo 4.71. Eğitim Seviyesi ile Kısmi Maddi Yoksunluk Durumu

	N	$\bar{X}$	S.S.	F	p
Ön Lisans Mezunu	100	2,1733	0,91438	3,670	0,026
Lisans Mezunu	353	2,4287	0,96270		
Yüksek Lisans Mezunu	44	2,5758	1,02012		
Toplam	497	2,3903	0,96355		

Gençlerin eğitim seviyesi ile kısmi maddi yoksunluk durumunun farklılaşp farklılaşmadığına dair tek yönlü Anova Testi sonuçlarında grup ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p < 0,05$). Bu bağlamda ortalamalar arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla çoklu karşılaştırma testlerinden Scheffe Testi yapılmıştır. Bu test sonucunda, Tablo 4.71’de ön lisans mezunlarının ($\bar{X}=2,1733$) ortalamasının diğer eğitim seviyelerine göre farklılaştığı görülmüştür. Gençlerin eğitim seviyesi arttıkça gençlerin kısmi maddi yoksunluk durumları azalmaktadır. Bu kapsamda H₁ “*Gençlerin eğitim seviyesi ile kısmi maddi yoksunluk değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır*” hipotezi kabul edilmiştir.

Bu bağlamda, Hipotez 2, Hipotez 3 ve Hipotez 4’de yapılan testlerin sonucu değerlendirildiğinde, test edilen hipotezlerin literatürde eğitim ve kazanımlarını desteklediği yorumu yapılabilmektedir. Nitekim beşeri sermaye yatırımları içerisinde ele alınan eğitim, birçok genç için geleceğe yönelik yapılan bir yatırım mahiyetindedir. Eğitimin genel olarak bireye kazandırdıkları incelendiğinde ise, işgücü piyasasının ihtiyacı olan bilgi ve beceri düzeyine yetiştirerek; öğrenme kabiliyetini devam ettirme becerisi kazandırmaktadır. Ayrıca alanında uzman olma fırsatı sağlayarak bilgilerini tutarlı bir şekilde analiz etme ve sunma yeteneği elde etmektedir. Özellikle üniversite eğitimi sonrasında gençler iyi bir kariyer ve terfi imkanı elde etmekte ve gençlerin toplumsal statüsü yükselmektedir. Alınan eğitim çıktısı sayesinde gençlerin beceri ve bilgi düzeyleri yükselmekte ve onların iyi işlere ve iyi ücret düzeylerine erişimini kolaylaşmaktadır. İyi ücret seviyelerinde çalışma hayatında bulunan gençler hane

gelirine katkıda bulunarak hanenin gelir seviyesini yükseltmektedir. Aynı zamanda eğitimden alınan çıktı düzeyinin yükselmesi sayesinde gençler beklenmedik masraflar karşısında veya fatura benzeri ihtiyaçlarını ödeme konusunda sıkıntılar yaşanmasını dolaylı yollardan azalmaktadır (Biçerli, 2005; Glover ve diğ., 2002).

Hipotez 5: Gençlerin Çalışma Durumu ile Alınan Eğitim Çıktısı Arasında Anlamlı Farklılık Vardır.

H₀: Gençlerin çalışma durumu ile alınan eğitim çıktısı arasında anlamlı farklılık yoktur.

H₁: Gençlerin çalışma durumu ile alınan eğitim çıktısı arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 4.72. Çalışma Durumu ile Alınan Eğitim Çıktısı

Çalışıyor Musunuz?	N	$\bar{X}$	S.S.	F	Levene p	t Testi	
						t	p
Hayır	167	3,1923	0,83473	8,134	0,005	3,024	0,003
Evet	330	2,9202	0,99966			3,206	0,001*

Tablo 4.72 incelendiğinde, Levene Testinin yer aldığı sütunda p değerinin 0,05'ten küçük olması nedeniyle varyansların eşit olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu nedenle T Testi sütunundaki p değerinin 0,001 olan satırı kullanılacaktır. Bu satırdaki, p değerinin 0,05'ten küçük olması nedeniyle gençlerin çalışma durumu ile alınan eğitim çıktıları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Çalışan gençlerin eğitim beklentisi ortalaması ($\bar{X}$ =2,9202), çalışmayan gençlerin ortalamasından ($\bar{X}$ =3,1923), küçük çıkarak farklılığı ortaya koymaktadır. Bu kapsamda, çalışan gençlerin çalışmayan gençlere oranla alınan eğitim çıktılarının yüksek olduğu görülmektedir. Yapılan çeşitli çalışmalarda işsizlik ve yoksulluk arasındaki ilişkiye dikkat çekilmiş ve aynı zamanda eğitim ve istihdam arasında ilişkinin doğru yönlü olduğu konusunda bir kanıya varılmıştır. Bu bağlamda H₁ “*Gençlerin çalışma durumu ile alınan eğitim çıktısı arasında anlamlı farklılık vardır.*” hipotezi kabul edilmiştir.

Hipotez 6: Hanenin Aylık Geliri ile Gençlerin Öznel Yoksulluk Algıları Arasında Anlamlı Bir İlişki Vardır.

H₀: Hanenin aylık geliri ile gençlerin öznel yoksulluk algıları arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁: Hanenin aylık geliri ile gençlerin öznel yoksulluk algıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 4.73. Hanenin Aylık Geliri ile Öznel Yoksulluk Algısı

		X	Y
Spearman Korelasyon Katsayısı	X	Korelasyon katsayısı	1
		Sig. (2-tailed)	0,357**
		N	497
	Y	Korelasyon katsayısı	0,357**
		Sig. (2-tailed)	1
		N	497

**0,01 düzeyinde anlamlı

X Genel refah seviyenizi göz önüne aldığınızda merdivenin en alt basamağında en yoksulun, en üst basamağında en zengin olduğu düşünüldüğünde kendinizi kaçını basamakta görmektesiniz?

Y Hanenizin Toplam Aylık Geliri Kaç TL'dir?

Tablo 4.73'te X ve Y değişkenlerinin normallik testleri incelendiğinde, Skewness ve Kurtosis değerlerinin -1,5 ve +1,5 değerleri arasında olmadığından dolayı bu değişkenlerin normal dağılmadığı kabul edilmiş olup, hipoteze ait korelasyon analizinde Spearman's rho kullanılmıştır. Spearman Korelasyon Katsayısı analizine göre, hanenin aylık geliri ile gençlerin öznel yoksulluk algıları arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur, rspearman=.357, p < .001.

Bu kapsamda hanenin aylık toplam gelirinde meydana gelen 1 birimlik artış kişinin refah seviyesinde %35,7 oranında bir artışa neden olmaktadır. Sonuç olarak yapılan Spearman testi sonucunda H₁ "*hanenin aylık geliri ile gençlerin öznel yoksulluk algıları arasında anlamlı bir ilişki vardır*" hipotezi kabul edilmiştir.

Hipotez 7: Cinsiyet ile Öznel Yoksulluk Algısı Arasında Anlamlı Bir Farklılık Vardır

H₀: Cinsiyet ile öznel yoksulluk algısı arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

H₁: Cinsiyet ile öznel yoksulluk algısı arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Skewness ve Kurtosis değerlerinin -1,5-+1,5 arasında olmasından dolayı öznel yoksulluk algısı ölçeğinin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir (George ve

Mallery, 2010). Bu nedenle yapılacak analizde parametrik testlerden biri olan T Testi kullanılacaktır.

Tablo 4.74. Cinsiyet ile Öznel Yoksulluk Algısı

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	Levene		t Testi	
				F	P	t	P
Kadın	276	4,6920	1,52890	1,086	0,298	2,233	0,026*
Erkek	221	4,3756	1,62065			2,218	0,027

Tablo 4.74 incelendiğinde, Levene Testinin yer aldığı sütunda p değerinin 0,05'ten büyük olması nedeniyle varyansların eşit olduğu görülmektedir. Bu nedenle T Testi sütunundaki p değerinin 0,026 olan satırı kullanılacaktır. Bu satırdaki, p değerinin 0,05'ten küçük olması nedeniyle gençlerin cinsiyetleri ile öznel yoksulluk algıları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Genç kadınların öznel yoksulluk algıları ortalaması ($\bar{X}$ =4,6920), genç erkeklerin öznel yoksulluk algıları ortalamasından ($\bar{X}$ =4,3756), büyük çıkarak farklılığı ortaya koymaktadır. Bu kapsamda H₁ “Cinsiyet ile öznel yoksulluk algısı arasında anlamlı bir farklılık vardır” hipotezi kabul edilmiştir. Analiz sonucunda eğitimli kadınların eğitimli erkekler arasındaki ortalamanın yakın olduğu görülmekle birlikte genç kadınların yoksulluk algılarının erkeklerden daha düşük olduğu görülmüştür.

Hipotez 5, Hipotez 6 ve Hipotez 7’de yapılan analizler sonucunda literatürü destekleyici sonuçlara varılmıştır. Nitekim, öznel yoksulluk algısı bireyin kendi refah düzeyini öznel değerlendirmelerini içermektedir. Bu kapsamda öznel yoksulluk algısına yönelik sorular bireyin sahip olduğu gelirden ziyade kendi yaşam şartlarını göz önüne alarak verdiği cevaplara dayanmaktadır. Subjektif yoksulluk ölçümü üzerine yapılan çalışmalarda, toplumsal cinsiyet farklılıkları subjektif refah üzerinde etkili olan faktörler olmakla birlikte cinsiyetler arasındaki fark, işgücü piyasası faktörleri ile ilişkilendirildiğinde daha da artmaktadır (Danışman Işık, 2012). Bu kapsamda Danışman Işık (2015), bir çalışmada kadınların öznel yoksulluk algılarının eğitim seviyesi arttıkça azaldığını ifade etmiştir. Aynı çalışmada kadınların üniversite mezuniyeti ile daha iyi koşullarda iyi işlerde çalışmalarının öznel yoksulluk algılarını etkilediğini vurgulamıştır (Danışman Işık, 2015).

Diğer yandan, eğitim unsuru da bireyin subjektif yoksulluk cevabı üzerinde önemli bir etkide bulunmaktadır. Bu bağlamda az eğitimli birey eğitim yoksunluğundan dolayı

kendini öznel olarak yoksul hissederken; eğitilmiş bireyin subjektif yoksulluk değerlendirmesi de aynı oranda yükselebilmektedir. Nitekim, eğitim düzeyinin artışı ile bireyin eğitimden dolayı beklentileri olan gelir veya ücret, kariyer, statü sahibi olma gibi kriterler onların öznel refah değerlendirmelerini etkilemektedir. (Danışman Işık, 2012). Hanehalkı geliri, bireyin yaşam memnuniyeti etkileyen temel kıstaslardan birini oluşturmaktadır. Bu kapsamda hanehalkı büyüklüğü ve hanede çalışan kişi sayısı ile beraber bireylerin öznel yoksulluk algılarına ilişkin değerlendirmelerini etkilemektedir (Danışman Işık, 2012).

Hipotez 8: Gençlerin Çalışma Durumu ile Kısmi Maddi Yoksunluk Arasında Anlamlı Farklılık Vardır.

H₀: Gençlerin çalışma durumu ile kısmi maddi yoksunluk arasında anlamlı farklılık yoktur.

H₁: Gençlerin çalışma durumu ile kısmi maddi yoksunluk arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 4.75. Gençlerin Çalışma Durumu ile Kısmi Maddi Yoksunluk Durumu

Çalışıyor Musunuz?	N	$\bar{X}$	SS	Levene		t Testi	
				F	P	t	p
Hayır	167	2,2096	0,96768	0,064	0,801	-2,999	0,003*
Evet	330	2,4818	0,94986			-2,981	0,003

Tablo 4.75 incelendiğinde, Levene Testinin yer aldığı sütunda p değerinin 0,05'ten büyük olması nedeniyle varyansların eşit olduğu görülmektedir. Bu nedenle T Testi sütunundaki p değerinin 0,003 olan satırı kullanılacaktır. Bu satırdaki, p değerinin 0,05'ten küçük olması nedeniyle gençlerin çalışma durumu ile kısmi maddi yoksunlukları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Çalışan gençlerin kısmi maddi yoksunluk ortalaması ($\bar{X}$ =2,4818), çalışmayan gençlerin ortalamasından ($\bar{X}$ =2,2096), büyük çıkarak farklılığı ortaya koymaktadır. Analiz doğrultusunda çalışan ve çalışmayan gençlerin kısmi maddi yoksunluk ortalamalarının birbirinden farklı olduğu görülmüş olsa da aynı zamanda bu farkın çok da fazla olmadığı dikkat çekmektedir. Nitekim Temiz (2008), yaptığı bir çalışmada bireyin iş sahibi olması veya istihdam edilmesi her durumda yoksulluk riskini azaltmadığını ifade etmiştir. Temiz (2008) çalışmasında, bireyin özellikle güvencesiz, istikrarsız ve düşük ücretli

işlerde çalışmasının onu yoksulluğun bir parçası haline getirebileceğini vurgulayarak bireyin bu durumu kronik yoksulluğun bir parçası haline geleceğini ifade etmiştir. Bu nedenle analiz sonucunun literatürü desteklemekle beraber az da olsa çalışan ve çalışmayan gençlerin kısmi maddi yoksunluk durumunun farklılaştığını söyleyebiliriz. Bu bağlamda H_1 “Gençlerin çalışma durumu ile kısmi maddi yoksunluk arasında anlamlı farklılık vardır.” hipotezi kabul edilmiştir.

Hipotez 9: Ne Eğitimde Ne İstihdamda (NENİ) Olan Gençlerin Kısmi Maddi Yoksunluk Arasında Anlamlı Farklılık Vardır.

H_0 : Ne eğitimde ne istihdamda (NENİ) olan gençlerin kısmi maddi yoksunluk arasında anlamlı farklılık yoktur.

H_1 : Ne eğitimde ne istihdamda (NENİ) olan gençlerin kısmi maddi yoksunluk arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 4.76. Ne Eğitimden Ne İstihdamda ile Kısmi Maddi Yoksunluk Durumu

NENİ	N	$\bar{X}$	SS	Levene		t Testi	
				F	P	t	p
Evet	110	2,2212	0,98332	0,041	0,840	-2,093	0,037
Hayır	387	2,4384	0,95367			-2,058	0,041

Tablo 4.76 incelendiğinde, Levene Testinin yer aldığı sütunda p değerinin 0,05’ten büyük olması nedeniyle varyansların eşit olduğu görülmektedir. Bu nedenle T Testi sütunundaki p değerinin 0,037 olan satırı kullanılacaktır. Bu satırdaki, p değerinin 0,05’ten küçük olması nedeniyle gençlerin ne eğitimde ne istihdamda olma durumu ile kısmi maddi yoksunlukları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. NENİ olan gençlerin kısmi maddi yoksunluk ortalaması ($\bar{X}$ =2,4212), NENİ olmayan gençlerin ortalamasından ($\bar{X}$ =2,4384), küçük çıkarak farklılığı ortaya koymaktadır. Bu kapsamda, NENİ olmayan gençlerin olan gençlere oranla kısmi maddi yoksunlukları daha düşüktür. H_1 “Ne eğitimde ne istihdamda (NENİ) olan gençlerin kısmi maddi yoksunluk arasında anlamlı farklılık vardır” hipotezi kabul edilmiştir.

Hipotez 10: Ne Eğitimde Ne İstihdamda (NENİ) Olan Gençler ile Cinsiyet Arasında Anlamlı Farklılık Vardır

H_0 : Ne eğitimde ne istihdamda (NENİ) olan gençler ile cinsiyet arasında anlamlı farklılık yoktur.

H₁: Ne eğitimde ne istihdamda (NENİ) olan gençler ile cinsiyet arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 4.77. Ne Eğitimde Ne İstihdamda Olan Gençler ile Cinsiyet Arasındaki İlişki

N		Cinsiyet						X ²	sd	p
		Kadın		Erkek		Toplam				
NENİ	Evet	81	%73,6	29	%26,4	110	%100	18,748	1	0,001
		%29,3		%13,1						
	Hayır	195	%50,4	192	%49,6	387	%100			
		%70,7		%86,9						
Toplam		276		221						
		%100		%100						

Tablo 4.77 incelendiğinde, kadınların %73,6; erkeklerin %26,4'ü ne eğitimde ne istihdamdadır. Cinsiyet ile ne eğitimde ne istihdamda olan bireyler arasında anlamlı ilişki vardır (=18,748, p<0,05). Ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerde kadınların erkeklere oranla daha fazla olduğu görülmektedir. Bu nedenle cinsiyet NENİ olan gençlerde anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu kapsamda H₁ “*Ne eğitimde ne istihdamda (NENİ) olan gençler ile cinsiyet arasında ilişki anlamlı farklılık vardır*” hipotezi kabul edilmiştir.

Hipotez 9 ve Hipotez 10’da yapılan analizler incelendiğinde, analiz sonuçlarının literatürü desteklediği görülmektedir. Bu bağlamda genç kadınların işgücü piyasasına katılımında engellerle karşılaşması ve işgücü piyasasında hareketliliğini kısıtlayan toplumsal rollere sahip olması önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle evli genç kadınların çocuk bakım sorumluluklarını üstlenmesi ve işgücü piyasasından çekilmesi onların işgücü piyasasının gerektirdiği bilgi ve deneyim düzeyini elde etmesine engel olarak, ileriki safhalarda iyi ücret düzeylerinde istihdama katılımlarına kısıt oluşturmaktadır.

Tablo 4.78. Ne Eğitimde Ne İstihdamda Olan Gençlerin Çalışmama Nedenleri

	NENİ		Toplam
	EVET	HAYIR	
Düzenli Bir İş Bulamıyorum	35	22	57
	61,4%	38,6%	100,0%
İşten Çıkarıldım	3	1	4
	75,0%	25,0%	100,0%
Sağlık Sorunları Nedeniyle	1	1	2
	50,0%	50,0%	100,0%
Daha İyi Bir İş Bulabilmek İçin	27	17	44
	61,4%	38,6%	100,0%
Çocuk Bakıyorum	20	2	22
	90,9%	9,1%	100,0%
Aktif Olarak İş Aramıyorum	24	14	38
	63,2%	36,8%	100,0%
Toplam	110	57	167
	65,9%	34,1%	100,0%

Nitekim Tablo 4.78 incelendiğinde, toplamda 110 genç ne eğitimde ne istihdamdadır. Ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerin yaklaşık %32'si düzenli olarak iş bulamayan; %25'i daha iyi bir iş bulabilmek için herhangi bir işte emeğini arz etmeyen gençlerden oluşmaktadır. Söz konusu tablo incelendiğinde ise, gençlerin %19'u çocuk bakım işlerinden dolayı istihdama katılamadığı görülmektedir.

Ne eğitimde ne istihdamda (NENİ) genellikle düşük ekonomik seviyelere sahip, düşük nitelikli ve/veya düşük eğitim seviyesi ile karakterize edilmektedir. Ayrıca gençlerin sahip oldukları bilgi ve beceri seviyesinin işgücü piyasasının gerektirdiği niteliklerle uyuşmaması ise NENİ oranlarını arttırmaktadır. Bu bağlamda ne istihdamda ne eğitimde olan gençler özellikle eğitimden işe geçişte sorunlar yaşayan gençlerden oluşmaktadır. Buna göre eğitim seviyesinin yükselmesi gençlerin eğitime atfettiği değer ile işgücü piyasasının gençlerden beklediği değer arasındaki uyumsuzlukta NENİ oranlarını etkilemektedir. Bu bağlamda gençler, eğitim sonucunda güvenceli bir işte istihdam edilmek, inisiyatif kullanabilmek, kariyer imkânı elde etmek, eğitim gördüğü alanda çalışmak veya iyi ücret düzeylerinde iyi çalışma koşullarına sahip işlerde istihdam arayışına girmektedir. Diğer yandan gençlerin beklentilerine uygun iş bulamayışları onları istihdam alanından çekmektedir (Tolgay, 2021).

Hipotez 11: Gençlerin Ev Kirasını Ödeme ile Kısmi Maddi Yoksunluk Arasında Anlamlı İlişki Vardır.

H_0 : Gençlerin ev kirasını ödeme ile kısmi maddi yoksunluk arasında anlamlı ilişki yoktur.

H_1 : Gençlerin ev kirasını ödeme ile kısmi maddi yoksunluk arasında anlamlı ilişki vardır.

Tablo 4.79. Ev Kirası Ödeme ile Kısmi Maddi Yoksunluk Durumu

		Kısmi maddi yoksunluk	Kira ödeme Durumu
Kısmi yoksunluk	maddi	Korelasyon katsayısı	1
		Sig. (2-tailed)	0,414
		Toplam	.
			0,01
		Toplam	497
			255
Kira Durumu	ödeme	Korelasyon katsayısı	0,414
		Sig. (2-tailed)	1
		Toplam	0,001
			.
		Toplam	255
			255

Tablo 4.79 incelendiğinde Spearman Korelasyon Katsayısı analizine göre, gençlerin kiralarını ödeyebilme durumu ile kısmi maddi yoksunlukları arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $r_{\text{spearman}}=.414$, $p < .001$.

Bu kapsamda kişinin kısmi maddi yoksunluk seviyesindeki 1 birimlik iyileşme kişinin kira ödemesi durumunu %41,4 oranında arttırmaktadır. Dolayısıyla H_1 “Gençlerin ev kirasını ödeme ile kısmi maddi yoksunluk arasında anlamlı ilişki vardır” hipotezi kabul edilmiştir.

Hipotez 12: Gençlerin Eğitim Seviyesi ile Geliri Arasında Anlamlı İlişki Vardır

H_0 : Gençlerin eğitim seviyesi ile geliri arasında anlamlı ilişki yoktur.

H_1 : Gençlerin eğitim seviyesi ile geliri arasında anlamlı ilişki vardır.

Tablo 4.80. Eğitim Seviyesi ile Gelir İlişkisi

		X	Y
X	Korelasyon katsayısı	1	0,30**
	Sig. (2-tailed)	.	0,01
	Toplam	497	330
Y	Korelasyon katsayısı	0,30**	1
	Sig. (2-tailed)	0,01	.
	Toplam	330	330

**0,01 düzeyinde anlamlı
X Eğitim Durumunuz Nedir? Y Aylık Kazandığınız Net Maaş/Ücret/Kazanç Nedir? (TL)

Tablo 4.80’de verilen Spearman Korelasyon Katsayısı analizine göre, gençlerin eğitim durumu ile aylık kazandıkları maaş/ücret/kazançları arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $r_{\text{spearman}}=.292, p < .001$.

Bu kapsamda gençlerin eğitim seviyesindeki 1 birimlik yükselme, gelirlerinde %30 oranında artış sağlamaktadır. Yapılan korelasyon analizi sonucunda gençlerin eğitim seviyesi ile gelirleri arasındaki ilişki zayıf çıkmakla beraber eğitim ve gelir arasındaki ilişki anlamlı çıkmıştır. Bu kapsamda H_1 “*Gençlerin eğitim seviyesi ile geliri arasında anlamlı ilişki vardır*” hipotezi kabul edilmiştir.

Eğitim toplumsal düzeyde fayda sağlamasının yanında bireysel düzlemde de bireye istihdam fırsatı sağlayarak verimliliğini arttırmakta ve dolayısıyla iyi bir ücret geliri elde etmesini sağlamaktadır. Bu kapsamda ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ve iktisadi sistemlerini ele almadan, literatürde eğitim ve kazanç arasında doğrusal bir ilişki kabul edilmiştir (Gölpek, 2011). Araştırma çerçevesinde test edilen hipotezde ise gençlerin eğitim seviyesi ile alınan ücret çıktısı arasındaki ilişki doğrulanmakla birlikte, ön lisans mezunu ve lisans mezunu arasındaki ücret çıktısı ilişkisi farklılık taşımadığı görülmektedir. Bu durumun mezun olunan bölüme ve mesleklere göre değişen bir durum olduğu sonucuna varılabilir ve bazı bölüm ve mesleklerin işgücü piyasasında arz fazlalığı oluşturmamasından ötürü eğitimin ücret getirisini azaltan önemli bir etken olduğu yorumu yapılabilmektedir.

Hipotez 13: Hanenin Gelir Durumu ile Eğitim Düzeyi Arasında Anlamlı Farklılık Vardır

H_0 : Hanenin gelir durumu ile eğitim düzeyi arasında anlamlı farklılık yoktur.

H_1 : Hanenin gelir durumu ile eğitim düzeyi arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 4.81. Hane Gelir Durumu ile Gençlerin Eğitim Düzeyi

		Hane kişi başı gelir						X ²	sd	p		
N		Açlık sınırı altı		Yoksulluk sınırı altı		Yoksulluk sınırı üstü		Toplam				
A	Ön lisans Mezunu	24	%24	66	%66	10	%10	100	%100	43,827	4	0,001
		%32,4		%23,7		%6,9						
	Lisans Mezunu	49	%13,9	196	%55,5	108	%30,6	353	%100			
		%66,2		%70,5		%74,5						
	Yüksek Lisans Mezunu	1	%2,3	16	%36,4	27	%61,4	44	%100			
		%1,4		%5,8		%18,6						
Toplam		74		278		145						
		%100		%100		%100						

A: Eğitim Durumunuz Nedir?

Tablo 4.81 incelendiğinde, ön lisans mezunu olan gençlerin %24'ü açlık sınırının altında; %66'sı yoksulluk sınırının altında, %10'u yoksulluk sınırının üstündedir. Lisans mezunu gençlerin %13,9'u açlık sınırının altında, %55,5'i, yoksulluk sınırının altında, %30,6'sı yoksulluk sınırının üstündedir. Yüksek lisans mezunu gençlerin %2,3'ü açlık sınırının altında, %36,4'ü yoksulluk sınırının altında iken, %61,4'ü yoksulluk sınırının üstündedir. Tablo sonucunda ön lisans ve lisans mezunu gençlerin hane kişi başı gelir dağılımları arasında belirgin bir farklılık olmadığı ancak yüksek lisans mezunu gençlerin diğer eğitim seviyelerine oranla daha yüksek hane kişi başı gelire sahip olduğu görülmektedir.

Bu kapsamda eğitim durumuna göre hane kişi başı gelire göre gruplanan açlık sınırının altı, yoksulluk sınırının altı ve yoksulluk sınırının üstü kategorilerine değiştiği belirlenmiştir (=43,827, p<0,05). Diğer bir ifadeyle, hanenin kişi başına düşen gelirin gençlerin eğitim seviyesinden bağımsız olmadığını göstermektedir. Bu kapsamda H₁ "Hanenin gelir durumu ile eğitim düzeyi arasında anlamlı farklılık vardır." hipotezi kabul edilmiştir.

Hipotez 14: Eğitim Gördüğü Alanda Çalışma ile Eğitim Düzeyi Arasında Anlamlı Farklılık Vardır

H₀: Eğitim gördüğü alanda çalışma ile eğitim düzeyi arasında anlamlı farklılık yoktur.

H₁: Eğitim gördüğü alanda çalışma ile eğitim düzeyi arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 4.82. Eğitim Gördüğü Alanda Çalışma ile Gençlerin Eğitim Düzeyi

N		Eğitim Durumunuz Nedir?								X ²	sd	p
		Ön lisans Mezunlu		Lisans Mezunlu		Yüksek Lisans Mezunlu		Toplam				
A	Evet	22	%10,6	162	%78,3	23	%11,1	207	%100	16,518 2 0,001		
		%39,3		%66,7		%74,2						
	Hayır	34	%27,6	81	%65,9	8	%6,5	123	%100			
		%60,7		%33,3		%25,8						
	Toplam	56		243		31						
		%100		%100		%100						

A: Eğitim gördüğünüz mesleğiniz/alanınız doğrultusunda mı çalışıyorsunuz?

Tablo incelendiğinde, eğitim gördüğü alanda çalışan gençlerin %10,6'sı ön lisans mezunu; %78,3'ü lisans mezunu ve %11,1'i yüksek lisans mezunudur. Eğitim gördüğü alanda çalışmayan gençlerin %27,6'sı ön lisans mezunu; %65,9'u lisans mezunu ve %6,5'i yüksek lisans mezunudur. Tablo incelendiğinde eğitim gördüğü alanda çalışıp çalışmama durumu ön lisans düzeyinde farklılaşmaktadır. (=16,518, $p < 0,05$). Bu kapsamda gençlerin eğitim gördüğü alanda çalışıp çalışmama durumu eğitim düzeyine göre farklılaşmaktadır. Bu kapsamda H_1 : "Eğitim gördüğü alanda çalışma ile eğitim düzeyi arasında anlamlı farklılık vardır" hipotezi kabul edilmiştir.

Hipotez 15: Eğitim Gördüğü Alanda Çalışma ile Kazandıkları Ücret Geliri Arasında Anlamlı Farklılık Vardır

H₀: Eğitim gördüğü alanda çalışma ile kazandıkları ücret geliri arasında anlamlı farklılık yoktur.

H₁: Eğitim gördüğü alanda çalışma ile kazandıkları ücret geliri arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 4.83. Eğitim Gördüğü Alanda Çalışma ile Gençlerin Kazandıkları Ücret Geliri

N		Eğitim Gördüğünüz Mesleğiniz/Alanınız Doğrultusunda Mı Çalışıyorsunuz?						X ²	sd	p
		Evet		Hayır		Toplam				
A	5.500 altı	18	%58,1	13	%41,9	31	%100	15,583	4	0,004
		%8,7		%10,6						
	5.500 TL	21	%47,7	23	%52,3	44	%100			
		%10,1		%18,7						
	5.501-10.000 TL	111	%60	74	%40	185	%100			
		%53,6		%60,2						
	10.001-15.000 TL	44	%81,5	10	%18,5	54	%100			
		%21,3		%8,1						
	15.001 TL üzeri	13	%81,3	3	%18,7	16	%100			
		%6,3		%2,4						
Toplam		207		123						
		%100		%100						

A: Kazandıkları Ücret Geliri

Tabloya göre, eğitim gördüğü alanda çalışan ve çalışmayan gençlerin aldıkları ücretlerin %56,1'i 5501-10000 TL arasındadır. Buradaki anlamlı farklılık eğitim gördüğü alanda çalışan gençlerin %27,6'sı 10.000 TL üzeri ücret alarak, eğitim gördüğü alanda çalışmayan ve 10.000 TL üzeri ücret alan gençlere göre (%10,5) daha yüksek ücret aldıkları görülmektedir (=15,583, p<0,05). Diğer bir ifadeyle eğitim gördüğü alanda çalışıp çalışmama durumu ile ücret düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık görülmüş olup; H₁"Eğitim gördüğü alanda çalışma ile kazandıkları ücret geliri arasında anlamlı farklılık vardır" hipotezi kabul edilmiştir.

Hipotez 16: Eğitim Gördüğü Alanda Çalışma ile Kısmi Maddi Yoksunluk Değişkeni Arasında Anlamlı Farklılık Vardır

H₀: Eğitim gördüğü alanda çalışma ile kısmi maddi yoksunluk değişkeni arasında anlamlı farklılık yoktur.

H₁: Eğitim gördüğü alanda çalışma ile kısmi maddi yoksunluk değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 4.84. Eğitim Gördüğü Alanda Çalışma ile Kısmi Maddi Yoksunluk

A	N	$\bar{X}$	SS	Levene		t Testi	
				F	P	t	p
Evet	207	2,5813	,96638	2,537	,112	2,488	0,013
Hayır	123	2,3144	,90062			2,533	0,012

A: Eğitim Gördüğünüz Mesleğinizi/Alanınızı Doğrultusunda Mı Çalışıyorsunuz?

Tablo incelendiğinde, Levene Testinin yer aldığı sütunda p değerinin 0,05'ten büyük olması nedeniyle varyansların eşit olduğu görülmektedir. Bu nedenle T Testi sütunundaki p değerinin 0,013 olan satırı kullanılacaktır. Bu satırdaki, p değerinin 0,05'ten küçük olması nedeniyle gençlerin eğitim gördüğü alanda çalışma ile kısmi maddi yoksunluk arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Eğitim gördüğü alanda çalışan gençlerin kısmi maddi yoksunluk ortalaması ($\bar{X} = 2,5813$), eğitim gördüğü alanda çalışmayan gençlerin ortalamasından ($\bar{X} = 2,3144$), büyük çıkarak farklılığı ortaya koymaktadır. Bu kapsamda, eğitim gördüğü alanda çalışmayan gençlerin eğitim gördüğü alanda çalışan gençlere oranla kısmi maddi yoksunlukları daha düşüktür. H₁ “Eğitim gördüğü alanda çalışma ile kısmi maddi yoksunluk değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır” hipotezi kabul edilmiştir.

Gençler mezuniyetten sonra iş arama sürecinde özellikle geçim derdinin etkisiyle kendi nitelikleri ve eğitimlerine uygun olmayan alanlarda ve piyasadaki hâkim ücret düzeyinin oldukça altında istihdama katılmaktadır. Mezun olan birçok genç alanında uzun bir süre iş arayışında olmasına rağmen bulamamasından ötürü farklı alanlarda çalıştıklarını yapılan çalışmalarda da dile getirmişlerdir (Gazi, <https://www.gazeteduvar.com.tr/uzmanlik-alaninda-is-bulamayanlar-anlatiyor-haber-1503515>). Bu kapsamda hipotez 15'teki tabloya göre, literatürde de belirtildiği gibi eğitim gördüğü alanda çalışmayan gençlerin %29,3'ü asgari ücret ve altında çalışmaktadır. %60,2'si ise 5500-10.000 TL arasında ücret elde ederek emeğini arz

etmektedir. Nitekim, eğitim gördüğü alanda çalışan gençlerin bu ücret düzeylerinde çalışma oranları daha düşük düzeylerde seyretmektedir.

Bu kapsamda gençlerin çoğunluğu edindikleri becerileri kullanmalarını gerektirmeyen ve kendi alanlarının dışında işlerde düşük ücret seviyelerinde istihdama katılmaktadır. Aynı zamanda çok sayıda genç, kendi eğitim gördüğü alanda çalışıp çalışmama koşuluna bağlı olmaksızın, eğitimlerine yaptıkları maddi yatırımlarını elde edememektedir (Standing, 2020). Literatürün aksine yapılan araştırmada gençlerin %62'si eğitim gördükleri alanda çalışırken %38'i eğitim gördükleri alanda çalışmamaktadır. Bu kapsamda Hipotez 15 ve hipotez 16 sonucunda da görüldüğü üzere, eğitim gördüğü alanda çalışan gençlerin aldıkları ortalama ücret artarken, kısmi maddi yoksunlukları azalmaktadır.

Hipotez 17: Hanede Yaşayan Kişi Sayısı ile Hanenin Aylık Gıda Harcaması Ortalaması Arasında Anlamlı Bir İlişki Vardır

H₀: Hanede yaşayan kişi sayısı ile hanenin aylık gıda harcaması ortalaması arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₁: Hanede yaşayan kişi sayısı ile hanenin aylık gıda harcaması ortalaması arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 4.85. Hanede Yaşayan Kişi Sayısı ile Hanenin Aylık Gıda Harcama Ortalaması

	A	B
A		
Korelasyon katsayısı	1	0,144**
Sig. (2-tailed)	.	0,001
Toplam	497	497
B		
Korelasyon katsayısı	0,144**	1
Sig. (2-tailed)	0,001	.
Toplam	497	497

A Hanenizde Yaşayan Toplam Kişi Sayısı (Kendiniz ile beraber) Kaçtır?
B hane gıda harcama ortalaması

Spearman Korelasyon Katsayısı analizine göre, Hanede yaşayan kişi sayısı ile hanenin aylık gıda harcaması ortalaması arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $r_{\text{spearman}}=.144$, $p < .001$.

Bu kapsamda hanede yaşayan kişi sayısı arttıkça hanenin aylık gıda harcaması ortalaması artmaktadır. Dolayısıyla H_1 “*Hanede yaşayan kişi sayısı ile hanenin aylık gıda harcaması ortalaması arasında anlamlı bir ilişki vardır*” hipotezi kabul edilmiştir. Ancak hanede yaşayan kişi sayısındaki bir kişilik artış % 14,4 oranında bir gıda harcaması artışına sebep olmasından dolayı hanede yaşayan kişi sayısının artması ile hanenin aylık gıda harcaması ortalamasının artış ilişkisi oldukça zayıftır. Bu nedenle hanede yaşayan kişi sayısındaki artış aynı oranda gıda harcamasını arttırmamaktadır. Bunun sonucunda hanede yaşayan kişi sayısı artarken, kişi başına düşen gıda harcaması azalmaktadır.

Hipotez 18: Hanedeki Bağımlı Kişi Sayısı ile Hanenin Kısmi Maddi Yoksunluğu Arasında Anlamlı İlişki Vardır

H_0 : Hanedeki bağımlı kişi sayısı ile hanenin kısmi maddi yoksunluğu arasında anlamlı ilişki yoktur.

H_1 : Hanedeki bağımlı kişi sayısı ile hanenin kısmi maddi yoksunluğu arasında anlamlı ilişki vardır.

Tablo 4.86. Hanede Bağımlı Kişi Sayısı ile Hanenin Kısmi Maddi Yoksunluk Durumu

		A	B
A	Korelasyon katsayısı	1	-,254
	Sig. (2-tailed)	.	0,001
	Toplam	497	497
B	Korelasyon katsayısı	-,254	1
	Sig. (2-tailed)	0,001	.
	Toplam	497	497

A hane bağımlı kişi sayısı
B kısmi maddi yoksunluk

Spearman Korelasyon Katsayısı analizine göre, Hanede yaşayan kişi sayısı ile hanenin aylık gıda harcaması ortalaması arasında negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $r_{\text{spearman}} = -.254$, $p < .001$.

Bu kapsamda hanedeki bağımlı kişi sayısındaki her bir kişilik artış hanenin kısmi maddi yoksunluğunda yaklaşık %25’lik artışa neden olmaktadır. Yapılan çalışmalarda yoksulluk riski yüksek olan haneler genel itibariyle bağımlı kişi sayısının fazla olduğu

haneler olduğu vurgulanarak hanehalkında yaşayan fakat herhangi bir gelir getirici işte çalışmayan, ortalamanın üzerinde çocuğa sahip olan haneler yoksul hanelerin bir özelliği olduğu ifade edilmiştir (Erdoğan, 2002). Bu kapsamda hanede yaşayan kişi sayısı artarken aynı zamanda gelir de aynı oranda artmadığı takdirde her bir bireyin haneye getireceği maliyet büyümektedir. Bu durum karşısında bireylerin beklenmedik masraflarını karşılamada ve fatura taksit benzeri ihtiyaçlarını karşılamada sıkıntılar çekeceği şüphesizdir. Analiz doğrultusunda çıkan sonuç literatürü desteklemektedir. Dolayısıyla H_1 “Hanedeki bağımlı kişi sayısı ile hanenin kısmi maddi yoksunluğu arasında anlamlı ilişki vardır” hipotezi kabul edilmiştir.

Hipotez 19: Çalışma Durumu ile Mezun Olunan Üniversite Kalite Sıralaması Arasında Anlamlı Farklılık Vardır

H_0 : Çalışma durumu ile mezun olunan üniversite kalite sıralaması arasında anlamlı farklılık yoktur.

H_1 : Çalışma durumu ile mezun olunan üniversite kalite sıralaması arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 4.87. Gençlerin Çalışma Durumu ile Mezun Olunan Üniversite Kalite Sıralaması

N		Çalışıyor Musunuz?						X ²	sd	p
		Hayır		Evet		Toplam		5,699 2 0,058		
A	Sıralamada ilk 20 sırada yer alan üniversiteler	44	%27,8	114	%72,2	158	%100			
		%26,3		%34,5						
	Sıralamada 21-49 arasında yer alan üniversiteler	44	%31,7	95	%68,3	139	%100			
		%26,3		%28,8						
	Sıralamada 50 ve daha üstünde yer alan üniversiteler	79	%39,5	121	%60,5	200	%100			
		%47,3		%36,7	497					
	Toplam	167		330						
		%100		%100						

A Mezun Olunan Üniversite Kalite Sıralaması

Sıralamada ilk 20 sırada yer alan üniversite mezunu gençlerden %27,8'i çalışmazken, %72,2'si çalışmaktadır. Sıralamada 21-49 arasında yer alan üniversitelerden mezun olan gençlerinden %31,7'si çalışmazken, %68,3'ü çalışmaktadır. Sıralamada 50 ve

daha üstünde yer alan üniversitelerden mezun olan gençlerden %39,5'i çalışmazken, %60,5'i çalışmaktadır. $p (0,058 > 0,05)$ değerinin olması nedeniyle H_1 hipotezi reddedilerek H_0 : “Çalışma durumu ile mezun olunan üniversite kalite sıralaması arasında anlamlı farklılık yoktur” hipotezi kabul edilmiştir. Tablo incelendiğinde çalışmayan gençlerin %47,3'ü sıralamada 50 ve daha üstünde yer alan üniversiteler mezun olan gençlerden olduğu görülmektedir. Ancak çalışanların oranlarına baktığımızda üniversite kalite sıralaması açısından önemli bir farklılık olmadığı görülmektedir. Bu kapsamda analiz sonucunda mezun olunan üniversite kalite sıralaması ile çalışma durumu arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Nitekim bu konuda yer alan literatür incelendiğinde ise bu konuya ilişkin Kaya Erdoğan, son dönemlerde artan sayıda vakıf ve devlet üniversitelerinin kurulması, geçmişte köklü ve prestijli üniversitelerden mezun olmanın oluşturduğu avantajın kaybolmasına neden olduğunu ifade ederek üniversite kalitesinin ve değerinin azaldığını vurgulamıştır (Kaya Erdoğan, 2021).

Hipotez 20: Gençlerin Çalışma Durumu ile Kurum Sınavlarına Hazırlanma Durumu Arasında Anlamlı Farklılık Vardır

H_0 : Gençlerin çalışma durumu ile kurum sınavlarına hazırlanma durumu arasında anlamlı farklılık yoktur.

H_1 : Gençlerin çalışma durumu ile kurum sınavlarına hazırlanma durumu arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 4.88. Gençlerin Çalışma Durumu ile Kurum Sınavlarına Hazırlanma İlişkisi

N		Çalışıyor Musunuz?						X ²	sd	p
		Hayır		Evet		Toplam				
A	Hayır	86	%26	245	%74	331	%100	25,789	1	0,001
		%51,5		%74,2						
	Evet	81	%48,8	85	%51,2	166	%100			
		%48,5		%25,8						
		Toplam		167		330	497			
%100				%100						

a herhangi bir kurum sınavına hazırlanıyor musunuz?

Tablo 4.88’ de yer alan p (0,001) değerin 0,05’den küçük olması nedeniyle H₁ “Gençlerin çalışma durumu ile kurum sınavlarına hazırlanma durumu arasında anlamlı farklılık vardır” hipotezi kabul edilmiştir. Tablo incelendiğinde çalışmayan gençlerin %51,5’i kurum sınavlarına hazırlanmazken, %48,5’i kurum sınavlarına hazırlandıklarını belirtmişlerdir. Çalışan gençlerin %74,2’si kurum sınavlarına hazırlanmazken, %25,8’i kurum sınavlarına hazırlandıklarını belirtmişlerdir. Nitekim gençlerin çalışma durumu ile kurum sınavlarına katılmaları arasında anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda eğitim bilimleri, sağlık bilimleri gibi bazı mesleklerde özel sektörde iş imkanının kısıtlı olması kamu sektöründe çalışma ağırlıklı bölümler olması, kariyerleri doğrultusunda mesleklerinde daha iyi pozisyonlara ulaşabilmek ya da gençlerin daha güvenceli, görece daha ücret ve yasal ve sosyal haklara sahip işlere ulaşabilmek için emek piyasasından çekilerek kurum sınavlarına hazırlanmaya yönelmektedir. Çalışmayan gençler bu dönemde büyük oranda anne baba desteği ile refah kayıplarını azaltırken; çalışan gençler ise yarı zamanlı, geçici veya gündelik işlerle geçimlerini sağlamaya çalışmaktadır.

Hipotez 21: Cinsiyet, Öznel Eğitim Çıktısı, Eğitim Durumu, Kısmi Maddi Yoksunluk ve Hanede Çalışan Kişi Sayısı Değişkenleri Gençlerin Öznel Yoksulluk Algısını Yordamaktadır.

Cinsiyet, öznel eğitim çıktısı, eğitim durumu, kısmi maddi yoksunluk ve hanede çalışan kişi sayısı bağımsız değişkenlerinin bağımlı değişken olan gençlerin öznel yoksulluk algılarını yordamaktadır hipotezi çoklu regresyon yöntemi kullanılarak incelenmiştir.

Durbin Watson İstatistiği hata terimleri arasında korelasyon olup olmadığı şeklinde yorumlanmaktadır. Tablo 4.89’da 2,025 olarak bulunan hata terim değerinin 1-3 arasında olması, regresyon analizini gerçekleştirebileceğini göstermektedir.

Tablo 4.89. Model Özeti Tablosu

	R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Tahminlenen Standart Hata	Durbin-Watson
Model	0,526	0,277	0,270	1,34746	2,025

Model incelendiğinde çoklu regresyon katsayısı (R), bağımlı değişkenle bağımsız değişkenler arasındaki Pearson Momentler Çarpımı korelasyon katsayısı olan R

katsayısı 0,526 olarak elde edilmiştir. Düzeltilmiş R^2 modelin genellenebilirliğini göstermektedir. Yani oluşturulan model toplam varyansın %27'sini açıklamaktadır.

Tablo 4.90. Varyans Analizi Sonuçları Tablosu

Model	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	p
Regression	341,453	5	68,291	37,612	0,001
Artık Residual	891,489	491	1,816		
Toplam	1232,942	496			

Gençlerin öznel yoksulluk algıları durumunu; Cinsiyet, Öznel Eğitim Çıktısı, Eğitim Durumu, Kısmi Maddi Yoksunluk, Hanede Çalışan Kişi Sayısı ve Babanın Eğitim Durumu değişkenlerinin yordayıp yordamadığını belirlemek için çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Tablo 4.90'da yer alan Regresyon analizi sonucuna göre model anlamlı bulunmuştur ($F=37,612$; $p=0,001$). Tablo 4.89'da yer alan R^2 değeri incelendiğinde gençlerin öznel yoksulluk algıları durumunu; cinsiyet, öznel eğitim çıktısı, eğitim durumu, kısmi maddi yoksunluk ve hanede çalışan kişi sayısı değişkenlerinin %28,8'ini açıkladığı tespit edilmiştir.

Tablo 4.91. Katsayılar Tablosu

	B	SH	Beta	p
Sabit	3,404	0,345		0,001
Öznel Eğitim Çıktısı	-0,266	0,068	-0,161	0,001
Kısmi Maddi Yoksunluk	0,682	0,065	0,417	0,001
Hanenede Çalışan Toplam Kişi Sayısı	0,212	0,071	0,114	0,003
Cinsiyet	-0,348	0,122	-0,110	0,004
Eğitim Durumu	0,138	0,119	0,046	0,248

Analizdeki değişkenlerin cevapları standart bir kategori de olmaması nedeniyle Tablo 4.91'de yer alan B değeri yerine Beta değeri olan standardize değeri dikkate alınmıştır. Bu kapsamda bağımsız değişkenlerdeki 1 birimlik artışın, beta değeri dikkate alınarak bağımlı değişkendeki standart sapma değişimi bulunmaktadır.

Öznel eğitim çıktısı ($\text{Beta}=-0,159$; $p<0,05$); kısmi maddi yoksunluk ($\text{Beta}=-0,399$, $p<0,05$); hanede çalışan toplam kişi sayısı ($\text{Beta}=-0,123$; $p<0,05$); cinsiyet ($\text{Beta}=-0,094$; $p<0,05$) değişkenlerini yordadığı tespit edilmiştir. Ancak eğitim durumu ($\text{Beta}=0,030$, $p>0,05$) değişkeni anlamlı bir yordayıcı olmadığı görülmektedir. Bu

kapsamda bu modelde en iyi yordayıcı kısmi maddi yoksunluk değişkeni olduğunu söyleyebiliriz.

4.5.6. Araştırmanın nitel bulguları

Anket içerisinde yer alan açık uçlu sorular içerik analizine tabi tutulmuştur. Bu veriler nitel veri analiz yazılım programlarından biri olan Maxqda programı ile analize dahil edilmiştir.

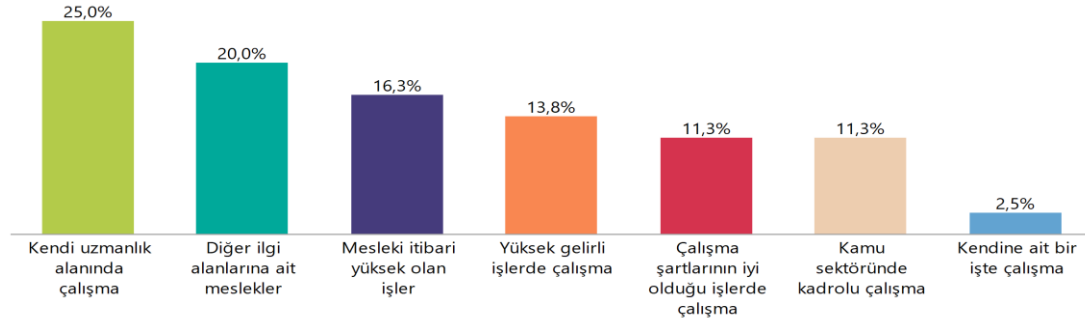
Araştırma Problemi 1: “İşini sevmeyen çalışan gençlerin başka bir meslekte çalışma istekleri nelerdir?” Sorusuna ait Nitel Bulgular

Gençlere İşinizi seviyor musunuz sorusuna hayır cevabı veren ve işinizi sevmiyorsanız hangi meslekte/işte çalışmak isterdiniz sorusunun cevabının oransal dağılımını göstermektedir. Söz konusu soruya toplamda 80 kişi hayır cevabı vermiştir.

Tablo 4.92. İşini Sevmeyen Gençlerin İş/Meslek Yönelimleri Kod Frekansları

	Frekans
1. Mezun olduğum bölüm/uzmanlık alanında çalışma	20
2. Diğer ilgi alanlarına ait mesleklerde çalışma	16
3. Mesleki itibari yüksek olan işler	13
3.1. Öğretmen	5
3.2. Doktor	3
3.3. Akademisyen	3
3.4. Pilot	2
4. Yüksek gelirli işlerde çalışma	11
4.1. Yazılım	6
4.2. Mühendis	3
4.3. Analist	1
4.4. Bilgisayar Programcılığı	1
5. Çalışma şartlarının iyi olduğu işlerde çalışma	9
6. Kamu sektöründe kadrolu çalışma	9
6.1. Devlet Memuru	7
6.2. Polis	2
7. Kendine ait bir işte çalışma	2
Toplam (Kodlanmış BELGELER)	80

Tablo 4.92 incelendiğinde ilgili soruya verilen cevaplar 7 farklı kodla tanımlanmıştır. Bu kodlar; kendi uzmanlık alanında çalışma (20), diğer ilgi alanlarına ait meslekler (16), mesleki itibari yüksek olan işler (13), yüksek gelirli işlerde çalışma (11), çalışma şartlarının iyi olduğu işlerde çalışma (9), kamu sektöründe kadrolu çalışma (9) ve kendine ait bir işte çalışma (2) olarak kodlanmıştır.

Şekil 4.1. İşini Sevmeyen Gençlerin İş/Meslek Yönelimleri Yüzdelik Dağılımları

Cevapların dağılımları incelendiğinde ise, gençlerin %25'i, kendi uzmanlık alanı içerisinde çalışmak istediğini ifade etmiştir. Bu bağlamda söz konusu bulgu nicel analiz bulgularını desteklemektedir. İşini sevmeyen gençlerin, mezun oldukları bölüm veya uzmanlık alanında çalışmak istediklerini belirtmeleri, kendi eğitim gördükleri alanda veya meslekte istihdam problemi olduğu ve istekleri dışında kendi uzmanlık alanının dışında emeğini arz etmek zorunda kaldıklarını göstermektedir.

Nicel analiz bulgusunda bir diğer en yüksek orana sahip veri ise gençlerin %20'si diğer ilgi alanlarına ait mesleklerde çalışmak istediğini belirtmeleridir. Bu durum gençlerin bir kısmının liseden üniversiteye geçişte yeterli rehberlik hizmetinden yararlanmamaları ya da gelecek-iş kaygısını taşımalarından ötürü kendi potansiyellerini kullanabilecekleri mesleği tercih etmemeleri ya da üniversiteye girişte gerekli başarıyı gösterememeleri sonucunda beklentileri doğrultusunda bir eğitim tercihinde bulunmamalarından ötürü kendi ilgi alanlarının dışında meslek tercihi yapabilmektedir. Bu durum gençlerin işlerinde gerekli motivasyon kayıplarına veya işte yeterli verimi sağlayabilmelerini engelleyen bir durum olarak ortaya çıkabilmektedir (Kaya Erdoğan, 2020).

Mesleki statü genel anlamda herhangi bir mesleğin ekonomik getirisi olarak ele alınmaktadır. Genel anlamda bireyler için mesleki itibar, mesleğin ekonomik getirisi ve mesleğin topluma sunduğu hizmetin değeridir. Çeşitli çalışmalarda mesleklerin statüsünü attıran ve azaltan üç unsur üzerinde durulmaktadır. Bunlar; “toplumda o mesleğe duyulan ihtiyaç”, “mesleğin sahibine sağladığı imkanların kalitesi” ve “mesleğe duyulan saygı” olarak ifade edilmiştir (Pişkin ve Parlar, 2021). Türkiye’de yapılan mesleklerin itibarını belirlemeye yönelik çalışmada iyi bir işte aradıkları en önemli özellik “iyi bir ücret faktörü (%89,2)” unsuru ön plana çıkmıştır. Bu çerçevede

yapılan çalışmada bireylerin herhangi bir işte aradıkları özelliklerde yüksek kazanç beklentisi ön plana çıkmaktadır. Bir diğeri ise yüksek kazançla doğru orantılı olan, genellikle kol gücüne dayanmayan, daha rahat çalışma ortamına sahip, stressiz ve kısa çalışma saatlerine sahip mesleklerde bireyler tarafından mesleki itibarı yüksek olan işler arasında yer almaktadır. Aynı araştırmada, iş garantisi olan meslekler mesleki itibar kategorisinde yüksek sıralamada yer almaktadır (Sunar, Kaya, Otrar, Nerse ve Demiral, 2015). Yapılan çalışma özetlendiğinde ise; eğitilmiş olan bireylerin iyi bir ücret, iş güvenliği, çalışma koşullarının rahat oluşu, iş garantisi olan işler, işte inisiyatif kullanabilme gibi özellikler işten beklentilerin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu özellikler aynı zamanda bireylerin eğitime attıkları değer ile ilişkilidir. Bu kapsamda şekilde verilen cevaplar incelendiğinde, gençlerin %16,3'ü mesleki itibarı yüksek olan işlerde çalışmak istediğini belirtirken; %13,8'i yüksek gelirli işlerde çalışmak istediğini ve %11,3'ü çalışma şartlarının iyi olduğu işlerde emeğini arz etmek istediğini belirtmiştir. Diğer yandan gençlerin %11,3'ü kamu sektöründe kadrolu işlerde çalışmak istediğini ifade etmiştir. Bu bağlamda çıkan sonuçlar literatürü de desteklemekte olup gençlerin eğitim ve istihdamdan beklentileri verdikleri cevaplarla doğru orantılıdır. Gençlerin aldıkları eğitim sonucunda hem çalışma koşullarının rahat olduğu ve potansiyellerini kullanabilecekleri bir işte emeğini arz etmek hem de iş garantisi yüksek olan (kamu sektörü gibi) ve iyi bir gelir elde edecekleri bir işte emeğini arz etmek istemektedir. Verilen cevaplar incelendiğinde yükseköğretim mezunu gençlerin bir bölümü kendi istekleri dışında bir işte çalıştıkları ve kazandıkları ücret veya maaş gelirinin geçimlerini sürdürmede yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu kapsamda gençlerin işlerini sevmeme nedenleri hem mesleki itibar hem de gelir yetersizliği ile doğru orantılı olduğu sonucuna ulaşılabilmektedir.

Araştırma Problemi 2: “Tekrar aynı üniversite/bölümde okumama isteklerinin nedeni nedir?” Sorusuna Ait Nitel Bulgular

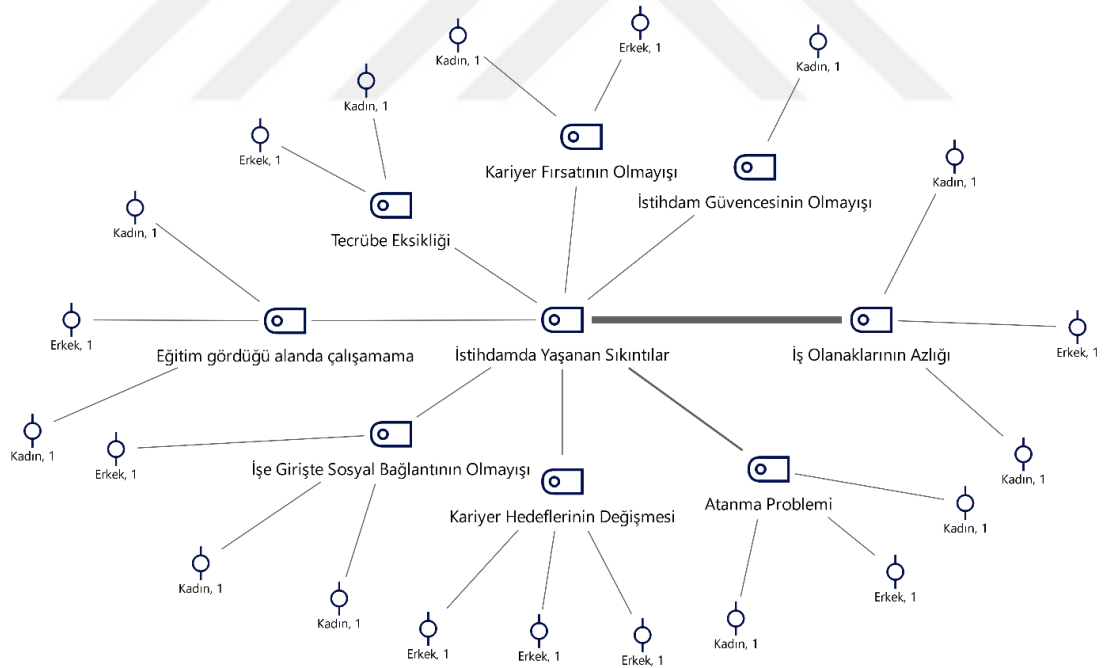
Gençlere geçmişe döndüğünüzde tekrar aynı üniversite/bölümü tercih eder miydiniz sorusuna hayır cevabı veren ve cevap hayır ise nedenini belirtiniz cevabına ait içerik analizini yansıtmaktadır. Bu soruya 497 kişiden 258 kişi hayır cevabı vermiştir. Kodlamada 2 kişi söz konusu soruya yanıt vermek istememesi nedeniyle kodlamadan 2 kişi çıkarılmış ve kodlamaya 256 kişi dahil edilmiştir.

Tablo 4.93. Geçmişe Döndüğünüzde Tekrar Aynı Üniversite/Bölüm Tercih Etmeme Nedenleri Kod Frekansları

	Kodlar	Frekans
1	Mesleki Saygınlık	17
1.1	<i>Sosyal Statü Kazandırmaması</i>	17
2	Piyasa Şartları	2
3	Bireysel/Kişisel Nedenler	66
3.1.	<i>Puanı düşük olduğu için istemediği bölümü okuma</i>	5
3.2.	<i>Toplumsal cinsiyetine uygun meslek seçememiş olması</i>	1
3.3.	<i>İlgi Alanının Farklılaşması</i>	41
3.4.	Beklentiyi karşılayamama	12
3.4.1.	<i>Pişmanlık</i>	7
3.4.2.	<i>Hayal kırıklığı</i>	5
3.5.	<i>Mesleğe uygun olmamak</i>	7
4.	Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılığa Uğrama	8
4.1.	<i>Erkek egemen bakış</i>	2
4.2.	<i>Giyim vb. Nedenlerle Ayrımcılık</i>	1
4.3.	<i>Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ücret Eşitsizliği</i>	2
4.4.	<i>Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı</i>	3
5.	Eğitim Çıktısından Memnun Olmama	82
5.1.	<i>Eğitimin Değerinin Azalması</i>	4
5.2.	<i>Akademik Yeterliliğe Sahip Olmama</i>	4
5.3.	<i>Eğitimin Niteliğinin Düşük Olması</i>	8
5.4.	<i>Eğitimin Mesleki Çıktısı Az Olması</i>	14
5.5.	<i>Üniversite Niteliğinin Düşük Olması</i>	16
5.6.	<i>Üniversite Eğitiminin Gereksiz Görülmesi</i>	10
5.7.	<i>Eğitimin Ücret Beklentisini Karşılamaması</i>	26
6.	Çalışma Koşullarından Memnun Olmama	36
6.1.	<i>İş Güvenliğinin Az Olması</i>	5
6.2.	<i>Uzun Çalışma Saatleri</i>	11
6.3.	<i>İşte Bağımsızlığın Sınırlandırılması</i>	3
6.4.	<i>İnisiyatif Kullanamama</i>	3
6.5.	<i>Çalışma Şartlarının Ağırılığı</i>	14
7	İstihdamda Yaşanan Sıkıntılar	134
7.1.	<i>Eğitim gördüğü alanda çalışamama</i>	4
7.2.	<i>Tecrübe Eksikliği</i>	2
7.3.	<i>Kariyer Hedeflerinin Değişmesi</i>	9
7.4.	<i>Kariyer Fırsatının Olmaması</i>	2
7.5.	<i>İşe Girişte Sosyal Bağlantının Olmaması</i>	4
7.6.	<i>İstihdam Güvencesinin Olmaması</i>	1
7.7.	<i>Atanma Problemi</i>	22
7.8.	<i>İş Olanaklarının Azlığı</i>	90
	Toplam (Kodlanmış Belgeler)	256
	Toplam Kod Sıklığı	355

Tablo 4.93’de ilgili soruya verilen cevaplar neticesinde kodlama yapılmıştır. Toplamda 7 ana kodlama oluşturulmuştur. Söz konusu kodlar; mesleki saygınlık ana kodu altında sosyal statü kazandırmaması (17); piyasa şartları ana kodu (2), bireysel/kişisel nedenler (66) ana kodu altında; Puanı düşük olduğu için istemediği bölümü okuma (5), toplumsal cinsiyetine uygun meslek seçememiş olması (1), ilgi alanının farklılaşması (41), beklentiyi karşılayamama (12), pişmanlık (7), hayal kırıklığı (5),

mesleğe uygun olmamak (7); toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığa uğrama (8) ana kodu altında, erkek egemen bakış (2), giyim vb. nedenlerle ayrımcılık (1), toplumsal cinsiyete dayalı ücret eşitsizliği (2), toplumsal cinsiyet ayrımcılığı (3); eğitim çıktısından memnun olmama (82) ana kodu altında; eğitimin değerinin azalması (4), akademik yeterliliğe sahip olmama (4), eğitimin niteliğinin düşük olması (8), eğitimin mesleki çıktısı az olması (14), üniversite niteliğinin düşük olması (16), üniversite eğitiminin gereksiz görülmesi (10), eğitimin ücret beklentisini karşılamaması (26); çalışma koşullarından memnun olmama (36) ana kodu altında; iş güvenliğinin az olması (5), uzun çalışma saatleri (11), işte bağımsızlığın sınırlandırılması (3), inisiyatif kullanamama (3), çalışma şartlarının ağırlığı (14) ve istihdamda yaşanan sıkıntılar (134) ana kodu altında; eğitim gördüğü alanda çalışamama (4), tecrübe eksikliği (2), kariyer hedeflerinin değişmesi (9), kariyer fırsatının olmayışı (2), işe girişte sosyal bağlantının olmayışı (4), istihdam güvencesinin olmayışı (1), atanma problemi (22), iş olanaklarının azlığı (90) şeklinde kodlanmıştır.

Şekil 4.2. İstihdamda Yaşanan Sıkıntılar Kod-Alt-Kod Modeli

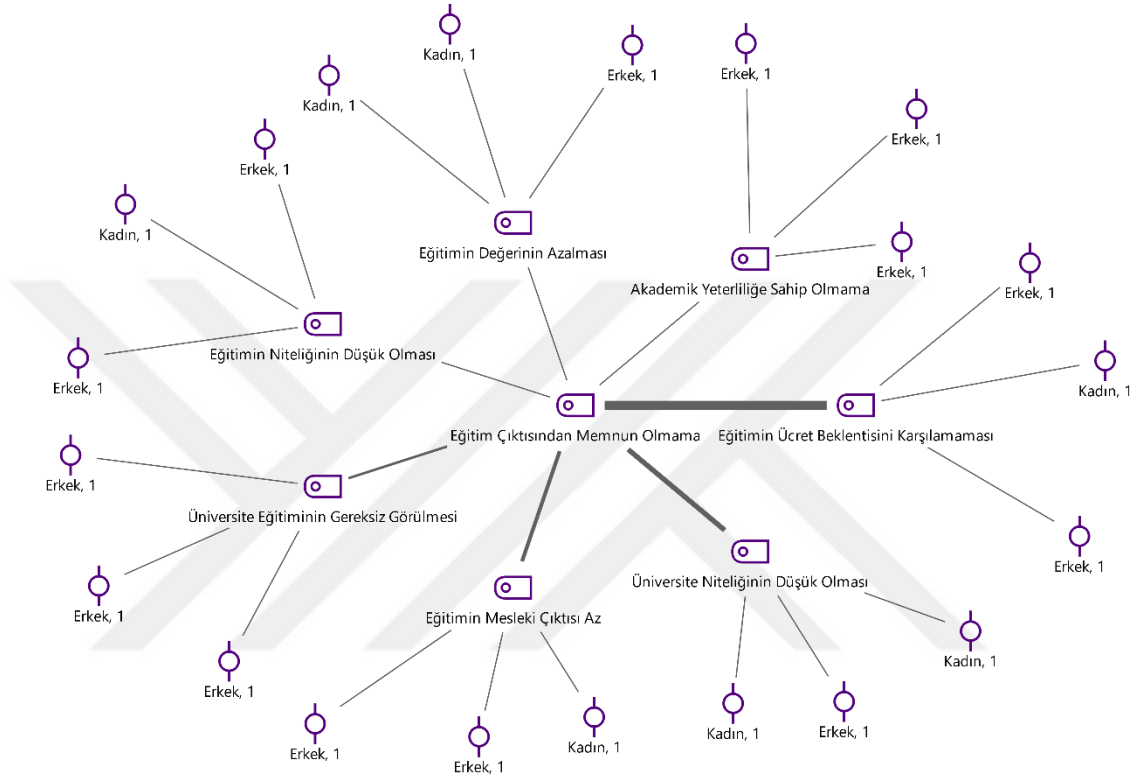
Şekil 4.2.'de gençlerin istihdamda yaşanan sıkıntılar ana kodu altında verilen cevaplarına ait alt kodlamalarını içermektedir. İstihdamda yaşanan sıkıntılar (134) kod-alt-kod bölümler modeli ile gösterilmiştir. Şekil incelendiğinde, istihdamda

yaşanan sıkıntılar iş olanaklarının azlığı (90) ve atanma problemi (22) alt kodlarında sıklaştığı görülmektedir.

Şekil 4.2. incelendiğinde gençlerin istihdam bağlamında en fazla yaşadığı sıkıntılardan ikisini iş olanaklarının azlığı ve atanma problemi oluşturmaktadır. İstihdamda yaşanan sıkıntılar ana kodunun en fazla sıklaştığı alt kod ise iş olanaklarının azlığıdır. İş olanaklarının azlığı alt kodunda ait cevaplar incelendiğinde ise gençlerin okudukları bölümü ilgi alanları doğrultusunda seçtikleri ve bu alanda çalışmak istediklerini fakat birçoğu sahip oldukları mesleklerin işgücü piyasasında bir karşılığı olmadığını ve iş bulmakta zorluklar yaşadıklarını ifade ederek geçmişe döndüklerinde istedikleri bölümü okumak yerine iş imkânı olan kadrolu işlere sahip bölümlerde okumak istediklerini belirtmişlerdir. Bu bağlamda çalışmaya katılan bir genç *“Üniversite okumak hiçbir işe yaramıyor. Bu dönemde artık üniversite okumak gereksiz. Okulu bitirdim üç seneden beri işsizim”* cevabını vererek, üniversite eğitiminin iş bulmada gerekli yeterliliği sağlamadığını vurgulamıştır. Çalışmaya katılan bir diğer genç ise *“Okuduğum meslekte iş bulamadım”* cevabını vererek kendi alanının dışında istihdamda yer aldığını ifade etmiştir. Bir başka genç ise *“Bir sene üniversite sınavlarına hazırlanıp iş imkânı yüksek bir okula ve bölüme girebilirdim”* şeklinde cevap vererek okuduğu bölüm ve okula atıfta bulunmuştur. Bu bağlamda eğitilmiş gençler arasında işsizlik problemi günümüzde sadece Türkiye’de değil tüm dünyada önemli bir problem haline gelmiştir. Nitekim, Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Dairesi DESA tarafından 15-30 yaş arasında gençlerle yapılan araştırma sonuçlarına göre, okulların gençleri iş hayatına hazırlamakta yetersiz oluşu; üniversite mezunu gençlerin yeterli deneyim ve becerileri olmadığı için iş bulamadığı; iş bulan gençlerin ise az ücretle ve çoğu kez de kötü koşullarda çalışmak zorunda kaldıkları ifade edilmiştir (Polat, 2012).

Diğer yandan istihdamda yaşanan sıkıntılar ana kodunun altında yer alan bir diğer alt kod ise işe girişte sosyal bağlantının olmayışı (4) alt kodu dikkat çekmektedir. Bu bağlamda çalışmaya katılan gençlerin bir bölümü iş bulmada üniversite ve bölüm unsurunun yanı sıra sosyal bağlantı probleminin temel neden olduğuna varmıştır. Nitekim *“Okuduğum bölümde kamuda alım yok, özelde de ya tecrübe aranıyor ya da tanıdıklar işe alınıyor ve genelde özgeçmişlere dönüş olmuyor”* şeklinde cevap vererek işsizliğin sebebini sosyal bağlantısının olmayışına bağlamıştır. Araştırmada da

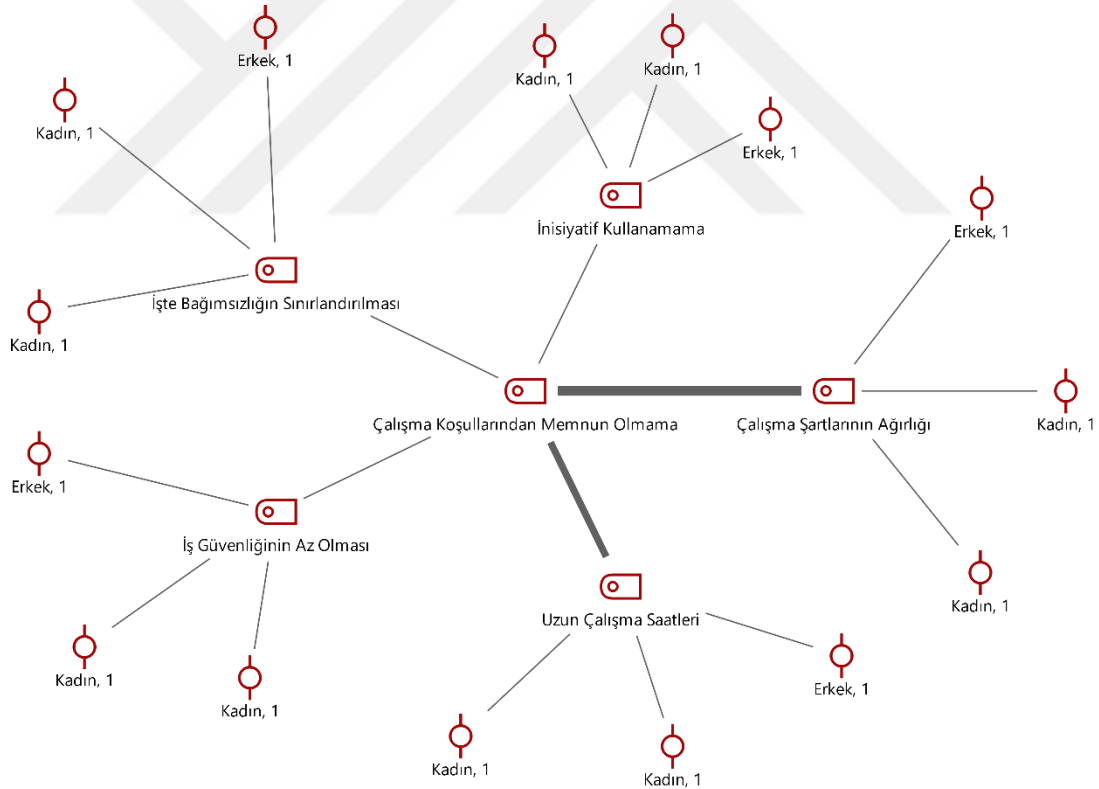
gençlerin en son iş bulmalarına kimler vesile olmuştur sorusuna verilen cevaplarda da incelendiğinde gençlerin en fazla sosyal bağlantıları aracılığıyla iş bulduğu görülmüş ve iş bulma yöntemleri arasında sosyal bağlantı önemli bir yer edindiği sonucuna ulaşılmıştır.

Şekil 4.3. Eğitim Çıktısından Memnun Olmama Kod-Alt-Kod Modeli

Şekilde 4.3 gençlerin eğitim çıktısından memnun olmama (82) ana kodu altında verilen cevaplarına ait alt kodlamalarını içermektedir. Eğitim çıktısından memnun olmama kod-alt-kod bölümler modeli ile gösterilmiştir. Şekil incelendiğinde, eğitim çıktısından memnun olmama ana kodu, eğitimin ücret beklentisini karşılamaması (26), üniversite niteliğinin düşük olması (16), eğitimin mesleki çıktısının az olması (14) ve üniversite eğitiminin gereksiz görülmesi (10) alt kodlarında sıklaşmıştır. Eğitim ve gelir arasındaki ilişkiye yönelik çalışmalar incelendiğinde çeşitli çalışmalarla dile getirildiği üzere eğitim bireylere bir meslek sahibi olmasına imkan tanırken; aynı zamanda bireylerin gelirleri üzerinde pozitif yönde etki etmektedir (Yumuşak, Bilen, Bayraktar ve Türk, 2009). Nitekim Çiftçi ve Kangallı (2015), Denizli ilinde yaptığı bir çalışmada “kişilerin eğitim düzeyi yükseldikçe hanehalklarının ortalama gelirleri arttığını” ifade etmiştir. Yine eğitim-gelir üzerine yapılan başka bir çalışmada Bilen

Şekilde 4.4’de gençlerin aynı üniversite/bölüm tercih etmemesinin bireysel nedenleri (66) yer almaktadır. Bireysel/kişisel nedenler ana kodu, kod-alt kod modeli ile gösterilmiştir. Kodların sıklaştığı alt kodlar incelendiğinde ise, gençlerin birçoğunun üniversite eğitiminden beklenen getiriyi elde edemediği görülmektedir. Diğer yandan bir diğer alt kodun sıklaştığı alt kod incelendiğinde ise nicel analizi destekleyen bulgulardan birisi olan gençlerin ilgi alanlarının farklılaşmasıdır (41). Üniversite eğitimi öncesinden gerekli rehberlik hizmetlerinin verilmemesi ve gençlerin kendilerine uygun bölüm tercih etmemesi eğitimden beklenen değeri etkilemektedir. Bu kapsamda gençlerin kendi yeteneklerine ve hedeflerine uygun bir bölüm tercih etmemeleri, ileriki dönemde çalışma hayatında potansiyellerini kullanamamalarına neden olmaktadır. Ayrıca gençlerin ilgi alanlarının dışında bir eğitim görmeleri onları ikinci bir eğitime yönlendirerek işgücü piyasasından çekilmelerine neden olabilmektedir.

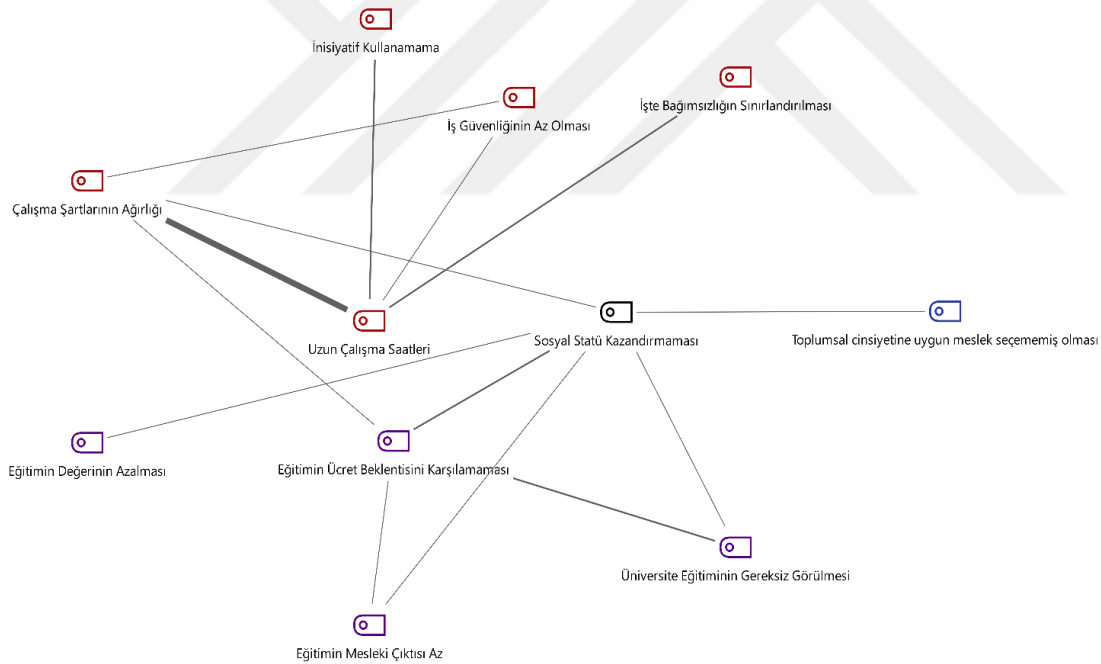

Şekil 4.5. Çalışma Koşullarından Memnun Olmama Kod-Alt-Kod Modeli

Şekil 4.5’de gençlerin çalışma koşullarından memnun olmama (36) ana kodu altında verilen cevaplarına ait alt kodlamalarını içermektedir. Çalışma koşullarından memnun olmama kod-alt-kod bölümler modeli ile gösterilmiştir. Şekil incelendiğinde, çalışma

yaşamından memnun olmama; çalışma şartlarının ağırlığı (14) ve uzun çalışma saatleri (11) alt kodlarında sıklaştığı görülmektedir.

Şekil incelendiğinde eğitilmiş gençlerin insan onuruna yaraşır çalışma şartlarına sahip olmayan işlerde uzun çalışma saatlerine sahip ve çalışma koşullarının ağır olduğu işlerde emeğini arz ettiği görülmekte ve ayrıca çalıştıkları işlerde kişinin işe olan bağlılığını arttıran ve potansiyelini kullanmasına olanak veren unsurların olmadığı düşük nitelikli işlerde istihdam edilmektedir. Bu kapsamda çalışma koşullarından memnun olmama ana kodu altında çalışma şartlarının ağırlığı ve uzun çalışma saatleri alt kodlarında sıklaştığı görülmektedir. Verilen cevaplar incelendiğinde gençlerin bir kısmında “*çalışma şartlarının zor olduğu ve buna karşın maddi getirisinin az olduğu aynı zamanda işte gerekli inisiyatif kullanamadıkları*” vurgulanmıştır. Yine aynı şekilde “*iş bulmakta sıkıntı çektiğini ve bulduğu işlerde düşük ücretlerde uzun çalışma koşullarının sunulduğunu*” ifade etmişlerdir.

Şekil 4.6. Sosyal Statü Kazandırmaması Çakışan Kod Modeli

Şekil 4.6 çakışan kod modelini temsil etmektedir. Bu modelde mesleki saygınlık (17) ana kod modeline ait olan sosyal statü kazandırmaması alt kod modelinin diğer kodlarla bağlantısını temsil etmektedir. Şekildeki çizgilerin kalınlaşması kodların yinelenme sıklığı hakkında bilgi vermektedir. Bu kapsamda sosyal statü kazandırmaması olarak cevap veren gençlerin bir kısmı; çalışma şartlarının ağırlığı, işte inisiyatif

toplumsal cinsiyete dayalı ücret eşitsizliği ve erkek egemen bakış alt kodlarında sıklaştığı görülmektedir.

Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık, çoğunlukla kadınların karşılaştığı toplumsal ve kültürel yapıdaki cinsiyetçi bakış açısından kaynaklanan ayrımcılık türüdür. Bu kapsamda kadınlar gerek işgücü piyasasına girerken gerekse işgücü piyasasında emeğini arz ederken birçok ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Şekil incelendiğinde toplumsal cinsiyete dayalı ücret eşitsizliği, aynı işi yapan kadın ve erkek arasındaki ücret dengesizliği olarak ifade edilmektedir. Kadınların beşeri sermayelerine yönelik yatırımlarını arttırsa da yapılan araştırmalarda cinsiyet temelli ücret ayrımcılığını azaltmadığı ortaya konulmuştur. Nitekim Yalçın, Arlı, Aytaç, Başol ve Aydemir (2019); bir çalışmada üniversite mezuniyetinin cinsiyet bazında ücret farkını azaltmadığı sonucuna varmışlardır. Bu kapsamda lisansüstü eğitimin erkeklerde %7 oranında ücret farkını artırdığını fakat kadın çalışanların lisansüstü eğitime sahip olmasının beşeri sermaye özelliği nedeniyle ücret farkını azaltıcı etkide bulunmasına rağmen cinsiyet ayrımcılığı nedeniyle kadınlar aleyhine ücret farkını oluşturduğu sonucuna varmışlardır (Yalçın ve diğ., 2019). Bu bağlamda şekil incelendiğinde literatürü destekler nitelikte sonuca varılmıştır. Nitekim çalışmaya katılım sağlayan genç mühendis kadın *“okuduğu bölümden sonra meslek hayatına atıldığında erkek egemen bir bakışla karşılaştığını ve kendisiyle aynı tecrübe ve eğitime sahip başka bir erkek çalışanla aynı maaşı alabilmek için daha fazla çalışması gerektiğini”* ifade etmiştir. Verilen cevap yorumlandığında ise erkek egemen işlerde çalışan kadınların çalışma hayatında aynı işi yapan erkeklerle karşılaştırıldığında aynı ücret düzeyine erişebilmek için daha fazla performans göstermesi gerektiğini belirtmiştir.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Yoksulluğun dünya genelinde gerek coğrafi gerekse mekânsal olarak farklılaşması nedeniyle yoksulluğun tanımına ilişkin uzlaşılan belli başlı bir tanım bulunmamaktadır. Fakat genel manada yoksulluk “bireylerin veya ailelerin yaşamını sürdürmek için gerekli besini elde edememek, toplumda sürdürülen genel yaşam kalitesine ulaşamamak ve aynı zamanda var olan kaynaklara erişememesi ile birlikte bunun sonucunda da bireyin toplumun genel olarak kabul ettiği geleneklerden, faaliyetlerden dışlanması” olarak ifade edilebilmektedir. Diğer yandan yoksulluk, yoksunluk kavramıyla ilişkili olmakla beraber yoksunluk yoksulluğun bir sonucu olup, iyi bir hayat için gerekli şey ve koşullara sahip olmama durumu olarak vurgulanmaktadır.

Çalışmanın ana konusunu oluşturan genç yoksulluğunu ölçmeye ilişkin Eurostat ve TÜİK bir tanım belirlemiş olmakla beraber ayrıca çeşitli çalışmalarda genç yoksulluğu tanımlarına yönelik kavramsal çerçeve ve nedenlerine değinilmiştir. Bu bakımdan gençlerin yoksulluğu, uzun süreli işsizlik, eğitim hizmetlerine ulaşamama ya da eğitimin yarıda kalması, iyi bir gelir elde etme imkânı sağlayacak bir kariyerden yoksun olmaları, iktisadi bağımsızlıklarını sağlayamamalarından ötürü ebeveyn hanesinden ayrılamama ve bir aile kuramama problemleri genç yoksulluğuna ilişkin kavramsal çerçeveyi çizmektedir.

Genç yoksulluğunun nedenlerini; ülkelerin gelişmişlik seviyeleri, sahip oldukları sosyoekonomik yapı, çalışma ilişkileri, konjonktürel yapı ve yaşam düzenlemeleri etkilemektedir. Bu kapsamda, eğitimde geçirilen süre, işsizlik ve işgücü piyasasının dışında kalma gibi gençlerin faaliyet durumları, genç yoksulluğunu ve yoksulluğun süresi üzerinde belirleyici bir unsur olarak kendini göstermektedir.

Bu bağlamda, eğitimde kalınan sürenin uzun sürmesi yani gençlerin öğrencilik durumu ve meslek edinme süreci yoksulluktan çıkış olarak ifade edilse de eğitimde geçirilen sürenin uzun olması tersi bir etki yaratarak gençlerin kalıcı yoksulluk risklerini arttırmaktadır. Genç bireyler öğrenciyken, eğitimin getirdiği maliyetleri göğüslemekte aynı zamanda yaşamlarını sürdürmek ve gerekli tüketimlerini gerçekleştirmek için gerekli olan gelirden yoksun olmakta ve yoksulluk riski artmaktadır. Diğer yandan çalışmanın konusunu oluşturan yükseköğretim mezunu gençlerin yoksulluğunu arttıran nedenlere bakıldığında ise eğitim istihdam arasındaki ilişkinin kurulamaması

ve işgücü piyasasının yapısal sorunları öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, eğitim ve istihdam arasındaki ilişkinin işgücü piyasasının ihtiyaçlarının gözetilerek kurulmaması ve eğitimin niteliği ve etkinliği ile yeterince sağlanmaması gençlerin mezuniyetten işgücü piyasalarına geçişte zorluklar yaşamasına, işgücü piyasasındaki yapısal sorunlar ve ülkelerin sahip oldukları eğitim sisteminin istihdamın gerektirdiği bilgi ve beceriyi kazandırmaması ise gençleri işsizlik problemlerine yol açarak yoksulluklarını arttırmaktadır.

Ayrıca istihdamda olan yükseköğrenim mezunlarının eğitime atfettiği değer ile işgücü piyasasının çalışanlardan beklentisi arasındaki farklılık, istihdam kırılganlığını arttırarak yoksulluğu tetiklemektedir.

Bu çalışmada araştırmanın örneklemini olan 497 kişiden 276'sını kadınlar; 221'ini erkekler oluşturmaktadır. Toplam örneklem sayısının 276'sını oluşturan kadınlarda 88'i evliyen; 188'i bekardır. Aynı şekilde çalışmanın örneklem sayısının 221'ini oluşturan erkek katılımcıların 70'i evliyen; 151'i bekardır.

Gençlerin sosyal güvenlik durumları incelendiğinde %80,5'i (400 kişi) SGK'ya ait herhangi bir kuruma tabi olduğu görülmektedir. Diğer yandan GSS'ye tabi olan kişilerin oranı yaklaşık olarak %11 (55 kişi) oranında temsil edilmektedir. Primli yani ücret ödeyerek GSS'ye tabi olanların oranı %6,4 (32 kişi) civarındayken; primsiz-ücret ödemedi GSS'ye tabi olanların oranı %4,6 (23 kişi)'dir. GSS prim ödeyerek tabi olanların içerisinde GSS primlerini düzenli bir şekilde ödemeyenlerin oranı oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bu bağlamda GSS primlerini düzenli ödeyenlerin oranı %40,6 (13 kişi) iken; düzenli ödemeyenlerin oranı %59,4 (19 kişi) oranında gerçekleşmiştir. Bu kapsamda veriler değerlendirildiğinde gençlerin %4,6'sı aile içindeki geliri kişi başına düşen aylık tutarı asgari ücretin üçte birinden az olan hanelerde yaşamlarını sürdürmektedir. GSS primlerini düzenli bir şekilde ödemeyenlerin oranı oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bu kapsamda prime tabi olan gençlerin ise %59,4'ü GSS primlerini düzenli ödemeyerek sağlık sisteminden yoksun olarak kalmaktadır.

Genç katılımcıların %20,1'i (100 kişi) ön lisans mezunu; %71,0 (353 kişi) lisans mezunu; %8,9'u (44 kişi) yüksek lisans mezunudur. Genç katılımcıların %68,6'sı (341 kişi) eğitimine devam etmeyenlerden oluşmaktadır. Gençlerin güvenceli ve yüksek ücret düzeylerinde istihdam edilmeye ve işsizlik riskini azaltmaya yönelik

yatırımlarından birisi eğitimin derecesini yükseltme çabalarıdır. Nitekim her bir eğitim derecesine sahip olan gençlerin eğitim derecelerini bir üst dereceye yükseltmesi veya köklü üniversitelerden ve bilhassa örgün öğretimden mezun olamayan gençler kendi niteliklerinin değerini arttırma ve mesleki olarak daha iyi imkanlara kavuşmak adına eğitimlerini devam ettirme yoluna başvurmaktadır. Bu bağlamda yapılan çalışmada ortaya çıkan sonuçlar literatürü destekler niteliktedir. Çalışmada çıkan sonuçlara göre gençlerin %8,7'si (43 kişi) lisans eğitimi; %1,2'si (6 kişi) ön lisans; %12,7'si (63 kişi) yüksek lisans; %3'ü (15 kişi) doktora eğitimine devam ederken; açık öğretim okuyan kişi oranı %5,8 (29 kişi)'dir.

Son dönemlerde vakıf ve devlet üniversitelerinin sayılarının çoğalması şimdiki döneme nazaran geçmişte köklü ve nitelikli vakıf ve kamu üniversitelerin değerini düşürmüş ve bu kurumlardan mezun olmanın değerini azaltmıştır. Aynı zamanda mevcut bölümlerin sayısının çoğalması, emek piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda kontenjan yapılandırılmasına gidilmemesi, emek piyasasında var olan ve nispeten yükseköğretim eğitiminden ziyade işbaşında öğrenilmesiyle elde edilecek olan eğitimin yükseköğretim eğitiminde yer verilmesi yükseköğretimin değerini azaltmıştır. Bu durum gençleri istihdam piyasasından alıkoyarak işsizlik sürelerini uzatmaktadır. Ayrıca yükseköğretimin maliyetinin yüksek olması da hane giderinde önemli bir yere sahiptir. Bu durum gerek gençleri gerekse ailelerinin yoksulluk risklerini arttırmaktadır. Diğer yandan eğitilmiş gençlerin ailelerin eğitim sürecinden katlandığı maliyet, mezuniyetten iş piyasasına girişte bir baskı unsuru oluşturmaktadır. Bu baskı gençleri var olan eğitim ve vasıflarına uymayan işlerde düşük ücret seviyelerinde istihdamına zemin hazırlamaktadır.

Nitekim, gençlerin %62,7'si (207 kişi) eğitim gördükleri alanda istihdam halindeyken; %37,3'ü (123 kişi) eğitim gördükleri alanda çalışmamaktadır. Eğitim gördüğü alanda çalışan gençlerin mezun olduğu bölümler incelendiğinde ise gençlerin çoğunun meslek kazandıran bölümler olan sağlık, matematik ve eğitim bilimlerinden mezun oldukları dikkat çekmektedir. Gençlerin mezun oldukları alanda çalışıp çalışmama durumlarına göre elde edilen ücret düzeyleri incelendiğinde ise genç yoksulluğu riskinin eğitim gördüğü alanda çalışmayan gençlerde yüksek olduğu görülmektedir. Nitekim analiz edilen hipotez 15 doğrultusunda eğitim gördüğü alanda çalışmayan gençlerin %29,3'ü asgari ücret ve altında çalışmaktadır. %60,2'si ise 5500-10.000 TL arasında ücret elde

ederek emeğini arz etmektedir. Eğitim gördüğü alanda çalışan gençlerin bu ücret düzeylerinde çalışma oranları daha düşük düzeylerde seyretmektedir. Yine hipotez 16'da analiz edilen eğitim gördüğü alanda çalışma durumu kısmi maddi yoksunluk arasındaki ilişki genç yoksulluğu riskinin artışının destekler niteliktedir. Bu doğrultuda eğitim gördüğü alanda çalışmayan gençlerin eğitim gördüğü alanda çalışan gençlere oranla kısmi maddi yoksunlukları daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Genç yoksulluğu riskinin en önemli belirleyicilerinden biri olarak gösterilen hanehalkı gelir seviyesi, bu araştırmada gençlerin yaşamlarını sürdürdüğü haneler baz alınarak yorumlanmıştır. Bu kapsamda çalışma doğrultusunda hanehalkı gelir seviyesi beş kategoride sınıflandırılmıştır. TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması en son verileri 2021 yılına ait olması ve çalışmanın yapıldığı dönemde iktisadi dalgalanmaların sıkça yaşanması ve bireylerin geçim sınırlarının değişmesi nedeniyle Türk-İş Açlık ve Yoksulluk Sınırı Araştırması Ağustos 2022 ayı sonuçlarına göre değerlendirilmiştir. Bu kapsamda gençlerin yaşamlarını sürdürdüğü hanelerin toplam gelir dağılımı %26,6 ile oranıyla en fazla 10.000-14999 TL arasında arasındadır. En düşük gelir 1000 TL ve ortalama yaklaşık 13.500 TL olarak ölçülmüştür. Örneklemi oluşturan gençlerin yaşamlarını sürdürdüğü hanelerin çoğu yoksulluk sınırının altında harcama yapabilecek düzeyde gelire sahiptir.

Çalışan gençlerin haneye katkılarının olduğu; çalışmayan gençlerin ise hane gelirini azaltan konumda bulunduğu hane gelirine, yoksulluk ve açlık sınırlarında yaşayan hanelerin ile gençlerin eğitim çıktıları arasındaki ilişkiye bakıldığında, gençlerin alınan eğitim çıktısının hane gelirini etkilediği yapılan analiz sonuçlarıyla uyumludur. Bu bağlamda yükseköğretim bireylere işgücü piyasasının ihtiyacı olan bilgi ve beceri düzeyine yetiştirerek; öğrenme kabiliyetini devam ettirme becerisi kazandırmaktadır.

Ayrıca alanında uzman olma fırsatı sağlayarak bilgilerini tutarlı bir şekilde analiz etme ve sunma yeteneği elde etmektedir. Aynı zamanda birey, eğitim sayesinde iyi bir kariyer ve terfi imkânı elde etmekte ve toplumsal statüsünü yükseltmektedir. Alınan eğitim çıktısı sonucunda gençlerin beceri ve bilgi düzeylerinin yükselmesi onların iyi işlere ve iyi ücret düzeylerine erişimini kolaylaştırmaktadır. İyi ücret seviyelerinde çalışma hayatında bulunan gençler, hane gelirine katkıda bulunarak hanenin gelir seviyesini yükseltmektedir. Aynı zamanda eğitimden alınan çıktı düzeyinin yükselmesi gençlerin beklenmedik masraflar karşısında veya fatura benzeri

ihtiyaçlarını ödeme konusunda sıkıntılar çekmesini dolaylı yollardan azaltmakta ve gençlerin öznel yoksulluk algılarını da azaltmaktadır. Bu bağlamda analiz edilen hipotez 1, hipotez 2 ve hipotez 6 değerlendirildiğinde gençlerin alınan eğitim çıktısı hane gelirini etkilemekte, kısmi maddi yoksulluk oranlarını düşürerek dolaylı olarak öznel yoksulluk algılarını da azaltmaktadır.

Çalışmada kullanılan öznel yoksulluk l, bireyin kendi refah düzeyini öznel olarak değerlendirdiği öznel yoksulluk algısı gelirden ziyade bireylerin kendi yaşam şartlarını göz önüne alarak verdiği cevaplara dayanmaktadır. Kişiye genel refah seviyenizi göz önüne aldığınızda merdivenin en alt basamağında en yoksulun, en st basamağında en zenginin olduğu dşnldğnde kendinizi kaçıncı basamakta görmektesiniz sorusuna dayanmaktadır. Bu bağlamda 0 basamağı en yoksul, 9 basamağı en zengin olarak nitelendirilmiştir. Söz konusu çalışmanın sonuçları incelendiğinde ise 8 ve 9. Basamak gençler tarafından tercih edilmemiş cevaplar genel olarak 5, 4 ve 3. basamakta yoğunlaşmıştır. Bu kapsamda gençlerin yaklaşık %23' kendini en yoksula yakın olan 3. Basamağı; %21'i 4. Basamak ve %16'sı 2. basamak olarak cevaplamıştır. Çalışmaya katılan gençlerin sadece %2'si 7. basamakta kendilerini zengin olarak nitelendirirken; yaklaşık %10 'u (1. %6,5 ve 0. basamak %3,2) yoksul olarak nitelendirmiştir.

Gençlerin znel yoksulluk algıları cinsiyet ile ilişkilendirildiğinde Hipotez 7'de ortaya çıkan sonuçlar literatürü desteklemektedir. Nitekim, genel itibariyle işgücü piyasasında dezavantajlı konumda bulunan ve toplumda ikincil gelir getiren emek olarak nitelendirilen kadın emeğini eğitim açısından değerlendirildiğinde eğitim seviyesi ile öznel yoksulluk algıları arasında farklılaşan bir ilişki mevcuttur. Yapılan mevcut çalışmalarda da kadınların öznel yoksulluk algılarının eğitim seviyesi arttıkça azaldığı ifade edilerek kadınların niversite mezuniyeti ile daha iyi koşullarda iyi işlerde çalışmalarının öznel yoksulluk algılarını etkilediğini vurgulamıştır. Bu kapsamda yapılan hipotez 7'nin analizi sonucunda kadınların erkeklere oranla öznel yoksulluk algılarının düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Örneklemeye dahil edilen 497 gencin %61,2'si (304 kişi) kayıtlı olarak; %5,2 (26 kişi) kayıt dışı olarak istihdam halindeyken; %33,6'sı (167 kişi) işsizdir. İstihdam halinde olan gençler cinsiyet bazında incelendiğinde ise, kadınların %52,5'si kayıtlı istihdamda; %4' kayıt dışı olarak çalışmaktadır. Erkeklerin ise %71,9'i kayıtlı;

%6,8'i kayıt dışı olarak çalışmaktadır. Cinsiyet ile işsizlik ilişkisi incelendiğinde ise, kadınların %43,5'i erkeklerin %33,6'si işsizdir.

Çalışan gençlerin %76,7'si özel sektörde; %23,3'ü kamu sektöründe istihdam halindedir. Gençlerin %86,4'ü sürekli, düzenli ve tam zamanlı işlerde çalışmaktayken; %5,8 sürekli, düzenli ve yarı zamanlı çalışmaktadır. Gençlerin %2,1 ve %2,7 sırasıyla eve iş alarak ve mevsimlik, kısa süreli çalışmaktayken; kendi hesabına ve işveren olarak çalışan her iki kategoride oran %1,2 olarak temsil edilmektedir.

Yine gençlerin %55,8'i profesyonel meslek gruplarına dahil iken; %6,4 Kanun yapımcılar, yöneticiler, müdürler kategorisindedir. Teknisyenler, teknikerler ve yardımcı profesyonel meslek grupları ile büro hizmetlerinde çalışanların oranı birbirine eşit olmakla beraber bu oran %10,9 olarak temsil edilmektedir. Diğer yandan nitelik gerektirmeyen mesleklerde geçimini sağlayan gençlerin oranı %5,8 olarak gerçekleşmiştir.

Gençler haftalık en düşük 4 saat; en yüksek 96 saat çalışmaktadır. Literatürde 40 saat ve altında çalışan fakat fazla süreli çalışmaya istekli olması zamana bağlı eksik istihdam içerisinde değerlendirilmektedir. Bu kapsamda çalışmada %10,7(12 kişi) tam zamanlı bir iş bulamaması nedeniyle; 3,6'sı (4 kişi) ev işleri/çocuk veya bakıma muhtaç diğer kişilerin bakımıyla ilgilenmesi nedeniyle tam zamanlı istihdama katılamamaktadır.

Gençlerin çalışmaya yönelik bakış açısını sorgulayan bir nevi gençlerin eğitime atfettiği değer olarak da değerlendirilen çalışmaya yönelik bakış açısı sonucunda gençlerin %37'si daha iyi maddi imkanlar elde etmek için istihdama katıldıklarını vurgulamıştır.

Çalışan gençlerin elde ettikleri ücret/kazanç/maaş durumuna bakıldığında ise, gençlerin %56,1'i 5501-10000 TL arasında ücret/maaş geliri kazancına sahiptir. 15.000 TL ve üzerinde maaş ücret geliri elde eden gençlerin oranı yaklaşık %4,8 iken; gençlerin yaklaşık %23'ü asgari ücret ve altında ücret geliri elde etmekteyken; gençlerin %63'ü kazandıkları ücret/maaşın ihtiyaçlarını karşılamadığını ifade etmişlerdir. Ayrıca çalışan gençlerin %46,8'i ücret/maaş/kazanç gelirlerini aileleriyle paylaşarak hane gelirlerine katkıda bulunmakta ve paylaşımlarından sonra geriye kalan gelirle geçimlerini sağlamaya çalışmaktadır. Nitekim, aileleriyle paylaşım sonucunda, gençlerin %46'sı 2000 TL ve altında gelire sahiptir. 2001-5000 TL

arasında gelire sahip olan gençlerin oranı %42,9 iken; 5001 TL ve üzerinde gelire sahip olanların oranı %11,0'dır. Bu bağlamda veriler değerlendirildiğinde, gençlerin birçoğunun kendilerine ait gelirlerinin genel tüketime katılmaları için yetersiz kaldığı görülmektedir.

Çalışmayan gençleri değerlendirdiğimizde ise literatürde yükseköğretim mezuniyetinin uzun süreli işsizliği azalttığını vurgulanması ile birlikte bu durumun işgücü piyasası durumunun da önemli bir etkide bulunduğu ve işgücü piyasası ile uyuşmayan üniversite eğitiminin aksine işsizliği arttıracak ifade edilmiştir. Bu bağlamda çalışmada toplamda 167 işsiz gencin çalışmama nedenleri incelendiğinde, %34,1'i düzenli bir iş bulamadığını ifade ederken; %26,3'ü daha iyi bir iş bulabilmek için istihdamda olmadığı cevabını vermiştir. Yine gençlerin %14,3'ü eğitim gördüğü alandaki mesleğin emek piyasasında talebin olmamasını gerekçe gösterirken; %2,9'u sahip oldukları eğitim seviyesinin başvurulmuş iş pozisyonundan yüksek olduğunu belirtmiştir. Bu oranlar incelendiğinde gençlerin eğitim gördüğü alanlarda istihdama katıldıkları görülmekle beraber istihdam sırasında yaşanan en önemli sorunun çalışma şartlarının iyi olmaması ve bekledikleri ücret seviyesinde iş bulamamak olduğu söylenebilir. Bu bağlamda kişinin eğitim gördüğü alanda iş bulamama sorunundan ziyade emek piyasasından kaynaklanan sorunların gençlerin yoksulluğu üzerinde etkili olduğu muhtemel gözükmemektedir.

Yine veriler incelendiğinde gençlerin eğitim gördükleri alanlarda çalışmaması beraberinde kişinin istihdamdan ve eğitimden uzaklaşmasına sebebiyet vermektedir. Nitekim ne istihdamda ne eğitimde (NENİ) olanlar özellikle eğitimden işe geçişte sorunlar yaşayan gençlerden oluşmaktadır. Buna göre eğitim seviyesinin yükselmesi gençlerin eğitime atfettiği değer ile işgücü piyasasının gençlerden beklediği değer arasındaki uyumsuzlukta NENİ oranlarını etkilemektedir. Bu bağlamda çalışma kapsamında işsiz olan gençlerin %22,1'ini oluşturan NENİ grubunda yer alan gençlerin yaklaşık %32'si düzenli olarak iş bulamayan; %25'i daha iyi bir iş bulabilmek için herhangi bir işte emeğini arz etmeyen gençlerden oluşmaktayken; %19'u çocuk bakım işlerinden dolayı istihdama katılmayan gençlerden oluşmaktadır.

Diğer yandan çeşitli çalışmalarda NENİ ile cinsiyet arasında doğru yönlü bir ilişki olduğu belirtilmiş ve özellikle kadınların çocuk bakım sorumluluklarını üstlenmesi ve işgücü piyasasından çekilmesi onların işgücü piyasasının gerektirdiği bilgi ve deneyim

düzeyini elde etmesine engel olarak, ileriki safhalarda iyi ücret düzeylerinde istihdama katılımlarına kısıt oluşturduğu sonucuna varılmıştır. Nitekim, hipotez 10’da NENİ ile cinsiyet arasındaki ilişki anlamlı bulunmuş ve bu anlamlılık genç kadınlarda erkeklere oranla daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır. Özellikle evli genç kadınlarda çocuk sahibi olma ve ev içi sorumlulukların artması kişinin istihdamdan uzaklaşmasına neden olmakla birlikte eğitimden de uzaklaşmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle özellikle genç kadınlarda NENİ oranının yükselmesi toplumun evli kadınlara yüklediği sorumlulukların bir sonucu olduğu yorumu yapılabilir.

NENİ ile genç yoksulluğu riski arasındaki ilişki şüphesiz herhangi bir gelir yaratıcı faaliyette bulunmamalarından ötürü olduğu ifade edilebilmektedir. Bu bağlamda, hipotez 9’da NENİ ile kısmi maddi yoksunluk arasındaki ilişki anlamlı çıkmış ve NENİ içerisinde olmayan gençlerin NENİ içerisinde olan gençlere oranla kısmi maddi yoksunlukları daha düşük olduğu sonucuna varılmıştır. Bu kapsamda gençler, eğitim sonucunda güvenceli bir işte istihdam edilmek, inisiyatif kullanabilmek, kariyer imkânı elde etmek, eğitim gördüğü alanda çalışmak veya iyi ücret düzeylerinde iyi çalışma koşullarına sahip işlerde istihdam arayışına girmektedir. Diğer yandan gençlerin beklentilerine uygun iş bulamayışları onları istihdam alanından çekerek NENİ kategorisine dahil etmekte ve genç yoksulluğu riskini yükseltmektedir.

Aktif olarak iş bulamayan gençlerin oranları incelendiğinde ise, %33,3’ü “eğitimine devam ediyorum” cevabını vermiştir. Bu kapsamda eğitim, gençlerin işgücü piyasasından alıkoyan ve bu doğrultuda iş tecrübesi kısıtı oluşturan ve işsizliğini erteleyen bir unsur olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Diğer yandan gençlerin %33,3’ü iş bulabilme umudunun kalmadığı cevabını verirken; %13,3’ü ev içi sorumluluklarından biri olan çocuk bakım işinden dolayı istihdama katılamadıklarını belirtmiştir. Ayrıca gençlerin %20’si piyasada teklif edilen ücret düzeylerin düşük olmasından ötürü istihdama katılmadıklarını belirtirken; %17’si tecrübe azlığından dolayı işsizliği deneyimlediğini ifade etmiştir.

Diğer yandan gençlerin %13,3’ü iş arama sırasında gerekli sosyal bağlantıya sahip olmamalarından ötürü iş bulamadığı cevabını vermiştir. Nitekim gençlerin iş bulma yöntemleri incelendiğinde yaklaşık %35,8’i sosyal bağlantıları sayesinde iş bulabildiklerini belirtmiştir. Bu durum yakın ve uzak tanıdıkların sosyal bağlantıları eğitilmiş gençlerin iş hayatına atılma noktasında önemli iş arama faaliyeti olarak yer

aldığı görülmektedir. Aynı zamanda yeterince sosyal ağlara sahip olmayan gençlerin iyi pozisyonlarda istihdama katılmasını sınırlandırdığı yorumu yapılabilmektedir. Gençlerin iş bulma süreçlerinde önemli katkı verdiği düşünülen İŞKUR'un istihdam edilmedeki eksikliği göze çarpmaktadır. Nitekim gençlerin sadece %2'si İŞKUR üzerinden istihdam edildiklerini belirtmişlerdir. Burada göze çarpan bir diğer husus ise işverenlere doğrudan yapılan başvurular sonucunda işe girme oranının (%10), İŞKUR'un istihdama edilmeye sağladığı katkıdan daha yüksek olmasıdır. Bu nedenle İŞKUR ve benzeri istihdam ofislerinin özellikle eğitilmiş gençlerin istihdama katılımlarında yetersiz olduğu söylenebilir.

Çeşitli çalışmalarda da desteklendiği üzere yükseköğretimin istihdam ve gelir artırıcı etkisinin gençlerin işgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu bilgi ve beceriyi elde ettiği sürece olduğu belirtilmiştir. Nitekim hipotez 5'de alınan eğitim çıktısı ve gençlerin çalışma durumları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Bu bağlamda eğitim ve istihdam arasındaki doğru yönlü ilişkinin eğitimden elde edilen çıktının olumlu yönde olması ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer yandan eğitim ve yoksulluk arasındaki ilişkiye dikkat çeken hipotez 8'de gençlerin çalışma durumu ile kısmi maddi yoksunluk durumu arasındaki ilişki anlamlı çıkmış olsa da çalışan ile çalışmayan genç arasındaki farkın çok fazla olmadığı dikkat çekmiştir.

Gençlerin işsizlikten etkilenme durumuna dair verilen cevaplar incelendiğinde ise, gençlerin %58,1'i ekonomik problemlere sahip oldukları cevabını verirken; %26,9'u kendini yetersiz hissetme ve %6'sı gerekli tüketime katılamadıklarını ifade etmiştir. Bu kapsamda verilen cevaplar değerlendirildiğinde işsiz gençlerin çoğu yetersiz gelir ve sosyal dışlanma problemlerine sahip oldukları ifade edilebilmektedir.

Çalışmayan gençlerin yaşamlarını sürdürmek için gerekli geliri sağladıkları kanallar incelendiğinde, aile faktörünün gençlerin yaşamında önemli bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır. Nitekim, gençlerin %68,7'si anne ve baba desteği ile gerekli geliri elde ederek hayatlarını sürdürürken; %23,5'i eşlerin çalışması sonucu gerekli gelir desteğini elde etmektedir. Bu kapsamda anne- baba desteği ve eş desteği gençlerin yoksulluk risklerini bertaraf etmekte ve bu olumsuz sürecin ağırlığını azaltmaktadır. Ancak bu durum geçici bir süre gençlerde yoksulluğun ertelenmesini sağlamakla birlikte gerekli önlemler alınmadığından ise gençlerde yoksulluğun kalıcı olmasına sebep vereceği kanaatine varılmıştır.

Gençlerin herhangi bir mülk sahipliği durumu incelendiğinde gençlerin yaklaşık %72'si herhangi bir mülke sahip değildir. Aylık harcama giderleri içerisinde %77 oranında gıda ve %63,8 oranında elektrik-su-ısıtma kalemleri yer almaktadır. Gençlerin yaşadıkları konut tipi çoğunlukla apartman dairesi olarak yer almaktadır. Gençlerin %53,1'i 2+1 odalı evde yaşamlarını sürdürmekteyken; %69,9'u evin oda sayısı kullanımlarına yettiğini ifade etmiştir. Diğer yandan hane içerisinde en önemli gider ve hanenin kullanılabilir gelirini azaltan kalem olan kira durumları incelendiğinde gençlerin %51,3'ü kiracıdır. Kiraya ödenen miktarın ortalaması 2.828,00 TL iken; gençlerin %77,6'sı kiralarını ödeyebildiklerini belirtmişlerdir.

Gençlerin borç durumu incelendiğinde ise, gençlerin %73,4'ü borçlu olduğunu belirtmiştir. Borç durumlarına verilen cevaplar birden fazla olmakla birlikte oranlar kümülatif olarak verilmektedir. Borçların yüzdesel dağılımı incelendiğinde ise, %61,2'si kredi kartı; %51,2'si banka kredisi ve %37,2'si öğrenim kredisi oluşturmaktadır.

Diğer yandan soruların bir kısmı da kısmi maddi yoksunluk soruları içerisinde yer alan ve gençlerin maddi yoksunluklarını ölçen sorulara verilen cevaplar incelendiğinde gençlerin;

- %52,5'i fatura ve benzeri ihtiyaçlarını ödemede sıkıntılar çekmektedir.
- %80,5'i beklenmedik masraflarla karşı karşıya kaldığında bunları giderememektedir.
- %48,1'i evini yeterince ısıtmakta güçlük çekmektedir.
- %15,3'ü kesintisiz internet bağlantısına sahip değildir.
- %55,7'si TV müzik üyeliklerine sahip değildir.
- %23,8'i ayda en az bir kez dışarıda yemek vs. için arkadaşlarla bir araya gelememektedir.
- %56,9'u bir yıl içerisinde en az bir haftalık tatil masraflarını karşılayamamaktadır.
- %43,5'i maddi sebepler nedeniyle tıbbi bakım hizmetinden yararlanamadığını ifade etmiştir.

Yukarıda verilen oranlar incelendiğinde, gençlerin ciddi oranlarda maddi yoksunluk içerisinde olduğu söylenebilir. Nitekim emek piyasasının en önemli sorunlarından biri olan ücretlerin düşük düzeyde olması sorunu, beraberinde gençlerin maddi yoksunluk kıskaçına girmesinin en önemli nedeni olduğu yorumu yapılabilmektedir.

Gençlerin yaşam memnuniyet oranları incelendiğinde ise; %43,7'si yaşam şartlarını kötüleşti ifadesini kullanırken; %28,6'sı yaşam şartlarını çok kötüleşti ifadesini kullanmıştır. Çalışmanın yapıldığı dönem dikkate alındığında pandemi dönemine rast gelmesi ve bu dönemde çalışma yaşamında meydana gelen olumsuz seyir gençlerin refah durumlarını etkilediği söylenebilmektedir.

Tablo 4.63 alınan eğitim çıktısı sorularına ait tablo incelendiğinde gençlerin;

- %43,6'sı üniversite eğitiminin iyi bir iş edinme fırsatı sağlamadığını,
- %49,7'si üniversite eğitiminin nitelik ve beceri kazandırdığını,
- %54,3'ü üniversite eğitiminin prestij/statü kazandırdığını,
- %59,4'ünün üniversite eğitiminin yabancı dil eğitimine katkı sağlamadığını,
- %64,2'sinin üniversite eğitiminin beklediği ücretini karşılamadığını belirtmişlerdir.

Yukarıda verilen oranlar sonucunda, üniversite mezuniyetinin statü, nitelik ve beceri kazandırdığı ancak bunun alınan ücretler üzerinde etkisinin zayıf olduğu kanaatine varılmaktadır. Nitekim üniversitelerin gençlere kazandırdığı nitelik ile emek piyasasının beklentileri arasında bir uyum sorunu olduğu ve üniversite mezunu emek arzının fazlalığının beraberinde ücretlerin düşük düzeylerde seyretmesine neden olduğu yorumu yapılabilmektedir.

Ek Tablo 5'deki verilere göre mezun olunan fakülte ile alınan ücret düzeyleri arasındaki ilişki sonucunda mühendislik ve sağlık bilimleri fakültelerinden mezun olan gençlerin %87'sinin asgari ücret üzerinde ücret geliri elde ederek diğer fakülte mezunlarına oranla daha yüksek ücretler elde ettikleri görülmüştür. Ayrıca açıköğretim ön lisans mezunlarının %50'si ve eğitim fakülteleri mezunlarının %25'i ise asgari ücret ve altında gelir elde etmektedirler. Bu kapsamda gençlerin mezun oldukları fakültelerin aldıkları ücret üzerinde etkisi olduğu kanaatine varılmıştır.

Ek Tablo 3 incelendiğinde mezuniyet not ortalaması ile kişinin istihdama katılma durumu arasında ters bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Bu kapsamda kişinin mezuniyet ortalaması artarken, istihdama katılma oranı azalmaktadır. Kişinin mezuniyet not ortalamasının düşük olması eğitime devam etmemesine ve beraberinde istihdama daha hızlı katılmasına neden olduğu düşünülmektedir. Diğer yandan kişinin mezuniyet not ortalamasının yüksek olması, eğitime devam etmesini teşvik etmekle beraber iş piyasasından olan beklentilerini yükseltmektedir. Bu nedenle mezuniyet not ortalamasının yüksek olması kişilerin istihdama katılmasını geciktirmesi muhtemeldir.

Ek Tablo 4'e göre gençlerin mezuniyet not ortalaması ile elde ettikleri gelir arasında anlamlı bir ilişki olmadığı göze çarpmaktadır. Kişinin üniversite eğitimi boyunca aldığı teorik eğitim ve başarı durumu, kişinin istihdama katılması ile beraber aldığı ücrette önemli bir artışa neden olmamaktadır. Bu nedenle üniversite eğitiminin kişiye kazandırdığı niteliğin istihdam piyasasının beklentileri ile uyuşmadığı ve bu durumda ücret seviyelerine olumsuz yansıdığı görülmektedir. Ayrıca üniversite mezunu emek arzının, emek talebinden yüksek olması da ücret üzerinde negatif bir etki oluşturduğu düşünülmektedir.

Ek Tablo 1'de meslek grupları ile ücret düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde profesyonel meslek grupları göze çarpmaktadır. Nitekim profesyonel meslek gruplarının %84'ü asgari ücretin üzerinde gelir elde ederek diğer meslek gruplarından farklılaşmaktadır.

İşinde uzmanlaşmış ve belirli bir statüye ulaşmış kişilerde elde edilen tecrübe ile oluşturdukları fayda dikkate alındığında işverenler açısından önem arz ettikleri, bununla birlikte verimliliklerinin düşmemesi adına çalışma saatlerinin daha esnek bir biçimde belirlenmesine olanak sağladığı düşünülmektedir.

Ek Tablo 2'de profesyonel meslek gruplarının %40,8 oranında 40 saat ve altında çalıştıkları görülmektedir. Bu nedenle gençlerin uzmanlaşması ve statü kazanması onlara daha az çalışma saatlerinde, daha yüksek ücret geliri elde etmeleri sağladığı yorumu yapılabilmektedir.

Nitel analiz sonuçları incelendiğinde ise,

- İşini sevmeyen çalışan gençlerin başka bir meslekte çalışma istekleri nelerdir? sorusuna ait bulgularda; gençlerin %25'i, kendi uzmanlık alanı içerisinde çalışmak istediğini ifade etmiştir. Bu bağlamda söz konusu bulgu nicel analiz bulgularını desteklemektedir. İşini sevmeyen gençlerin, mezun oldukları bölüm veya uzmanlık alanında çalışmak istediklerini belirtmeleri, kendi eğitim gördükleri alanda veya meslekte istihdam problemi olduğu ve istekleri dışında kendi uzmanlık alanının dışında emeğini arz etmek zorunda kaldıklarını göstermektedir. Gençlerin %20'si ise diğer ilgi alanlarına ait mesleklerde çalışmak istediğini belirtmişlerdir. Bu kapsamda gençlerin bir kısmının kendi uzmanlık alanında çalışamamaları ve ilgi alanlarının dışında iş sahibi olmalarının nedenleri gençlerin üniversite eğitiminden önceki süreçle ilişkili olduğu kanısına varılabilmektedir. Gençlerin bir kısmının liseden üniversiteye geçişte yeterli rehberlik hizmetinden yararlanmamaları, gelecekte iş kaygısını taşımalarından ötürü kendi potansiyellerini kullanabilecekleri mesleği tercih etmemeleri ya da üniversiteye girişte gerekli başarıyı gösterememeleri sonucunda beklentileri doğrultusunda bir eğitim tercihinde bulunmamaları nedeniyle kendi ilgi alanlarının dışında meslek tercihi yapmalarına neden olmaktadır. Bu durum gençlerin işlerinde gerekli motivasyon kayıplarına veya işte yeterli verimi sağlayabilmelerini engelleyen bir durum olarak ortaya çıkabilmektedir.

Bu kapsamda, bireylerin eğitime atfettikleri değer ile ilişkili olan iyi bir ücret, iş güvenliği, çalışma koşullarının rahat oluşu, iş garantisi olan işler, işte inisiyatif kullanabilme gibi özellikler işten beklentilerin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla verilen cevaplar incelendiğinde, gençlerin %16,3'ü mesleki itibarı yüksek olan işlerde çalışmak istediğini belirtirken; %13,8'i yüksek gelirli işlerde çalışmak istediğini ve %11,3'ü çalışma şartlarının iyi olduğu işlerde emeğini arz etmek istediğini belirtmiştir. Diğer yandan gençlerin %11,3'ü kamu sektöründe kadrolu işlerde çalışmak istediğini ifade etmiştir. İlgili sonuçlar literatürü de desteklemekte olup, gençlerin eğitim ve istihdamdan beklentileri verdikleri cevaplarla doğru orantılıdır. Gençlerin aldıkları eğitim sonucunda hem çalışma koşullarının rahat olduğu ve potansiyellerini kullanabilecekleri bir işte emeğini arz etmek hem de iş garantisi yüksek olan (kamu sektörü gibi) ve iyi bir gelir elde edecekleri bir işte emeğini arz etmek istemektedir. Verilen cevaplar incelendiğinde yükseköğretim

mezunu gençlerin bir bölümü kendi istekleri dışında bir işte çalıştıkları ve kazandıkları ücret veya maaş gelirinin geçimlerini sürdürmede yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu kapsamda gençlerin işlerini sevmeme nedenleri literatür doğrultusunda yorumlandığında hem mesleki itibar hem de gelir yetersizliği ile doğru orantılı olduğu sonucuna ulaşılabilmektedir.

Kamuoyunda üniversite mezunu gençlerin mezun oldukları alanlara uygun iş bulamadıkları algısının bu araştırma sonucunda düşük oranlara sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Gençlerin sadece dörtte biri mezun oldukları alan dışında istihdam edildiklerini belirtirken; çalışmak istedikleri işlerdeki en önemli kriterlerin mesleki itibar ve yüksek gelir beklentisi olduğu görülmektedir.

Bir diğer araştırma problemi olan tekrar aynı üniversite/bölümde okumama isteklerinin nedeni nedir? sorusuna ait nitel bulgularda; verilen cevaplara göre 7 farklı kod tanımlaması yapılmıştır. Söz konusu araştırma problemine ait ana kodlar incelendiğinde ise

- İstihdamda yaşanan sıkıntılar ana kodunun en fazla sıklaştığı alt kod ise iş olanaklarının azlığıdır. İş olanaklarının azlığı alt kodunda ait cevaplar incelendiğinde ise gençlerin okudukları bölümü ilgi alanları doğrultusunda seçtikleri ve bu alanda çalışmak istediklerini fakat birçoğu sahip oldukları mesleklerin işgücü piyasasında bir karşılığı olmadığını ve iş bulmakta zorluklar yaşadıklarını ifade ederek geçmişe döndüklerinde istedikleri bölümü okumak yerine iş imkânı olan kadrolu işlere sahip bölümlerde okumak istediklerini belirtmişlerdir. Yine aynı ana kodda, işe girişte sosyal bağlantının olmayışı alt kodu dikkat çekmektedir. Bu bağlamda çalışmaya katılan gençlerin bir bölümü iş bulmada üniversite ve bölüm unsurunun yanı sıra sosyal bağlantı probleminin temel neden olduğuna varmıştır.

- Eğitim çıktısından memnun olmama ana kodu, eğitimin ücret beklentisini karşılamaması, üniversite niteliğinin düşük olması, eğitimin mesleki çıktısının az olması ve üniversite eğitiminin gereksiz görülmesi alt kodlarında sıklaşmıştır. Bu kapsamda, gençlerinden yükseköğretimden işgücü piyasasına geçişte gençlerin beklenen maddi getiriye elde edememesi sonucunda refah seviyelerini etkilediği yönünde yorum yapılabilir. Gençlerin eğitim çıktısından memnun olmama durumları aynı zamanda üniversite eğitime yönelik algılarını da etkilediği görülmektedir.

- Bireysel/kişisel nedenler ana kodunda ise; gençlerin ilgi alanlarının farklılaşması alt kodudur. Bu kapsamda; üniversite eğitimi öncesinden gerekli rehberlik hizmetlerinin verilmemesi ve gençlerin kendilerine uygun bölüm tercih etmemesi eğitimden beklenen değeri etkilediği ifade edilebilmektedir. Gençlerin kendi yeteneklerine ve hedeflerine uygun bir bölüm tercih etmemeleri, ileriki dönemde çalışma hayatında potansiyellerini kullanamamalarına neden olmakta ve bu durum refah durumlarını da etkileyebilmektedir. Ayrıca gençlerin ilgi alanlarının dışında bir eğitim görmeleri onları ikinci bir eğitime yönlendirerek işgücü piyasasından çekilmelerine neden olabilmektedir.

- Çalışma koşullarından memnun olmama ana kod; çalışma şartlarının ağırlığı ve uzun çalışma saatleri alt kodlarında sıklaşmaktadır. Bu bağlamda gençlerin verdiği cevaplar incelendiğinde, gençlerin çalışma koşullarının ağırlığına ve maddi getirilerinin düşük olduğu yönüne vurgu yapmıştır. Bu kapsamda yükseköğretim mezunu gençlerin insan onuruna yaraşır çalışma şartlarına sahip olmayan işlerde uzun çalışma saatlerine sahip olduğu ve çalışma koşullarının ağır olduğu işlerde emeğini arz ettiği görülmekte ve ayrıca çalıştıkları işlerde kişinin işe olan bağlılığını arttıran ve potansiyelini kullanmasına olanak veren unsurların olmadığı, düşük nitelikli işlerde istihdam edildiği söylenebilmektedir.

- Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığa uğrama ana kodu ise; toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ve erkek egemen bakış alt kodunda sıklaşmaktadır. Verilen cevaplar incelendiğinde ise erkek egemen işlerde çalışan kadınların çalışma hayatında aynı işi yapan erkeklerle ücret dengesini sağlamak için daha fazla performans göstermesi gerektiğini belirtmiştir.

Elde dilen verilerde ise genç yoksulluğu riski yüksek olanlar ne eğitimde ne istihdamda olanlar, işsiz gençler, eğitim çıktısı düşük olan gençler ve mesleki çıktısı olmayan bölümlerden mezun olan gençler şeklinde sıralanmaktadır. Diğer yandan örneklemin tümünü oluşturan eğitimli gençler arasında maddi yoksunluk problemi göze çarpmaktadır.

Ayrıca yükseköğretim kurumlarının ve kontenjanlarının artması bu doğrultuda üniversite diplomasına sahip gençlerin sayısını da yükselterek işgücü piyasasının kırılganlığını arttırmıştır. Bu kapsamda eğitimli işgücü arzının artışının eğitimli çalışan nüfus için yeni iş olanakları sabitken; işgücü piyasasına yeni giren

yükseköğretim mezunu bireyler için, aynı ücret düzeyinde ve benzer beceri ve niteliğe sahip işlerin talebi yükselmektedir. Bu süreçte işgücü piyasasında bir işe girmek için gereken minimum koşullar artmaya başlamış fakat daha yüksek ücret ve daha iyi çalışma koşullarında çalışmak isteyen bireyler, daha düşük ücret ve ağır çalışma koşullarına sahip pozisyonlarda emeğini arz etmek zorunda kalmıştır. Bu durum aynı diplomaya sahip bireylerin daha az ücret düzeyine ve daha az beceri gerektiren işlerle razı olmasına neden olmaktadır.

Eğitim ve istihdam arasındaki ilişkiyi kıran ve işgücü piyasasını kırılgan hale getiren bu durum nedeniyle gençlerde refah kayıpları artmaktadır. Nitekim yapılan çalışma sonucunda ki verilerde görüldüğü üzere; istihdamda olan gençlerin bir kısmı maddi yoksunluk yaşarken, bir kısmı da eğitim sonunda arzu ettiği ücret ve çalışma koşullarına ulaşamadığını ifade etmiştir.

İstanbul ilinde üniversite mezunu gençlere yapılan anket çalışması sonucunda eğitim ve istihdam durumu ve genç yoksulluğu riski ile ilişkili veriler elde edilmiştir. Bu kapsamda ortaya çıkan bulgular göz önüne alınarak yapılan öneriler aşağıda yer almaktadır.

- Araştırmada elde edilen nitel veriler incelendiğinde gençlerin çoğunluğu ilgi alanların dışında bölüm okumanın dezavantajlılığını yaşamakta ve bu durumu gerek işgücü piyasasında gerekse gelir bazlı hissetmektedir. Bu bağlamda gençlerin üniversite eğitimi öncesi olan lise döneminde ilgi alanlarına yönelik bir meslek seçimi yapması yönünde gerekli eğitim sağlanmalıdır. Şüphesiz gençlerin ilgi alanlarının dışında bir bölüm ve meslek tercihi, ileriki safhalarda iş bulma sürecini sekteye uğratmakta ve gençlerin meslek hayatında motivasyon ve verim kaybına neden olmaktadır. Bu durum gençlerin dolaylı olarak istihdamını, maddi boyut yanında psikolojik boyutta da etkilediği açıktır.
- İşgücü piyasası ile eğitim eşleşmesi önemlidir. Bu bağlamda, mevcut bölümlerde teoriye dayalı eğitimin azalması ve uygulamaya yönelik derslerin ağırlık kazanması gençlerin istihdama geçişlerini arttıracaktır. Nitekim çıkan sonuçlar incelendiğinde daha çok meslek odaklı bölümlerde eğitim gören gençlerin istihdam ve gelirlerinin iyi düzeyde olması bu öneriyi desteklemektedir.

- Gençler çoğunlukla aldıkları eğitimin mesleki çıktısının az olduğu yönüne vurgu yapmıştır. Bu durum yükseköğretimde yer alan bazı bölümlerin belirli bir meslek öğretimine yönelik vasfının az olmasından kaynaklanmaktadır. Doğrudan herhangi bir meslek çıktısı olmayan bölümlerde, gençlerin özel sektörlerde iş bulabilmelerine yönelik derslerin müfredata eklenmesi, iş piyasasında tecrübeli kişilerin üniversitelerde ders verebilme yolunun açılması ve tecrübelerinin aktarılması gençlerin istihdamına yönelik dezavantajlılığını azaltabilir.
- Çok sayıda üniversite ve bölümün varlığı gençlerin öznel becerilerini geliştirmelerinin önemini arttırmıştır. Bu bağlamda alınan eğitim çıktısı sonuçları incelendiğinde ise, eğitim çıktısının gençlerin istihdam edilebilirliği ve gelirleri üzerindeki olumlu etkileri göz önüne alındığında, gençlerin eğitim hayatından edindikleri nitelikler yanında öznel boyutta da bu çabayı göstermeleri önem arz etmektedir.
- İş bulma yöntemleri incelendiğinde gençlerin genellikle sosyal bağlantıları sayesinde istihdama kavuştuğu görülmüştür. Bu bağlamda İşkur'un yükseköğretim mezunu gençlere yönelik iş bulma süreçlerinde aktif bir rol oynaması ve gençlere bu konuda gerekli rehberliği sağlaması gereklidir.
- Üniversiteler bünyesinde kurulan kariyer merkezleri gençleri eğitim sırasında ve eğitim sonrasında da desteğini sürdürmelidir. Kariyer merkezleri sosyal bağlantılarını geliştirmeli ve gençleri güvenceli ve iyi ücretli işlere erişiminde köprü görevini üstlenmelidir.
- Özellikle yeni kurulan üniversiteler başta olmak üzere üniversitenin mevcut bulunduğu şehirlerde bulunan şirketlerle iletişim sağlamalı ve kendi öğrencilerinin istihdamına öncelik tanıyan anlaşmalara yönelik politikalar geliştirmelidir.
- Üniversitelerde istihdamın görece az olduğu bölümlerde kontenjanın azaltılması gereklidir. Bu sayede söz konusu bölümlerde ileriki süreçlerde emek arzını azaltacaktır. Diğer yandan geleceğin meslekleri içerisinde yer alan yazılım ve benzeri programlara yönelik eğitimler yaygınlaştırılmalıdır.
- İş piyasasında bir program kullanabilme ve bir sorun karşısında hızlı çözüm üretebilme gibi özellikler önem kazanmıştır. Bu kapsamda başta sosyal bilimler olmak üzere, sayısal ağırlıklı dersler olan SQL, veri analizi içeren programlar, ileri

Excel eğitimleri vb. dersler müfredata eklenmelidir. Bu sayede gençler işe yönelik çözüm üretme, verileri analiz edebilme, iş süreçlerini yönetebilme becerilerini kazanarak mezuniyet sonrasında işe geçiş süreçlerinin azalmasında ve iyi işlere ulaşmasında önemli bir etkiye sahip olmaktadır.

- Gençler mezuniyetten işgücü piyasasına geçişte kendi nitelik, tecrübe ve beceri durumunu göz önüne alarak, talep ettiği mesleğe yönelik piyasada hâkim olan ücret düzeyinde emeğini arz etmeye razı olmalıdır. Unutulmamalıdır ki, meslek işbaşında öğrenilmektedir. Öğrenme süreci de sabrı ve gayreti de beraberinde getirmektedir. Bu kapsamda gençlerin yeterli tecrübeyi kazanabilmesi, niteliklerini geliştirebilmesi ve kariyer imkânı elde ederek yüksek düzeyde ücret elde edebilmesi; işgücü piyasasındaki çabaya, deneyimine ve becerilerine bağlıken; niteliklerini işine aktarabilmesinde ise belli bir süre ve gayret gerektirmektedir.
- Genç işsizliği ve bunu gidermeye yönelik çok sayıda teşvik programları ve aktif istihdam politikaları yürütülmektedir. Diğer yandan genç işsizliğinin yol açtığı ve ileriki dönemlerde daha da hissedilecek eğitimli genç yoksulluğu riskine yönelik hükümetin ve ilgili kurumların gerekli politika önlemleri geliştirmesi elzemdir.

KAYNAKLAR

- Aassve, A., Davia, M., Iacovou, M. Ve Mazzuco, S. (2005). Leaving home and poverty among youth: a cross European analysis. *Working Paper Of Institute For Social And Economic Research*, 24. Colchester, University Of Essex, 1-20.
- Aassve, A., Iacovou, M. ve Mencarini, L. (2006). Youth poverty and transition to adulthood in Europe. *Demographic Research*, 15, 21-50.
- Açıklın, N. (2008). Yoksulluk ve genç kuşakların toplumsal hareketlilik olanakları: İstanbul ve Gaziantep örnekleri. *Çalışma ve Toplum*, 2(17), 131-154.
- Adda, J. (2013). *Ekonominin Küreselleşmesi*. İstanbul: İletişim Yay.
- Akalın, M. (2006). Yoksulluk, sosyal dışlanma ve işsizlik sarmalı [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Akgül, O. ve Bükey, A. M. (2020). Türkiye’de enflasyon ile asgari ücretler arasındaki ilişki ve ücret-fiyat sarmalı. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 78, 257-282.
- Aksan, G. (2012). Yoksulluk ve yoksulluk kültürünün toplumsal görünüşleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27, 9-19.
- Aksan, G. (2014). *Yoksullukla baş etmede dayanışma ağlarının rolü: teorik ve uygulamalı çalışma* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Aksoy, H. H. (1999). Relationship between education and employment: how do employers use educational indicators in hiring? *Journal of Interdisciplinary Education*, 3(1), 171-187.
- Aksungur, U. (2006). *Experiences of social exclusion of the youth living in Altındağ, Ankara*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Aktan, C. C. (2002). Yoksulluk: Terminoloji, temel kavramlar ve ölçüm yöntemleri. C. C. Aktan (Ed.), *Yoksullukla mücadele stratejileri* içinde (39-70). Hak-İş Konfederasyonu Yayınevi.
- Aktan, C. C., ve Vural, İ. Y. (2002). Genel olarak gelir dağılımında adaletsizlik ve yoksulluk sorunu. Coşkun Can Aktan (Ed.). *Yoksullukla Mücadele Stratejileri* içinde (19-123). Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yay.
- Aktaş, E.E. (2019). *Gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme ilişkisi: ampirik bir inceleme* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Alagh, Y.K. (1992). Growth performance of the Indian economy, 1950-89: problems of employment and poverty. *The Development Economies*, 30(2), 97-116.
- Alkire, S. ve Santos, M. E. (2010). Multidimensional poverty index. *Oxford Poverty & Human Development Initiative*. www.ophi.org.uk adresinden 18 Ocak 2022 tarihinde alınmıştır.

Allmendinger, J. & Leibfried, S. (2016). Education and the welfare state: The four worlds of competence production. *Journal of European Social Policy*, 13(1), 63-81.

Alper, Y. (2014). Küreselleşme ve küreselleşmenin sosyal sorunları Aysen Tokol ve Yusuf Alper (Ed.) *Sosyal politika* içinde 32-56. Bursa: Dora Yayıncılık.

Alptekin, D. (2014). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği örüntüsünde kadının yoksulluğu ve yoksunlukları. *Yoksulluk ve Kadın*. İstanbul: Ayrıntı Yay, 15-33.

Altın, C. (2014). *Mevsimlik göç ve yoksulluk: Ankara- Polatlı mevsimlik tarım işçileri örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.

Altınok, B. (2020). *Üniversite mezunları açısından eğitim istihdam ilişkisi: Kayseri ili örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kilis 7 Aralık Üniversitesi.

Altunöz, U. (2019). Türkiye’de işgücü piyasasında eğitim seviyesi genç işsizlik üzerindeki etkili mi? ekonometrik analiz. *Journal Of Ekonomi Türkiye Ekonomisi*, 1–4.

Arabacıoğlu, Ç. (2004). *Yükseköğretim programlarının istihdam ihtiyacı açısından incelenmesi: Bir saha çalışması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.

Arpacıoğlu, Ö. ve Yıldırım, M. (2011). Dünyada ve Türkiye’de yoksulluğun analizi. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4(2), 60-76.

Arslan, G.E. (2013). Ekonomik büyüme, kalkınma ve gelir dağılımı. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 45-52.

Arun, Ö., ve Arun, B. K. (2011). Türkiye’de yaşlı kadının en büyük sorunu: dulluk. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(4), 1515-1527.

Ataseven, A. ve Bakış, Ç. (2017). İnsani Gelişme Endeksi Kamuoyu (İGE-K). İnsani Gelişme Vakfı. <http://ingev.org/wp-content/uploads/2017/02/%C4%B0NSAN%C4%B0GEL%C4%B0%C5%9E%C4%B0M-ENDEKS%C4%B0.pdf> adresinden 18 Ocak 2022 tarihinde alınmıştır.

Atatanır, H. ve Karataş, K. (2019). Yoksulluğa hak temelli yaklaşım. *İnsan & İnsan*, 6(21), 453-475.

Aud, S., KewalRamani, A., and Frohlich, L. (2011). America’s youth: transitions to adulthood (NCES 2012-026). U.S. Department of Education, National Center for Education Statistics. Washington, DC : U.S. Government Printing Office.

Aydın, A. (2017). Genç işsizliği sorununun Almanya ve Türkiye mesleki eğitim sistemi çerçevesinde değerlendirilmesi. *Sosyal Güvençe*, 11, 1-23.

Aydın, A. (2019). *Kent hayatının sosyal psikolojik sorunları: yabancılaşıma üzerine bir analiz* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi

Aydın, K. (2019). Avrupa Birliği ve Türkiye’de yoksulluk riski ve sosyal dışlanma. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(38), 12-31.

Aydın, K. ve Güloğlu, T. (2011). Türkiye’de nispi yoksulluğun sosyo-ekonomik analizi. *Sosyal Siyaset Konferansları*, 60, 89-118.

Aygül, H. H. (2018). Eğitime erişim, yoksulluk ve formel/enformel iş-gücü olarak üniversite gençliği: İstihdam için mi eğitim? Eğitim için mi istihdam?. *OPUS International Journal of Society Researches*, 8(1), 58-87.

Ayllón, S. (2009). Poverty And living arrangements among youth in Spain, 1980-2005. *Demographic Research*, 20, 403-434.

Awan, A.G. (2012). Diverging trends of human capital in BRIC countries. *International Journal of Asian Social Science*, 2(12), 2195-2219.

Babayeva, J. (2014). Armenian youth suffering from unemployment, poverty. <https://www.azernews.az/aggression/68796.html> adresinden 15 Ocak 2022 tarihinde alınmıştır.

Bairagya, I. (2015). Socio-economic determinants of educated unemployment in India. *Working Paper*, 343, 1-22.

Bakırtaş, T., ve Kandemir, O. (2012). Türkiye’de yetersiz eğitim ve yoksulluk ilişkisi: iller bazında ekonometrik bir analiz. *Uluslararası İstanbul Finans Kongresi*, 11-14.

Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.

Banks, N. (2016). Youth poverty, employment and livelihoods: Social and economic implications of living with insecurity in Arusha, Tanzania. *Environment and Urbanization*, 28(2), 437-454.

Barrett, R. (2010). Disadvantaged groups in the labour market. *Economic & Labour Market Review* . 4(6).

Barry, B. (2017). *Sosyal adalet neden önemlidir* (1. Baskı). (E. Kılıç, Çev.). İstanbul: Koç Üniversitesi Yay.

Baş, H. (2017). Türkiye’de genç nüfus: Sorunlar ve politikalar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27, 255-288.

Başaran, A. A., ve Çetinkaya, M. (2013). Türkiye’de subjektif yoksulluk profili: 2003–2008. *Sosyoekonomi*, 19(1), 243-262.

Bayar, (Tarih Yok). Üniversite Mezunlarımız Neden İş Bulamaz? <https://kamilbayar.com/universite-mezunlarimiz-neden-is-bulamaz/> adresinden 15 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.

Bayrakdar, S., ve İncekara, A. (2013). Türkiye’nin genç işsizlik profili. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 4(1), 15-38.

Becker, G.S. (1993). *Human capital a theoretical and empirical analysis, with special reference to education*. Third Edition The University of Chicago Press.

Benli, A. ve Yenihan, B. (2018). Yoksulluğun kavramsal çerçevesi. Gökçe Cerev, Bora Yenihan (Ed.). *Yoksulluk Farklı Boyutlarıyla içinde* (1-14). Bursa: Dora Yay.

Beşpınar, F.U. ve Aybars, A.İ. (2013). Erken yaşlarda çocuk refahı ve kadın istihdamı politika belgesi. *UNICEF*.

Bıçakçı, H. (2018). Sömürge öncesi dönemden günümüze Afrika'da kentler ve kentleşme hareketleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32, 58-88.

Biçerli, K. (1991). Role of education and training in development. *Eskişehir Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fak. Dergisi*, IX(1 – 2), 245-265.

Biçerli, K. (2005). *Çalışma ekonomisi*. İstanbul: Beta Yay.

Bilen, M. ve Yumuşak, İ.G. (2008). Gary S. Becker'in iktisat bilimine ve beşerî sermaye teorisine katkıları. *The Journal of Knowledge Economy & Knowledge Management 2008*, III, 1-14.

Bilen, M., ve Çalışır, M. (2019). Türkiye'de gelir dağılımı ile eğitim arasındaki ilişki: ARDL sınır testi ile analizi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 14(2), 1-30.

Bilgili, Y. (2014). *Makro iktisat*. İstanbul: İkinci Sayfa Yay.

Bisam. (2022). *Açlık ve yoksulluk sınırı ağustos 2022 dönem raporu*. <https://www.birlesikmetal.org/index.php/tr/guncel/basin-aciklama/1948-bisam-0822> adresinden 1 Eylül 2022 tarihinde ulaşılmıştır.

Botezat, A. (2016). Educational poverty. *NESET II Ad Hoc Question*, 5/2016.

Bölükbaş, M. (2019). Türkiye'de genç işsizlik ve yoksulluk ilişkisi: bölgeler düzeyinde bir inceleme. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 7(18), 213-228.

Braziene, R., & Merkys, G. (2011). How participation in labour market affects youth poverty and social exclusion? A comparison of EU countries. *Social Sciences (1392-0758)*, 73(3).

Buğra, A. ve Keyder, Ç. (2003). Yeni yoksulluk ve Türkiye'nin değişen refah rejimi. *Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) Rapor*.

Calderon, E.R. (2004). Policy proposals for decent work and employment for young people. *Labour Education 2004/3*, 136, 65-76.

Canbey Özgüler, V. (2017). Gelir dağılımı teorileri. Çağlar Özdemir, Emel İslamoğlu (Ed.). *Gelir Dağılımı ve Yoksulluk içinde* (61-74). Ankara: Seçkin Yay.

Cantó-Sanchéz O, Mercader-Prats M. (1999), Poverty among children and youth in Spain: the role of parents and youth employment status. 46. *Studies on the Spanish Economy*. <https://ideas.repec.org/p/fda/fdaeee/46.html> adresinden 18 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.

Carbonell, F. ve Van Praag, B.M.(2001). Poverty in the Russian Federation. *IZA Discussion Papers*, 259.

Caritas Europa. (2017). Europe's youth between hope and despair caritas cares report on youth poverty with recommendations to follow up the Europe 2020 strategy. Caritas

Europa, Rue de la Charité 43, 1210 Brussels, Belgium. <http://ec.europa.eu/social/easi> adresinden 01 Ocak 2021 tarihinde alınmıştır.

Casas, R. P. ve Latta, M. (2004). Working poor in the European Union. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. <http://www.eurofound.eu.int/> adresinden 10 Ocak 2021 tarihinde alınmıştır.

Celasun, M. (2002). 2001 krizi, öncesi ve sonrası: makroekonomik ve mali bir değerlendirme. *Küreselleşme, Emek Süreçleri ve Yapısal Uyum*, 27-102.

Cerev, G. (2018). Türkiye’de yoksulluğun boyutu. Gökçe Cerev, Bora Yenihan (Ed.). *Yoksulluk farklı boyutlarıyla içinde* (225-239). Bursa: Dora Yay.

Christophe, M. (1999). The measurement of poverty with geographical and intertemporal price dispersion. Credit Research Paper. <https://www.econstor.eu/handle/10419/81743>.

Çağlayan, S. (2008). Göç ve yoksulluk: mutlak ve doğrusal olmayan bir ilişki. Nilgün Oktik (Der.). *Türkiye’de Yoksulluk Çalışmaları* içinde (301-326). İzmir: Yakın Kitabevi.

Çelik, K. (2013). “Genç olmak zor iş”: Türkiye’de genç olmayı etkileyen bazı unsurlar. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 26-45.

Çetin, B.I. (2012). Kapitalist sistemde kredi ekonomisi, finansal kriz ve gelir dağılımı. *Kamu-İş*, 12(3), 79-110.

Çiftçi, C., ve Kangallı S. G. (2015). Eğitim ve gelir. *Ege Akademik Bakış*, 15(1), 141-152.

Çokgezen, M. ve Erdene, O.E. (2015). Gelişmekte olan ülkelerde yaygın eğitimin yoksulluğu azaltma üzerindeki etkisi. *Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi*, 19(2), 47-64.

Çolak, M. (2010). Eğitim ve beşerî sermayenin kalkınma üzerine etkisi. *Kamu-İş*, 11(3), 109-125.

ÇSGB. (2017-2023). Çocuk işçiliği ile mücadele ulusal programı. *ÇSGB Çalışma Genel Müdürlüğü*.

Daly, M.C. ve Burkhauser, R.V. (2003). The Supplemental security income program. Robert A. Moffitt (Ed.). *Means-Tested Transfer Programs in The United States* içinde (79-140). National Bureau Of Economic Research.

Danışman Işık, A. (2012). *Yoksulluğa subjektif refah açısından ölçülmesi: Muğla ili uygulaması* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Danışman Işık, A. (2015). Yoksulluğa subjektif bakış: Muğla ili örneği. *Ekonomik Yaklaşım*, 26(95), 1-31.

Demir Şeker, S. (2011). Türkiye'nin insani gelişme endeksi ve endeks sıralamasının analizi. T.C. Kalkınma Bakanlığı. Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü. https://sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2018/11/Turkiyenin_Insani_Gelisme_EndeksiVeEndeksSiralamasininAnalizi.pdf adresinden 01 Haziran 2021 tarihinde alınmıştır.

Dinler, Z. (2009). *İktisada giriş*. Bursa: Ekin Yay.

Doğan, E. (2014). *Türkiye'de yoksulluğun ölçülmesi*. [Uzmanlık Tezi]. T.C. Kalkınma Bakanlığı Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü.

Doğan, H. (2015). Çalışma ekonomisine giriş ve temel kavramlar. H.M. Yüceol, ve F. Fidan (Ed.), *Çalışma ekonomisi içinde* (s.15-35) İstanbul:Lisans Yayıncılık.

Doğan, E.M. ve Tatlı, H. (2014). İnsani gelişme ve insani yoksulluk bağlamında Türkiye'nin dünyadaki yeri. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 28(1), 99-124.

Dosomething.Org. (Tarih Yok). 11 facts about education and poverty in America. <https://www.dosomething.org/us/facts/11-facts-about-education-and-poverty-america#fn6> adresinden 7 Temmuz 2022 tarihinde alınmıştır.

DPT. (2001). Gelir dağılımının iyileştirilmesi ve yoksullukla mücadele özel ihtisas komisyonu raporu. *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara.

DPT. (2007). Türkiye'de yaşlıların durumu ve yaşlanma ulusal eylem planı. *Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü*.

Duclos, J. Y. ve Gregoire, P. (2002). Absolute and relative deprivation and the measurement of poverty. *Review of Income and Wealth*, 48(4), 471-492.

Durkaya, M. ve Hüsnüoğlu, N. (2018). İstihdamda eğitimin rolü. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 19(41), 51-70.

Durmuş, B., Yurtkoru, E.S. ve Çinko, M. (2018). Sosyal Bilimlerde SPSS'le veri analizi. İstanbul: Beta Yay.

Easterly, W. ve Fischer, S. (2000). Inflation and the poor. *World Bank Policy Research Working Paper* 2335.

EAPN. (2003). The News Letter Of The European Anti Poverty Network. N.103.

Eckardt, U. (2012). Promotion of education and employment. *KFW Position Paper*.

Emil, F. ve Yılmaz, H.H. (2003). Kamu borçlanması, istikrar programları ve uygulanan maliye politikalarının kalitesi: genel sorunlar ve Türkiye üzerine gözlemler. *ERC Working Papers in Economics* 03/07.

Emirgil, B. F. (2019). Gençlere yönelik sosyal politikalar. Aysen Tokol, Yusuf Alper (Ed.). *Sosyal Politika içinde* (393-413). Bursa: Dora Yay.

Emirgil, B. F. (2019). *Okuldan işe geçiş: Türkiye'de eğitimden ayrılan gençlerin işgücü piyasası ile bütünleşmesi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.

Enneli, P. (2010). Türkiye’de toplumsal bir kategori olarak yoksul gençlik. *Antropoloji*, 23, 41-67.

Erdem, B. (2008). *Çalışan yoksulluğu: nedenleri, boyutları ve çözüm önerileri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.

Erdem, T. (2009). Yoksulluk. Tefik Erdem (Ed.). *Feodaliteden küreselleşmeye*. içinde (309-345). Ankara: Lotus Yay.

Erdem, E. ve Tuğcu, C. T. (2012). Higher education and unemployment: a cointegration and causality analysis of the case of Turkey. *European Journal of Education*, 47(2), 299-309.

Erikli, S. (2016). Genç yoksulluğun temel belirleyicileri: eğitim ve düzgün iş. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(1), 283-302.

Erikli, S. (2018). *Üniversite mezunu uzun süreli genç işsizlerin çalışma yaşamına ilişkin beklentilerinin incelenmesi: Ankara ili örneği*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.

Erikli, S. (2022). Avrupa Birliği ve Türkiye’de genç yoksulluğu. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 123-139.

Erkal, M. E. (1987). Toplumda bir sosyal grup olarak gençlik. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 43(1-4).

Erkan, R. (2010). *Kentleşme ve sosyal değişme*. Ankara: Bilimadamı Yay.

Erdoğan, G. (2002). Türkiye’de ve dünyada yoksulluk ölçümleri üzerine değerlendirmeler. Coşkun Can Aktan. (Ed.) *Yoksullukla Mücadele Stratejileri* içinde (363-434). Ankara: Hak-İş Yay.

Erdoğan, S. ve Kutlu, D. (2014). Dünyada ve Türkiye’de çalışan yoksulluğu: işgücü piyasası ve sosyal koruma politikaları bağlamında bir değerlendirme. *Çalışma ve Toplum*, 41(2), 63-114.

Eroğlu, İ. ve Yeter, F. (2017). Neoliberal politik düşünce ekseninde yeni para politikası arayışları. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 60-74.

Es, M. ve Güven, G. (2018). 2015 yılı ulusal istihdam strateji bağlamında genç işsizliğini azaltmaya yönelik politikaların değerlendirilmesi. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 7(18), 215-247.

Eurofound, Young people, particularly those low qualified, bear the brunt of social inequalities in Spain. <https://www.eurofound.europa.eu/news/news-articles/young-people-particularly-those-low-qualified-bear-the-brunt-of-social-inequalities-in-spain> adresinden 27.03.2021 tarihinde ulaşılmıştır.

Eurofound. (2013). Wages: a working conditions and industrial relations perspective. https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1307en.pdf adresinden 27.03.2021 tarihinde ulaşılmıştır.

Eurofound. (2014). Social situation of young people in Europe. Publications Office of the European Union, Luxembourg. <http://www.eurofound.europa.eu/> adresinden 18.02.2023 tarihinde erişilmiştir.

Eurofound. (2017). More attention must be given to Europe's working poor. <https://www.eurofound.europa.eu/publications/blog/more-attention-must-be-given-to-europes-working-poor> adresinden 18.02.2023 tarihinde erişilmiştir.

European Institute For Gender Equality (Tarih Yok). Disadvantaged groups. <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1083> adresinden 14.03.2021 tarihinde erişilmiştir.

European Commission. (2011). The measurement of extreme poverty in the European Union. European Commission <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=89&langId=en&newsId=982&furtherNews=yes> adresinden 14.03.2021 tarihinde erişildi.

European Union. (2020). 2020 SPC annual review of the social protection performance monitor (SPPM) and developments in social protection policies report on key social challenges and key messages. European Union. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0f0e7935-230411eb-b57e-01aa75ed71a1/language-en> adresinden 05 Nisan 2021 tarihinde ulaşılmıştır.

Eurostat (2015), Smarter, greener, more inclusive? Indicators to support the Europe 2020 strategy. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/6655013/KS-EZ-14-001-EN-N.pdf> adresinden 01 Mayıs 2021 tarihinde ulaşılmıştır.

Eurostat. (2018a). Glossary: Material deprivation. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Material_deprivation 01 Mayıs 2021 tarihinde ulaşılmıştır.

Eurostat. (2018b). Glossary: Persons living in households with low work İntensity. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Persons_living_in_households_with_low_work_intensity adresinden 01 Nisan 2021 tarihinde ulaşılmıştır.

Eurostat (2019), Smarter, greener, more inclusive? Indicators to support the Europe 2020 strategy. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/10155585/KS-04-19-559-EN-N.pdf/b8528d01-4f4f-9c1e-4cd4-86c2328559de> adresinden 01 Ocak 2021 tarihinde ulaşılmıştır.

Eurostat. Working poor. <https://www.eurofound.europa.eu/topic/working-poor> adresinden 03 Ağustos 2020 tarihinde ulaşılmıştır.

Eurostat. (2020a) In-work at-risk-of-poverty rate by working time - EU-SILC survey. <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tessi250/default/table?lang=en> adresinden 20.02.2023 tarihinde ulaşılmıştır.

Eurostat. (2020b). Persons at risk of poverty or social exclusion by age and sex. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_PEPS01N__custom_4834634/default/table?lang=en adresinden 20 Şubat 2023 tarihinde ulaşılmıştır.

Eurostat. (2020c). Material and social deprivation rate by age, sex and educational attainment level. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_PEPS01N__custom_4834634/default/table?lang=en adresinden 15 Şubat 2023 tarihinde ulaşılmıştır.

Eurostat. (2020d). Material and social deprivation rate by age, sex and educational attainment level. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_MDSD03__custom_4834849/default/table?lang=en adresinden 15 Şubat 2023 tarihinde ulaşılmıştır.

Eurostat. (2020e). Persons living in households with very low work intensity by age and sex (population aged 0 to 64 years). https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_LVHL11N__custom_4835091/default/table?lang=en adresinden 15 Şubat 2023 tarihinde ulaşılmıştır.

Eurostat. (2020f). In-work at-risk-of-poverty rate by age and sex - EU-SILC survey. [https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_IW01\\$DV_1302/default/table?lang=en](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_IW01$DV_1302/default/table?lang=en) adresinden 15 Şubat 2023 tarihinde ulaşılmıştır.

Eurostat. (2021). At-risk-of-poverty-rate, by highest level of education attained. <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00151/default/table?lang=en> adresinden 20.02.2023 tarihinde ulaşılmıştır.

Evcim, N., Güneş, S. ve Karaalp Orhan, H.S. (2019). Türkiye’de hanehalkı göreceli yoksulluğunu etkileyen faktörler: lojistik regresyon analizi. *Sosyoekonomi*. 28(43), 11-32.

Fahmy, E. (2006). Youth, poverty and social exclusion. C. Pantazis, D. Gordon and R. Levitas (eds) *Poverty and social exclusion in Britain: The Millennium Survey* in (347–374). Bristol: Policy Press.

France, A. (2008). From being to becoming: The importance of tackling youth poverty in transitions to adulthood. *Social Policy and Society*, 7(4), 495-505.

Florides, A. (2008). Human capital: A theoretical outline. https://www.tcd.ie/Economics/assets/pdf/SER/1995/Andros_Florides.pdf adresinden 12 Şubat 2022 tarihinde ulaşılmıştır.

Gazi. (Tarih Yok). <https://www.gazeteduvar.com.tr/uzmanlik-alaninda-is-bulamayanlar-anlatiyor-haber-1503515> adresinden 01 Ocak 2023 tarihinde ulaşılmıştır.

George, D. ve Mallery, M. (2010). *SPSS for windows step by step: A simple guide and reference*, 17.0 update (10a ed.) Boston: Pearson.

Ghose, A.K., Majid, N. ve Ernst, C. (2010). *Küresel istihdam sorunu*. Ömer Faruk Çolak (Çev). Ankara: Efil Yay.

Ginzberg, E. (1975). *The manpower connection: Education and work*. Harvard University Press.

Glover, D., Law, S. ve Youngman, A. (2002) Graduateness and employability: student perceptions of the personal outcomes of university Education. *Research in Post-Compulsory Education*, 7(3), 293-306, DOI: 10.1080/13596740200200132

Göçer Şahin, S. ve Buluş, M. (2022). *Adım adım uygulamalı istatistik*. Ankara: Pegem Yay.

Gökbunar, R., Özdemir, H., ve Uğur, A. (2008). Küreselleşme kısıcındaki refah devletinde sosyal refah harcamaları. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 9(2), 158-173.

Gökçe, B. (1971). *Gecekondu gençliği*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yay.

Gölpek, F. (2011). Yükseköğretimin getirileri ve etkinlik sorunu. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 25 (3-4), 77-95.

Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı. (1 Temmuz 1999) <https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/tr/content/81-gozden-gecirilmis-avrupa-sosyal-sart/> adresinden 01 Ocak 2021 tarihinde ulaşılmıştır.

Groh-Samberg, O., & Voges, W. (2014). Precursors and consequences of youth poverty in Germany. *Longitudinal and Life Course Studies*, 5(2), 151-172.

Guido, A. (2005). Income, poverty and social exclusion in the EU25. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3433488/5574752/KS-NK-05-013-EN.PDF/0b999c64-49fc-49a3-9ad7-8499cea1fd71> adresinden 01 Ocak 2021 tarihinde ulaşılmıştır.

Gurria, A. (2006). Küreselleşmeyi ve OECD'nin rolünü yönetmek. <https://www.oecd.org/corruption/managingglobalisationandtheroleoftheoecd.htm> 05 Ekim 2022 tarihinde erişilmiştir.

Güçlü, M. (2013). Gençlik döneminde boş zaman faaliyetlerinin yeri ve önemi. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 158-169.

Gündoğan, N. (1999). Genç işsizliği ve Avrupa Birliğine üye ülkelerde uygulanan genç istihdam politikaları. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 54 (01), 63-79. DOI: 10.1501/SBFder_0000001932.

Güner, B. (2016). *Günümüzde gençlik sorunları tutum ve davranışları: Tunceli örneği* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Kırıkkale Üniversitesi.

Güneş, H. H. (2009). İktisat tarihi açısından nüfus teorileri ve politikaları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(28), 126-138.

Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2015). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri felsefe-yöntem-analiz*. Ankara: Seçkin Yay.

Gürsel, S. Uysal, G. ve Köksal, S. (2016). Her üç çocuktan biri maddi yoksunluk içinde. *Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi. Araştırma Notu* 16/193. <https://betam.bahcesehir.edu.tr/wp-content/uploads/2016/04/ArastirmaNotu193.pdf> adresinden 14 Ağustos 2020 tarihinde ulaşılmıştır.

Harvey, L. (2000). New realities: The relationship between higher education and employment. *Tertiary Education & Management*, 6(1), 3-17.

Hart, C.S. (2012). The capability approach and education. *Cambridge Journal of Education*, 42(3), 275-282, DOI: 10.1080/0305764X.2012.706393.

Haughton, J ve Khandker, S.R. (2009). Handbook on poverty and inequality. *The World Bank*. Washington D.C.

Hepaktan, E ve Alkaya, A. (2001). Türkiye’de gelir dağılımının bölgesel yönden incelenmesi. *Yönetim ve Ekonomi*, 8(2), 36-54.

Hoffmann, M. A. (2006). The capability approach and educational policies and strategies: Effective life skills education for sustainable development. *AFD*, Paris.

Hong, S. (2004). Access to higher education for disadvantaged groups in China A summary report. *Chinese Education And Society*, 37(1), 54–71.

IAHPC. Basic needs. <https://pallipedia.org/basic-needs/> adresinden 12 Eylül 2021 tarihinde alınmıştır.

ILO. (2017). World social protection report 2017-19. <https://www.social-protection.org/gimi/gess/RessourcePDF.action?ressource.ressourceId=54887> adresinden 01 Nisan 2021 tarihinde ulaşılmıştır.

International Labour Organization (ILO). (2016). Key labour market indicators analysis with household survey data. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_519717.pdf. adresinde 03 Ağustos 2020 tarihinde ulaşılmıştır.

International Labour Organization. (2020). Global employment trends for youth 2020. *International Labour Office*

International Labour Organization. (2015). Global employment trends for youth scaling up investments in decent jobs for youth. *International Labour Office*.

Islam, R. (2004). The Nexus of economic growth, employment and poverty reduction: an empirical analysis. *Recovery and Reconstruction Department International Labour Office*.

İşığışok, Ö. (2011). *İstihdam ve işsizlik*. Ekin Yayınevi.

İşığışok, Ö. (2014). *İstihdam ve işsizlik*. Bursa: Dora Yay.

İşığışok, Ö. (2019). Temel Sosyal Politika Sorunları. Aysen Tokol, Yusuf Alper (Ed). *Sosyal Politika* içinde (113-154). Bursa: Dora Yay.

Işık, V. (2016). Türkiye’de genç işsizliği ve genç nüfusta atalet. *HAK-IŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 5(11), 130-145.

İçli, G. (2001). Eğitim, istihdam ve teknoloji. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 65-71.

İslamoğlu, A.H. ve Alınçık, Ü. (2013). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. İstanbul: Beta Yay.

İslamoğlu, E., Alp, E. (2019). Türkiye’de okuldan işe geçiş: TÜİK’in gençlerin işgücü piyasasına geçişi araştırma sonuçları üzerine bir değerlendirme. *Sosyal Güvenlik Dergisi (Journal of Social Security)*, 9(1), 103-121.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi. (10 Aralık 1948). <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf> adresinden 19 Şubat 2023 tarihinde ulaşıldı.

İŞKUR. İşgücü İstatistikleri. <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/adresinden> 05.Kasım 2020 tarihinde ulaşıldı.

İzgi, B.B. (2012). Genç işsizliği ve eğitim ile olan ilişkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(41), 295-310.

Jalan, J., ve Ravallion, M. (2002). Geographic poverty traps? a micro model of consumption growth in rural China. *Journal of Applied Econometrics*, 17(4), 329-346.

Jolliffe, D. ve Prydz, E.B. (2017). Societal poverty a relative and relevant measure. Policy Research Working Paper World Bank Group. <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/26845/WPS8073.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden 01 Ocak 2022 tarihinde ulaşıldı.

Kabakçı Karadeniz, H. (2017). Yoksulluğun nedenleri. Çağlar Özdemir, Emel İslamoğlu (Ed.). *Gelir dağılımı ve yoksulluk kavram-teori-uygulama içinde* (161-180). Ankara: Seçkin Yay.

Kabaş, T. (2014). *Türkiye’de yoksulluk ve gelir dağılımı*. Adana: Akademisyen Kitabevi.

Kahraman, F. ve Kahraman, A. B. (2016). Mevsimlik istihdamın eğitilmiş gençleri: İnşaatlarda çalışan üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (38), 183-201.

Karadeniz, H. K. (2013). Dünyada Yatırım ortamını iyileştirmek için yapılan vergi reformları ve kamu maliyesi üzerine etkileri. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 11(21), 241-266.

Karagöz, Y. (2019). *SPSS- AMOS- META uygulamalı istatistiksel analizler*. Ankara: Nobel Yay.

Karataşoğlu, S. (2014). *Gelir seviyesinin sosyal dışlanmaya etkisi (Mardin İli örneği)* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Sakarya Üniversitesi.

Karayılmazlar, E. (2006). Küreselleşme sürecinde yoksulluk ve eğitim. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(2), 205-225.

Karcı, Z. ve Bayram Arlı, N. (2018). Maddi yoksunluğu etkileyen değişkenlerin lojistik regresyon analizi ile belirlenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(3), 1039-1048.

Kartal, N., ve Demirhan, Y. (2014). Türkiye'de kentsel yoksulluğun kırsal nedenleri ve çözüm önerileri üzerine. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 15(2), 135-154.

Kaya, E. A. (2004). Ekonomik büyümenin belirleyici ve dışsal büyüme kuramları. Erol Kutlu (Ed.). *İktisadi Kalkınma ve Büyüme* içinde (263-289). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yay.

Kaya Erdoğan, E. (2020). *Diplomalı işsiz ve işsizlik: geçmişin birikimi, gündelik hayat ve etkileşim* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Kaya Erdoğan, E. (2021). *Bayağı kalabalığız üniversiteli işsizliği*. İstanbul: İletişim Yay.

Kentleşme Şûrası (2009). Kentsel yoksulluk, göç ve sosyal politikalar. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı. Ankara. <https://webdosya.csb.gov.tr/db/kentges/editordosya/kitap7.pdf> adresinden 18 Ağustos 2020 tarihinde ulaşılmıştır.

Kesgin, B. (2013). *Kamu sosyal politikalarında sosyal yardım*. İstanbul: Açılım Kitap Yay.

Kızılgöl, Ö. (2009). *Türkiye’de yoksulluk sorunu: ekonometrik bir bakış* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.

Kibritçioglu, A. (2001). Türkiye’de ekonomik krizler ve hükümetler, 1969-2001. *Yeni Türkiye Dergisi Ekonomik Kriz Özel Sayısı*, 1-17.

Klasen, S. (2004). Population growth,(per capita) economic growth, and poverty reduction in Uganda: A brief summary of theory and evidence. *Growth*, 15, 64.

Koca, M. (2015). *Kentsel yoksulluk yoksul yardımları ve dışlanma (Sivas Merkez İlçe örneği)*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Cumhuriyet Üniversitesi.

Koray, M. (2008). *Sosyal politika*. İmge Kitabevi.

Koray, M. (2010). Büyüyen yoksulluk – yoksulluk sorunu ve sosyal hakların sınırları. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, No: 42.

Korkusuz, R. ve Uğur, S. (2016). *Sosyal güvenlik hukuku*. Bursa: Ekin Yay.

Körükmez, L. (2008). Kent Yoksulluğu ile mücadelede kadınların geliştirdiği stratejiler ve toplumsal cinsiyet rolleri. Nurgün Oktik (Der.). *Türkiye’de yoksulluk çalışmaları* içinde (207-244). İzmir: Yakın Kitabevi.

Kramer, R. C. (2000). Poverty, inequality, and youth violence. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 567(1), 123-139.

- Krstić, G. (2017). Would an increase in low work intensity contribute to reducing poverty and inequality in Serbia?(da li bi povećanje niskog intenziteta rada dovelo do smanjenja siromaštva i nejednakosti u Srbiji?). *Ekonomске ideje i praksa*, (24), 37-52.
- Kulaksız, Y. (2014). Yoksulluk bağlamında çocuk işgücü. *ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi*, 2(3), 91-111.
- Kurtdaş, E. M. (2017). Toplumsal değişme bağlamında gençlik sorunları. *Electronic Turkish Studies*, 12(25), 513-534.
- Kuzgun, İ.K (2013). Türkiye’de eğitimli genç işsizliğinin çözümünde bir alternatif olarak staj: özellikleri ve sosyal boyutu. *Toprak İşveren Sendikası Dergisi*, 99, 1-9.
- Kwon, Dae Bong. (2009). Human capital and its measurement. In *The 3rd OECD World Forum on “Statistics, Knowledge and Policy” Charting Progress, Building Visions, Improving Life*, 27-30.
- Levin, V., Cebeci, T., Yener, L. ve Aldan, A. (2013). Türkiye’de iyi işler. Beşeri Kalkınma Sektörü Avrupa ve Orta Asya Bölgesi. <http://documents1.worldbank.org/curated/en/817311468308966231/pdf/838180TurkishGOODJOBS0T.pdf> adresinden 14 Ağustos.2020 tarihinde erişildi.
- Lüküslü, D., Arıkan Akdağ, G. ve Çelik, K. (2017). *Sessiz ve görünmeyen gençler araştırması projesi raporu: Okumayan ve çalışmayan gençliğin durumu ve çözüm önerileri*. İstanbul: Genç Hayat Yayınları.
- Magadi, M., Middleton, S., & Stafford, B. (2005). To what extent does the timing and sequence of transition to parenthood and new partnerships among young females in europe affect the risk of poverty. In *Epunet 2005 Conference, Essex, Colchester*, 1-26.
- Mahiroğulları, A. ve Korkmaz A. (2013). *İşsizlikle mücadelede emek piyasası politikaları- Türkiye ve AB ülkeleri*. Bursa: Ekin Yay.
- Maiyo, J., Amunga, J., & Ashioya, I. A. (2009). Poverty alleviation: The Educational planning perspective. *Journal of Education Administration and Policy Studies*. 1(2), 015–022.
- Masca, M. ve Karagül, M. (2019). Küreselleşmenin aktörleri, yoksulluk ve yoksullukla mücadele politikaları. *Uluslararası Yoksulluk Sempozyumu Bildirileri, 1*, Deniz Feneri Yayınları.
- Mason, A. ve Lee, S.H. (2004). The Demographic Dividend and Poverty Reduction. *Seminar On The Relevance Of Population Aspects For The Achievement Of The Millennium Development Goal*.
- Mayer, S. E. (2003). What is a disadvantaged group? *Effective Communities Project*. Minneapolis, MN. <https://effectivecommunities.com/wp-content/uploads/2020/12/What-is-a-disadvantaged-group-3.pdf> adresinden 19 Şubat 2023 tarihinde ulaşılmıştır.
- Mendola, D., Busetta, A., Ve Aassve, A. (2008). Poverty permanence among European youth. *ISER Working Paper Series*, 1-24.

Merrick, Thomas W. (2002), Population and poverty: new views on an old controversy, *International Family Planning Perspectives*, 28(1), 41-46.

Merrick, T. W. (2002), Population and poverty: new views on an old controversy, *International Family Planning Perspectives*, 28(1), 41-46.

Metin, B. (2011). *Türkiye’de 2000 sonrası dönemde uygulanan ekonomik ve sosyal politikalar temelinde yoksulluk sorunu “Ankara’da uygulamalı bir araştırma”* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.

Metin, B. (2014). Yoksullukla mücadeleye insan hakları açısından bakmak: Amartya Sen’in Kapasite (capability) yaklaşımı temelinde bir değerlendirme. *Journal of Yasar University*, 9(36), 6261- 6380.

Mincer, J. (1991). Education and unemployment. *National Bureau of Economic Research Working Paper*, 3838, 2-34.

Moffitt, R.A. (2003). Introduction. Robert A. Moffitt (Ed.). *Means- Tested Transfer Programs In The United States* içinde 1-14). National Bureau Of Economic Research.

Moore, K. (2005). Thinking about youth poverty through the lenses of chronic poverty, life-course poverty and intergenerational poverty. *Chronic Poverty Research Centre Working Paper*, 57.

Nejati, M., Pourezzat, A., & Gholipour, A. (2013). Poverty eradication: The role of youth participation as a catalyst for social change. *Society and Economy*, 35(3), 411-425.

Noor, A. (1981). Education and basic human needs. *World Bank Staff Working Paper*, 450.

O’Boyle, E.J. (1999). Toward an improved definition of poverty. *Review of Social Economy*. <http://www.socialeconomics.org/review/htm> adresinden 04 Ekim 2020 tarihinde ulaşılmıştır.

ODI. (1978). Basic needs. *Overseas Development Institute*, 5.

OECD. Population. <https://stats.oecd.org/#> adresinden 04 Ekim 2020 tarihinde ulaşılmıştır

OECD. Poverty. <https://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=66598> adresinden 04 Ekim 2020 tarihinde ulaşılmıştır.

OECD (2019), *Society at a glance 2019: OECD Social Indicators*, OECD Publishing, Paris. https://doi.org/10.1787/soc_glance-2019-en adresinden 04 Ekim 2020 tarihinde ulaşılmıştır

OECD.Stat. Ükelere bazında işsizlik oranları. <https://stats.oecd.org/#> adresinden 04 Ekim 2020 tarihinde ulaşılmıştır.

Oecdstat. Income distribution. (2016). Database By Measure. <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=IDD#> adresinden 04 Ekim 2020 tarihinde ulaşılmıştır

Ofloğlu, G. ve Balcı, A. İ. (2016). Küreselleşme bilgi toplumu ve çalışan yoksullar. *Emek ve Toplum*, 5(11), 56-75.

Oğuz Balıktay, S (2022). Prof. Dr. Kezban Çelik ile gençliğe bakış ve Türkiye’de genç olmak üzerine. <https://tedmem.org/soylesi/prof-dr-kezbhan-celik-ile-genclige-bakis-ve-turkiyede-genc-olmak-uzerine> adresinden 05 Şubat 2021 tarihinde ulaşılmıştır.

Oral, B., & Çetinkaya, F. (2017). Sosyolojik bir olgu olarak göç, tanımı, nedenleri ve göç kuramları. *Türkiye Klinikleri Halk Sağlığı-Özel Konular*, 3(1), 1-8.

Ören, K. (2014). *Çalışma sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yayınları.

Ören, K. (2017). *Bireysel ve toplu iş ve sosyal güvenlik hukuku*. Ankara: Nobel Yay.

Özbek, O. (2001). *Dünyada ve Türkiye’de gelir yoksulluğu ve insani yoksulluğun analizi ve çözüm önerileri* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.

Özdemir, S. (2007). *Küreselleşme sürecinde refah devleti*. İstanbul: İTO Yay.

Özdemir, M.Ç. (2017). *Yoksulluğun ölçüm yöntemleri*. M. Çağlar Özdemir, Emel İslamoğlu (Ed.). *Gelir Dağılımı ve Yoksulluk* (2. Baskı) içinde (183-208). Ankara: Seçkin Yay.

Özkır, M.C. (2020). *Eğitimli işsizlik ve eğitimli eksik istihdamın ekonomik etkileri: seçilmiş OECD ülkeleri için panel veri analizi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

Öztornacı, B ve Veziroğulları, P. (2012). Küreselleşme ve Türkiye’de kırsal yoksulluk. *10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi*, 290-298.

Öztürk, N. (2005). İktisadi kalkınmada eğitimin rolü. *Sosyoekonomi*, 1(1), 27-44.

Öztürk, Ş. (2008a). Kırsal yoksulluk ve neo-liberal ekonomi politikaları. *Journal of International Social Research*, 1(5), 605-634.

Öztürk, M., ve Çetin, B.I. (2009). Dünyada ve Türkiye’de yoksulluk ve kadınlar. *Journal of Yasar University*, 4(16), 2661-2698.

Öztürk, L. (2012). Türkiye’de illerin yoksulluk nedeni olarak toplam doğurganlık hızları: yatay kesit bir analiz, 1990-2000. *Uludağ Journal of Economy and Society*, XXXI, 1, 193-210.

Öztürk, Ş. (2008b). Kırsal yoksulluk. *Nurgün Oktik (Der.). Türkiye’de yoksulluk çalışmaları* içinde (265-300). İzmir: Yakın Kitabevi.

Peck, R. M. (2011). Equity issues, tobacco, and the poor. Ayda Yurekli, Joy de Beyer (Ed.). *World Bank Economics of Tobacco Toolkit*.

Pişkin, Z., ve Parlar, H. (2021). Toplumsal statü ve algı açısından öğretmenlik mesleğinin incelenmesi. *Akademik Platform Eğitim ve Değişim Dergisi*, 4(1), 1-28.

Polat, H. (2012). BM: 'Tüm dünyada işsizlik gençlerin en büyük sorunu. <https://www.voaturkce.com/a/bm-tum-dunyada-sizlik-genclerin-en-buyuk-sorunu-138858849/903013.html> adresinden 10 Şubat 2021 tarihinde ulaşılmıştır.

- Ravallion, M. (1992). Poverty comparisons a guide to concepts and methods. *The World Bank Washington D.C.*
- Robeyns, I. (2005). The capability approach : A theoretical survey. *Journal Of Human Development*, 6(1), 93-114. DOI: 10.1080/146498805200034266.
- Rowntree, B.S. (1902). *Poverty: A study of town life*. Macmillan And Co., Limited New York: The Macmillen Company.
- Ruggeri Laderchi, C., Saith, R., & Stewart, F. (2003). Does it matter that we do not agree on the definition of poverty? A comparison of four approaches. *Oxford development studies*, 31(3), 243-274.
- Ružojić, M., Opačić, A., & Tokić Milaković, A. (2018). Who has a chance to overcome poverty? Predictors of educational achievement of youth living in poverty. *Vulnerable Children and Youth Studies*, 13(4), 331-338.
- Sabbağ, J. (2020). Thomas R. Malthus'un ve Karl Marx'ın yoksulluk ve nüfus kavramlaştırması. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 37-51.
- Sam, N. (2008). Yoksulluğa bir yaklaşım biçimi: kapasite yaklaşımı. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, XXVII, 1, 59-70.
- Saraví, G. A. (2004). Urban segregation and public space: Young people in enclaves of structural poverty. *Cepal Review*, 83, 31-46.
- Sastry, T.S.N. (2012). Human rights of vulnerable & disadvantaged groups course book – II. Registrar, University Of Pune. Ganeshkhind Pune - 411 007.
- Sayım, F. (2021). *Sosyal bilimlerde araştırma ve tez yazım yöntemleri konu tespiti-süreç yönetimi- tez yazımı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Schomburg, H. (2000). Higher education and graduate employment in Germany. *European Journal of Education*, 35(2), 189-200.
- Seçilmiş, E. (2020). Beşeri Sermaye Teorisine Eleştirel Bakış: Ken Loach Sineması ve Pierre Bourdieu Sosyolojisi. *İktisat ve Toplum*, 114, 75-83.
- Sen, A. (2005). Human rights and capabilities. *Journal Of Human Development*, 6(2), 151-166. DOI: 10.1080/14649880500120491.
- SERKA. (2018). TRA2 Bölgesi gençlik araştırması. *T.C. Serhat Kalkınma Ajansı*.
- SGK. (2013). Genel Sağlık Sigortası. Sosyal Güvenlik Bilgi Serisi: 2013/12. www.sgk.gov.tr 19 Şubat 2023 tarihinde ulaşılmıştır.
- Shaffer, H.G. (1961). Investment in human capital: Comment. *American Economic Association*, 2016-1035. <https://www.jstor.org/stable/1813847>.
- Shultz, T.W. (1962). Investment in human beings. *The Journal of Political Economy*, LXX(5), Part 2, University of Chicago Press, 1-8.
- Šoltés, E., Vojtková, M., & Šoltésová, T. (2020). Changes in the geographical distribution of youth poverty and social exclusion in EU member countries between 2008 and 2017. *Moravian Geographical Reports*, 28(1), 2-15.

Sönmez, V. ve Alacapınar, F.G. (2019). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yay.

Spence, M. (1973). Job market signaling. *The Quarterly Journal of Economics*, 87(3), 355-374.

Standing, G. (2020). *Prekarya yeni tehlikeli sınıf*. İstanbul: İletişim Yay.

Sunar, L., Kaya, Y., Otrar, M., Nerse, S., Demiral, S. (2015). Türkiye’de çalışma yaşamı ve mesleklerin itibarı araştırması, Türkiye Sosyo-Ekonomik Statü Endeksi Projesi.

Şahin, Ç.E. (2015). Eğitim ekonomisi. H.M. Yüceol, ve F. Fidan (Ed.), *Çalışma ekonomisi içinde* (207-225). Lisans Yayıncılık.

Şahin, H. (2016). *Türkiye ekonomisi*. Ezgi Kitabevi Yayınları.

Şahin, M.C. (2007). Sanayi toplumundan sanayi sonrası topluma farklılaşan gençlik hallerinin sosyolojik görünümü. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 157-177.

Şahin, T. (2009). Sosyal dışlanma ve yoksulluk ilişkisi. *Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü*.

Şahin, Y. (2015). *Kentleşme politikası*. Bursa: Ekin Yay.

Şaylan, G. (2016). *Değişim küreselleşme ve devletin yeni işlevi*. Ankara: İmge Kitabevi.

Şener, Ü. (2010). Yoksullukla Mücadelede sosyal güvenlik, sosyal yardım mekanizmaları ve işgücü politikaları. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı. https://www.tepav.org.tr/upload/files/1271313906r3055.Yoksullukla_Mucadelede_Sosyal_Guvenlik.pdf adresinden 10 Şubat 2022 tarihinde ulaşılmıştır.

Şenkal, A. (2021). *Yoksulluğun politik ekonomisi*. Nobel Yayınevi.

Şenses. F. (2004). Neoliberal küreselleşme kalkınma için bir fırsat mı, engel mi?. *Economic Research Center Middle East Technical University*, 1-27.

Şenses. F. (2017). *Küreselleşmenin öteki yüzü yoksulluk*. İstanbul: İletişim Yay.

Şenol, D. ve Mazman, İ. (2014). Yoksulluğun getirdiği çocuk ve genç işgücü. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 14(3), 243 - 259.

Tartanoğlu, Ş. (2014). Sosyal dışlanma. A. Tokol ve Y. Alper (Ed.), *Sosyal politika içinde* (270-278). Bursa: Dora Yayıncılık.

Taşçı, H. M., ve Özdemir, A. R. (2006). Trends in long-term unemployment and determinants of incidence of long-term unemployment in Turkey. *Journal of Economic and Social Research* 7(2), 1-33.

Tatlıyer, M. (2020). *İstihdamı paylaşmak*. Ankara: Seta Yay.

T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB). Asgari ücret. <https://www.csgb.gov.tr/asgari-ucret/> adresinden 01 Nisan 2023 tarihinde ulaşılmıştır.

T.C. Resmî Gazete (2005). Engelliler Hakkında Kanun (Kanun no. 5378). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378-20130425.pdf>.

T.C. Resmî Gazete. (2018). Türkiye İş Kurumundan: Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Eski Hükümlü veya Terörle Mücadelede Malul Sayılmayacak Şekilde Yaralananların İşçi Olarak Alınmasında Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Sayı no. 30377). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/03/20180331-11.htm>.

T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği. <https://www.ailevecalisma.gov.tr/Eyhgm/Mevzuat/Ulusal-Mevzuat/Yonetmelikler/Huzurevleri-Ile-Huzurevi-Yasli-Bakim-Ve-Rehabilitasyon-Merkezleri-Yonetmeligi/>.

T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2011). Dünya Engellilik Raporu. <https://static.ohu.edu.tr/Uniweb/Media/Portallar/Engelsizuniversite/Duyurular/1345/Diwnu3i5.Pdf> adresinden 05 Haziran 2022 tarihinde ulaşılmıştır.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. Sosyal Koruma ve Gelir Dağılımı Göstergeleri. <https://www.sbb.gov.tr/sosyal-koruma-ve-gelir-dagilimi-gostergeleri/> adresinden 05 Ekim 2020 tarihinde ulaşılmıştır.

T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı. (2017). Gençlik araştırmaları haber bülteni- dünya ülkeleri ulusal gençlik stratejileri raporu. *Eğitim, Kültür ve Araştırma Genel Müdürlüğü*.

T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı. (2018). Ulusal gençlik ve spor politikası belgesi. https://gsb.gov.tr/dosyalar/mevzuatlar/ulusal_genclik_ve_spor_politikasi.pdf adresinden 07 Temmuz 2022 tarihinde alınmıştır.

T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2015). Uluslararası ekonomik göstergeler. https://sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Uluslararası_Ekonomik_Gostergeler_2014.pdf adresinden 04 Ekim 2020 tarihinde ulaşılmıştır.

Teichler, U. & Kehm, B.M. (1995). Towards a new understanding of the relationships between higher education and employment. *European Journal of Education*, 30(2), 115-132.

Teichler, U. (2000). New perspectives of the relationships between higher education and employment. *Tertiary Education and Management*, 6(2), 79-92.

Tekeli, İ. (2000). Kent yoksulluğu ve modernite'nin bu soruya yaklaşım seçenekleri üzerine. *Devlet Reformu: Yoksulluk içinde* (139-161). A. Halis Akder ve Murat Güvenç (Ed.). İstanbul: Tesev Yay.

Tekten Aksürmeli, Z.S. (2019). *Suriye'den gerçekleşen göç sonrası Gaziantep'te yerli ve göçmen yoksulluğu*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.

Temiz, H. E. (2004). Eğreti istihdam: işgücü piyasasında güvencesizliğin ve istikrarsızlığın yeni yapılanması. *Çalışma ve Toplum*, 2(2), 55-80.

Temiz, H.E. (2008). Dünyada kronik yoksulluk ve önleme stratejileri. *Çalışma ve Toplum*, 2(17), 61-100.

Tepe, N. K., & Özer, Y. (2020). Üniversite öğrencilerinin yoksulluk algısı üzerine nitel bir araştırma. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 3(1), 166-188.

Tezcan, M. (1991). *Gençlik sosyoloji yazıları*. Ankara: Gündoğan Yay.

Tezcan, M. (2012). Yoksulluk, eğitim teknolojileri ve Avrasya ekonomileri. *International Conference On Eurasian Economies*, 438-444.

The Center for Law and Social Policy (Clasp) (2020). Youth data portrait. <https://www.clasp.org/why-we-cant-wait-economic-justice>. Adresinden 01 Haziran 2021 tarihinde erişilmiştir.

The World Development Report. (2007). Development and the next generation. The World Bank. https://www.google.com/search?q=WORLD+DEVELOPMENT+REPORT+2007&rlz=1C1SQJL_trTR904TR904&oq=WORLD+DEVELOPMENT+REPORT+2007&aqs=chrome..69i57.1627649j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8# adresinden 07 Temmuz 2022 tarihinde erişilmiştir.

The World Bank. Youth employment in Sub-Saharan Africa. <https://www.worldbank.org/en/programs/africa-regional-studies/publication/youth-employment-in-sub-saharan-africa> adresinden 01 Şubat 2023 tarihinde erişilmiştir.

Tilak, J. B. (2002). Education and poverty. *Journal of human development*, 3(2), 191-207.

Todaro, M. P., ve Smith, S. C. (2012). Economic development 11th Edition. <https://shahroodut.ac.ir/fa/download.php?id=1111128678> adresinden 05 Şubat 2023 tarihinde ulaşılmıştır.

Tolgay, C. (2021). *Genç işsizliğin çalışma değerleri üzerindeki etkisi: ne eğitimde ne istihdamda olan (NEET) gençler üzerinde bir araştırma* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi

Topgöl, S. (2013). Türkiye’de yoksulluk ve yoksulluğun kadınlaşması. *C.Ü İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(1), 277-296.

Townsend, P. (1979). Poverty in the United Kingdom a survey of household resources and standards of living. univ of California press. <https://pdfs.semanticscholar.org/4b60/6bd45a7e1d22e047cfc64f5475e672c8fbad.pdf> adresinden 01 Ocak 2023 tarihinde ulaşılmıştır.

Tsakoglou, P. (1990). Aspects of poverty in Greece. *Review of Income and Wealth*, 36(4), 381-402.

TÜİK. Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2021. <https://www.tuik.gov.tr/>

TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Bölgesel Sonuçları 2021, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-ve-Yasam-Kosullari-Arastirmasi-Bolgesel-Sonuclari-2021-45582> adresinden 01 Ocak 2023 tarihinde ulaşılmıştır.

TÜİK. http://www.tuik.gov.tr/HbGetir.do?id=21867&tb_id=2. adresinden 21 Temmuz 2020 tarihinde ulaşılmıştır.

TÜİK. Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Metadolojisi Hakkında Genel Araştırma. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do;jsessionid=LYQzh1pQ2rC6llHbBTfQ9NsLTN5yhXBvGcQnD6NTl3bt2kNBM6jw!985759792?id=24579> adresinden 01 Ocak 2023 tarihinde ulaşılmıştır.

TÜİK. Sosyal Koruma İstatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sosyal-Koruma-Istatistikleri-2021-45744> adresinden 15 Şubat 2023 tarihinde ulaşılmıştır.

TÜİK. Gelir ve Yaşam Koşulları İstatistikleri. <https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/sorguSayfa.do?target=degisken> adresinden 01 Şubat 2023 tarihinde ulaşılmıştır.

TÜİK. Ulusal Hesaplar. <https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/sorguSayfa.do?target=degisken> adresinden 19 Şubat 2023 tarihinde ulaşılmıştır.

TÜİK. http://www.tuik.gov.tr/HbGetir.do?id=21867&tb_id=2 adresinden 01 Eylül 2020 tarihinde ulaşılmıştır.

TÜİK. (2011). Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması. *T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu*.

TÜİK, (2015). Yoksulluk istatistikleri. https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013 adresinden 07 Ekim 2020 tarihinde ulaşılmıştır.

TÜİK, (2015). İstatistiklerle Türkiye. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/7330775/7339623/Turkey+in+statistics+2015.pdf/317c6386-e51c-45de-85b0-ff671e3760f8> adresinden 07 Ekim 2020 tarihinde ulaşılmıştır.

TÜİK, (2019). Gelir ve yaşam koşulları araştırması. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33820> adresinden 01 Şubat 2021 tarihinde ulaşılmıştır.

<https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=saglik-ve-sosyal-koruma-101&dil=1> adresinden 05 Ekim 2020 tarihinde ulaşılmıştır.

TÜİK. (2009). İstatistiklerle Türkiye. <https://kutuphane.tuik.gov.tr/yordambt/yordam.php#> adresinden 04 Ekim 2020 tarihinde ulaşılmıştır.

TÜİK. (2012). İstatistiklerle Türkiye. <https://kutuphane.tuik.gov.tr/yordambt/yordam.php#> 04 Ekim 2020 tarihinde ulaşılmıştır.

TÜİK. İstatistiklerle yaşlılar 2020. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yasli-lar-2020-37227> adresinden 01 Şubat 2023 tarihinde ulaşılmıştır.

TÜİK İşgücü İstatistikleri haber bülteni. (2020). <https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=37484> adresinden 01 Şubat 2023 tarihinde ulaşılmıştır.

TÜİK. (2020). İstatistiklerle gençlik 2019. <https://Biruni.Tuik.Gov.Tr/Yayin/Views/Visitorpages/Index.Zul> adresinden 05 Mart 2021 tarihinde ulaşılmıştır.

TÜİK. (2021). İşgücü istatistikleri. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=72&locale=tr> adresinden 01 Şubat 2023 tarihinde ulaşılmıştır.

TÜİK. (2022). İstatistiklerle gençlik 2021. <https://www.tuik.gov.tr/> adresinden 20 Şubat 2023 tarihinde ulaşılmıştır.

Türk-İş. (2020). Açlık ve Yoksulluk. <http://www.turkis.org.tr/dosya/wvdr644wiDY4.pdf> adresinden 07 Ekim 2020 tarihinde ulaşılmıştır.

Türk-İş Haber Bülteni. (2022). Ağustos 2022 açlık ve yoksulluk sınırı. <https://www.turkis.org.tr/> adresinden 01 Şubat 2023 tarihinde ulaşılmıştır.

TÜSİAD. (2000). Türkiye’de bireysel gelir dağılımı ve yoksulluk: Avrupa Birliği ile bir karşılaştırma. *TÜSİAD-T/2000-12/295*. İstanbul.

Uluslararası Şeffaflık Derneği. (Tarih Yok). Türkiye’de dolaylı ve dolaysız vergiler. <http://www.seffalik.org/wp-content/uploads/2017/02/Turkiyede-dolayli-ve-dolaysiz-vergi.pdf> adresinden 19 Şubat 2023 tarihinde ulaşılmıştır.

Uluslararası Af Örgütü. (2020). ABD dünya izliyor. <https://www.amnesty.org.tr/public/uploads/files/ABD%20-%20D%C3%BCnya%20%C4%B0zliyor%20%C3%96zet%5B1%5D.pdf> adresinden 19 Şubat 2023 tarihinde ulaşılmıştır.

Uluslararası Af Örgütü. Ayrımcılık. <https://www.amnesty.org.tr/icerik/ayrimcilik#> adresinden 19 Şubat 2023 tarihinde ulaşılmıştır.

UNDP. Cinsiyete dayalı gelişme endeksi SSS. Türkiye. https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/human_development/_nsani-geli_me-endeksleri-ve-goestergeleri--2018-statistiksel-gue.html adresinden 05 Ağustos 2020 tarihinde ulaşılmıştır.

UNDP. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği endeksi SSS: Türkiye. https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/human_development/_nsani-geli_me-endeksleri-ve-goestergeleri--2018-statistiksel-gue.html adresinden 05 Ağustos 2020 tarihinde ulaşılmıştır.

UNDP. İnsani gelişme endeksi SSS. Türkiye. https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/human_development/_nsani-geli_me-endeksleri-ve-goestergeleri--2018-statistiksel-gue.html adresinden 05 Ağustos 2020 tarihinde ulaşılmıştır.

UNDP. (1990). *Human development report*. The United Nations Development Programme.

UNDP. (1996). İnsani Gelişme Raporu. <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-1996> adresinden 01 Şubat 2023 tarihinde ulaşılmıştır.

UNDP. (1998). human development report. http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/259/hdr_1998_en_complete_nostats.pdf adresinden 01 Şubat 2022 tarihinde ulaşılmıştır.

UNDP. (1999). human development report. http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/260/hdr_1999_en_nostats.pdf adresinden 01 Şubat 2022 tarihinde ulaşılmıştır.

UNDP İnsani gelişme raporu türkçe özet. (2015). file:///C:/Users/G%C3%BCI%C5%9Fah/Downloads/2015%20%C4%B0nsani%20Geli%C5%9Fme%20Raporu%20%C3%96zeti%20V5.pdf adresinden 01 Şubat 2022 tarihinde ulaşılmıştır.

UNDP. (2019). İnsani gelişme raporu Türkiye. https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/human_development/_nsani-geli-me-endeksleri-ve-goestergeleri--2018-statistiksel-gue.html adresinden 05 Ağustos 2020 tarihinde ulaşılmıştır.

Unicef. (2016). A fair chance for every child. Unicef. <https://www.unicef.org/Public/Uploads/Files/Ddea0e8506fd3036276dd622128bca35f7bf7c5f.Pdf> adresinden 01 Şubat 2022 tarihinde ulaşılmıştır.

Unicef. (2017). Dijital bir dünyada çocuklar. Unicef. https://www.unicef.org/Public/Uploads/Files/SOWC_2017_SUM_TR.Pdf adresinden 01 Nisan 2022 tarihinde ulaşılmıştır.

UNWOMEN. (2017). UN women and The World Bank unveil new data analysis on women and poverty. <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2017/11/news-un-women-and-the-world-bank-unveil-new-data-analysis-on-women-and-poverty> adresinden 07 Nisan 2022 tarihinde ulaşılmıştır.

URAP. (Tarih Yok). Tüm Üniversitelerin genel sıralaması. <https://newtr.urapcenter.org/Rankings/2022-2023/GENEL-SIRALAMASI-2022> adresinden 01 Şubat 2023 tarihinde ulaşılmıştır.

Uyan Semerci, P. (2008). Çocuktan yetişkine: Genç olamayanlar. N. Yentürk, Y. Kurtaran ve G. Nemutlu (Der.). *Türkiye’de gençlik çalışması ve politikaları* içinde (401-418). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

Uyanık, Y. (1999). Dualist (İkili) işgücü piyasası teorisi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(3), 1-8.

Uyanık, Y. (2000). Eleme hipotezi: Eğitimin işgücü piyasalarında eleme fonksiyonu. *G.Ü. İ.İ.B.F. Dergisi*, 2(1), 29-34.

Van Praag, B.M, Spit, J.S ve Van de Stadt, H. (1982). A comparison between the food ratio poverty line and the Leyden Poverty Line. *The Review of Economics and Statistics*, 691-694.

Vardar, Ç. (2019). *Üniversite mezunu gençlerin istihdam edilebilirliği ve sosyal dışlanma: Kırklareli Üniversitesi Örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kırklareli Üniversitesi.

Yağmur, A. (2009). *İstihdam edilebilirlik açısından eğitim-istihdam ilişkisi: Konya bölgesi imalat sanayii örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.

Yakıt, E. ve Coşkun, A. (2013). Yoksulluk, kadın yoksulluğu ve hemşirenin rolü. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 10(2), 30-37.

Yalçın, E. C., Arlı, N. B., Aytaç, S., Başol, O., ve Aydemir, M. (2019). Türkiye'de emek piyasalarında cinsiyete dayalı ücret ayrımcılığı: IBBS düzey 1'e göre farklılıklar. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(38), 293-314.

Yalçıntaş, A., ve Akkaya, B. (2019). Türkiye’de akademik enflasyon: “her ile bir üniversite politikası” sonrasında Türk yükseköğretim sistemi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 74(3), 789-810.

Yamanoğlu, M.A. (2008). *Kent yoksulu gençlerin tüketim toplumunda yaşama deneyimleri: Ankara örneği*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi

Yamanoğlu, M. A. (2010). Tüketim toplumunda genç ve yoksul olmak: Dışlanma süreçleri ve karşı stratejiler. *Kültür ve İletişim*, 13(26), 41-79.

Yaşar, M.R. (2016). Yoksulluk, Akademik başarı ve kültürel sermaye ilişkisi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 202-237.

Yay. G. G. (2009). Küreselleşme ve para politikası. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 1(1), 29-38.

Yıldırım, S. (2010). 2008 yılı küresel ekonomi krizinin dünya ve Türkiye ekonomisine etkileri. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 12(18), 47-55.

Yılmaz, E. (2019). *İstanbul'daki yoksul gençlerin tüketim alışkanlıkları için mekân kullanımları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.

Yumuşak, İ.G., Bilen, M., Bayraktar, Y., ve Türk, A. (2009). Eğitim düzeyi-ücret ilişkisi ve Türkiye'de adalet ve eğitim sektörü üzerine bir değerlendirme. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 57, 327-356.

Yurttagüler, L. (2008). Sosyal dışlanma ve gençlik. Nurhan Yentürk, Yörük Kurtaran, Gülesin Nemutlu (Der.). Türkiye’de gençlik çalışması ve politikaları içinde (379-400). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınlar 205 Gençlik Çalışmaları 9.

Yüceol, H.M. (2015). Enflasyon, ücretler ve işsizlik. Hüseyin M. Yüceol, Fatma Fidan (Ed.). *Çalışma ekonomisi içinde* (447-471). İstanbul: Lisans Yay.

Yüksel Arabacı, R. (2014). Gelir dağılımı ve yoksulluk. Aysen Tokol, Yusuf Alper (Ed.). *Sosyal Politika içinde* (176-195). Bursa: Dora Yay.

Yüksel Arabacı, R. (2017). Yoksulluğun kavramsal çerçevesi. M. Çağlar Özdemir, Emel İslamoğlu (Ed.). *Gelir dağılımı ve yoksulluk içinde* (143-157). Ankara: Seçkin Yay.

Yüksel Oktay, E. Ve Es, M. (2015). Türkiye'ye sığınan kadınların problemleri: Isparta örneği. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*. 16. *Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Kongresi Özel Sayısı*, 383-402.

Yüksel Oktay, E., Çölgeçen, H., Karahan, K.K. ve Yıldırım, Y.Z. (2019). *Bir dezavantajlı grup olan engellilerin sosyal dışlanmalarını önlemek üzere Türkiye'de uygulanan sosyal politikalar*. 15. Uluslararası Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildirileri. Rabat, Morocco, Fas. <https://bulut.izu.edu.tr/index.php/s/EAoO1UJWP6kawI5#pdfviewer>.

Yolanda, Y. (2017). Analysis of factors affecting inflation and its impact on human development index and poverty in Indonesia. *European Research Studies Journal*, XX, 4B, 38-56.

Yuncu, L.D. (2005). İki yoksulluk yaklaşımı: A. Sen'in yapabilirlikten yoksunluk teorisi ve toplumsal dışlanma çerçevesinin karşılaştırılması. Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu Araştırma Raporu. <https://spf.boun.edu.tr/sites/spf.boun.edu.tr/files/%C4%B0ki%20Yoksulluk%20Yakla%C5%9F%C4%B1m%C4%B1%282005%29.pdf> adresinden 01 Şubat 2023 tarihinde ulaşıldı.

Whelan, C.T., Maitre, B. ve Nolan, B. (2007). Multiple deprivation and multiple disadvantage in Ireland: An analysis of EU-sılc. *Policy Research Series*, 61.

World Bank. Measuring poverty. <https://www.worldbank.org/en/topic/measuringpoverty> adresinden 10 Ekim 2020 tarihinde ulaşılmıştır.

World Bank. Poverty. <https://www.worldbank.org/en/topic/poverty> adresinden 01 Ocak 2023 tarihinde ulaşılmıştır.

World Bank Institute. (2005). Intraduction To Poverty Analysis. <https://numérons.files.wordpress.com/2012/04/5poverty-manual-wb.pdf> adresinden 01 Ocak 2023 tarihinde ulaşılmıştır.

World Bank. (2020). Reversals of fortune. World Bank Group. <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/34496/9781464816024.pdf> adresinden 01 Ocak 2023 tarihinde ulaşılmıştır.

EKLER

EK 1.

Tablo 1. Alınan Ücret ile Mesleki Unvan Arasındaki İlişki

Çalıştığınız İşteki Mesleki Unvan/Pozisyonunuz Nedir? Belirtiniz.		Alınan Maaş/Ücret/Kazanç					Toplam/ %
		5500 altı	5500 TL	5501-10000 TL	10001-15000 TL	15001 TL üzeri	
Büro Çalışanlar	Hizmetlerinde	2	7	21	5	1	36
		6,5%	15,9%	11,4%	9,3%	6,3%	10,9%
Hizmet ve Satış Elemanı		2	8	15	1	0	26
		6,5%	18,2%	8,1%	1,9%	0,0%	7,9%
Nitelik Meslekler	Gerektirmeyen	5	5	9	0	0	19
		16,1%	11,4%	4,9%	0,0%	0,0%	5,8%
Silahlı Kuvvetlerle İlgili Meslekler		0	0	0	4	0	4
		0,0%	0,0%	0,0%	7,4%	0,0%	1,2%
Tesis ve Operatörleri Montajcılar	Makine ve	1	0	3	0	0	4
		3,2%	0,0%	1,6%	0,0%	0,0%	1,2%
Profesyonel Grupları	Meslek	16	14	107	37	10	184
		51,6%	31,8%	57,8%	68,5%	62,5%	55,8%
Teknisyenler-ve Yardımcı Meslek Mensupları	Teknikerler Profesyonel	4	7	17	4	4	36
		12,9%	15,9%	9,2%	7,4%	25,0%	10,9%
Kanun Yöneticiler, Müdürler	Yapıcılar,	1	3	13	3	1	21
		3,2%	6,8%	7,0%	5,6%	6,3%	6,4%
Toplam		31	44	185	54	16	330

EK 2.**Tablo 2.** Profesyonel Meslek Gruplarının Haftalık Çalışma Saatleri

Çalıştığınız İşteki Mesleki Unvan/Pozisyonunuz Nedir? Belirtiniz.	Profesyonel Meslek Grupları
	75
	40,8%
Haftada Kaç Saat Çalışıyorsunuz? Belirtiniz.	58
	31,5%
	51
	27,7%
Toplam	184
	100%

EK 3.**Tablo 3.** Mezuniyet Ortalaması ile Çalışma Durumu

		Çalışıyor Musunuz?		Toplam
		Hayır	Evet- Kayıtlı (Sigortalı)	
Mezuniyet ortalama	2,50 ve altı	16	52	68
		23,5%	76,5%	100,0%
	2,51-2,99	57	119	176
		32,4%	67,6%	100,0%
	3,00-3,49	64	124	188
		34,0%	66,0%	100,0%
	3,50 ve üstü	30	35	65
		46,2%	53,8%	100,0%
Toplam		167	330	497
		33,6%	66,4%	100,0%

EK 4.

Tablo 4. Mezuniyet Ortalaması ile Ücret İlişkisi

		5500 altı	5500 TL	5501-10000 TL	10001-15000 TL	15001 TL üzeri	Toplam
Mezuniyet ortalama	2,50 ve aşağısı	4 7,7%	10 19,2%	29 55,8%	7 13,5%	2 3,8%	52 100,0%
	2,51-2,99	10 8,4%	17 14,3%	68 57,1%	15 12,6%	9 7,6%	119 100,0%
	3,00-3,49	11 8,9%	13 10,5%	69 55,6%	26 21,0%	5 4,0%	124 100,0%
	3,50 ve üstü	6 17,1%	4 11,4%	19 54,3%	6 17,1%	0 0,0%	35 100,0%
	Toplam	31 9,4%	44 13,3%	185 56,1%	54 16,4%	16 4,8%	330 100,0%

EK 5.

Tablo 5. Mezun Olunan Fakülte ile Ücret İlişkisi

		5500 altı	5500 TL	5501-10000 TL	10001-15000 TL	15001 TL üzeri	Toplam
Mezun olunan fakülteniz nedir? (Lisans/ön lisans)	Açıköğretim Fakültesi	1 9,1%	2 18,2%	6 54,5%	2 18,2%	0 0,0%	11 100,0%
	Açıköğretim Fakültesi Ön lisans	2 20,0%	3 30,0%	5 50,0%	0 0,0%	0 0,0%	10 100,0%
	Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Fakültesi	1 16,7%	1 16,7%	3 50,0%	1 16,7%	0 0,0%	6 100,0%
	Edebiyat Fakültesi	5 13,2%	3 7,9%	24 63,2%	5 13,2%	1 2,6%	38 100,0%
	Eğitim Fakültesi	4 12,5%	4 12,5%	14 43,8%	8 25,0%	2 6,3%	32 100,0%
	Fen Fakültesi	1 6,7%	0 0,0%	11 73,3%	2 13,3%	1 6,7%	15 100,0%
	Hemşirelik Fakültesi	0 0,0%	0 0,0%	2 66,7%	1 33,3%	0 0,0%	3 100,0%
	Hukuk Fakültesi	2 25,0%	2 25,0%	1 12,5%	2 25,0%	1 12,5%	8 100,0%
	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	4 8,3%	4 8,3%	29 60,4%	9 18,8%	2 4,2%	48 100,0%
	İktisat Fakültesi	0 0,0%	0 0,0%	1 100,0%	0 0,0%	0 0,0%	1 100,0%
	İlahiyat Fakültesi	2 40,0%	1 20,0%	2 40,0%	0 0,0%	0 0,0%	5 100,0%

İletişim Fakültesi	1 16,7%	2 33,3%	3 50,0%	0 0,0%	0 0,0%	6 100,0%
İnsan ve Toplum Bilimleri	0 0,0%	1 33,3%	0 0,0%	2 66,7%	0 0,0%	3 100,0%
Konservatuvar	0 0,0%	0 0,0%	1 100,0%	0 0,0%	0 0,0%	1 100,0%
Meslek Yüksek Okulu	1 2,3%	12 27,9%	27 62,8%	3 7,0%	0 0,0%	43 100,0%
Mimarlık Fakültesi	1 20,0%	1 20,0%	2 40,0%	1 20,0%	0 0,0%	5 100,0%
Mühendislik Fakültesi	2 3,7%	5 9,3%	34 63,0%	8 14,8%	5 9,3%	54 100,0%
Sağlık Bilimleri Fakültesi	3 13,0%	0 0,0%	12 52,2%	8 34,8%	0 0,0%	23 100,0%
Siyasal Bilgiler Fakültesi	0 0,0%	2 100,0%	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	2 100,0%
Spor Bilimleri Fakültesi	0 0,0%	0 0,0%	1 100,0%	0 0,0%	0 0,0%	1 100,0%
Su Bilimleri Fakültesi	1 100,0%	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	1 100,0%
Teknik Eğitim Fakültesi	0 0,0%	1 33,3%	0 0,0%	1 33,3%	1 33,3%	3 100,0%
Tıp Fakültesi	0 0,0%	0 0,0%	1 25,0%	0 0,0%	3 75,0%	4 100,0%
Turizm Fakültesi	0 0,0%	0 0,0%	1 50,0%	1 50,0%	0 0,0%	2 100,0%
Veteriner Fakültesi	0 0,0%	0 0,0%	1 100,0%	0 0,0%	0 0,0%	1 100,0%
Ziraat Fakültesi	0 0,0%	0 0,0%	1 100,0%	0 0,0%	0 0,0%	1 100,0%
Uygulamalı Bilimler Fakültesi	0 0,0%	0 0,0%	3 100,0%	0 0,0%	0 0,0%	3 100,0%
Toplam	31 9,4%	44 13,3%	185 56,1%	54 16,4%	16 4,8%	330 100,0%

EK 6. Anket Soruları Sayfa 1

Anket Formu

Bu anket formu Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Doktora Programı kapsamında yürütülmekte olan bilimsel tez çalışmasının uygulama kısmına aittir. Elde edilen veriler toplu olarak değerlendirilecektir. Çalışma sonuçlarında herhangi bir kişinin adına yer verilmeyeceği için lütfen adınızı ve soyadınızı yazmayınız. Sonuçlar sadece bilimsel amaçlı kullanılacaktır. Katıldığınız ve cevapladığınız için teşekkür ederiz.

(Sorumlu Kişi: Gülhan GÜVEN ÇEPNİ)

() Bu anketi gönüllü olarak dolduruyorum.

A) DEMOGRAFİK BİLGİLER		
A1. Cinsiyetiniz? a) () Kadın b) () Erkek	A2. Medeni haliniz? a) () Evli b) () Bekar	A3. Yaşınız?
A4. Eğitim durumunuz nedir? a) () Ön lisans mezunu b) () Lisans mezunu c) () Yüksek lisans mezunu d) () Doktora mezunu	A5. Eğitiminize devam ediyor musunuz? a) () Hayır b) () Evet (Belirtiniz)	
A6. Mezun olduğunuz okul nedir? (lisans/ön lisans)	A7. Mezun olduğunuz fakülte/yüksekokul nedir? (lisans /ön lisans)	
A8. Mezun olduğunuz bölüm nedir? (lisans/ön lisans)	A9. Üniversite bölümü tercih etme sıranız? (1. Tercih, 8. Tercih, 15. Tercih vb.)	
A10. Mezuniyet notunuz kaçtır? (4'lük sistem)	A11. Mezuniyet yılınız nedir (lisans/ön lisans)?	

B) HANEHALKI BİLGİLERİ	
B12. Hanenizde yaşayan toplam kişi sayısı (kendiniz ile beraber) kaçtır?	B13. Hanenizde çalışan toplam kişi sayısı (kendiniz ile beraber) kaçtır?
B14. Hanenizin toplam aylık geliri kaç TL'dir?	B15. Hanenizdeki toplam çocuk sayısı kaçtır? (18 yaş altı)
B16. Haneyi kim geçindiriyor? (hanehalkı reisi) a) () Baba b) () Anne c) () Kardeş d) () Kendisi e) () Eşi f) () Anne- Baba g) () Diğer (Belirtiniz) ...	

EK 7. Anket Soruları Sayfa 2

B17. Aile bireyleriniz (anne, baba ve kardeşler) ve evliyseniz eşiniz ve çocuklarınız hakkında bilgi verebilir misiniz?					
Görüşülen kişiye yakınlığı	Yaş	Medeni hal	Eğitim	Çalışma durumu	Sosyal güvence
Not: İşaretleme yaparken kategorilerdeki numaraları altlarında bulunan kutucuklara yazınız.	Belirtiniz	1. Evli 2. Bekar 3. Boşanmış	1. Okur yazar değil 2. Sadece okur-yazar 3. Okul çağında değil 4. İlköğretim 5. Lise 6. Üniversite 7. Yüksek lisans 8. Doktora	1. Maaşlı ücretli iş 2. Kendi işi düzenli 3. Kendi işi (kayıtlı değil) 4. İş buldukça çalışıyor 5. Geçici işçi/çalışan 6. Mevsimlik çalışıyor 7. İşsiz/Çalışmıyor 8. Ev hanımı 9. Öğrenci 10. Hem okuyor hem çalışıyor 11. Çalışamaz halde 12. Emekli fakat hala çalışıyor 13. Emekli (çalışmıyor) 14. Vefat etti	1. Sosyal güvence yok 2. Sadece genel sağlık sigortası 3. SGK (SSK, BAĞ-KUR, Emekli Sandığı) 4. Özel sağlık sigortası
Anne	()	()	()	()	()
Baba	()	()	()	()	()
Kardeş_1	()	()	()	()	()
Kardeş_2	()	()	()	()	()
Kardeş_3	()	()	()	()	()
Eş	()	()	()	()	()
Çocuk_1	()	()	()	()	()
Çocuk_2	()	()	()	()	()
Çocuk_3	()	()	()	()	()
Çocuk_4	()	()	()	()	()
Diğer (belirtiniz...)	()	()	()	()	()
Diğer (belirtiniz...)	()	()	()	()	()
Diğer (belirtiniz...)	()	()	()	()	()

B18. Hanenizi başka yakınlarınızla paylaşıyor musunuz? a) () Evet b) () Hayır (22. soruya geçiniz)	B19. Hanenizde birlikte yaşayan aile sayısı kaçtır? a) () İki aile birlikte b) () Üç aile birlikte c) () Dört aile ve üzeri
B20. Aileler neden bir arada yaşamaktadır? a) () Maddi nedenler, geçim sıkıntısı b) () Hasta/yaşlılık/engellilik nedeniyle bakıma muhtaçlık c) () Geleneksel nedenler d) () Diğer (belirtiniz) ...	B21. Birden fazla aile ile birlikte oturmayı tercih etme nedeniniz nedir? a) () Evin gelirine katkıda bulunma b) () Maddi imkansızlıklar c) () Geleneksel nedenler d) () Diğer (belirtiniz) ...

C. EĞİTİMDEN İŞE GEÇİŞ	
C22. Mezuniyet sonrası toplam kaç ay çalıştınız?	C23. Eğitim sırasında herhangi bir çalışma deneyimine sahip olma durumunuz nedir? a) () Zorunlu staj b) () İsteğe bağlı staj c) () İşbaşı eğitim programları (İŞKUR destekli) d) () Eğitim programının bir parçası olmayan işlerde <u>ücretli</u> çalışma e) () Eğitim programının bir parçası olmayan işlerde <u>ücretsiz</u> çalışma f) () Eğitim programının bir parçası olan işlerde <u>ücretli</u> çalışma g) () Eğitim programının bir parçası olan işlerde <u>ücretsiz</u> çalışma h) () Çalışmadım

EK 8. Anket Soruları Sayfa 3

C24. Eğitimden işe geçişte işe ilk başlama süreniz nedir? a) () 0-6 ay b) () 7-12 ay c) () 1-2 yıl d) () 2-3 yıl e) () 3 yıldan fazla f) () Okul bitirmeden/ayrılmadan önce ilk işine başlayanlar (staj uygulamaları hariç) g) () Halen bir işe başlamadım	E25. Herhangi bir kurum sınavına hazırlanıyor musunuz? a) () Hayır b) () Evet (belirtiniz)....

D. SOSYAL GÜVENLİK BİLGİLERİ	
D26. Sosyal güvenlik kurumunuz nedir? a) () SGK (SSK, BAĞ-KUR, Emekli Sandığı) (28. Soruya geçiniz) b) () GSS (Primlî-Ücret ödeyerek) c) () GSS (Primsiz- Ücret ödemedi) (28. Soruya geçiniz) d) () Özel Sağlık Sigortası (28. Soruya geçiniz)	D27. GSS primlerinizi düzenli ödüyor musunuz? a) () Evet b) () Hayır
D28. Çalışıyor musunuz? a) () Evet- kayıtlı (sigortalı) b) () Evet- kayıt dışı (sigortasız) c) () Hayır (46. soruya geçiniz)	

ÇALIŞMAYANLAR 46. SORUYA GEÇİNİZ.

E. İSTİHDAM – GELİR – HARCAMA İLİŞKİSİ	
E29. Hangi sektörde çalışıyorsunuz? a) () Özel b) () Kamu c) () Sivil Toplum Kuruluşları	E30. Ne tür bir işte çalışıyorsunuz? a) () Sürekli, düzenli ve tam zamanlı b) () Sürekli düzenli ve part-time c) () Eve iş alıyorum, evde çalışıyorum d) () Geçici, kısa süreli, mevsimlik iş e) () Gündelik İşler f) () Kendi hesabına (mali müşavir, doktor vb.) g) () İşveren h) () Diğer (belirtiniz)....
E31. Çalıştığınız işteki mesleki unvan/pozisyonunuz nedir? belirtiniz.	E32. Haftada kaç saat çalışıyorsunuz? belirtiniz. Not: 40 saat üstü çalışanlar 34. soruya geçiniz.
E33. 40 saat ve altı çalışıyorsanız nedeni nedir? a) () Eğitim ve öğrenime devam ediyorum b) () Hasta veya engelli olmam nedeniyle c) () Tam zamanlı bir iş bulamamam nedeniyle d) () Daha fazla çalışmak istememem nedeniyle e) () Çalıştığım sürenin yeterli olduğunu düşünüyorum f) () Ev işleri/çocuk veya bakıma muhtaç diğer kişilerin bakımıyla ilgilenmem nedeniyle g) () Diğer (Belirtiniz)....	E34. Çalışmak sizin için ne ifade etmektedir? a) () Yoksulluktan kurtulmak b) () Bağımsız olmak c) () Daha iyi maddi imkanlar edinmek d) () Topluma ve sosyal hayata katılımı sağlaması e) () Kariyer hedeflerime ulaşmak f) () Diğer (belirtiniz)....
E35. Çalışma saatlerinizi kendi isteğiniz doğrultusunda düzenleyebiliyor musunuz? a) () Evet b) () Hayır	E36. Çalıştığınız işe istihdam garantisi kapsamında mı girdiniz? a) () Evet b) () Hayır
E37. Eğitim gördüğünüz mesleğiniz/alanınız doğrultusunda mı çalışıyorsunuz? a) () Evet b) () Hayır	E38. İşinizi seviyor musunuz? a) Evet (41. soruya geçiniz) b) Hayır
E39. İşinizi sevmeme nedeniniz nedir? a) () Mali problemler nedeniyle b) () İşin zor olması c) () Eğitim/Uzmanlığım dışında bir işte çalışmam nedeniyle d) () İş Sağlığı tedbirlerinin yetersiz olması e) () Güvencesiz bir iş olması f) () Çalışma ortamının/şartlarının uygun olmaması	E40. İşinizi sevmiyorsanız hangi meslekte/işte çalışmak isterdiniz? belirtiniz.
E41. Aylık kazandığınız net maaş/ücret/kazanç nedir? (TL) belirtiniz	

EK 9. Anket Soruları Sayfa 4

E42. Aldığınız maaş/ücret/kazanç piyasadaki benzer işlerdeki ortalama ücret düzeyindedir. a) () Kesinlikle katılıyorum b) () Katılıyorum c) () Kararsızım d) () Katılmıyorum e) () Kesinlikle katılmıyorum	E43. Aldığınız maaş/ücret/kazanç ihtiyaçlarınızı karşılamaya yetmektedir. a) () Kesinlikle katılıyorum b) () Katılıyorum c) () Kararsızım d) () Katılmıyorum e) () Kesinlikle katılmıyorum
E44. Kazancınızı aileniz ile paylaşıyor musunuz? a) () Evet b) () Hayır (53.soruya geçiniz)	E45. Kazancınızı ailenizle paylaşıyorsanız size ne kadar para kalıyor? (TL) belirtiniz.

ÇALIŞANLAR 53. SORUYA GEÇİNİZ.

E46. İŞKUR'a kayıtlı mısınız? a) () Evet b) () Hayır	E47. Üniversite eğitimi sonrasında bir işe girinceye kadar toplamda ne kadar süre işsiz kaldınız? (ay olarak belirtiniz)
E48. Çalışmıyorsanız çalışmamanıza sebep olan en önemli neden nedir? a) () Düzenli bir iş bulamıyorum (50. soruya geçiniz) b) () İşten çıkarıldım (50. soruya geçiniz) c) () Sağlık sorunlarım nedeniyle (51. soruya geçiniz) d) () Daha iyi bir iş bulabilmek için (50. soruya geçiniz) e) () İflas ettiğim için (50. soruya geçiniz) f) () Çocuk bakıyorum (51. soruya geçiniz) g) () Eşim izin vermiyor (51. soruya geçiniz) h) () Aktif olarak iş aramıyorum (49. soruyu cevaplayınız)	E49. Aktif olarak iş aramamanızın nedeni nedir? a) () Eğitime devam ediyorum (51. soruya geçiniz) b) () İş bulabilme umudum kalmadı (51. soruya geçiniz) c) () İş aramıyorum fakat bulursam çalışacağım (51. soruya geçiniz) d) () Çalışmaya ihtiyacımın olmaması (51. soruya geçiniz)
E50. Sizde iş bulamamanızın en önemli nedeni nedir? a) () Konjonktürel (genel ekonomik) durum b) () İşle ilgili hiç tecrübemin olmaması c) () Aldığım eğitime yönelik iş piyasasında talebin olmaması d) () İşle ilgili az tecrübemin olması e) () Sahip olunan eğitim seviyesinin başvuru alan iş pozisyonundan yüksek olması f) () Gerekli sosyal bağlantıların olmaması g) () Açık iş pozisyonları hakkında bilgi sahibi değilim h) () Piyasada bana teklif edilen ücretin düşük olması i) () İş mulakatlarında gerekli başarıyı gösterememem nedeniyle	E51. İşsiz olmak sizi en çok hangi konuda etkilemektedir? a) () Ekonomik problemler b) () Gerekli tüketime katılamama (arkadaş, sosyal ilişkiler vb.) c) () Kendini yetersiz hissetme, mutsuzluk d) () Damgalanma korkusu e) () Aile baskısı f) () Dışlanma g) () İşsiz olmak beni etkilememektedir
E52. Yaşamınızı sürdürmek/ihtiyaçlarınızı karşılamak için gerekli geliri çoğunlukla nereden sağlıyorsunuz? (birden fazla şıkla işaretleyebilirsiniz) () İşsizlik maaşı () Gayrimenkul geliri () Menkul kıymet geliri () Eşin çalışıyor olması () Sosyal yardım () Anne, baba desteği () Günlük/geçici işlerden sağlanan kazanç	E53. Gelirinizin/Kazancınızın çoğunu ne şekilde harcıyorsunuz? a) () Günlük ihtiyaçlarımı karşılıyorum b) () Bir kısmını aileme veriyorum c) () Tamamını aileme veriyorum d) () Biriktiriyorum e) () Diğer (belirtiniz)...
E54. En son çalıştığınız işi bulmanıza kimler vesile olmuştur? a) () Yakın tanıdıklarımın (aile, akraba, arkadaş) sosyal bağlantıları sayesinde b) () Uzak tanıdıklarımın sosyal bağlantıları sayesinde c) () İstihdam ofisleri sayesinde d) () Siyasi kurum/kişiler sayesinde e) () Valilik/Kaymakamlık sayesinde f) () Belediye sayesinde g) () Hemşeriler sayesinde h) () Dini gruplar sayesinde ı) () İŞKUR sayesinde j) () Medya, internet veya ilanlar sayesinde (Kariyer.net vb.) k) () Eğitim öğretim kurumları sayesinde l) () İşverenle doğrudan yapılan başvuruyla m) () İşverenin kişiyle doğrudan iletişim kurması sayesinde n) () Kamu/Özel kurum sınavları ile o) () Herhangi bir işte çalışmadım p) () İşyeri kendime ait	

EK 10. Anket Soruları Sayfa 5

F. HANEHALKI HARCAMA VE MÜLKİYET BİLGİLERİ						
F55. Aşağıda belirtilen gıdalara yönelik hanenizde yapılan aylık harcama tutarlarınızı işaretleyiniz?						
Not: cevaplarınıza denk gelen satırlara işaret koyunuz.	a) 40 TL altı	b) 40-100 TL Arası	c) 100-300 TL arası	d) 300-500 TL arası	e) 500-1000 TL arası	f) 1000 TL ve üstü
Et, Bahk, Tavuk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Süt, Peynir, Yoğurt	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Yumurta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kurubaklagil	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Meyve/Sebze	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ekmek	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Makarna, Pirinç vb.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sıvı/Katı Yağ	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Şeker/Bal/Pekmez	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Yağlı Tohum (Badem, Ceviz, fındık, fıstık vb.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
F56. Aylık harcamalarınızın en çok gittiği 5 (beş) kalem nelerdir? işaretleyiniz.						
☐ Kendi kişisel giderlerim ☐ Konut, tamir ☐ Sağlık ☐ Eğitim	☐ Ulaşım ☐ Eğlence ☐ Gezi ☐ Giysi	☐ Eşimin kişisel giderleri ☐ Çocukların Kişisel giderleri ☐ Gıda	☐ Kira ☐ Elektrik, su, ısınma ☐ Telefon ☐ Tüp ☐ Diğer (belirtiniz)...			
F57. Beklenmedik masraflarla karşı karşıya kaldığımda bunları karşılamakta güçlük çekiyorum. a) ☐ Kesinlikle katılıyorum b) ☐ Katılıyorum c) ☐ Kararsızım d) ☐ Katılmıyorum e) ☐ Kesinlikle Katılmıyorum			F58. Şu an borcunuz var mı? a) ☐ Evet b) ☐ Hayır (60. soruya geçiniz).			
F59. Nereye borçlusunuz? (birden fazla seçenek işaretlenebilir.)						
☐ Aile Bütüklüklü ☐ Komşu ☐ Arkadaş ☐ Hemşeri ☐ İşveren	☐ Banka Kredisi ☐ Kredi kartı ☐ Tefeci ☐ Öğrenim Kredisi					
F60. Aşağıdakilerden hangisine sahipsiniz? (birden fazla seçenek işaretlenebilir.)						
☐ Ev ☐ Tarla	☐ Araba ☐ Besi Hayvanı	☐ Ticari Araç ☐ Arsa	☐ Dükkan	☐ Hiçbiri		
F61. Yaşanılan evin mülkiyeti kime ait? a) ☐ Ev Kendime/eşime ait (64. soruya geçiniz) b) ☐ Ev aileme ait (64. soruya geçiniz) c) ☐ Kiracıyım d) ☐ Bir yakınuma ait (64. soruya geçiniz) e) ☐ Kira ödemiyorum (64. soruya geçiniz) f) ☐ Diğer (belirtiniz)... (64. soruya geçiniz)			F62. Ne kadar kira ödüyorsunuz? (TL) belirtiniz.			
F63. Kira'yı ödeyemediğiniz oluyor mu? a) ☐ Ödeyemiyorum b) ☐ Çoğunlukla ödeyemiyorum c) ☐ Nadiren ödeyemiyorum d) ☐ Düzenli ederim			F64. Fatura, taksit ve benzeri ihtiyaçları ödemede sıkıntılar yaşıyorum. a) ☐ Kesinlikle katılıyorum b) ☐ Katılıyorum c) ☐ Kararsızım d) ☐ Katılmıyorum e) ☐ Kesinlikle katılmıyorum			
F65. Yaşanılan konutun yapısı nedir? a) ☐ Apartman dairesi b) ☐ Müstakil ev / bahçeli ev c) ☐ Gecekondu d) ☐ Diğer (belirtiniz)...			F66. Evinizin güncel durumu nedir? (birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz) ☐ Evin oda sayısı ihtiyacımıza yetiyor ☐ Tuvalet evin içersindedir ☐ Evde elektrik vardır ☐ Evde internet bağlantısı vardır ☐ TV yayımları düzgün çalışıyor ☐ Ev soba ile ısıtıyor ☐ Ev kalorifer ile ısıtıyor ☐ Evde güneş enerjisi var			

EK 11. Anket Soruları Sayfa 6

F67. Evinizin oda sayısı kaçtır? a) () 1+0 b) () 1+1 c) () 2+1 d) () 3+1 e) () 4+1 ve üzeri	F68. Evimi yeterince ısıtmakta güçlük çekiyorum. a) () Kesinlikle katılıyorum b) () Katılıyorum c) () Kararsızım d) () Katılmıyorum e) () Kesinlikle katılmıyorum

G. SAĞLIK VE SOSYAL AKTİVİTE HARCAMA BİLGİLERİ	
G69. Boş zamanlarınızı çoğunlukla nasıl değerlendirirsiniz? (tek seçenek işaretleyiniz). a) () Spor faaliyetleri b) () Kitap/Dergi okuyarak c) () Tiyatro/sinema/Müzik d) () Ev işleri e) () Çalışarak f) () Dinlenerek g) () Gezi/Seyahat h) () Arkadaşlar veya aile bireyleriyle vakit geçirme i) () PC/Playstation/Xbox vb. konsollarda oyun oynamak j) () Kişisel/mesleki gelişim kurslarına katılma k) () Sosyal medyada vakit geçiriyorum l) () Ders çalışıyorum	G70. Ayda en az bir kez dışarıda yemek vs. için arkadaşlarımla/ailemle bir araya gelebiliyorum. a) () Kesinlikle katılıyorum b) () Katılıyorum c) () Kararsızım d) () Katılmıyorum e) () Kesinlikle katılmıyorum
G71. Cep Telefonu/Tablet/Bilgisayar vb. gereçlerde kesintisiz internet bağlantısına sahip misiniz? a) () Evet b) () Hayır	G72. Netflix, Blu Tv, Gain, Spotify vb. TV/Müzik üyeliklerine sahip misiniz? a) () Evet b) () Hayır
G73. Bir yıl içerisinde en az bir haftalık evden uzakta tatil masraflarımı karşılayabiliyorum. a) () Kesinlikle katılıyorum b) () Katılıyorum c) () Kararsızım d) () Katılmıyorum e) () Kesinlikle katılmıyorum	G74. Geçmiş iki yıl değerlendirildiğinde yaşam şartlarınızda herhangi bir değişim oldu mu? a) () Yaşam şartlarım kötüleşti b) () Yaşam şartlarım çok kötüleşti c) () Herhangi bir değişim olmadı d) () Yaşam şartlarım düzeldi e) () Yaşam şartlarım çok düzeldi
G75. Genel refah seviyenizi göz önüne aldığınızda merdivenin en alt basamağında en yoksulun, en üst basamağında en zengin olduğu düşünüldüğünde kendinizi kaçırıncı basamakta görülmektesiniz? [0] () en yoksul [1] () [2] () [3] () [4] () [5] () [6] () [7] () [8] () [9] () en zengin	G76. Genel sağlık durumunuzu nasıl tanımlarsınız? a) () Çok iyi b) () İyi c) () Fena değil d) () Kötü e) () Çok kötü
G77. Son 12 ay içerisinde tıbbi muayene veya tedavi ihtiyacınızı karşılamak amacıyla <u>maddi sebepler nedeniyle</u> özel hastane/ özel kliniğe başvurmadığınız oldu mu? a) () Evet b) () Hayır	

H. EĞİTİM İSTİHDAM İLİŞKİSİ	
H78. Eğitim sırasında iş hayatına yönelik kendinizi geliştirmek amacıyla özel eğitim/kurs ve sertifika programlarından yararlandınız mı? a) () Evet b) () Hayır (80. soruya geçiniz)	H79. Söz konusu programlar/kurslar/egitimler istihdam fırsatı sağladı mı? a) () Evet b) () Hayır
H80. Eğitim sonrasında iş hayatına ve/veya mesleki becerileri geliştirmeye yönelik eğitim/kurs ve sertifika programlarından yararlanıyor musunuz? a) () Evet b) () Hayır	H81. Yurtdışı programları (erasmus, work and travel, yurtdışı staj vb.) uygulamalardan yararlandınız mı? a) () Evet b) () Hayır (83. soruya geçiniz)

EK 12. Anket Soruları Sayfa 7

H82. Cevabınız evetse söz konusu uygulama/programlar emek piyasasına geçişinizi kolaylaştırdı mı? a) () Evet b) () Hayır		H83. Geçmişe döndüğünüzde tekrar aynı üniversite/bölümü tercih eder miydiniz? a) () Evet (85. soruya geçiniz) b) () Hayır			
H84. Cevabınız hayır ise nedenini belirtir misiniz?					
Not: sorulara karşılık gelen cevaplarınızı satırlara işaretleyiniz.	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
H85. Üniversite eğitimi kendimi geliştirme fırsatı sağladı	()	()	()	()	()
H86. Üniversite eğitimi iyi bir iş edinmemi sağladı	()	()	()	()	()
H87. Üniversite eğitimi ücret beklentimi karşıladı	()	()	()	()	()
H88. Üniversite eğitimi kariyer fırsatı elde etmemi sağladı	()	()	()	()	()
H89. Üniversite eğitimi toplumsal statü/prestij sağladı	()	()	()	()	()
H90. Üniversite eğitimi iş hayatında uyumumu kolaylaştıracak birçok yetkinliği kazandırdı	()	()	()	()	()
H91. Üniversite eğitimi gelir durumumu iyileştirdi	()	()	()	()	()
H92. Üniversite eğitimi çalışma yaşamında kullanabileceğim beceri ve niteliği kazandırdı	()	()	()	()	()
H93. Üniversite eğitimi, çalışma yaşamındaki kazancımı olumlu yönde etkiledi	()	()	()	()	()
H94. Üniversite eğitimi yabancı dil seviyemi geliştirdi	()	()	()	()	()

EK 13. İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Karar

T.C
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU KARARI

PROTOKOL NO: 2023/85

ARAŞTIRMA BAŞLIĞI	Eğitim, istihdam ve yoksulluk ilişkisinin genç nüfus bağlamında değerlendirilmesi
ARAŞTIRMANIN TÜRÜ	1- Nitel ve Nicel Araştırma 2- Doktora Tez Çalışması
ARAŞTIRMACILAR	1- Sorumlu Araştırmacı : Gülhan GÜVEN ÇEPNİ 2- Tez Danışmanı : Prof. Dr. Tuncay GÜLOĞLU
KARAR	Etik Yönden Onay Verilmiştir.

Prof. Dr. Bülent YİĞİT
İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU BAŞKANI

TARİH
08.05.2023

ÖZGEÇMİŞ

İlk, orta ve lise öğrenimlerini İstanbul ilinde tamamladı. 2013 yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümünden mezun oldu. 2017 yılında Yalova Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim dalının Sosyal Politika programında yüksek lisans eğitimini “Türkiye’de Metal İşkolunda Yer Alan Otomotiv Sektöründe 2000 Yılı Sonrası Gerçekleşen İşçi Direnişlerinin Değerlendirilmesi: Bursa Oyak Renault ve Tofaş Direnişleri” başlıklı teziyle tamamladı. Aynı yıl içerisinde başladığı Yalova Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim dalında doktora öğrenimine halen devam etmektedir.

